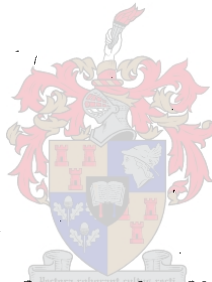

h EVALUATIEWE STUDIE VAN GROEPSORG EN
MAATSKAPLIKE GROEPWERK TEN OPSIGTE VAN
BEJAARDES BINNE INRIGTINGSVERBAND

deur

MARTHA B. THERON

Proefskrif ingelewer vir die graad Doktor
in die Maatskaplike Werk aan die
Universiteit van Stellenbosch

Promotor: Prof.J.J. de Villiers

STELLENBOSCH
November 1985

O P G E D R A

aan

EDWIN EN ONS KINDERS

Geldelike bystand van die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, die Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Bejaardes en die Universiteit van Stellenbosch vir hierdie navorsing word hiermee erken. Menings in hierdie werk uitgespreek of gevolgtrekkings waartoe geraak is, is dié van die outeur en moet nie beskou word as die van bogenoemde instansies nie.

D A N K B E T U I G I N G S

Hiermee wil ek graag my dank betuig teenoor die volgende persone en instansies wat daartoe bygedra het om die studie 'n vreugde te maak.

My promotor, Prof. J.J. de Villiers vir sy insiggewende leiding en voortdurende onderskraging. Weens sy besondere kennis van bejaardesorg kon hy steeds die regte rigting aan die studie gee.

Dr. H. Strydom, eksterne eksaminator.

Prof. N.J. Botha, interne eksaminator, ook vir haar hulp in verband met die hoofstukke oor groepsorg en groepwerk.

Die personeel en inwoners van die tehuise wat deur my besoek is en my hulle samewerking op so 'n mooi wyse gegee het.

Die Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Bejaardes, die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing en die Universiteit van Stellenbosch vir finansiële ondersteuning.

Mnre. J. Oosthuizen en F.J. Lombard wat die proefskrif taalkundig versorg het.

Mnr. C.U. Schulz wat die gegewens gerekenariseer het.

Mnr. A.C. Vlok vir die tekening van die kaarte.

Mev. E. Mouton wat die proefskrif op uiters bekwame wyse en op kort kennisgewing getik het.

My eggenoot en kinders wat ten volle in die vreugde en arbeid van die studie gedeel het. Sonder hulle samewerking en begrip, dikwels onder moeilike omstandighede, sou die hele onderneming nouliks moontlik gewees het.

My ontslape ouers wat die belangrikheid van studie by my ingeskerp het en soveel gedoen het om dit vir my moontlik te maak om hierdie ideaal te verwesenlik.

Aan die Gewer van alle goeie gawes wat my in staat gestel het om h aanvang met die studie te maak en wie se genade elke dag genoeg was.

"Ek is tot alles in staat deur
Hom wat my krag gee."

Fil. 4:13

M.B. Theron

**n EVALUATIEWE STUDIE VAN GROEPSORG EN
MAATSKAPLIKE GROEPWERK TEN OPSIGTE VAN
BEJAARDES BINNE INRIGTINGSVERBAND**

I N H O U D S O P G A W E

DEEL I

INLEIDING EN AGTERGROND VAN DIE STUDIE

HOOFSTUK

BLADSY

I

INLEIDING

1

1.1 Keuse van die onderwerp

1

1.2 Doel van die ondersoek

4

1.3 Begrensing van die ondersoek

6

1.4 Metode van ondersoek

7

1.5 Omskrywing van begrippe

11

1.6 Tydperk van die ondersoek

11

1.7 Faktore wat die ondersoek bemoeilik/
vergemaklik het

12

1.8 Aanbieding

15

II

**ONTWIKKELINGSTENDENSE VAN BEJAARDESORGBELEID IN
DIE RSA**

17

2.1 Die rol van private instansies tot
omstreeks 1900

18

2.2 Die rol van private instansies sedert
1900

22

2.3 Die rol van die Staat

28

2.3.1 Die aanname van wetgewing

29

2.3.2 Ander maatreëls van die kant van die
Staat ten opsigte van bejaardesorg

32

HOOFSTUK**BLADSY****II**

2.4	Dienslewering in belang van bejaardes deur die Owerheid	36
2.4.1	Bejaardesorgdienste deur verskillende Staatsdepartemente	37
2.4.1.1	Departement van Samewerking en Ontwikkeling	37
2.4.1.2	Departement van Binnelandse Aangeleenthede (Direktoraat Kleurlingsake)	38
2.4.1.3	Departement van Gesondheid en Welsyn	39
2.4.1.3.1	Gesondheidsdienste	39
2.4.1.3.2	Welsynsdienste	42
2.4.1.4	Departement van Gemeenskapsontwikkeling	45
2.4.1.5	Departement van Nasionale Opvoeding	46
2.4.1.5.1	Tak Kultuursake van die Direktoraat Kultuur en Vakkundige Hulpdienste	46
2.4.1.5.2	Direktoraat Sportbevordering	47
2.4.1.6	Departement van Mannekrag	48
2.4.1.7	Departement van Pos- en Telekomunikasiewese	48
2.4.1.8	Die Suid-Afrikaanse Vervoerdienste	49
2.4.1.9	Departement van Wet en Orde	50
2.4.2	Dienste deur Provinsiale Administrasies	50
2.4.2.1	Gesondheidsdienste	50
2.4.2.2	Biblioteekdienste	52
2.4.3	Dienste deur Plaaslike Owerhede	52
2.5	Bejaardesorgdienste deur private welsynsorganisasies	52
2.6	Dienste deur ander instansies	56
	Samevatting	57

HOOFSTUK**BLADSY****III****BESONDERE BEHOEFTE EN PROBLEME VAN BEJAARDES
BINNE INRICHTINGSVERBAND**

3.1	Omgewingsfaktore	63
3.1.1	Ligging van die tehuis	64
3.1.2	Terrein rondom die tehuis	65
3.1.3	Konstruksie van die gebou	65
3.2	Funksionering van die tehuis	67
3.3	Die personeel verbonde aan die tehuis	68
3.4	Kulturele en sosiale faktore	70
3.5	Ekonomiese faktore	74
3.6	Mediese faktore	76
3.7	Psigiese faktore	80
	Samevatting	84

IV**GROEPSORG IN 'n TEHUIS VIR BEJAARDES**

4.1	Die groep as 'n "tuiste" vir die individu	87
4.2	Groepvorming in 'n tehuis en die noodsaaklikheid van groepsorg	89
4.3	Groepsorg in 'n tehuis	90
4.3.1	Omskrywing	90
4.3.2	Organisasie van groepsorg in 'n tehuis	91
4.3.2.1	Praktiese implikasies	91
4.3.2.2	Bepaling van die behoeftes en belangstellings van die inwoners	92
4.3.2.3	Ledewerwing vir 'n groep	93
4.3.2.4	Die rol van die groepleier in die groep	94
4.3.2.5	Hulpmiddele vir die groepleier	98
4.3.2.5.1	Die beskikbare vryetyd van die inwoners	99
4.3.2.5.2	Behoeftes van die inwoners	99
4.3.2.5.3	Die wyse waarop groepsorg georganiseer word	100

<u>HOOFSTUK</u>		<u>BLADSY</u>
IV	4.3.2.5.4 Die aard van die program	101
	4.3.2.5.5 Die aard van die aktiwiteite waarvoor in die program voor= siening gemaak word	103
	4.3.2.5.6 Hulpbronne in die gemeenskap	112
	4.3.3 Redes vir gebrekkige deelname aan georganiseerde groepsorg	115
	4.3.4 Groepsorg met verswakte bejaardes	117
	Samevatting	123
V	<u>DIE TOEPASSING VAN MAATSKAPLIKE GROEPWERK IN 'n TEHUIS VIR BEJAARDES</u>	127
	5.1 Definiëring	127
	5.2 Die noodsaaklikheid van groepwerk in tehuise	130
	5.2.1 Die groei en ontwikkeling van die groep as geheel	131
	5.2.2 Die bevrediging van basiese behoeftes	132
	5.2.3 Die stimulering van persoonlikheids= hoedanighede	132
	5.2.4 Die ontwikkeling van die vermoë om leiding te neem en te aanvaar	133
	5.2.5 Die voorsiening van ontspanning	133
	5.3 Beginsels in maatskaplike groepwerk	134
	5.3.1 Inagneming van die agtergrond van die groeplede	134
	5.3.2 Bepaling van die behoeftes en belang= stellings van die groeplede	135
	5.3.3 Individualisering	135
	5.3.4 Ontmoeting van groeplede op eie vlak	136
	5.3.5 Aanvaarding	137
	5.3.6 Eerbied en agting	137
	5.3.7 Erkenning	138
	5.3.8 Selfbeskikkingsreg	138
	5.3.9 Selfhulp	139
	5.3.10 Vertroulikheid	140

HOOFSTUK**BLADSY**

V

5.3.11	Vrywillige deelname	140
5.3.12	Realisme	141
5.4	Die groepwerkproses	141
5.4.1	Veranderlikes in die groepwerk= proses	142
5.4.1.1	Motivering tot groepvorming	142
5.4.1.2	Samestelling en funksionering van die groep	142
5.4.1.3	Groepverhoudinge	143
5.4.1.4	Groepgebondenheid	143
5.4.1.5	Ontwikkeling van leierskap	144
5.4.1.6	Vorming van subgroepe	144
5.4.1.7	Waardes en norme	144
5.4.1.8	Konflik	145
5.4.1.9	Beheer en aanspraak	145
5.4.1.10	Programbeplanning	146
5.4.1.11	Kommunikasie en interaksie	146
5.4.1.12	Kompetisie en samewerking	146
5.4.2	Vaardighede van die maatskaplike werker in die hantering van die groepproses	147
5.4.2.1	Identifisering en hantering van die groepprosesse	148
5.4.2.2	Programbeplanning	149
5.4.2.3	Die opbou van sinvolle verhoudings	149
5.4.2.4	Insig in groepgevoelens	150
5.4.2.5	Interpretasie	150
5.4.2.6	Kommunikasie	151
5.4.2.7	Leiding van groepbesprekings	151
5.4.2.8	Ontleding van die groepsituasie	152
5.4.2.9	Die gebruik van hulpbronne	153
5.4.2.10	Evaluering	153
5.4.2.11	Verslagskrywing	154

HOOFSTUK**BLADSY**

V	5.4.3	Die verloop van die groepwerk= proses	154
	5.4.3.1	Beginfase	155
	5.4.3.2	Middelfase	160
	5.4.3.3	Eindfase	167
		Samevatting	173

DEEL II**EMPIRIESE STUDIE IN TEHUISE VIR BEJAARDES**

VI	<u>BEHEER OOR EN AARD VAN HUISVESTING</u>		179
	6.1	Indeling van tehuise volgens beheerliggame	180
	6.2	Aard van huisvesting	183
	6.2.1	Huisvesting van inwoners volgens finansiële omstandighede	183
	6.2.2	Huisvesting van inwoners ooreen= komstig graad van verswaktheid	187
	6.2.3	Aard van huisvesting met betrekking tot groepsorg en maatskaplike groep= werk	190
		Samevatting	192
VII	<u>PERSOONLIKE BESONDERHEDE VAN INWONERS IN TEHUISE VIR BEJAARDES</u>		195
	7.1	Gesondheidstoestand	195
	7.2	Ouderdomsverspreiding	198
	7.3	Geslag	200
	7.4	Huistaal	200
	7.5	Huwelikstaat	202
	7.6	Opvoedkundige kwalifikasies	203
	7.7	Beroepe deur inwoners beoefen	206

HOOFSTUK**BLADSY**

VII	7.8	Woonplek vóór opname in tehuis	209
	7.9	Tydperk van verblyf in tehuis	209
	7.10	Aard van huisvesting in tehuis	211

Samevatting

VIII

VRYETYDSBESTEDING VAN INWONERS VÓÓR OPNAME IN DIE TEHUISE

			214
8.1	Kontak met familie en vriende		215
8.2	Belangstelling in sport getoon		218
8.3	Deelname aan uitstappies		219
8.4	Bywoning van partytjies		221
8.5	Bywoning van opvoerings en film=vertonings		222
8.6	Televisie, radio en grammofoonplate		222
8.7	Bywoning van eredienste en kerk=like byeenkomste		223
8.8	Gereeldheid van vakansies		224
8.9	Deelname aan die verenigingslewe		225
8.10	Lidmaatskap van klubs		226
8.11	Beoefening van stokperdjies		227
8.12	Ander vorms van vryetydsbesteding		228
	Samevatting		229

IX

ONGEORGANISEERDE VRYETYDSBESTEDING VAN INWONERS IN TEHUISE

			231
9.1	Kontak van die inwoners met familie		231
9.1.1	Besoeke van familie aan inwoners		232
9.1.2	Besoeke deur bejaardes by familie afgelê		235
9.2	Kontak van inwoners met vriende buite die tehuis		236
9.2.1	Besoeke van vriende aan inwoners		237

<u>HOOFSTUK</u>			<u>BLADSY</u>
IX	9.2.2	Besoeke deur inwoners aan vriende buite die tehuis	239
	9.2.3	Redes vir gebrekkige kontak met vriende	241
	9.2.4	Geriewe vir die ontvangs van gaste in die tehuise	244
	9.3	Deelname van die inwoners aan ongeorganiseerde bedrywighede binne sowel as buite die tehuise	245
	9.3.1	Bywoning van opvoerings en rolprentvertonings	245
	9.3.2	Bywoning van sportbyeenkomste	246
	9.3.3	Bywoning van uitstappies en partytjies	247
	9.3.4	Deelname aan vakansies	248
	9.3.5	Deelname aan verenigings	250
	9.3.6	Onderlinge verkeer tussen inwoners	251
		Samevatting	253
X		<u>VOORKEURAKTIWITEITE VAN INWONERS IN TEHUISE</u>	256
	10.1	Kulturele aktiwiteite	257
	10.1.1	Musiek en sang	257
	10.1.2	Drama	
	10.1.3	Skeppende kunsvorme	259
	10.1.4	Lees en skryf	262
	10.2	Handvaardighede	264
	10.3	Aktiwiteite met betrekking tot liggaamlike oefening	265
	10.3.1	Liggaams- en ritmiese oefeninge	265
	10.3.2	Sport en spele	267
	10.3.2.1	Sport en aktiewe spele	267
	10.3.2.2	Passiewe spele	268
	10.4	Besprekings	268
		Samevatting	

HOOFSTUK

BLADSY

XI

DIENSBAARHEID VAN TEHUISINWONERS

271

11.1	Dienslewering in die tehuis as hulp vir die personeel	272
11.1.1	Hulpverlening in die kombuis en eetkamer	272
11.1.2	Hulp in verband met die voorbereiding en bediening van verversings	273
11.1.3	Hulp in verband met diverse dienste in die tehuis	275
11.2	Onderlinge hulpverlening van inwoners	277
11.2.1	Besoeke aan siekes	278
11.2.2	Verwelkoming van nuwe intrekkers	278
11.2.3	Diens in die biblioteek	279
11.2.4	Diens in die snoepwinkel	280
11.3	Dienslewering in die gemeenskap	281
11.3.1	Hulp met kollektes	281
11.3.2	Hulp met die maak van artikels vir verkopings	282
11.3.3	Hulp as komiteelid	283
11.3.4	Dienslewering as 'aangenome grootouers' vir kinders	284
	Samevatting	285

XII

PERSONEEL VERANTWOORDELIK VIR PROGRAMME IN VERBAND MET GROEPSORG EN GROEPWERK IN TEHUISE

287

12.1	Hoofde verbonde aan tehuise	289
12.1.1	Persoonlike besonderhede van hoofde	290
12.1.1.1	Ouderdom	290
12.1.1.2	Geslag	292
12.1.1.3	Huistaal	293
12.1.1.4	Opleiding van hoofde	293
12.1.1.5	Ervaring van hoofde ten opsigte van inrigtingsorg vir bejaardes	300

<u>HOOFSTUK</u>			<u>BLADSY</u>
XII	12.1.2	Menings en voorstelle van hoofde ten opsigte van tehuisaangeleenthede	301
	12.2	Maatskaplike werkers verbonde aan tehuise	311
	12.2.1	Datum van voltooiing van studie	313
	12.2.2	Beroepskwalifikasies	314
	12.2.3	Opleiding en belangstelling in groepsorg en groepwerk	316
	12.2.4	Opleiding en belangstelling in bejaardesorg	319
	12.2.5	Ervaring van bejaardesorg in 'n tehuis	320
	12.2.6	Ervaring van groepsorg en maatskaplike groepwerk in 'n tehuis	320
		Samevatting	321
XIII	<u>BEPLANNING VAN GROEPSORG EN GROEPWERK IN TEHUISE VIR BEJAARDES</u>		325
	13.1	Organisasie en aanbieding van groepsorg deur hoofde van tehuise	326
	13.2	Beplanning en aanbieding van groepsorg en groepwerk deur maatskaplike werkers verbonde aan tehuise	327
	13.2.1	Hoedanigheid waarin maatskaplike werkers by tehuise betrokke was	328
	13.2.2	Tyd deur maatskaplike werkers aan groepsorg en groepwerk bestee	331
	13.2.3	Aard van die werk deur maatskaplike werkers in tehuise	333
	13.2.4	Aantal groepe tot beskikking van inwoners	336
	13.2.5	Aard van groepe deur maatskaplike werkers georganiseer	338
	13.2.6	Die gereeldheid van groepbyeenkomste	339
	13.2.7	Hulp aan maatskaplike werkers met die organisering van programme	341
	13.2.7.1	Inskakeling van lede van beheerliggame by die werksaamhede van die groepe	341
	13.2.7.2	Belangstelling in en hulp van die personeel van die tehuise ten opsigte van groepsorg en groepwerk	344

HOOFSTUK**BLADSY**

XIII	13.2.7.3	Hulp van komitees by groep= aktiwiteite	347
	13.2.8	Hulp aan die maatskaplike werker verleen met die aanbieding van programme	349
	13.2.9	Aard van programbeplanning	353
	13.2.10	Finansiering van die werksaamhede van die groepe	354
	13.2.11	Evaluering van die werk deur middel van verslae	355
	13.3	Probleme ondervind deur maatskaplike werkers op die gebied van groepsorg en groepwerk in tehuise	356
	13.4	Menings en aanbevelings van maat= skaplike werkers ten opsigte van groepsorg en groepwerk	358
		Samevatting	360
XIV		<u>DEELNAME VAN INWONERS AAN GEORGANISEERDE GROEP= SORG EN MAATSKAPLIKE GROEPWERK</u>	364
	14.1	Organisasie van en deelname aan klubs vir bejaardes	364
	14.1.1	Beskikbaarheid van klubs	365
	14.1.2	Gereeldheid van klubbyeenkomste	366
	14.1.3	Bywoning van klubbyeenkomste deur inwoners	369
	14.1.4	Oorsake van swak bywoning van klub= byeenkomste	370
	14.1.4.1	Redes deur inwoners verstrek vir swak bywoning van klubbyeenkomste	370
	14.1.4.2	Menings van hoofde met betrekking tot swak bywoning van klubbyeenkomste	372
	14.1.4.3	Menings van maatskaplike werkers met betrekking tot swak bywoning van klub= byeenkomste	375
	14.1.5	Die waarde van klubs vir die inwoners	376
	14.1.6	Tye waarop inwoners byeenkomste ver= kies	377

HOOFSTUKBLADSY

XIV

14.1.7	Aktiwierteite waarvoor die programme voorsiening maak	378
14.1.7.1	Aard van aktiwiteite	379
14.1.7.2	Aktiwierteite waaraan inwoners voorkeur gee	381
14.1.7.3	Groepwerk in die klubs	383
14.2	Groepaktiwiteite met verswakte bejaardes	386
14.3	Georganiseerde partytjies en uitstappies	390
14.3.1	Die gereeldheid van partytjies en uitstappies	390
14.3.2	Georganiseerde uitstappies vir die inwoners	392
14.3.3	Deelname van inwoners aan uitstappies en partytjies	393
14.4	Georganiseerde vakansies vir die inwoners	394
14.4.1	Die mate waarin vakansies voorkom	394
14.4.2	Deelname van inwoners aan georganiseerde vakansies	396
14.5	Deelname aan diverse vermaaklikhede in die tehuise aangebied	399
14.6	Meelewing met kerkdienste	399
	Samevatting	402

DEEL III

GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

HOOFSTUK

BLADSY

XV

GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

406

BRONNELYS

BYLAAG 1

BYLAAG 2

BYLAAG 3

BYLAAG 4

BYLAAG 5

BYLAAG 6

BYLAAG 7

BYLAAG 8

BYLAAG 9

DEEL I

INLEIDING EN AGTERGROND VAN DIE STUDIE

HOOFSTUK 1

INLEIDING

1.1 KEUSE VAN DIE ONDERWERP

Een van die mees betekenisvolle demografiese verskynsels van die huidige eeu is die steeds stygende lewensverwagting (by geboorte) van die mens. Die implikasies van hierdie verskynsel is wyd en uiteenlopend vir die ouerwordende mens sowel as vir instansies wat gemoeid is met sy welsyn. Die stygende lewensverwagting word in hoofsaak aan die volgende faktore toegeskryf:

- Hoër lewenstandaarde wat onder andere teweeggebring word deur statutêre maatreëls en regulasies ten opsigte van beheer oor sanitasie, behuising, voeding en arbeid.
- Die ontwikkeling van die mediese wetenskap, veral ten opsigte van sy tegnieke, geneesmiddels en voorkomende maatreëls. Hierdeur is nie slegs 'n daling in die aantal kindersterftes bewerkstellig nie, maar dit dra ook daartoe by dat die mens gedurende die jonger en middeljare beter gesondheid kan geniet.
- Vooruitgang op die gebied van navorsing in die veld van die gerontologie, wat op sy beurt die ontwikkeling van geriatrie en geriatriese verpleging stimuleer. Dit het vir die mediese wetenskap al hoe meer moontlik geword om die lewensverwagting van die mens te verleng, wat beteken dat meer mense in staat gestel word om hulle maksimum biologiese perk te bereik.

As gevolg van die bogenoemde faktore kan dit verwag word dat 'n relatief kleiner persentasie bejaardes in ontwikkelende lande as in ontwikkelde lande aangetref sal word. In 1980, byvoorbeeld, was slegs 3% van die bevolking in Afrika - 'n ontwikkelende kontinent - ouer as 65 jaar. Dit staan teenoor 12% in Europa, wat as 'n ontwikkelde kontinent beskou word. Gedurende dieselfde jaar was 6% van die totale wêreldbevolking ouer as 65 jaar. 1)

Ook in die RSA toon lewensverwagting 'n opwaartse neiging. Wanneer alle bevolkingsgroepe in berekening gebring word, is die huidige gemiddelde lewensverwagting 60 jaar. 2) Die syfer vir Blankes alleen is 69 jaar. * Dit het meegebring dat daar in 1980 7,9% van alle Blankes ouer as 65 jaar was. 3)

Wanneer gelet word op die verspreiding van bejaardes in die RSA volgens woongebiede, word gevind dat 88,5% van alle Blanke-bejaardes bo die ouderdom van 65 jaar in 1980 in stedelike gebiede woonagtig was teenoor 11,5% op die platteland. 4) 'n Groot groep van hierdie bejaardes is in ouetehuse en spesiale behuisingsskemas vir bejaardes gehuisves. Op 24 Augustus 1982 was daar reeds 247 behuisingsprojekte vir Blanke-bejaardes wat deur die

* Inligting persoonlik aan navorser verstrekk deur prof. C.L. Wicht, hoof van die Departement van Gemeenskapsgesondheid van die Fakulteit van Geneeskunde van die Universiteit van Stellenbosch.

Departement van Gesondheid en Welsyn goedgekeur is. Hierdie projekte het voorsiening vir 13 177 bejaardes gemaak. Daarbenewens was daar aan die einde van 1982 in totaal 28 676 Blanke-bejaardes in ouetehuse in die RSA gevestig. As in aanmerking geneem word dat 'n bejaarde normaalweg op die ouderdom van 60 jaar vir opname in 'n tehuis kwalifiseer, kom die getal Blanke-bejaardes bo die ouderdom van 60 jaar ten opsigte van wie voorsiening gemaak is vir die huisvesting in tehuise en spesiale behuisingskemas op 41 853 te staan.^X

Volgens die 1980 sensus was daar 515 840 Blanke-persone ouer as 60 jaar in die RSA woonagtig.⁺ Dit beteken dat 8,1% van alle Blankes ouer as 60 jaar gedurende 1982 in tehuise en spesiale behuisingskemas vir bejaardes gehuisves is. In hierdie verband moet daarop gelet word dat in die meeste Westerse lande die persentasie bejaardes in tehuise van 3% tot 6% wissel. In vergelyking met hierdie lande word daar in die RSA dus 'n relatief hoë persentasie Blanke-bejaardes deur middel van groepbehuising versorg. Daar dien verder daarop gewys te word dat hierdie persentasie sal styg indien die bejaardes wat permanente versorging in verpleeginrigtings en hospitale geniet, bygevoeg word by die bogenemde 8,1%.

^X Syfers verkry van die Departement van Gesondheid en Welsyn, Pretoria.

⁺ Syfer verkry van die Sentrale Statistiekdiens te Pretoria.

Alhoewel daar in die jongste tyd swaar klem gelê word op die gemeenskapsdienste aan bejaardes, sal daar altyd 'n groep van hierdie persone wees wat weens gesondheidsprobleme en bepaalde maatskaplike omstandighede tehuisversorging nodig het. Gedurende 'n verbintenis van etlike jare met bejaardes, aanvanklik as vrywillige werker en daarna as opgeleide maatskaplike werker, het 'n besondere belangstelling in die versorging van hierdie persone in tehuise by die ondersoeker ontwikkel. Daar is waargeneem dat tehuisinwoners behoeftes en probleme openbaar wat eie aan hulle omstandighede is. Die ondersoeker het eweneens 'n spesiale belangstelling in die aanbieding van aktiwiteite op die gebied van groepsorg en die toepassing van groepwerk as metode in die maatskaplike werk in tehuise vir bejaardes ontwikkel. Dit het aanleiding gegee tot die besluit om navorsing op die gebied van groepsorg en maatskaplike groepwerk in tehuise vir bejaardes te onderneem. Omdat huisvesting vir bejaarde Kleurlinge, Asiate en Swartmense 'n betreklik resente ontwikkeling is, terwyl daar reeds gedurende die vorige eeu 'n begin gemaak is met die oprigting van tehuise vir Blanke-bejaardes, het die keuse geval op navorsing in tehuise vir Blanke-bejaardes.

1.2

DOEL VAN DIE ONDERSOEK

By die beplanning van die ondersoek is bepaalde hipotetiese uitgangspunte geïdentifiseer wat samevattend soos volg geformuleer kan word:

- Die steeds groterwordende persentasie Blanke-bejaardes in die RSA bring mee dat daar in toenemende mate aandag aan hulle versorging, insonderheid ten opsigte van huisvesting gegee moet word.

- Die Staat sowel as private inisiatief het 'n onmiskenbare en omvattende verantwoordelikheid ten opsigte van bejaardesorg. Hierdie verantwoordelikheid moet nagekom word binne die raamwerk van 'n bepaalde beleid. Omdat daar bejaardes is wat as gevolg van gesondheidsprobleme en ander maatskaplike omstandighede nie meer selfstandig of selfs met behulp van familie en vriende in die gemeenskap kan aanbly nie, is huisvesting in tehuise en spesiale behuisingsprojekte nodig as deel van die heersende bejaardesorgbeleid. Verblyf in 'n tehuis bring egter probleme mee wat, indien daarin nie voorsien word nie, tot verdere en meer gekompliseerde probleme kan lei.
- Deur die aanbieding van programme op die gebied van groepsorg en die aanwending van tegnieke in die maatskaplike groepwerk kan in die behoeftes van tehuisinwoners voorsien word en oplossings vir sommige van hulle probleme gevind word.

Ten einde die geldigheid van hierdie uitgangspunte te toets, is daar deur middel van die ondersoek gekonsentreer op die volgende aspekte ten opsigte van bejaardes wat in tehuise woonagtig is in 'n bepaalde geografiese area:

- die persoonlike omstandighede van die inwoners ten einde 'n aanduiding te kry van hulle behoeftes en probleme wat hul deelname aan die programme wat in die betrokke tehuise aangebied word, kon beïnvloed;
- die mate waarin inwoners aan groepaktiwiteite deelgeneem het voordat hulle in die tehuise opgeneem is. Sodoende kon vas-

gestel word of inwoners ná opname minder of in 'n groter mate as vóór opname aan groepaktiwiteite deelgeneem het;

- die ongeorganiseerde vryetydsbesteding van inwoners in tehuise;
- die personeel verantwoordelik vir groepsorg en maatskaplike groepwerk in die tehuise en hulle menings daaromtrent;
- die organisering en aanbieding van programme en aktiwiteite op sowel die gebied van groepsorg as maatskaplike groepwerk;
- deelname van inwoners aan die verskillende programme en aktiwiteite wat aangebied is en hulle menings daaromtrent; en
- die kwaliteit en doeltreffendheid van die pogings op die gebied van groepsorg en maatskaplike groepwerk in die tehuise.

1.3

BEGRENSING VAN DIE ONDERSOEK

Die ondersoek was beperk tot alle gesubsidiëerde tehuise wat op 1 April 1980 in die area van die streekkantoor Kaapstad van die destydse Departement van Volkswelsyn en Pensioene geleë was.

Van hierdie tehuise was 54 op die platteland en 22 in die stad, soos die kaarte in bylae 1 en 2 aantoon. Persone woonagtig in wooneenhede wat aan tehuise verbind is en ten opsigte van wie geen subsidie deur die Departement van Volkswelsyn en Pensioene uitbetaal is nie, is ook in die ondersoek ingesluit.

1.4

METODE VAN ONDERSOEK

1.4.1 LITERATUURSTUDIE

Met die oog op teoretiese oriëntering is 'n literatuurstudie wat betrekking het op bejaardes oor 'n wye veld onderneem. Hierdie studie sluit die literatuur ingesluit op die gebied van sowel bejaardheid in die algemeen as die versorging van bejaardes, insonderheid in tehuise en wooneenhede verbonde aan tehuise. 'n Studie is ook gemaak van sowel groepsorg as maatskaplike groepwerk en die aanbieding en toepassing daarvan in tehuise vir bejaardes.

1.4.2 OPNAMEPROSEDURE

As volgende stap is bepaalde data ten opsigte van die geselekteerde tehuise vir bejaardes in die onderzoekarea verkry. Vir hierdie doel is 'n volledige lys van inwoners van sowel al 76 afsonderlike tehuise as aangrensende wooneenhede in die area van ondersoek verkry (Sien bylaag 3 vir naamlys van tehuise). Die tehuise is alfabeties volgens name, soos verkry by die destydse Departement van Volkswelsyn en Pensioene, gerangskik. Met die oog op gelyke verteenwoordiging sowel op die platteland as in die stad, is afsonderlike lyske vir hierdie twee gebiede opgestel. As stedelike areas is alle gebiede betrek wat deur die munisipaliteite van Kaapstad, Bellville, Parow, Goodwood, Milnerton, Pinelands, Simonstad, en Vishoek bedien is. Die res van die area van ondersoek is as die platteland beskou. Hierna is die inwoners van elke tehuis afsonderlik in alfabetiese volgorde gerangskik. 'n Totaal van 3 390 plattelandse en 2 581 stedelike inwoners is op hierdie wyse verkry. Vervolgens is die name van die plattelandse

inwoners op afsonderlike lyste van 1 - 3390 en dié van die stedelike inwoners van 1 tot 2581 genommer. Met behulp van ewekansige seleksie is lyste van 241 plattelandse (7,1%) en 200 stedelike inwoners (7,8%) saamgestel. Van die 54 tehuise op die platteland is daar slegs een waarvan geen inwoner in die monster ingesluit is nie, naamlik Tehuis Overberg op Riviersonderend. Al 22 tehuise in die stad is verteenwoordig.

Die gegewens wat vir die navorsing benodig is, is met behulp van drie afsonderlike vraelyste ingewin, te wete by die inwoners persoonlik, by hoofde van die tehuise en by die maatskaplike werkers verbonde aan die tehuise (Sien bylaes 4, 5 en 6). Die vraelyste is saamgestel aan die hand van die literatuur wat geraadpleeg is oor die onderwerp sowel as na aanleiding van die doelstellings van die ondersoek wat begryplik sterk beïnvloed is deur die persoonlike ervaring van die ondersoeker in verband met die versorging van bejaardes in tehuise.

Voordat daar finaal besluit is oor die samestelling van die vraelyste, is 'n konsep daarvan by twee stedelike en twee plattelandse tehuise uitgetoets ten einde moontlike leemtes te identifiseer. Nadat hierdie voorondersoek afgehandel is, kon die finale vraelyste saamgestel word.

Ná verkryging van verlof by die hoof van elke tehuis, is die vraelyste persoonlik by al die tehuise voltooi. Die vraelyste wat by hoofde en maatskaplike werkers voltooi moes word, is eers afgehandel voordat dié by die inwoners voltooi is. Sodoende kon inligting met betrekking tot tehuisaktiwiteite en inligting wat in die

lêers by die tehuise opgeneem was, eers verkry word. Slegs die ontbrekende gegewens kon vervolgens by die bejaardes verkry word. Waar maatskaplike werkers op 'n streeksbasis dienste gelewer het, het dit soms gebeur dat hulle ten tyde van die ondersoek nie tuis was nie. In sodanige gevalle is die vraelyste by die hoofde gelaat vir latere voltooiing deur die betrokke maatskaplike werkers. Slegs een van hierdie vraelyste, is nie voltooi nie, naamlik dié van 'n maatskaplike werker wat in deeltydse hoedanigheid verbonde was aan een van die ouetehuse. By hierdie tehuis is daar egter geen vorm van groepsorg en maatskaplike groepwerk onderneem nie.

'n Relatief klein aantal inwoners kon weens ernstige verswaktheid, seniliteit of doofheid nie die vraelyste voltooi nie. In sodanige gevalle het 'n lid van die personeel of 'n familielid wat goeie kennis van die bejaarde gehad het, die nodige inligting verskaf. Waar menings van hierdie bejaardes verlang is, is die vraag as "nie van toepassing" op hulle beskou. Die ondersoeker het egter eers 'n persoonlike besoek aan sodanige bejaardes gebring ten einde vas te stel of 'n onderhoud sin sou maak al dan nie.

Weens die feit dat die ondersoek een jaar en tien maande geduur het, was 67 van die geselekteerde persone ten tyde van die besoek reeds oorlede terwyl 15 reeds die tehuise verlaat het. As gevolg van die groot afstande tussen die tehuise, veral op die platteland, was dit onmoontlik om op 'n later stadium weer na die tehuise terug te gaan ten einde vraelyste te voltooi by 22 inwoners wat tydens die besoek nie tuis was nie omdat hulle òf met vakansie òf gehospitaliseer was. 'n Verdere 6 persone het besware teen die voltooiing van die vraelyste gehad. In die plek van al hierdie inwoners is ander

persone gekies met behulp van ewekansige seleksie. Op hierdie wyse is onderskeidelik 26,6% en 23% van die plattelandse en die stedelike inwoners vervang.

Weens die omvang van die ingesamelde data, is die grootste gedeelte daarvan verwerk met behulp van 'n rekenaar. Dié gedeeltes waar die inwoners, hoofde en maatskaplike werkers 'n persoonlike mening moes gee, is deur die onderzoeker persoonlik verwerk.

1.4.3 WAARNEMING

Reeds vóór die aanvang van die studie is die behoefte in 'n groot mate deur waarneming uitgewys. Dit het ook 'n rol gespeel in die samestelling van die vraelyste. Tydens die voltooiing van die vraelyste kon die onderzoeker ook belangrike inligting verkry deur middel van persoonlike waarneming, veral op die gebied van tehuissomstandighede.

1.4.4 PERSOONLIKE ONDERHOUDE

Hierdie studie sou nouliks moontlik gewees het sonder die meerdere kennis van gesaghebbendes op die gebied van bejaardesorg in die RSA. Om hierdie rede is onderhoude gevoer met amptenare van die Departement van Gesondheid en Welsyn sowel as van die Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Bejaardes en akademici en ander persone wat as gevolg van hul belangstelling en ywer op die gebied van bejaardesorg reeds 'n belangrike bydrae op hierdie terrein gelewer het.

1.5

OMSKRYWING VAN BEGRIPPE

Vir die doel van die ondersoek is die volgende betekenis aan die onderskeie begrippe gegee:

Groepsorg: die aanbieding van alle programme en aktiwiteite aan inwoners deur middel van groepe om in hulle behoefte aan vrye-tydsbesteding te voorsien. Ook die nie-vakkundige aktiwiteite van maatskaplike werkers is hierby ingesluit.

Maatskaplike groepwerk: slegs dié aktiwiteite en programme wat deur opgeleide maatskaplike werkers aan groepe aangebied is met die doel om die fungering en funksionering van sowel individue as groepe in die tehuse te verbeter.

Bejaardes: persone wat deur die destydse Departement van Volks-welsyn en Pensioene gekeur is as inwoners van die tehuse asook persone wat in woonstelle aangrensend aan dié tehuse woonagtig was.

Inrigtingsverband: dit betrek alle bejaardes in gesubsidiëerde tehuse en woonstelle aangrensend aan hierdie tehuse.

Tehuis(e): in hierdie ondersoek verwys dit deurgaans na tehuse vir bejaardes.

1.6

TYDPERK VAN DIE ONDERSOEK

Met die literatuurstudie is reeds gedurende April 1978 'n aanvang gemaak. Voorbereidings vir die empiriese ondersoek wat die trek van die monster en die opstel van vraelyste ingesluit het, is ge-

durende die tweede helfte van 1979 en die begin van 1980 onderneem. Die empiriese ondersoek is tussen 15 Julie 1980 en 2 April 1982 afgehandel. Hierna is die gegewens verwerk en opgeskryf.

1.7 FAKTORE WAT DIE ONDERSOEK BEMOEILIK/VERGEMAKLIK HET

- 1.7.1 Die omvang van literatuur oor groepsorg en maatskaplike groepwerk het in die jongste een tot twee dekades teen 'n vinnige tempo toegeneem teenoor dié oor die gerontologie wat bestendig groei. Literatuur oor groepsorg en maatskaplike groepwerk met bejaardes, daarenteen, veral ten opsigte van bejaardes in inrigtingsverband, was egter skraal, en die opstel van die vraelyste is hierdeur aansienlik bemoeilik.
- 1.7.2 Afdeling B van die vraelys aan inwoners, wat gehandel het oor hul vryetydsbesteding gedurende die jaar vóór opname in die tehuise, kon by slegs 9,1% van die plattelandse en 17% van die stedelike inwoners voltooi word. Die res was ten tyde van die besoeke aan die tehuise alreeds langer as twee jaar in die tehuise woonagtig en die moontlikheid dat sommige van hulle nie ten volle op hulle geheue kon staatmaak nie, het die inwin van die jongste data op hierdie terrein gestrem.
- 1.7.3 Die voltooiing van die vraelyste by die inwoners het probleme opgelewer, veral by die ernstig liggaamlik verswakte en seniele inwoners. In gevalle waar die inwoners nie self die inligting kon

verskaf nie, moes dit by 'n lid van die personeel of 'n familielid wat goed met hulle bekend was, verkry word. Waar twyfel bestaan het omtrent die betroubaarheid van die inligting, is dit eweneens op hierdie wyse gekontroleer. Weens die feit dat die respondente almal bejaardes was, moes tyd ingeruim word vir rustige besoeke omdat die doel van die ondersoek en die vrae met groot omsigtigheid aan hulle verduidelik moes word. Deur middel van fyn waarneming moes vasgestel word of hulle die aard van die vrae begryp het. Sommige van die vrae het probleme vir die bejaardes opgelewer. As gevolg van swak geheue was dit dikwels vir inwoners moeilik om die vrae sekuur te beantwoord, soos byvoorbeeld in die geval van gereeldheid van besoeke aan en van inwoners by familie en vriende. Gevolglik het hulle die antwoorde by benadering gegee. Waar vrae betrekking gehad het op tehuisprogramme, was sommige inwoners huiwerig om 'n eerlike mening te gee uit vrees dat die indruk geskep sou word dat hulle die dienste nie waardeer nie. Weens die aanwesigheid van verswakte en seniele inwoners was sommige van die vrae nie op almal van toepassing nie, byvoorbeeld waar gepoog is om deelname aan die programme te bepaal. Die bogenoemde probleme kon egter in 'n groot mate uitgeskakel word omdat die ondersoeker persoonlik al die vraelyste by die inwoners voltooi het. Nie alleen kon dieselfde interpretasie van al die vrae aan die bejaardes gegee word nie, maar inligting kon ook deur middel van persoonlike waarneming verkry word.

- 1.7.4 Alhoewel die hoofde van tehuise oor die algemeen goeie samewerking verleen het, was daar enkele gevalle waar hulle bevrees was dat daar te veel op die persoonlike omstandighede van die inwoners

ingegaan sal word. Daar was ook diegene wat nie die noodsaaklikheid van die ondersoek ingesien het nie. Na sorgvuldige verduideliking en motivering het al die hoofde egter hulle samewerking verleen.

- 1.7.5 By maatskaplike werkers is die probleem ondervind dat nie almal die verskil tussen groepsorg en groepwerk begryp het nie, en dit het tyd geneem om dit aan hulle te verduidelik alvorens die vrae=lys voltooi kon word. Die ondersoeker moes ook meermale haar eie oordeel gebruik om te bepaal of die maatskaplike werkers groep=sorg onderneem of groepwerk beoefen het.
- 1.7.6 Waar inligting verkry moes word met betrekking tot die lewering van dienste aan bejaardes deur veral staatsdepartemente, is daar in sommige gevalle probleme ondervind ten opsigte van beleidsver=anderinge wat van tyd tot tyd van krag word. Gevolglik is vol=staan met die gegewens soos dit geldig was in 1983. Dit geld vir sowel die benamings as die dienste van die verskillende departemente.
- 1.7.7 Die verwerking van die gegewens het heelwat tyd in beslag geneem omdat al die inligting nie deur die rekenaar verwerk kon word nie. Die menings van inwoners, maatskaplike werkers en hoofde moes deur die ondersoeker self verwerk word, 'n proses wat uit die aard daarvan tydrowend was.

1.8

AANBIEDING

Die proefskrif word in drie dele aangebied. Deel I, wat vyf hoofstukke beslaan, het in hoofsaak betrekking op 'n uiteensetting van die ontwikkelingstendense en huidige bejaardesorgbeleid in die Republiek van Suid-Afrika, gevolg deur 'n beknopte oorsig van die besondere probleme en behoeftes van bejaardes binne inrigtingsverband. Deel I word afgesluit deur 'n uiteensetting van die aard en wese van groepsorg en die toepassing van maatskaplike groepwerk in 'n tehuis vir bejaardes. In Deel II, onderverdeel in nege hoofstukke, word verslag gedoen oor die empiriese studie wat in 75 tehuise in die area van ondersoek uitgevoer is. Dit word gevolg deur Deel III wat bestaan uit die belangrikste gevolgtrekkings waartoe die ondersoeker geraak het en aanbevelings met betrekking tot die huidige beleid ten opsigte van bejaardesorg in die algemeen in die RSA en die aanbieding van groepsorg en maatskaplike groepwerk binne inrigtingsverband.

VERWYSINGS

1. United Nations: Demographic Yearbook 1980 p 134 - 135
2. Ibid. p 146 - 147
3. Bevolkingsensus 80. Steekproeftabulasie. Maatskaplike Eienskappe.
Verslag No. 02.80.02 p 1
4. Bevolkingsensus 80. Steekproeftabulasie. Geografiese Verspreiding
van die Bevolking. Verslag No. 02.80.02 p 1

HOOFSTUK II

ONTWIKKELINGSTENDENSE VAN BEJAARDESORGBELEID IN DIE RSA

In Hoofstuk 1 is daarop gewys dat lewensverwagting by geboorte hier te lande, soos oor feitlik die hele wêreld, 'n opwaartse neiging toon. Hierdie neiging impliseer dat daar na 'n steeds groeiende persentasie bejaardes van die bevolking omgesien moet word, insonderheid na dié behoeftes wat met verhoogde ouderdom gepaard mag gaan of dié wat in hierdie lewensfase sterker geaksentueer word. In 'n geordende samelewing sal daar van owerheidsweë voorsiening gemaak moet word dat sodanige dienslewering binne die raamwerk van 'n bepaalde vorm van maatskaplike beleid, waaronder verstaan word 'n vorm van "aanvaarde gedragslyn vir die verandering, handhawing of skepping van lewensomstandighede bevorderlik vir die welsyn van die mens." 1) Wanneer daar derhalwe binne 'n bepaalde struktuur en volgens 'n vasgestelde program dienste gelewer word wat die bevordering van die welsyn van die bejaarde ten doel het, impliseer dit dat sodanige dienslewering geskied in ooreenstemming met die eise van beleid ten opsigte van bejaardesorg.

Die bejaardesorgbeleid van die RSA het voortgevloei uit die lewering van bejaardesorgdienste wat stelselmatig uitgebrei en vorm aangeneem het. 'n Groot aantal instansies in die RSA is gemoeid met een of meer aspekte wat die welsyn van bejaardes ten doel het. Dit is geensins die bedoeling om in hierdie Hoofstuk 'n volledige uiteensetting van beleid, soos dit in die dienslewering van al hierdie instansies tot uiting kom, te gee nie. Veel meer word hier gepoog om 'n kort oorsig te gee van die ontwikkelingsgeskiedenis van beleid soos dit in dienslewering aan bejaardes weerspieël word. In hierdie verband word gelet op die rol van verskillende private instansies sowel as dié van die Staat.

2.1

DIE ROL VAN PRIVATE INSTANSIES TOT OMSTREEKS 1900

Tot omstreeks die einde van die 19de eeu is dienste aan bejaardes hoofsaaklik deur kerklike instansies, veral die Nederduits Gereformeerde Kerk, gelewer. Aanvanklik het hierdie dienste die vorm van alimentasie aangeneem. In so vroeg as 1665, toe die eerste gemeente van die Nederduits Gereformeerde Kerk in Kaapstad gestig is, is daar bepaal dat 'n behoeftige bejaarde vier riksdalder per maand van die kerkraad kon ontvang. 2)

Benewens finansiële hulp is ook hulp in die vorm van klerasie ensovoorts ook aan behoeftiges, wat bejaardes ingesluit het, verleen. Wanneer bejaardes geen familiebetrekkinge gehad het wat hulle kon versorg nie, het die diakonie hulle onderhou. Diegene wat hulle ook nie meer self kon versorg nie, is deur die diakonie in ander persone se sorg geplaas. 3) Hulp van hierdie aard is ook aan slawe gegee. Deur hierdie vorms van hulpverlening het die N.G. Kerk getoon dat hy die bejaarde by dié gedeelte van die samelewing wat as behoeftig beskou is, gereken het.

Vir ongeveer 'n halwe eeu het hulp waarna hierbo verwys is, die enigste vorm van georganiseerde maatskaplike diens vanaf die kant van die kerk aan bejaardes gebly. Eers in 1720 het die kerkraad van die gemelde gemeente op 'n ander terrein van bejaardesorg beweeg toe hy die "opperchirurgyn" van die Kompanjie aangestel het om aan bejaarde siekes kosteloos mediese versorging te gee. 4) Tot op hierdie stadium was bejaardes dus nog nie as 'n afsonderlike groep mense beskou teenoor wie die kerk, of enige ander instansie, 'n besondere verantwoordelikheid gehad het nie.

In 1800 was daar die eerste tekens dat die bejaardes as 'n groep uitgesonder is, alhoewel nie spesifiek deur die N.G. Kerk of 'n bepaalde instansie nie. Ene mev. M.A.H. Möller het in hierdie jaar die som van £5000 vir die oprigting van 'n tehuis vir ou dames geskenk. Haar aanbod is egter om die volgende rede van die hand gewys:

"Die here aan wie die aanbod gemaak was het, egter, gemeen dat die bedrag ontoereikend was, daar hul onder die indruk verkeer het dat alle ou dames wat in sodanige inrigting opgeneem word gratis behoort versorg te word." 5)

Die geld is vervolgens gebruik om op 20 Februarie 1800 'n "Fonds vir Weduwees en Ou Vrouwen" in die lewe te roep. 6) Die direkteure van die Fonds was mev. M.A.H. Möller, mnre. T.G. Vlotman, G.W. Brukner, T. Bougart en G.E. Overbeck. 7) Met die stigting van hierdie Fonds, word bejaardes vir die eerste keer vir hulpverlening uitgesonder, alhoewel bejaarde mans nie in aanmerking gekom het nie.

In 1822 kon bejaardes egter ook hulp verkry van die Cape Town and Suburban Ladies Benevolent Society wat in daardie jaar as die eerste geregistreerde welsynsorganisasie in die RSA gestig is. 8) Alhoewel hulle nie aan een of ander kerk verbonde was nie, was dit onder beheer van Christelike dames. Hierdie vereniging is gestig "... om 'n stelsel van hulpverlening aan arm en verdienstelike persone wat prakties sal wees, te organiseer; om aandag te gee aan die behoeftes van bejaardes, siekes en armes van beide geslag, onafgesien van ras, kleur of geloof." 9)

Tot op hierdie stadium het materiële hulpverlening in die versorging van bejaardes voorrang geniet. Behuising as 'n vorm van hulp het eers onder die aandag gekom met die inwyding van die "Ladies Christian Home" op 6 Mei 1876 te Kaapstad. Hierdie tehuis is beheer deur 'n komitee bestaande uit lede van verskillende Protestantse kerkgenootskappe. Slegs vier dames het in hierdie tehuis ingewoon. Twee van hulle het hul dienste gratis aangebied en het onderskeidelik gefungeer as superintendente en Christelike werkster. 10)

Intussen het die idee van 'n tehuis vir bejaardes egter in die gedagtes van sommige lidmate van die N.G. Kerk bly voortleef. In 1881 het ds. A.D. Luckhoff, een van die drie predikante in die destydse N.G. Gemeente Kaapstad, 'n donasie van £25 van 'n bejaarde dame ontvang met die versoek dat 'n begin gemaak moet word met 'n tehuis vir ou dames. Die bestuur van die Vrouwenfonds (ook genoem die Fonds vir Weduwees en Ou Vrouwen) waarna reeds verwys is, het 'n aantal erwe in Breestraat teen 'n nominale bedrag aan die N.G. Kerk afgestaan en ook £1250 uit die Fonds op 'n tweede verband aan hierdie kerk geleen. 11) Op 16 April 1883 is die Dorkastehuis, met huisvesting vir 33 bejaardes dames, te Kaapstad in gebruik geneem. Die bestuur het bestaan uit ds. A.D. Luckhoff as voorsitter, bygestaan deur 'n komitee van vroue.

Omdat die siektes van die inwoners herhaaldelik onder die aandag van die bestuur van die Dorkastehuis gekom het, is daar in 1892 die "...Diakoneshospitaal gestig as 'n uitbreiding van Dorkas met die doel om te sorg vir die nodige verpleging as daar ernstige siekte in Dorkas ontwikkel en ook om diakonesse op te lei om geestelike werk in die stede te doen." 12) Die winste van die

Diakoneshospitaal is in belang van Dorkastehuis aangewend. Weens die feit dat nie al die inwoners van die Dorkastehuis oor die nodige middele beskik het vir hul lewensonderhoud nie, was daar sommige van hulle wat alimentasie van die kerk ontvang het.

Mettertyd kon Dorkastehuis nie in die aanvraag na akkommodasie voorsien nie. Die bestuur het gevolglik besluit op die oprigting van 'n tweede tehuis. As gevolg van 'n bemaking, was dit op 14 Februarie 1901 moontlik om Dorkastehuis nr. 2 in gebruik te neem. Daarin was voorsiening vir 25 - 30 dames. 13) Op 1 Januarie 1904 het die Kaapse Sinode van die N.G. Kerk, op versoek van ds. Luckhoff, verantwoordelikheid vir die Dorkastehuisse aanvaar.

Tydens bestuursvergaderings van die Dorkastehuisse is meermale op die behoefte aan 'n tehuis vir bejaarde mans gewys omdat daar indertyd slegs aandag aan huisvesting vir bejaarde vroue gegee is. Weens 'n skenking van mnr. J.H. Hofmeyer kon die Rogelim-Tehuis vir bejaarde mans op 9 Junie 1896 in Kaapstad betrek word. Dit het huisvesting gebied aan 28 bejaarde mans en is geregistreer in die name van mnr. J.H. Hofmeyer, ds. A.D. Luckhoff en die heer Roos. 14)

Intussen het die Rooms-Katolieke Kerk ook gedurende die laaste kwart van die neëntiende eeu aan georganiseerde bejaardesorg begin meedoen. In 1883 was die "Poor Sisters of Nazareth" verantwoordelik vir die oprigting van "Nazareth House" in Kaapstad vir die versorging van kinders, werkende meisies en bejaardes.

Met die aanbreek van die twintigste eeu was die weg dus gebaan vir georganiseerde bejaardesorg, veral ten opsigte van huisvesting deur

middel van die oprigting van ouetehuse.

2.2

DIE ROL VAN PRIVATE INSTANSIES SEDERT 1900

Waar die eerste baanbrekers gedurende die vorige eeu diep spore getrap het met betrekking tot georganiseerde sorg vir bejaardes, kon ander nou op hul werk voortbou. Die N.G. Kerk het steeds voortgegaan met die oprigting van tehuise vir bejaardes en in 1939 was daar ses tehuise onder beheer van die N.G. Kerk. 15) Ander verenigings, insonderheid vroueverenigings in die verskillende provinsies (A.C.V.V., S.A.V.F., O.V.V., en N.C.V.V.), het tot die veld toegetree. In 1939 het hierdie verenigings vier tehuise onder hul beheer gehad. 16) Tehuisversorging was dus nou 'n erkende vorm van hulp aan bejaardes en dit sou met die verloop van jare toeneem.

Dit het teen omstreeks die begin van die twintigste eeu dus geblyk dat alhoewel afsonderlike instansies die nood van die bejaarde besef het en daarin deur middel van alimentasie en tehuise voorsien het, die bevolking as geheel nog nie bejaardes beskou het as 'n afsonderlike groep mense wat op dienste van die Staat en die publiek aanspraak kon maak nie. Hierdie saak het egter aandag gekry by die Volkskongres oor die Armblankevraagstuk. Die kongres is van 2 - 5 Oktober 1934 te Kimberley gehou en dit is byeengeroep deur die Armesorgraad van die Gefedereerde Nederduits Gereformeerde Kerke van Suid-Afrika. By hierdie geleentheid is daar vir die eerste keer besluite geneem wat direk op die welsyn van bejaardes as 'n afsonderlike groep in die gemeenskap betrekking gehad het. Hierdie besluite was soos volg geformuleer:

- "32. Die Kongres versoek alle kerke om hul lede stelselmatig op te voed tot die tedere versorging van hulle eie afgeleefde ouers of bloedverwante, en tot die besef dat alleen in dringende gevalle om die toekenning van ouderdomspensioene aansoek gedoen moet word.
33. Die Kongres beveel aan dat kerke en liefdadigheidsliggame op taktvolle wyse sal belangstel in die lot van alle pensioenarisse en die manier waarop hulle die pensioen bestee, langs die volgende lyne:
- (a) deur aansoek te doen by die Minister om die stigting van lokale komitees om die betrokke plaaslike amptenaar met advies te dien;
 - (b) deur die pensioene, waar die nood dit eis, aan te vul deur private inisiatief;
 - (c) deur met die amptenare saam te werk om misbruike te voorkom, en die bepalinge van die wet hieromtrent te help uitvoer.
34. (a) Die Kongres versoek die Regering om kerke wat daartoe bereid mag wees, met genoegsame fondse te steun om kolonies vir gepensioeneerdes in die lewe te roep. Die Kongres meen dat op hierdie wyse misbruike voorkom sal word, alleenlopende oumense versorg sal word, en baie oues van dae teen die uitbuiting van gewetenlose kinders beskerm sal word.
- (b) Die Kongres spreek dit verder as sy oortuiging uit (i) dat oues van dae liefs binne dorpe gehuisves sal word om sodoende naby die kerk en die geneesheer te wees, (ii) dat pensioenarisse wat invalides is in tehuise behoort gehuisves te word: "en (iii) dat ook sieklike oues van dae wat nog nie die pensioenouderdom bereik het nie, in sulke tehuise versorg sal word met geldelike steun van staatsweë." 17)

Hierdie besluite impliseer dat die bejaardes as 'n afsonderlike deel van die bevolking nou 'n saak van aktuele belang vir die hele land geword het. Die klem het egter nog té veel op materiële hulpverlening en inrigtingsversorging geval terwyl 'n méér omvattende diens vir bejaardes ontbreek het.

Dit was eers met die stigting van die Welsynsorganisasie vir Bejaardes van die Kaapse Skiereiland op 29 Junie 1953, asook die stigting van die Johannesburgse Raad vir Versorging van Bejaardes min of meer dieselfde tyd, dat die aandag gevestig is op meer omvattende bejaardesorgdienste. Vir die eerste keer was daar nou in Suid-Afrika organisasies wat dienste uitsluitlik aan bejaardes gelewer het.

Een van die doelstellings van die nuutgestigte Welsynsorganisasie vir Bejaardes van die Kaapse Skiereiland was om 'n Nasionale Konferensie oor die welsyn van bejaardes te reël. Hierdie doelstelling het 'n werklikheid geword toe so 'n konferensie gedurende 1955 té Kaapstad gehou is. Die tema was: Die Bejaardes om die Gemeenskap en hulle Behoeftes. Op hierdie byeenkoms is ingrypende besluite geneem met betrekking tot die volgende aspekte van bejaardesorg: geestelike sorg, mediese versorging en verpleging, sielkundige aspekte en geestesongesteldhede, versorging in tehuise, werkverskaffing, ekonomiese probleme en ontspanning. 18) Die belangrikste besluit wat egter geneem is, was "... dat die komitee wat verantwoordelik was vir die organisering van hierdie konferensie, versoek word om voorlopige stappe te doen vir die daarstelling van

'n Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir die Welsyn van Bejaardes." 19)

Op 'n later stadium in hierdie hoofstuk, wanneer die rol van die Staat ten opsigte van die ontwikkeling van 'n bejaardesorgbeleid bespreek word, word aangetoon dat hierdie saak alreeds by 'n vorige konferensie, wat deur die destydse Departement van Volkwelsyn gereël is, aanbeveel is. 20)

As gevolg van die volgehoue pogings asook die direkte beywering van die Welsynsorganisasie vir Bejaardes van die Kaapse Skiereiland, is die Nasionale Raad vir die Welsyn van Ouerwordende Persone op 13 September 1956 gestig. In Oktober 1959 is die naam van hierdie Raad verander na die Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir die Welsyn van Bejaardes. Nog later word dit die Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Bejaardes - tans nog die offisiële naam van hierdie Raad. Die uitvoerende bestuur van die Raad bestaan uit twaalf lede met dien verstande dat ten minste een lid uit elke provinsie afkomstig moet wees. Die administratiewe verpligtinge van die Raad word behartig deur 'n Direkteur met 'n personeel onder wie 'n aantal geregistreerde maatskaplike werkers. Enige instansie wat by die versorging van bejaardes betrokke is, kan aansoek doen om affiliasie by die Raad. In 1984 was daar 284 sodanige instansies by die Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Bejaardes geaffilieer.

Die doelstellings van hierdie Raad is vervat in Artikel 2 van die Raad se Grondwet, en lui soos volg:

"(a) om die belange en welsyn van bejaardes deur propaganda,

direkte optrede of enige ander gepaste middele te bevorder;

- (b) om die werksaamhede van alle liggame wat belangstel in of betrokke is by die welsyn van bejaardes te koördineer of te help koördineer en dié liggame van advies te bedien;
- (c) opnames betreffende die behoeftes van bejaarde persone te bewerkstellig en uit te voer en om inligting oor enige onderwerpe betreffende sodanige behoeftes te verkry en te versprei;
- (d) om te dien as kanaal waardeur vraagstukke, bevindinge, of voorstelle van lede-organisasies waar nodig aan die Staat oorgedra kan word, of onafhanklik onderhandelinge met Staatsowerhede aan te knoop;
- (e) om die uitbreiding van werk onder en met bejaardes dwarsdeur die Republiek van Suid-Afrika aan te moedig;
- (f) om saam te werk met nasionale en internasionale organisasies wat soortgelyke doelstellings as dié van die Raad nastreef;
- (g) om wetgewing wat sy belange of die welsyn van bejaardes raak, dop te hou, te steun of te bevorder en om behulpzaam te wees met verkryging van die behoorlike administrasie van sodanige wetgewing".

Die funksies van die Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Bejaardes soos dit in die praktyk tot uiting kom, kan kortliks soos volg opgesom word:

- die verskaffing van inligting ten opsigte van alle aangeleenthede rakende bejaardesorg;
- koördinering van alle instansies wat by die Raad geaffilieer is;

- inisiëring en beplanning van nuwe dienste in belang van bejaardes;
- skakeling met die Owerheid (Die Raad het byvoorbeeld 'n belangrike rol gespeel ten opsigte van die aanname van die Wet op Bejaarde Persone, nr. 81 van 1967, soos later in hierdie hoofstuk uiteengesit sal word);
- instelling en administrasie van betrekkings in die maatskaplike werk;
- toesig oor maatskaplike werkers in diens van instansies vir bejaardesorg;
- reklame in belang van bejaardesorg;
- aanbieding van kursusse en konferensies;
- navorsing (In hierdie verband word sowel navorsingsprojekte deur die personeel onderneem as beurstoekennings vir studies ten opsigte van bejaardesorg beskikbaar gestel);
- internasionale skakeling deur middel van affiliasie, ontvangs van buitelandse publikasies en verteenwoordiging op internasionale kongresse en simposia. 21)

Deur bemiddeling van die Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Bejaardes is die eerste leerstoel in geriatrie in die RSA in 1981 aan die Universiteit van Kaapstad ingestel. Dit staan bekend as die William Slater-Leerstool in Geriatrie en dit is ter ere van wyle dr. W.J.B. Slater, 'n voormalige voorsitter en later

lewenslange ere-president van die S.A.N.R.B.

Ten einde die belange van bejaardes landswyd te beklemtoon, het die S.A. Nasionale Raad vir Bejaardes gedurende 1982 'n Jaar vir Bejaardes geïnisieer. Tydens hierdie jaar "... is besluit om 'n nasionale plan van aksie op te stel om alle aspekte van veroudering en die versorging van bejaardes te dek. 'n Omvattende dokument is saamgestel wat die volgende insluit: voeding, behuising en omgewing, dienssentrums, inkomstesekuriteit, werkseleenthede, opvoeding, misdaad, gemeenskapswelsynsdienste, vervoer en navorsing."

22) Hierdie dokument is aan alle ge-affilieerde organisasies vir kommentaar gestuur, met die versoek dat die verskillende punte van die plan bespreek en na die genoemde Raad met kommentaar teruggestuur word. Uit hierdie aksie is dit duidelik dat die S.A. Nasionale Raad vir Bejaardes 'n steeds groter rol in die vorming van 'n bejaardesorgbeleid in die RSA speel.

Uit die voorafgaande blyk dit dat die eerste boustone vir georganiseerde dienste aan bejaardes en derhalwe ook 'n meer omvattende bejaardesorgbeleid, deur private inisiatief gelê is.

2.3

DIE ROL VAN DIE STAAT

Alhoewel private instansies die inisiatief geneem en 'n belangrike rol gespeel het in verband met die ontwikkeling van welsynswerk, en vir die doel van hierdie studie meer bepaald bejaardesorg in die RSA, bly hierdie instansies nog in sommige opsigte van die Staat se hulp afhanklik. Alle hulp deur die Staat word egter binne 'n bepaalde raamwerk en volgens 'n bepaalde beleid toegestaan.

Die Staatsbeleid soos beliggaam in wetgewing met toepaslike regulasies en ordonnansies, het geleidelik ontwikkel. Hierdie ontwikkeling word kortliks geskets aan die hand van wette en ordonnansies wat spesifiek op die welsyn van bejaardes betrekking het. Enkele wette word ook genoem wat nie slegs op bejaardes betrekking het nie maar waardeur hulle geraak word as gevolg van die dienslewering wat daaruit voortvloei. Daar word ook gelet op ander maatreëls van die Staat waaruit sy beleid ter bevordering van bejaardesorg ontwikkel en duidelik na vore gekom het.

2.3.1 DIE AANNAME VAN WETGEWING

Om en by die einde van die neëntiende en die begin van die twintigste eeu reeds is daar deur die Staat 'n begin gemaak om die belange van die bejaardes te beskerm. Deur middel van Ordonnansie 7 van 1895 in die Kaapprovinsie, Wet nr. 10 van 1896 in Natal, Ordonnansie 51 van 1903 in die Oranje-Vrystaat en Ordonnansie 4 van 1903 in Transvaal, is bepaal dat die kinders en/of broers, susters, halfbroers en halfsusters hulle bejaarde familieleden moet versorg. Hierdie maatreëls is egter nooit streng toegepas nie. 23)

Die Zuid-Afrika Wet van 1909 het wel voorsiening gemaak vir die finansiering van welsynsdienste deur die verskillende provinsies, en bejaardes sou ook by hierdie maatreël baat. Dit was egter eers met die aanname van die Ouderdomspensioenwet nr. 22 van 1928 dat die Staat vir die eerste keer erkenning daaraan verleen het dat bejaardesorg 'n saak van landsbelang is en dat die Owerheid 'n spesifieke bydrae hiertoe te lewer het. Hier is dus die eerste spore van 'n bejaardesorgbeleid vanaf die kant van die Staat aan-

getref. Volgens hierdie wet sou 'n maandelikse pensioen op 'n nie-bydraende basis uitbetaal word aan Blankes en Kleurlinge bo die ouderdom van 65 jaar mits hulle aan bepaalde vereistes ten opsigte van inkomste, burgerskap en verblyfkwalifikasies voldoen. In 1937 is die ouderdomskwalifikasie vir vroue tot 60 jaar verlaag en vanaf 1944 word ouderdomspensioene ook aan Swartes en Indiërs uitbetaal.

Die Oudstryderspensioenwet (Wet nr. 45 van 1941) maak voorsiening vir die uitbetaling van pensioene aan alle persone bo 60 jaar wat in die Anglo-Boereoorlog (1899 - 1902), die Bambata-Rebellie (1906), die 1914-Rebellie, die twee Wêreldoorloë (onderskeidelik 1914 - 1918 en 1939 - 1945) en die Koreaanse Oorlog (1950 - 1953) diens gedoen het. Hierdie pensioen is basies 'n ouderdomspensioen maar 'n addisionele bedrag per maand is betaalbaar indien die ouderdomspensioentrekker bewys van oorlogsdienst kan lewer. Die kwalifiserende ouderdomme vir sowel mans as vroue is 60 jaar. Jonger persone kan egter ook in aanmerking kom indien hulle liggaamlike- of geestestoestand sodanig is dat hulle as medies ongeskik vir loonarbeid geklassifiseer kan word.

Weens die hoë koste verbonde aan hospitalisasie en tehuisversorging van bejaardes, het dit vir die Staat nodig geword om private persone te vergoed wat na hulpelose bejaardes in die gemeenskap omsien. Daar is gevolglik in 1942 'n begin gemaak met die uitbetaling van 'n oppasserstoelae. Hierdie toelae word uitbetaal aan alle maatskaplike pensioentrekkers by die bereiking van die ouderdom van 85 jaar, of aan enige pensioentrekker indien wie se gesondheidstoestand sodanig is dat hy voltyds hulp van 'n ander

persoon benodig.

Die Behuisingswet nr. 4 van 1966 maak voorsiening vir die voortbestaan van die Nasionale Behuisingsfonds waaruit lenings aan plaaslike besture en nutsmaatskappye vir die oprigting van hulp- of ekonomiese behuisingskemas toegestaan word. Fondse vir die oprigting van tehuse en spesiale behuisingskemas vir bejaardes kan dus ook uit hierdie Fonds verkry word.

Die Wet op Gemeenskapsontwikkeling nr. 3 van 1966 maak voorsiening vir behuisingslenings wat deur die Nasionale Behuisingsfonds teen verminderde rentekoerse aan plaaslike owerhede en nutsmaatskappye beskikbaar bestel word. Lenings kan dus ook verkry word vir die oprigting van tehuse en spesiale behuisingskemas vir bejaardes.

Die belangrikste wet met die oog op bejaardesorg in die RSA is waarskynlik die Wet op Bejaarde Persone (Wet nr. 81 van 1967), soos gewysig. Hierdie wet beoog die volgende:

"Om voorsiening te maak vir die beskerming en welsyn van sekere verswakte en bejaarde persone, vir die omsien na hul belange, vir die oprigting en registrasie van sekere inrigtings, vir die huisvesting en versorging van sodanige persone in sodanige inrigtings, vir die betaling van ouderdomspensioene en sekere toelaes aan of ten opsigte van sekere bejaarde persone, en vir aangeleenthede wat daarmee in verband staan." 24)

Met die aanname van die Wet op Bejaarde Persone het die Staat in beginsel erkenning verleen daaraan dat hy 'n verantwoordelikeid het en beskermend moet optree teenoor diegene wat weens hoë ouderdom nie meer na hulself kan omsien nie as gevolg van

of liggaamlike verswakking, of ander maatskaplike faktore. 'n Belangrike mylpaal in die ontwikkeling van Staatsbeleid ten opsigte van bejaardesorg is dus bereik.

2.3.2 ANDER MAATREËLS VAN DIE KANT VAN DIE STAAT TEN OPSIGTE VAN BEJAARDESORG

Benewens wetgewing het die Owerheid ook ander maatreëls getref wat die welsyn van bejaardes as 'n afsonderlike groep bevorder het. In hierdie verband kan die reëling van nasionale konferensies, die publikasie van inligtingstukke en die daarstelling van 'n afdeling Bejaardesorg in die hoofkantoor van die destydse Departement van Volkswelsyn en Pensioene * uitgesonder word.

Gedurende 1950, 1971, 1979 en 1982 is nasionale konferensies deur die Departement van Volkswelsyn en Pensioene (later die

* Alhoewel die Departement aanvanklik die benaming Departement van Volkswelsyn gedra het, is die betiteling herhaaldelik gewysig totdat die benaming Departement van Gesondheid en Welsyn aanvaar is.

Departement van Gesondheid en Welsyn) belê om te besin oor sake rakende bejaardesorg in die RSA. Slegs die 1950-Konferensie sal hier bespreek word omdat dit beskou kan word as die geleentheid wat in welsynskringe aanvaar word as die belangrikste hoeksteen wat ten opsigte van georganiseerde bejaardesorg in die RSA gelê is.

Op 14 en 15 November 1950 is 'n Nasionale Konferensie oor Oues van Dae in Bloemfontein gehou. Die voorsitter was dr. F. Brümmer, waarnemende Sekretaris van die destydse Departement van Volkswelsyn. Op hierdie Konferensie is verslag gedoen van reeds bestaande bejaardesorgdienste en riglyne vir toekomstige ontwikkelinge is gegee. Die slotsom waartoe die Konferensie gekom het, was soos volg:

"Die konferensie versoek Sy Edele die Minister van Volkswelsyn beleefd:

1. Om uit die lede van die konferensie 'n komitee aan te stel om in die lig van die beraadslagings en na aanleiding van verdere ondersoek,
 - (a) 'n omvattende beleid vir die welsyn van bejaardes op te stel, en
 - (b) die voorlopige standaarde vir die versorging van die oues van dae vas te stel, wat sal dien as 'n basis vir die dienste wat geleidelik ten behoeve van die bejaardes ingevoer sou kon word insluitende indien nodig, die oprigting van 'n nasionale organisasie.
2. Om te bepaal,
 - (a) dat die Voorsitter van die konferensie as Voorsitter

van die komitee sal optree, en

- (b) Dat die Departement van Volkswelsyn die sekretariële werk van die komitee sal onderneem." 25)

Gedurende 1951 het die betrokke Minister uitvoering gegee aan die opdrag deur die aanstelling van sodanige komitee (ook genoem die Voortsettingskomitee). Hierdie komitee het ses maande later verslag aan die Minister gedoen.

Alhoewel die Voortsettingskomitee nie sy weg oopgesien het om 'n "omvattende beleid" vir bejaardesorg saam te stel nie, het hy aanbeveel dat 'n komitee van ondersoek benoem word wat alle aspekte van bejaardesorg deeglik kon bestudeer. In verband met die "oprigting van 'n nasionale organisasie" het daar ook geen duidelike voorstel van hierdie komitee gekom nie. Die eerste saad vir die daarstelling van sodanige liggaam is egter by hierdie konferensie gesaai. Dit kan dus aanvaar word dat die Nasionale Raad vir Bejaardes wat in 1956 in Kaapstad gestig is, 'n direkte uitvloeiing van die Bloemfonteinse Konferensie in 1950 was.

'n Ander bydrae wat deur die Departement van Gesondheid en Welsyn oor die jare tot bejaardesorg gelewer is, is die relatief groot aantal inligtingstukke wat deur die Afdeling Navorsing en Inligting van hierdie Departement uitgegee is. In aansluiting hierby kan die stigting van 'n Afdeling Bejaardesorg in die hoofkantoor van die Departement van Volkswelsyn en Pensioene in 1968 genoem word. Die doel en funksie van hierdie Afdeling is deur dr. C.P. Mulder, indertyd Minister van Volkswelsyn en Pensioene, soos volg gestel:

"Dit is die doel en funksie van hierdie Afdeling om op wetenskaplike wyse 'n spesiale studie te maak van die probleme en behoeftes van ons bejaardes en ook van moontlike oplossings vir hierdie probleme. Op grond van sy studies moet hierdie Afdeling ook gespesialiseerde voorligting en leiding na buite gee in verband met die dienste in die gemeenskap aan ons bejaardes, die huisvesting van bejaardes en die inrigtingsversorging van bejaardes. Hierdie Afdeling moet ook skakel met staatsdepartemente en ander owerhede en in noue voeling met die maatskaplike werk beroep en welsynsorganisasies verkeer ten einde dienste aan bejaardes te bevorder en te koördineer." 26)

As gevolg van reorganisasie van die Departement se werksaamhede het hierdie Afdeling op 1 April 1971 'n onderafdeling van die Afdeling Gesinsorgdienste geword en is gestremdesorg daarby gevoeg. Sedertdien staan dit bekend as Onderafdeling Bejaarden Gestremdesorg.

Dit het mettertyd ook duidelik geword dat in die lewering van bejaardesorgdienste daar in aanmerking geneem moet word dat sommige bejaardes meer gespesialiseerde en intensiewe versorging as ander nodig het. Dit het ook geblyk dat tehuisvoorsiening nie die enigste oplossing vir die versorging van bejaardes is nie. In die lig hiervan stel dr. C.P. Mulder die ideaal vir bejaardesorg soos volg:

"(a) Behou die bejaardes solank as moontlik in die gemeenskap. Laat hulle bly woon in hulle natuurlike omgewing en help hulle met dienste om die probleme van die ouderdom die hoof te bied.

(b) Wanneer hulle as gevolg van omstandighede nie meer in

hulle eie wonings kan bly nie, plaas hulle dan in woonsteleenhede waar hulle die veiligheid en beskerming wat nodig is, kan geniet, maar nog belangstelling en selfstandigheid kan behou deur self te voorsien in hulle eie behoeftes, met die hulp en voorligting van helpers, welsynswerkers en vriende.

- (c) Slegs wanneer een of albei van 'n egpaar so verswak, liggaamlik en/of geestelik, dat gespesialiseerde en mediese dienste daaglik nodig is, word hulle opgeneem in ouetehuise waar hulle die nodige liefde en versorging kry." 27)

Met hierdie uitspraak het die minister die basis vir 'n bejaardesorgbeleid in die RSA soos vanuit die oogpunt van die Staat uitgespel.

Omdat beleid in die uitvoering van bepaalde dienste tot uitvoering kom, is dit noodsaaklik dat die dienslewering van sowel die Owerheid as private welsynsorganisasies en ander instansies in oënskyn geneem word.

2.4

DIENSLEWERING IN BELANG VAN BEJAARDES DEUR DIE OWERHEID*

Dienslewering deur die owerheid geskied op drie vlakke, naamlik deur die verskillende Staatsdepartemente, Provinsiale Admini-

* Alle gegewens in Afd. 2.4 is verkry uit die jaarverslae van die betrokke departemente en ander instansies asook deur middel van inligting wat persoonlik by die betrokke instansies ingewin is. Die gegewens is gedurende 1983 verkry. Alhoewel die name en funksies van sommige van die Staatsdepartemente intussen gewysig is, is volstaan met die inligting en betiteling soos op daardie tydstip ingewin.

strasie en Plaaslike Owerhede.

2.4.1 BEJAARDESORGDIENSTE DEUR VERSKILLENDEN STAATSDEPARTEMENTE

Met die stigting van die Departement van Volkswelsyn in 1937 is voorsiening vir welsynsdienste, en dus ook dienste aan bejaardes, vir alle bevolkingsgroepe gemaak. Op 1 Julie 1960 is alle dienste aan Swartes egter oorgedra na die Departement van Bantoe-Administrasie en Ontwikkeling. Tans word die Swartes deur die Departement van Samewerking en Ontwikkeling bedien. Op 1 April 1962 het die Departement van Kleurlingsake verantwoordelikheid vir welsynsdienste aan Kleurlinge aanvaar. Sedert 1 April 1963 was dienste aan Indiërs die verantwoordelikheid van die Departement van Indiërsake. Later is hierdie twee bevolkingsgroepe albei ingeskakel by die Departement van Binnelandse Aangeleenthede (Direktoraat Kleurlingsake).

2.4.1.1 Departement van Samewerking en Ontwikkeling

Afgesien van die uitbetaling van ouderdomspensioene, maak hierdie Departement ook voorsiening vir die versorging van bejaarde Swartes in die Nasionale State, waar inrigtings vir hierdie doel met fondse uit die Suid-Afrikaanse Ontwikkelingstrust opgerig word. Met die Nasionale State word onderhandel met betrekking tot die oorpasing van bejaarde Swartes na hierdie tehuise.

Daar is ook 7 tehuise vir bejaardes in stedelike gebiede in die RSA. Die Departement voorsien ook hulp aan 11 Administrasierade vir gemeenskapsdienste aan bejaarde Swartes. 28)

2.4.1.2 Departement van Binnelandse Aangeleenthede (Direktoraat Kleurling=sake)

Hierdie Direktoraat behartig welsynsdienste, waarby dienste aan bejaardes ingesluit is vir Kleurlinge en Indiërs. Die volgende kan as die vernaamste dienste uitgesonder word 29):

- Die uitbetaling van ouderdoms- en oudstryderspensioene volgens dieselfde beginsels as die Departement van Gesondheid en Welsyn.
- Die registrasie van tehuse vir bejaardes. Op 30 Junie 1982 was daar 26 tehuse in die Kaapprovinsie, Transvaal en die Oranje-Vrystaat. Vir Indiërs bestaan daar slegs twee tehuse.
- Geldelike steun aan ouetehuse deur middel van subsidies ten opsigte van ameublement asook die uitbetaling van hoofdelike subsidies ter bestryding van instandhoudingskoste.
- Toelaes aan provinsiale hospitale ten opsigte van gekeurde, verswakte, behoeftige Kleurlingbejaardes wat geen heenkome het nie. Na twee weke word bejaardes, waar doenlik, na ouetehuse oorgeplaas waar daar aan hulle voorkeur vir opname gegee moet word.
- Subsidiëring van dienssentra. Volgens die 1982-Jaarverslag van die Departement van Binnelandse Aangeleenthede bestaan daar slegs een dienssentrum vir Kleurlinge, en wel te Kaapstad.
- Subsidiëring van salarisse van maatskaplike werkers van wie se dienste ook bejaardes kan gebruik maak. Op 30 Junie 1982

het die Departement 229 maatskaplike werkers in diens gehad.

Geeneen van hierdie werkers was spesifiek vir dienste aan bejaardes afgesonder nie.

- Die voorsiening en instandhouding van die Staatsouetehuis vir Kleurlinge te Kraaifontein, naamlik die De Novo-Tehuis vir Gestremdes en Bejaardes.

2.4.1.3 Departement van Gesondheid en Welsyn

Soos die naam aandui, lewer hierdie Departement op twee vlakke diens. Gesondheidsdienste geld vir alle bevolkingsgroepe terwyl welsynsdienste slegs ten opsigte van Blankes geld.

2.4.1.3.1 Gesondheidsdienste

Die Wet op Gesondheid (Wet nr. 63 van 1977) maak voorsiening vir landswye geriatriese sorg. In hierdie wet word magtiging verleen.

"... vir die stigting van 'n Adviserende Komitee vir Gesondheidsake wat bestaan uit verteenwoordigers van dienslewerende liggame naamlik beampies van die Departement van Gesondheid, die Departement van Hospitaaldienste van die vier provinsies, stedelike en plattelandse owerhede en die Departement van Verdediging. Die funksie van hierdie komitee sal wees om te ondersoek, te oorweeg en aanbevelings te maak vir oorweging deur die Nasionale Gesondheidsraad, ten opsigte van enige aangeleentheid betreffende die gesondheidsdienste wat deur die drie vlakke van gesondheidsowerhede gelewer sal word." 30)

Volgens Artikel 6 van die Wet op Gesondheid is 'n subkomitee vir

gesondheidsdienste vir bejaardes in die lewe geroep. 'n Vaste komitee hou die Departement dus op die hoogte van gesondheidsaan-geleenthede met betrekking tot bejaardes. Hierdie komitee moet ondersoek instel na die gesondheidsbehoefte van bejaardes en verslag doen aan die Adviserende komitee vir Gesondheidsake. Die aanbevelings insake geriatriese dienste word dan aan die minister voorgelê, wat sy beleid ten opsigte van gesondheidsdienste vir bejaardes hierop baseer.

Bogenoemde twee komitees word in hulle pligte bygestaan deur 'n koördinerende streekkomitee in elke groot sentrum in die land. Onder hierdie komitees ressorteer weer plaaslike komitees, wat dikwels op vrywillige grondslag dien in stede en bykans elke groter dorp in die land. Die funksie van hierdie streekkomitee is om die werk te koördineer van die Departement van Gesondheid en Welsyn, provinsiale gesondheidsowerhede, die Mediese Vereniging van die RSA, Plaaslike Owerhede en vrywillige organisasies. 31)

Met betrekking tot die gesondheidsdienste wat deur die Departement van Gesondheid en Welsyn gelewer word, word onderskeid gemaak tussen die gesondheidsdienste vir die algemene publiek, wat ook bejaardes insluit, en geriatriese dienste. Die volgende dienste word tot beskikking van die algemene publiek gestel:

- Dienste van distriksgeneeshere en die voorsiening van mediese hulpmiddels in die Oranje-Vrystaat.
 - Klinieke in sekere sentra in die Transvaal, Vrystaat en Natal.
- By hierdie klinieke word fisiese evaluering ten opsigte van

bejaardes gedoen, hulle bloeddruk gereeld geneem en medikasie verskaf. Wanneer nodig, word verwysings na gespesialiseerde dienste gedoen. Vroeë uitkenning van siektetoestande vind plaas. Voorligting word aan bejaardes gegee in verband met 'n gesonde lewenswyse en die voorkoming van patologiese toestande.

- Distrikverplegingsdienste word in al vier provinsies gelewer. Bejaardes wat probleme ondervind om klinieke te besoek, vind besondere baat by hierdie diens.
- Die opname van sekere bejaardes in psigiatriese hospitale.
- Die subsidiëring van sewe agstes van die netto lopende uitgawes van die klinieke wat deur plaaslike owerhede verskaf word.

Die volgende geriatriese dienste word aangebied:

- Die skepping van geriatriese poste. Aan die einde van 1982 was daar 152 geriatriese poste by die Departement van Gesondheid en Welsyn.
- Gereelde kursusse in bejaardesorg. Dit word in samewerking met die Provinsiale Administrasies deur die betrokke Departemente aangebied. Sedert die instelling van hierdie kursusse het 449 kandidate van alle bevolkingsgroepe dit voltooi en sertifikate ontvang.

2.4.1.3.2 Welsynsdienste

Hierdie dienste word oor 'n wye gebied deur die Departement van Gesondheid en Welsyn gelewer. In Afdeling 2.3.2 van hierdie hoofstuk is reeds uitvoerig gekonsentreer op die waardevolle diens wat deur die Afdeling Bejaarde- en Gestremdesorg by die Hoofkantoor gelewer word. Die ander welsynsdienste van die Departement, vir sover dit bejaardes aangaan, word vervolgens bespreek. 32)

- Die volgende pensioene word aan bejaardes uitbetaal:

'n Ouderdomspensioen word aan alle Blanke-Suid-Afrikaanse burgers, 65 jaar en ouer in geval van mans en 60 jaar en ouer in geval van vroue, wat daarom aansoek doen, uitbetaal mits hulle reeds vyftien van die 20 jaar direk vóór die datum van aansoek in die RSA woonagtig was, en ingevolge die Wet op Vreemdelinge (1937) kwalifiseer om hier te woon. Behalwe in gevalle van persone 100 jaar en ouer, word aansoekers aan 'n middeletoets onderwerp, waar alle inkomste en vaste bates in berekening gebring word.

Oudstryderspensioene word uitbetaal aan alle Blankes wat in belang van die RSA aan 'n oorlog deelgeneem het. Besonderhede in verband met die toekenning van hierdie pensioen is in par. 2.3.1 uiteengesit.

- Alle tehuise vir bejaardes moet by die Departement geregistreer word ingevolge die Wet op Bejaarde Persone (Wet nr. 81 van 1967). Die Departement is verantwoordelik vir inspeksie by sodanige tehuise. Gedurende 1983 was die volgende aantal tehuise vir bejaardes geregistreer:

Gesubsideerde tehuise	356
Privaattehuise	84
Staatstehuisse	4
Tehuisse bedryf deur die	
Firma Smith, Mitchell en Kie	<u>4</u>
TOTAAL	<u>448</u>

Die Firma Smith, Mitchell en Kie lewer 'n aanvullende diens tot gesubsidieerde tehuise vir bejaardes in verskillende dele van die land. Hierdie tehuise word namens die Departement bedryf en is bedoel vir spesiaal gekeurde verswakte en gestremde bejaardes wat nie elders geplaas kan word nie. Alle aansoeke word deur die Departement van Gesondheid en Welsyn gekeur.

- Geldelike steun en beheer oor tehuise

Kapitaalsubsidie word uitbetaal op die aankoop van bestaande geboue terwyl subsidie ook toegeken word op die aanvanklike aankoop van ameublement en toerusting. 'n Hoofdelike subsidie word ten opsigte van inwoners uitbetaal. Hoe meer aandag 'n inwoner se gesondheidstoestand van die personeel vereis, des te hoër is die subsidie wat aan die tehuis ten opsigte van sodanige persoon uitbetaal word.

- Staatsnedersettings en -ouetehuisse

Alhoewel nedersettings nie opgerig word met die uitsluitlike doel om bejaardes te huisves nie, staan dit bejaarde egpare vry om aansoek te doen om in 'n nedersetting opgeneem te word. Wanneer sodanige egpare verswak, kry hulle voorkeur in een van die

Staat se vier ouetehuse. Die tehuise is opgerig namate die behoefte aan huisvesting vir verswakte bejaardes op die neder=settings ontstaan het. Slegs by Sonop, naby Brits, en Karatara, naby Knysna, vorm die twee ouetehuse deel van die neder=settings. Die ander twee Staatstehuse, naamlik Silwerkroon te Oos-Londen en Tinie Vorster te Dunottar, is nie deel van neder=settings nie.

- Subsidies word aan provinsiale hospitale toegeken ten opsigte van
gekeurde behoeftige, verswakte bejaardes wat geen heenkome het nie. Totdat plek in 'n ouetehuis verkry kan word, word die provinsiale hospitaal deur die Departement van Gesondheid en Welsyn vergoed vir die versorging van sodanige bejaardes.
- Goedkeuring van enkel- en dubbelwoonstelle vir bejaardes
Alhoewel geen subsidie vir die oprigting en onderhoud van woonstelle verleen word nie, is die Departement nog verantwoordelik vir die bepaling van die behoefte aan elkeen van die projekte indien 'n lening vir die oprigting van die Departement van Gemeenskapsontwikkeling verlang word.
- Subsidiëring van dienssentra en klubs vir bejaardes
Die dienste wat by dienssentra en klubs vir bejaardes gelever word, word gesubsidieer wanneer dit aan bepaalde vereistes, soos deur die Departement neergelê, voldoen.
- Subsidiëring van salarisse van maatskaplike werkers
Maatskaplike werkers kom voortdurend bejaarde persone teë wat probleme ondervind waarmee 'n maatskaplike werker behulpsaam

kan wees. Sommige organisasies het alreeds daartoe oorgegaan om maatskaplike werkers spesifiek vir dienste aan bejaardes af te sonder. Wanneer aansoek om subsidie op die salaris van 'n maatskaplike werker gedoen word, is die Departement verantwoordelik vir die evaluering van die betrokke pos ten einde te bepaal of subsidietoekenning toegestaan moet word al dan nie. Sodanige subsidie behels 75% van die salaris van die maatskaplike werker.

2.4.1.4 Departement van Gemeenskapsontwikkeling

Hierdie Departement ken lenings toe aan plaaslike owerhede, nutsmaatskappye en geregistreerde welsynsorganisasies vir die oprigting van tehuse, spesiale behuisingskemas en dienssentra vir bejaardes op die volgende voorwaardes:

- Alle voornemende projekte moet deur die Departement van Gesondheid en Welsyn goedgekeur word.
- Lenings vir tehuse vir sub-ekonomiese bejaardes (persone met 'n inkomste van minder as R300 per maand) word teen 0,05% rente toegestaan. Die kapitaal is terugbetaalbaar oor 'n tydperk van 40 jaar in sesmaandelikse paaielemente. Weens die styging in boukoste vind instansies dit soms moeilik om hierdie rente byeen te bring. In sodanige gevalle word huurgeld vir die bejaardes bereken op die basis van 5% van die inkomste van elke inwoner van die tehuis tot 'n maksimum van R15,00 per inwoner per maand. Die ontbrekende bedrag op die verskuldigde rente word dan deur die betrokke Departement aangevul.

- Lenings vir ekonomiese behuising word toegestaan teen 1% rente, afbetaalbaar oor 'n tydperk van 30 jaar.
- Lenings vir die oprigting van dienssentra vir bejaardes word toegestaan teen 1% rente, afbetaalbaar oor 'n tydperk van 40 jaar. Hierdie lenings word slegs toegestaan wanneer 'n behoeftebepaling aandui dat meer as 75 persone van die dienste gebruik sal maak.

2.4.1.5 Departement van Nasionale Opvoeding

Twee afdelings van hierdie Departement lewer dienste wat deur bejaardes benut kan word, naamlik die Tak Kultuursake van die Direktooraat Kultuur en Vakkundige Hulpdienste en die Direktooraat Sportbeoordering.

2.4.1.5.1 Tak Kultuursake van die Direktooraat Kultuur en Vakkundige Hulpdienste

Kampterreine van hierdie afdeling word tot beskikking van bejaardes gestel. Landswyd beskik die Departement oor 17 kampterreine in verskillende stadia van ontwikkeling. Alhoewel 'n vasgestelde bedrag vir die huur van die kampterrein deur die bejaardes betaal moet word, word 'n subsidie van 50% op alle uitgawes toegestaan vir dié gedeeltes van die program wat opvoedkundig van aard is.

Alle instansies wat bejaardesorgdienste lewer, kan deur die Departement van advies bedien word met die opstel van jaarprogramme en die verkryging van sprekers. Die doel hiermee is om organisasies aan te moedig om ook programme met 'n opvoedkundige en kulturele inslag vir die bejaardes aan te bied. 'n Subsidie van 50% is ook

op sodanige programme beskikbaar.

Ingevolge die Wet op Kulturele Inrigtings (Wet nr. 29 van 1969) is die drie Nasionale Biblioteke, te wete die Staatsbiblioteek te Pretoria, die Suid-Afrikaanse Nasionale Biblioteek te Kaapstad en die Nasionale Biblioteek vir Blindes te Grahamstad, onder beheer van die Departement van Nasionale Opvoeding. Saam met die algemene publiek kan bejaardes gebruik maak van die dienste van hierdie biblioteke. Veral die Biblioteek vir Blindes lewer waardevolle dienste in die vorm van bandmasjiene en kasette wat aan bejaardes gestuur kan word. Hierdie diens is gratis, maar bejaardes word om vrywillige donasies vir die instandhouding van die biblioteek gevra.

2.4.1.5.2 Direktooraat Sportbevordering

Omdat bejaardes weens afnemende kragte nie meer kan deelneem aan alle sportsoorte wat deur die jonger geslag beoefen word nie, word spesiale sportdae vir hulle gereël. By hierdie geleentheid word op 'n kompeterende basis spele aangebied waaraan die bejaardes kan deelneem. Die apparaat vir deelname, asook sportbeamptes, word kosteloos voorsien deur die Direktooraat Sportbevordering. Dit is van belang dat amptenare van die Direktooraat by die reëling van hierdie sportdae spesiale voorsiening maak vir deelname deur verswakke bejaardes. Die Direktooraat lewer ook 'n diens waaraan bejaardes kan deelneem deur middel van die Trimsa-Federasie wat in 1979 gestig is. Die doel van hierdie Federasie is om die geestelike en liggaamlike gesondheid van die gemeenskap te bevorder deur deelname aan 'n verskeidenheid vorms van liggaamlike ont-

spanning. Die Federasie stel hom dit ten doel om die gemeenskap te betrek en deelname van die massa op nie-kompeterende basis aan te moedig. Die hoofdoel van die trimveldtog is om die algemene publiek vertrouwd te maak met 'n verskeidenheid van interessante en liggaamlikgesonde bedrywighede. Die volgende afdelings van die trimveldtog word deur die Direktooraat op landswye basis bevorder deur middel van sy amptenare: trimstap, trimdrag, trim-sport, trimgimnastiek, trimtrap, trimspring, pretdrag, avontuur, voetslaan en trimparke.

2.4.1.6 Departement van Mannekrag

Afgetrede bejaarde persone kan, indien hul graag weer tot die arbeidsmark wil toetree, as werkloses by die Departement van Mannekrag registreer. Om werkgewers aan te moedig om bejaardes en gestremdes in diens te neem, word aan hulle 'n subsidie op die loon van elke bejaarde en gestremde werknemer gegee.

2.4.1.7 Departement van Pos- en Telekommunikasiewese

Gepensioeneerdes van hierdie Departement se pensioene word uit die Pensioenstabilisasiefonds aangevul. Hierdie fonds word saamgestel deur van elke werknemer tydens sy diens tyd jaarliks 7% van sy bonustjek af te trek om in die stabilisasiefonds te stort. Op mediese gebied dra 'n gepensioeneerde ook minder tot die mediese fonds by as 'n persoon wat nog in diens is.

2.4.1.8 Die Suid-Afrikaanse Vervoerdienste

Die S.A. Vervoerdienste beskik oor 'n afsonderlike welsynsafdeling waar bejaardes saam met ander ouderdomsgroepe van die hulp van vak= kundige persone gebruik kan maak. Ook beskik die S.A. Vervoer= dienste oor 'n Liefdadigheidshulpfonds wat uit spesiale toewysings van hierdie Staatsdepartement opgebou word. Alle gevalle van finansiële nood by werknemers of gepensioeneerdes kan uit hierdie fonds bevoordeel word. Dit is dus vanselfsprekend dat bejaardes ook van hierdie hulp gebruik sal maak.

Die Suid-Afrikaanse Spoorwegvereniging vir die Welsyn van Oues van Dae beywer hom vir die oprigting van ouetehuse vir gepensioeneerdes van die S.A. Vervoerdienste. Daar bestaan reeds drie sodanige te= huse, naamlik te Rietfontein (Pretoria), Fichardtpark (Bloemfon= tein) en Ravensklip (Kemptonpark). 'n Tehuis in Parow was in aan= bou ten tyde van die ondersoek. Hierdie tehuise word opgerig met behulp van lenings van die Departement van Gemeenskapsontwikkeling.

'n Ander belangrike diens wat die S.A. Vervoerdienste lewer, is dat persone van 60 jaar en ouer teen 40% afslag 'n treinreis of vlieg= rit kan onderneem op die volgende voorwaardes:

- 'n Permit moet uitgeneem word teen betaling van R10.00 vir een jaar, R18.00 vir twee jaar en R25.00 vir drie jaar.
- Die reise mag nie gedurende spitstye onderneem word nie.
- Die permit is slegs ten opsigte van sekere treine geldig.

2.4.1.9 Departement van Wet en Orde

Die Departement beskik oor opgeleide maatskaplike werkers van wie se dienste bejaardes gebruik kan maak. Die werknemers van hierdie Departement lewer 'n belangrike diens deur die instandhouding en administrasie van die Polisie-Weduwee- en Weesfonds. Die fonds word saamgestel uit vrywillige bydraes van R2.00 per maand deur elke lid van die polisiemag asook deur inkomste uit jaarlikse funksies wat in die verskillende afdelingsgebiede gehou word. Afgesien van haar maandelikse pensioen, kry die weduwee van 'n polisieamptenaar wat gedurende sy diensyd oorlede is, 'n maandelikse toelaag uit hierdie fonds, mits haar finansiële omstandighede van sodanige aard is dat sy daarvoor kwalifiseer. Hierdie hulp is veral van waarde vir weduwees wie se eggenotes reeds lank gelede in diens was en wie se pensioen te klein is om in hulle lewensonderhoud te voorsien. 'n Afdeling van hierdie fonds is reeds besig om die moontlikheid van die oprigting van tehuse vir bejaardes vir afgetrede lede van die polisiemag te ondersoek.

2.4.2 DIENSTE DEUR PROVINSIALE ADMINISTRASIES

Provinsiale Administrasies lewer op twee terreine dienste wat deur bejaardes benut kan word, naamlik gesondheidsdienste en biblioteekdienste.

2.4.2.1 Gesondheidsdienste

Bejaardes, soos ander lede van die publiek, kan van die volgende gesondheidsdienste gebruik maak:

- Alle geriewe wat deur die provinsiale hospitale aangebied word, insluitende die buite-pasiëntediens. Alhoewel die voorsiening heeltemal onvoldoende is, word kroniese siekes ook in afsonderlike afdelings van provinsiale hospitale versorg.
- Gesondheidsentra, klinieke en mobiele klinieke in plattelandse gebiede. In die Kaapprovinsie word dieselfde dienste deur hierdie instansies gelewer as wat deur die klinieke van die Departement van Gesondheid en Welsyn in die ander provinsies gelewer word. In noodgevalle kan die verpleegkundiges van hierdie gemeenskapsgesondheidsentra hulp in ouetehuse verleen. Tuisverplegingdienste word ook deur verpleegkundiges vanuit hierdie sentra aan bejaardes verleen.
- Distrikgeneeshere en mediese hulpmiddels in die Kaapprovinsie, Transvaal en Natal.

Afgesien van gesondheidsdienste waarvan bejaardes, as deel van die algemene publiek, gebruik kan maak, word spesiale geriatriese dienste deur die provinsiale hospitale gelewer.

Die volgende dien gemeld te word:

- Geriatriese klinieke by provinsiale hospitale.
- Kursusse in geriatriese verpleging wat in samewerking met die Departement van Gesondheid en Welsyn aangebied word.

2.4.2.2 Biblioteekdienste

Bejaardes maak vrylik gebruik van die provinsiale biblioteke.

Sommige van hierdie biblioteke lewer ook 'n gereelde diens in tehuise vir bejaardes. Provinsiale administrasies subsidieer biblioteekdienste op verskillende wyses in die onderskeie streke.

In sommige streke word ook boeke en ander materiaal in bruikleen aangebied. Van besondere belang in hierdie verband is die beskikbaarstelling van boeke in grootdruk.

2.4.3 DIENSTE DEUR PLAASLIKE OWERHEDE

Dienste deur plaaslike owerhede sluit munisipale dienste in al vier provinsies in, asook dienslewering deur die Afdelingsrade van die Kaapprovinsie. Munisipale en Afdelingsraad-ordonnansies maak voorsiening vir die lewering van dienste vir bejaardes waarvan die volgende uitgesonder kan word.

- Plaaslike owerhede is verantwoordelik vir die algemene gesondheid van die gemeenskap deur middel van die verskaffing en instandhouding van klinieke en die aanstelling van distriksverpleegkundiges. Gedurende 1983 was daar 358 plaaslike bestuurswattendienste op hierdie terrein gelewer het. 'n Totaal van 3 134 poste vir verpleegkundiges is gedurende dieselfde jaar deur die Departement van Gesondheid en Welsyn by plaaslike bestuursge-subsidieer. Van hierdie poste was 'n aantal vir geriatriese verpleegkundiges gereserveer.
- Tehuise vir bejaardes word opgerig met lenings van die Departement van Gemeenskapsontwikkeling.

- Plaaslike owerhede tree as borge en administrateurs op ten opsigte van lenings wat deur die Departement van Gemeenskapsontwikkeling aan instansies binne hulle areas gegee word.
- Afhangende van die finansiële posisie van plaaslike owerhede, kan 'n korting van 20% tot 40% op eiendomsbelasting aan pensioentrekkers toegestaan word.
- Donasies word aan instansies in die gemeenskap gegee vir die lewering van bejaardesorgdienste. Sommige plaaslike owerhede bied ook self onthale vir bejaardes aan - dikwels een keer per jaar en meesal teen Kerstyd.
- Sommige munisipaliteite kom bejaardes tegemoet ten opsigte van die gebruikmaking van munisipale vervoer.

2.5

BEJAARDESORGDIENTE DEUR PRIVATE WELSYNSORGANISASIES

In 'n jaarverslag van die destydse Departement van Volkswelsyn en Pensioene word die verhouding tussen die Owerheid en die private welsynsorganisasies soos volg uiteengesit:

"Dit is nog steeds die beleid van die Departement om die vrywillige welsynsliggame as sy vennote in die veld te beskou. Om die vereniging in staat te stel om opgeleide werkkragte te bekom en hul deel van die gesamentlike taak te vervul, word ruim subsidies aan hulle toegeken. Terwyl verenigings 'n ruim hand het om te eksperimenteer en om maatskaplike werk te verrig volgens hul eie siening, is daar terselfdertyd 'n basis van samewerking neergelê waar die Staat en die vrywillige vereniging se take mekaar raak." 33)

Dit is ook die beleid van die Staat dat slegs bejaardes wat weens gesondheids- of ander maatskaplike faktore nie meer in die gemeenskap kan bly woon nie, in ouetehuisse opgeneem moet word. Die siening van die Staat is dat diegene wat nie voltydse versorging in ouetehuisse benodig nie, nog met behulp van ondersteunende dienste in die gemeenskap kan aanbly en dat opname in 'n tehuis slegs as 'n laaste toevlug beskou moet word. In die uitvoering van hierdie beleid word die hande van die Staat deur die private welsynsorganisasies gesterk. Met behulp van lenings en subsidies van die Owerheid asook sy kanale van dienslewering, is dit vir hierdie organisasies moontlik om 'n groot verskeidenheid van dienste te lewer waarvan die volgende as die belangrikste beskou kan word:

- Die oprigting en instandhouding van tehuise, insluitende spesiale behuising vir bejaardes. Wanneer fondse dit toelaat en die bestaande behoeftes 'n behuisingsprojek regverdig, maak die Owerheid dit deur middel van subsidies en lenings moontlik dat sodanige projekte deur vrywillige welsynsorganisasies opgerig en in stand gehou word. Laasgenoemde instansies is verantwoordelik vir die administrasie en beheer van die tehuise en behuisingskemas. Op hierdie wyse word 'n gemeenskaplike diens deur die Owerheid en die welsynsorganisasies in belang van bejaardes gelewer. Die organisasies se hande word verder deur die Owerheid gesterk in die vorm van gereelde inspeksies wat ingevolge die Wet op Bejaarde Persone deur die Departement van Gesondheid en Welsyn by alle geregistreerde tehuise uitgevoer word.

- Die oprigting en instandhouding van dienssentra vir bejaardes. Dit is die ideaal van die Owerheid dat bejaardes so lank as moontlik in die gemeenskap sal bly woon. Om hierdie ideaal te verwesenlik, is dit nodig dat gemeenskapsdienste vir bejaardes in toenemende mate aangebied moet word.
- Dienste aan bejaardes in die gemeenskap soos byvoorbeeld aanry-etes en tuishulpskemas in gevalle waar geen gemeenskapsentrum tot beskikking van die bejaardes is nie. Weens die finansiële verpligtinge daaraan verbonde, en vanweë die feit dat die Owerheid slegs subsidie ten opsigte van dienste gelewer deur middel van 'n dienssentrum uitbetaal, stel hierdie dienste hoë eise aan die welsynsorganisasies.
- Besoekdienste deur vrywilligers. Deur gereelde besoeke kan die behoeftes van bejaardes bepaal word. Noodsaaklike take kan deur hulle verrig word, soos byvoorbeeld hulp met aankope, korrespondensie en die omruil van biblioteekboeke. Die besoeke verdryf ook die bejaarde se eensaamheid en afgesonderdheid, veral wanneer dit deur uitstappies opgevolg word.
- Onthale en uitstappies vir bejaardes in groepe asook naweek- en vakansieskemas. Vir bejaardes wat nie meer in staat is om op eie houtjie aan sodanige geleenthede deel te neem nie, bied dit 'n welkome afwisseling.
- Klubs vir bejaardes waar byvoorbeeld ontspanning en opvoedkundige aktiwiteite aangebied word. Goedgekeurde klubs ontvang subsidie tot 'n maksimum van R200 per jaar van die

Departement van Gesondheid en Welsyn. In die meeste gevalle dra die organisasies egter self die koste verbonde aan die instandhouding van sodanige klubs.

- Materiële hulpverlening in die vorm van kontant of andersins word deur vrywillige welsynsorganisasies onderneem.
- Die indiënsneming van maatskaplike werkers. Sommige van die organisasies, hoofsaaklik in die stedelike sentra, lewer uitsluitlik dienste aan bejaardes, soos byvoorbeeld die Welsynsorganisasie vir Bejaardes van die Kaapse Skiereiland.

Die private welsynsorganisasies beklee dus 'n prominente plek in die bejaardesorgbeleid van die RSA.

2.6

DIENSTE DEUR ANDER INSTANSIES

Afgesien van vrywillige welsynsorganisasies is daar ook ander instansies wat hulp aan bejaardes verleen. Die volgende kan in hierdie verband genoem word:

- Private nutsbehuisingsmaatskappye voorsien spesiale behuising vir bejaardes op nie-winsgewende basis. Dit val nie binne die vermoë van die Owerheid om in die vraag na behuising vir al die bejaardes te voorsien nie. Om dié rede lewer hierdie maatskappye 'n belangrike aanvullende diens.
- Private persone bied losies vir bejaardes aan. Sodra meer as vyf bejaardes ingeneem word, moet daar egter by die De-

partement van Gesondheid en Welsyn geregistreer word. Laas= genoemde voer dan gereelde inspeksies uit. Alhoewel die ge= vaar bestaan dat bejaardes uitgebuit kan word met die hoë losies= koste wat van hulle gevorder word, bied dit tog 'n tuiste vir diegene wat geen ander heenkome het nie. Gedurende 1983 was 84 sodanige tehuse geregistreer.

- die Suid-Afrikaanse Uitsaaikorporasie lewer 'n betekenisvolle diens deurdat pensioentrekkers 'n verminderde bedrag aan radio- en televisielisensies betaal. Spesiale programme vir senior burgers dien ook vermeld te word.
- In die jongste tyd gee verskillende sake-ondernemings afslag op aankope aan bejaardes wanneer hulle kan bewys dat hulle 'n ouderdomspensioen ontvang.

SAMEVATTING

Die ontwikkeling van die bejaardesorgbeleid in die RSA het 'n aan= vang geneem met die aandag wat private instansies, insonderheid kerklike denominasies, alreeds vanaf kort na die volksplanting aan bejaardes gegee het. Aanvanklik was die hulp slegs tot ali= mentasie beperk. Gedurende die laaste kwart van die 19de eeu is die aandag gevestig op huisvesting vir bejaardes toe verskeie te= huse opgerig is. Met verloop van tyd het daar afsonderlike wel= synsorganisasies ontstaan, wat naas ander diensvorme ook dienste aan bejaardes begin lewer het. Dit was egter eers by die Volks= kongres oor die Armblankevraagstuk wat in 1934 in Kimberley gehou is, dat besluite geneem is wat direk op die welsyn van bejaardes

as 'n afsonderlike groep in die gemeenskap betrekking gehad het. Met die stigting van die Welsynsorganisasie vir Bejaardes van die Kaapse Skiereiland in 1953 is daar begin om omvattende aandag aan bejaardes te gee. Vir die eerste keer was daar nou in die RSA 'n organisasie wat uitsluitlik op dienslewering aan bejaardes gekonsentreer het. Die stigting van die Nasionale Raad vir Ouerwonderende Persone in 1956 was 'n hoogtepunt in die ontwikkeling van bejaardesorgbeleid in die RSA.

Die rol van die Staat in die ontwikkeling van bejaardesorgbeleid is hoofsaaklik beliggaam in die aanname van wetgewing. Alreeds gedurende die 19de eeu is daar deur middel van ordonnansies in die verskillende provinsies aandag aan die versorging van bejaardes gegee. Die Zuid-Afrika-Wet van 1909 het voorsiening gemaak vir die finansiëring van welsynsdienste waarby bejaardes sou baat. Dit was egter eers met die aanname van die Ouderdomspensioenwet nr. 22 van 1928 dat die Staat 'n belangrike deurbraak met betrekking tot die welsyn van bejaardes gemaak het. Verskillende wette wat dienslewering aan bejaardes moontlik gemaak het, het gevolg. Die belangrikste enkele bydrae van die Staat in die ontwikkeling van die bejaardesorgbeleid was egter die aanname van die Wet op Bejaarde Persone (Wet nr. 81 van 1967).

Afgesien van wetgewing, was daar ander bydraes deur die Staat in die ontwikkeling van 'n beleid vir bejaardesorg. Die reëling van Nasionale Konferensies, publikasies in belang van bejaardes en die stigting van 'n Afdeling Bejaardesorg in die hoofkantoor van die Departement van Volkswelsyn kan hier uitgesonder word.

Dienslewering van Owerheidsweë aan bejaardes geskied deur middel van verskillende Staatsdepartemente, Provinsiale Administrasies en Plaaslike Owerhede. Alhoewel meer as een Staatsdepartement dienste lewer waaruit bejaardes voordeel trek, word die belangrikste bydrae vir Blankes deur die Departement van Gesondheid en Welsyn gelewer. Kleurlinge en Indiërs word deur die Departement van Binne-landse Aangeleenthede (Direktoraat Kleurlingsake) en Swartmense deur die Departement van Samewerking en Ontwikkeling bedien. Die lenings in verband met behuising vir alle bevolkingsgroepe deur die Departement van Gemeenskapsontwikkeling mag ook nie uit die oog verloor word nie. Die belangrikste bydrae van die Provinsiale Administrasies word gevind op die gebied van gesondheid, terwyl ordonnansies voorsiening maak vir 'n wye terrein wat deur die plaaslike owerhede gedek kan word.

Met behulp van lenings en subsidies van die Staat asook sy kanale van dienslewering, is dit vir die private welsynsorganisasies moontlik om 'n groot verskeidenheid van dienste aan bejaardes te lewer. Bejaardes trek egter ook voordeel uit die hulp wat deur ander private instansies gebied word.

Uit die omvattende inligting verstrekkend in hierdie hoofstuk, is dit duidelik dat die versorging van bejaardes in tehuise 'n belangrike deel van die bejaardesorgbeleid in die RSA uitmaak. Die huisvesting van bejaardes in 'n tehuis lei egter tot die ontstaan van behoeftes en probleme wat eiesoortig aan die omstandighede van die inwoners is. Hierop word in Hoofstuk III gekonsentreer.

VERWYSINGS

1. Definiërende Woordeboek vir Maatskaplike Werk, p 28
2. Potgieter, M.C. : Maatskaplike Sorg in Suid-Afrika, p 26
3. Zeeman, M.T.S. : Die Armesorgwerk van die N.G. Kerk in Suid-Afrika, p 39
4. Botha, P.M.C. : Bejaardesorg, p 11
5. Greyling, P.F. : Die Nederduits Gereformeerde Kerk en Armesorg, p 313
6. Viljoen, A. : Inrigtings vir Blanke Bejaardes in Wes-Kaapland, p 81
7. Ibid. p 81
8. Stulting, A.A. : Die Verantwoordelikheid van Welsynsorganisasies ten opsigte van Gemeenskapsorganisasie, p 82
9. Stulting, A.A. : A.W. p 82
10. Viljoen, A. : A.W. p 79
11. Greyling, P.F. : A.W. p 313
12. Botha, L.L.N. : Die Maatskaplike Sorg van die N.G. Kerk in Suid-Afrika 1928 - 1953, pp 147 - 148

13. Viljoen, A. : A.W. p 85
14. Greyling, P.F. : A.W. p 326
15. Verslag van die Departement van Volkswelsyn, 1937 - 1939, p 17
16. Ibid. p 18
17. Verslag van die Volkskongres oor die Armblankevraagstuk gehou te Kimberley 2 - 5 Oktober 1934 pp 271 en 272
18. Verslag van die Nasionale Konferensie insake die Welsyn van Bejaardes te Kaapstad 1955 pp 207 - 212
19. Ibid. p 212
20. Sien par. 2.3.2 in die onderhawige hoofstuk
21. De Villiers, J.J. : "Die Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Bejaardes" in Grobbelaar, S.W.P.: Maatskaplike Dienste deur Nasionale Rade, pp 119 - 123
22. Die Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Bejaardes: Verslag vir die Jaar geëindig 31 Maart 1983, p 15
23. Botha, P.M.C. : A.W. pp 13 - 14
24. Wet op Bejaarde Persone (Wet nr. 81 van 1967)
25. Botha, P.M.C. : A.W. p 27

26. Departement van Volkswelsyn en Pensioene: Uitgawe Nr. 3 van 1969
Bejaardesorgbeleid p 2
27. Ibid. p 9
28. Verslag van die Departement van Samewerking en Ontwikkeling vir die
periode 1 April 1981 - 31 Maart 1982, p 20
29. Jaarverslag van die Departement van Binnelandse Aangeleenthede vir
die tydperk 1 Julie 1981 - 30 Junie 1982
30. Departement van Gesondheid: Gids tot die Wet op Gesondheid Wet nr. 63
van 1977, p 19
31. Meiring, P. de V. : "Planning for the Care of the Elderly" in
The Aged in a Modern Society p 5
32. Inligting in hierdie afdeling is ten opsigte van gevalle waar daar
twyfel bestaan het, by die Departement van Gesondheid en Welsyn ge=
kontroleer. Statistiese gegewens is uit die 1983-Jaarverslag van
die Departement van Gesondheid en Welsyn gehaal.
33. Verslag van die Departement van Volkswelsyn en Pensioene vir die tyd=
perk 1959 - 1962, p 7

HOOFSTUK III

BESONDERE BEHOEFTE EN PROBLEME VAN BEJAARDES BINNE INRIGTINGSVERBAND

Navorsers op terreine van onder andere die maatskaplike werk, gerontologie en geriatrie is dit eens dat die basiese behoeftes van bejaardes nie te onderskei is van dié van die ander ouderdomsgroepe nie. Alle persone het byvoorbeeld behoefte aan liefde, erkenning en sekuriteit. Met die toename in jare kry hierdie behoeftes egter spesiale betekenis, meesal as gevolg van nuwe aksente of as gevolg daarvan dat voorsiening in sodanige behoeftes baie moeilik word, soms in so 'n mate dat dit tot gewigtige probleme vir die bejaardes kan ontwikkel.

Omdat verhuising na 'n tehuis vir bejaardes vir die meeste persone 'n drastiese en dikwels traumatiese ervaring is, kan dit verwag word dat hierdie stap met velerlei probleme gepaard mag gaan. Sodanige stap impliseer dat daar oorpasing mag wees van 'n bekende huislike omgewing na 'n vreemde omgewing, en dat die aanpassingsvermoë van die bejaarde persoon aan hoë eise blootgestel word. Dit mag vir hom die grootste uitdaging van sy lewe wees. Dit is die bedoeling om in hierdie hoofstuk kortliks te wys op besondere behoeftes en probleme wat gepaard mag gaan met verhuising na, en inwoning in 'n tehuis vir bejaardes.

Dit is begryplik dat verhuising na, en inwoning in 'n tehuis vir bejaardes in alle opsigte 'n unieke ervaring is en dat die uitwerking daarvan op die bejaarde persoon uiteenlopend van aard sal wees. Omdat beide groepsorg en groepwerk in inrigtingsverband deur en deur daarop gerig is om suksesvolle inskakeling en aanpassing in die tehuis te bevorder, word dit nodig geag om

as onderbou hiervoor kortliks te ontleed wat algemeen beskou word as die belangrikste behoeftes en probleme wat deur tehuisinwoners ervaar word of ervaar kan word. Die ondersoeker het gevind dat die belangrikste hiervan in verband kan staan met die nuwe omgewing waarin die bejaarde hom bevind, die funksionering van die tehuis, optrede van die personeel en faktore van 'n sosiale, kulturele, ekonomiese, mediese en psigiese aard.

3.1 OMGEWINGSFAKTORE

Die nuwe omgewing waarin die bejaarde homself bevind, het nie slegs betrekking op die ligging van die tehuis nie, maar eweseer op die terrein en bepaalde konstruksie van die gebou.

3.1.1 LIGGING VAN DIE TEHUIS

Weens die onbekombaarheid van 'n meer geskikte perseel, en soms ook weens 'n gebrek aan fondse, word dit dikwels gevind dat bejaardes probleme ondervind wat in verband staan met die ligging van die tehuis. Sommige tehuise is nie sentraal genoeg geleë nie. Gevolglik kan plekke wat vir die inwoners van belang is, soos byvoorbeeld kerke en sakeondernemings, nie met gemak bereik word nie. Wanneer die tehuis afgeleë is, skep besoeke van en aan familie en vriende ook probleme. In 'n buitengewoon stil omgewing voel die bejaarde hom dikwels afgesonder van sy gemeenskap, terwyl gerase eweseer 'n nadelige uitwerking op sy suksesvolle inskakeling kan hê.

3.1.2 TERREIN RONDON DIE TEHUIS

Soms word groot bedrae bestee om die terrein rondom die tehuis te verfraai. Dikwels word dit egter op sodanige wyse gedoen dat dit nie die gerief en veiligheid van die inwoners bevoordeel nie. As voorbeeld kan genoem word skuins tuinpaadjies sonder handreëlins wat wandelings vir bejaarde persone gevaarlik maak, en lae tuinbanke wat moeilik is om te gebruik. Tuine wat nie omhein is nie, skep 'n mooi indruk by die publiek, maar bied geen geleentheid vir byvoorbeeld 'n verwarde persoon om sonder toesig in die tuin te verkeer nie.

3.1.3 KONSTRUKSIE VAN DIE GEBOU

Omdat boukoste en die beskikbare perseel altyd in aanmerking geneem moet word, word gevind dat die wyse waarop 'n tehuis beplan is, dikwels probleme vir die inwoners skep. Wanneer byvoorbeeld van 'n gebou met verskillende verdiepings gebruik gemaak moet word, mag die inwoners vind dat trappe en selfs skuins hellings vir hulle vermoeiend is. Hysbakke bring groot gerief mee, maar dit verg aanpassing vir diegene wat nie tevore daarmee kennis gemaak het nie.

Die meeste tehuise is so beplan dat alle kamers uit gange loop en die kamerdeure almal eenders vertoon. Dit word soms uit die oog verloor dat nuwe en verwarde inwoners hulle rigting maklik byster raak en die ingang na hulle onderskeie kamers nie kan herken nie.

Die gebrek aan ruimte in sy kamer, wat vir hom die plek van sy

huis inneem, verg groot aanpassings van die tehuisinwoner. 'n Bejaarde persoon wil graag met sommige van sy besittings, wat moontlik 'n leeftyd saam met hom gekom het, saamleef. Dit skep vir hom sekuriteit en in sy kamer in die tehuis is min ruimte vir sy persoonlike besittings. Die meubels van die tehuis voldoen nie altyd aan sy vereistes nie. So is daar byvoorbeeld kaste wat te klein vir al sy klere is en 'n gebrek aan die nodige bergingsplek vir stokperdjemateriaal. Wanneer 'n inwoner 'n kamer met iemand moet deel, is die ruimte vanselfsprekend nog meer beperk en kan sy gevoel van beklemming toeneem.

'n Kamer wat gedeel moet word, bring ook 'n gebrek aan privaatheid mee. Persoonlike handelinge moet byvoorbeeld in die teenwoordigheid van 'n medebewoner geskied. Wanneer vriende of familie ontvang word, is die medebewoner òf teenwoordig òf daar moet 'n ander heenkome vir die duur van die besoek gevind word. Sitkamers bied ook nie altyd die nodige privaatheid nie. Inwoners se gewoontes stem nie ooreen nie. So kan daar byvoorbeeld probleme ontstaan met betrekking tot die oop- en toemaak van vensters asook die aan- en afskakeling van ligte. Faktore soos hierdie dra daartoe by dat enkelkamers vir alleenlopendes verkies word bo dubbelkamers.

Indien dubbelkamers, soos hierbo aangetoon, probleme ten opsigte van privaatheid kan skep, is dit nog meer die geval in afdelings vir verswakke bejaardes waar daar van siekesale gebruik gemaak word. Soms word die beddens ook nie van mekaar afgeskort nie en intieme sake moet aandag kry ten aanskoue van ander kamerbewoners. Selfs van persone in enkelkamers in hierdie afdelings

word dit soms verwag dat die deure moet oopstaan om voortdurende toesig deur die personeel te vergemaklik. Verswakte bejaardes bly dus aan 'n gebrek van privaatheid blootgestel.

3.2 FUNKSIONERING VAN DIE TEHUIS

Die ordelike verloop van sake in 'n tehuis vereis dat daar 'n mate van roetine gehandhaaf moet word. Daaglikse aktiwiteite moet noodwendig geskeduleer word en die personeel moet toesien dat daar by hierdie reëling gehou word. Roetine in 'n tehuis, byvoorbeeld teetyd, badtyd of selfs besoektyd vereis besondere aanpassing van veral die nuwe inwoner. Baie van die inwoners was nie meer aan gesette etenstye gewoond nie en vind dit moeilik om daarby aan te pas. Selfs die wyse waarop sommige van die inwoners hulle aan tafel gedra, mag vir hulle mede-inwoners hinderlik wees.

Die geroetineerdheid in tehuse bring by inwoners soms 'n toestand mee wat as inrigtingneurose bestempel kan word. Die mees waarneembare simptoom van hierdie neurose is dat die uniekheid van die inwoner se persoonlikheid geleidelik afstomp en dat hy in toenemende mate van die personeel vir die reëling van sy lewe afhanklik raak. Besoekers kla soms om dié rede dat daar 'n afstand tussen hulle en die inwoners is en dat daar by laasgenoemde 'n gebrek aan belangstelling in sake buite die huis bestaan.

Alhoewel reëls en regulasies noodsaaklik in 'n tehuis is, word dit soms met onbuigsaamheid in plaas van met deernis en begrip toegepas. As voorbeeld hiervan kan die instelling van vaste besoektye by tehuse genoem word. Nie alle besoekers aan tehuse se pro=

gramme is sodanig dat hulle die inwoners slegs gedurende offisiële besoektye kan besoek nie. Wanneer die personeel dus konsekwent alle besoeke buite besoektye weier, voel die bejaarde dat hy in 'n hospitaal verkeer en nie in 'n tehuis nie. Ook wil hy soms alleen met verwante of vriende gesels en die geleentheid doen hom nie altyd tydens besoektye voor nie, weens die aanwesigheid van ander besoekers. Dit val ook soms op dat die lui van 'n klok om die einde van besoektyd aan te kondig, 'n bejaarde persoon ontstel.

Bejaardes in tehuisse kla ook dikwels oor die geraas in die tehuis. Sowel mede-inwoners as besoekers praat hard - dikwels omdat sommige van die inwoners hardhorend is. Om hierdie rede word radio's en televisiestelle soms ook so hard aangeskakel dat diegene in nabygeleë kamers ernstig gesteur word.

3.3

DIE PERSONEEL VERBONDE AAN DIE TEHUIS

Die optrede van die personeel kan soms probleme vir die bejaarde inwoner skep. Wanneer hy in 'n tehuis opgeneem word, kom hy dikwels uit 'n krisissituasie. Hy het verliese ervaar en verwag dat die personeel van die tehuis hom sal help om hierdie verliese te verwerk. Die konflik-situasie wat reeds vóór opname ontstaan het, word na die inrigting oorgedra - veral as hy teen sy sin daarheen moes verhuis. Wanneer hierby gevoeg word dat 'n bejaarde persoon in die reël moeilik by enige verandering aanpas, kan dit verstaan word dat hy bedreig en hulpeloos in die tehuis sal voel. Die omgewing word geïdealiseer en daar is tyd nodig om aan die nuwe gewoond te raak. Die uiting van gevoelens van frustrasie, verwarring, morbiditeit, vyandigheid en agressiwiteit is op sigself

pogings waardeur hy die nuwe situasie probeer verwerk sonder om individualiteit in 'n groepsituasie te verloor. Die personeel is nie altyd by magte om die innerlike spanninge van 'n inwoner te hanteer en te help verlig nie. Die bejaarde persoon se optrede word soms verkeerd vertolk en skadelike remediëringsmetodes word toegepas.

Weens die feit dat die personeel met gesag oor die bejaardes bekleed is, hou hulle die wel en wee van die inwoners in hulle hande. Hierdie gesag word soms moeilik deur 'n inwoner aanvaar. In die gevalle waar 'n inwoner direk van sy eie huis na die tehuis verhuis het, aanvaar hy moeilik die gesag van die personeel. Hierdie aanvaarding kan nog moeiliker wees wanneer die personeel aansienlik jonger as hy is, of van 'n ander bevolkingsgroep is - veral op die platteland.

Die personeel versuim dikwels om die inwoner in sy totaliteit te sien, dit wil sê, as iemand met bepaalde probleme en behoeftes wat eie aan hom is. Die gevoelens van inwoners in 'n tehuis vir bejaardes word treffend deur Brearly opgesom:

"The fundamental problem of any individual, at any age, admitted to any institution, is the conflict between the need to feel safe, secure and wanted and the need to remain an independent, integrated whole person." 1)

Bejaardes in tehuise vind ook dikwels dat dit by die personeel aan liefde ontbreek. Die indruk word gelaat dat die werk suiwer ter wille van 'n salaris gedoen word.

Personeelprobleme onderling ontwrig dikwels inwoners van 'n tehuus, veral as daar van hulle verwag word om kant te kies in gevalle van byvoorbeeld 'n rusie tussen twee personeellede. 'n Ander faktor wat frustrasie meebring, is wanneer 'n lid van die personeel een inwoner bo 'n ander begunstig.

Geskikte personeel vir tehuise vir bejaardes word nie maklik gevind nie. Soms moet vakatures noodgedwonge gevul word met persone wat allermens geskik vir die werk is. Die skade wat sodanige personeel deur onoordeelkundige optrede aan bejaardes doen, word soms eers duidelik wanneer die betrokke personeellid sy diens beëindig het. Dit gebeur selde of nooit dat 'n bejaarde oor behandeling in 'n tehuus kla. Uit vrees vir vergelding deur 'n personeellid, kweek hy 'n houding van gelatenheid aan.

Selfs in gevalle waar die personeel wel begrip vir die inwoner as individu met eiesoortige probleme het, ontbreek dit hulle dikwels aan tyd om voldoende aandag aan die inwoners te bestee.

Hierdie probleem word raak opgesom deur Meiring wanneer hy verklaar:

"Ons huidige probleem is egter dat niemand wat met die versorging van bejaardes in tehuise te doen het, die tyd het om 'n doelgerigte wyse aan hulle behoeftes aandag te gee nie. Dit verg baie tyd, liefde en geduld om 'n vertrouensverhouding met die individuele bejaarde op te bou en sy of haar spesifieke emosionele en godsdienstige behoeftes te leer ken." 2)

3.4

KULTURELE EN SOSIALE FAKTORE

Vir baie bejaardes beteken opname in 'n tehuus dat omstandighede tuis sodanige verhuising vereis het. Vir menige bejaarde persoon mag hierdie vorm van huisvesting beteken dat die gemeenskap

nie meer belangstelling in hulle het nie en dat hulle nou in afsondering bly. 'n Belangrike rede hiervoor mag wees dat inwoners in tehuise nie genoeg geleenthede kry of aangemoedig word om deel te neem aan opvoedkundige, ontspannings- en kulturele aktiwiteite binne en/of buite die tehuis nie.

Sommige bejaardes mag vóór opname nog aktief betrokke gewees het by die verenigingslewe in hulle onderskeie gemeenskappe. Betrokkenheid by hierdie liggame was vir hulle van groot waarde omdat hulle gevoel het dat hulle nog bruikbaar en tot nut van hulle medemens was. Aktiewe deelname aan die bedrywighede van sodanige verenigings is gewoonlik nie meer vir die tehuisbewoner moontlik nie en daar mag 'n gevoel van waardeloosheid by hom ontstaan. Indien die bejaarde persoon se deelname aan kerklike bedrywighede ook nadelig deur opname in 'n tehuis geraak word, raak sy probleem groter. Uitsendings uit die kerkgebou na die tehuis is 'n waardevolle diens wat gelewer word, maar gebrek aan fisiese kontak met sy kerk bly 'n diepgevoelde leemte. Veral by diegene wat aktief by die werksaamhede van hul kerk betrokke was, bestaan daar 'n behoefte aan erkenning vir dit wat hulle in die verlede vir hulle kerk gedoen het. Inwoners in tehuise het 'n intense behoefte aan besoeke deur hulle leraars of kerkraadslede. In die tehuise maak kerklike amptenare egter liefs van groepbesoeke as van individuele besoeke gebruik, met die gevolg dat die inwoner 'n gebrek aan persoonlike betrokkenheid ervaar.

Dit is egter nie slegs verminderde kontak met kerklike amptenare en gemeentelede waarby die inwoner moet aanpas nie, maar ook by verminderde kontak met sy vriende en familie. Hierdie kontak

kan deur 'n verskeidenheid van faktore bemoeilik word. As gevolg van afstand en 'n gebrek aan vervoer kan besoeke ongereguleerd geskied. Weens die feit dat die vriende en familie, anders as in die geval van die inwoner, nog aktief in gemeenskapsbedrywighede ingeskakel is, kom hulle as gevolg van 'n gebrek aan tyd minder met hom in aanraking. In die tehuis self is die omstandighede ook nie altyd gunstig vir die ontvangs en onthaal van besoekers nie, soos reeds in par. 3.1.3 bespreek. Kinders, en veral kleinkinders aan wie die bejaardes gewoonlik besonder geheg is, veroorsaak soms probleme weens die beperkte ruimte in die tehuis. In die tehuise bestaan trouens 'n ernstige leemte omdat kinders en jongmense aan wie se geselskap bejaarde persone werklik 'n behoefte het, meesal slegs in die tehuise kom om die bejaardes namens een of ander vereniging te onthaal.

'n Tehuisinwoner kan maklik onder die indruk kom dat sy familie hom verwerp het. Dit kom ongelukkig voor dat kinders of ander familie= lede inwoners óf vergeet óf geleidelik van hulle afsterf wanneer hulle in 'n tehuis opgeneem word. Ander toon hulle belangstelling slegs deur briewe of telefoongesprekke terwyl 'n bejaarde persoon uit 'n persoonlike besoek oneindig meer bevrediging put.

Die gelukkigste en gesondste inwoners is diegene wat nog hegte persoonlike bande met persone en instellings buite die tehuis het omdat hierdie bande vir hulle as buffers dien teen aftakeling en rolverlies in die tehuis. Wanneer hierdie persoonlike bande met hulle vriende en instellings verbreek word, bring dit eensaamheid mee. Dit skep ook by hulle onsekerheid omdat hulle mag vrees dat hulle vriende of familie nie naby sal wees om hulle in 'n krisissituasie

by te staan nie.

Die tehuisinwoner streef egter nie slegs daarna om kontak met sy familie, vriende en die gemeenskap te behou nie, maar hy moet hom ook daarmee versoen dat hy tegelykertyd by 'n groep in die tehuis sal moet inskakel. Wanneer hy opgeneem word, moet hy sy bepaalde plek tussen die ander inwoners vind. Hy moet aanpas by vreemdes en dit is moontlik dat hy nie graag met almal sal wil assosieer nie, terwyl sommige persone se gewoontes vir hom hinderlik mag wees.

Dit kom soms in tehuise voor dat inwoners hulle in hul kamers afsonder uit vrees dat mede-inwoners te veel van hulle te wete mag kom en hulle aan kritiek blootgestel sal word. Hulle verdedigingsmeganisme is om in 'n skulp van isolasie te leef. Tydens 'n nasionale konferensie oor bejaardesorg het Louw soos volg verklaar:

"Weens die kunsmatige inrigtingsomgewing is daar baie inwoners wat nie betekenisvolle verhoudings met ander inwoners opbou nie." 3)

Dit is in die inwoner se eie belang dat hy effektief in die lewe van die tehuis ingeskakel en as deel van die groep opgeneem word. In 'n studie van 55 inwoners in drie tehuise is gevind dat "... those individuals who are highly involved tend to conceive of themselves as not old whereas those less socially involved are prone to classify themselves as old." 4) Inskakeling bring dus 'n gevoel mee van van waarde te wees.

Inwoners in tehuise is dikwels verveeld weens 'n gebrek aan stimu-

lerende aktiwiteite waarmee hulle hulself besig kan hou. As gevolg van 'n gebrek aan stimulasie kan inwoners apaties, depressief en onaktief raak en later ook min inisiatief openbaar. Hulle beleef verliese moeiliker as andere omdat hulle te min het om hulle aandag af te trek. Hulle ledigheid gee aanleiding tot frustrasie, onvergenoegdheid, klagtes en kritiek. Al die aandag word toegespits op wat ontvang word en dit maak van hulle selfsugtige wessens.

Sommige inwoners verlang daarna om nog met die huishoudelike take in die tehuis behulpzaam te wees. Toegewings in hierdie verband kan egter nie onvoorwaardelik toegestaan word nie en weerhouding hiervan en/of beperking ten opsigte van deelname mag negatief deur bejaardes ervaar word.

3.5

EKONOMIESE FAKTORE

Wanneer 'n bejaarde persoon in 'n tehuis opgeneem word, is hy wel van 'n veilige tuiste verseker, maar dit beteken nie noodwendig dat hy van alle ekonomiese kwellinge bevry is nie.

Die inkomste van 'n inwoner in 'n tehuis vir sub-ekonomiese bejaardes bepaal die bedrag aan losies wat van hom gevorder word. Volgens omsendbrief nr. 66 van 1982 van die Departement van Gesondheid en Welsyn word 'n inwoner vanaf 1 April 1982 as sub-ekonomies beskou indien sy inkomste minder as R300.00 per maand bedra. Vanaf R300.00 per maand betaal hy maandeliks 'n bykomende bedrag vir elke rand bo hierdie kerf. Die meeste inwoners in sub-ekonomiese tehuise val

in die groep wie se enigste inkomste 'n maatskaplike pensioen van R166.00 per maand bedra. Hulle betaal losies ten bedrae van R112.00 per maand en hou dus R54.00 vir ander persoonlike uitgawes oor. Alhoewel die inwoner se losies al sy noodsaaklike uitgawes dek, insluitende mediese koste, is hy dikwels van mening dat hy te min van sy pensioen oorhou om aan aangeleenthede van sy eie keuse te bestee, soos byvoorbeeld aan sy kleinkinders en sy kerk.

Dit wil ook voorkom asof tehuisinwoners nie altyd begrip het vir die werklike koste wat hulle versorging in die tehuis meebring nie. Ook verloor hulle soms bykomende dienste wat gelewer word, soos byvoorbeeld ontspannings- en mediese dienste, uit die oog. Gevolglik is hulle dikwels van mening dat hulle losies te hoog is en dat hulle daarop geregtig is om soveel as moontlik gratis te ontvang. 'n Liefdadigheidsindroom ontwikkel en baie bejaardes in tehuise raak onwillig om iets tot hul eie sosiale vermaak of geestelike heil by te dra.

'n Aangeleentheid wat moeilik deur inwoners begryp word, is die betaling van volle losies in die tehuis wanneer hulle met vakansie gaan. 'n Bejaarde stel dit soos volg:

"Ek het dit gewaag om vir 36 dae met vakansie te gaan. Jan Publiek sou reiskoste en losies by sy vakansieplek moet betaal, maar ek, (bejaarde inwoner van die tehuis) moes reiskoste, losies by my vakansieplek en ook nog 'n gelyktydige losies vir my volle 26 afwesige dae by my ouetehuis betaal." 5)

Afslag op losies tydens vakansies kan weens te veel praktiese probleme nie oorweeg word nie. As gevolg van rente en delging van die kapitaal op die boulening asook die voortgesette uitbetaling

van salarisse, is die vasgestelde inkomste uit die losies van alle inwoners op permanente grondslag noodsaaklik. Dit bring egter mee dat sommige bejaardes slegs met vakansie na 'n plek kan gaan waar hulle geen losies hoef te betaal nie, soos byvoorbeeld na kinders of ander familie. Wanneer 'n vakansieskema vir bejaardes beplan word, word die klagte dikwels gehoor dat hulle dit nie kan bekostig nie omdat hulle ook tydens hulle afwesigheid van die te-huis losies moet betaal.

3.6

MEDIESE FAKTORE

Die meeste tehuise vir bejaardes bestaan uit drie afdelings, naamlik woonstelle, enkel- of dubbelkamers vir diegene wat hulself nog met 'n mate van gemak kan versorg en 'n siekeafdeling vir bejaardes wat voortdurende versorging nodig het. Daar bestaan egter ook tehuise sonder woonstelle terwyl sommige oor geen siekeafdeling beskik nie.

Dit is onvermydelik dat 'n bejaarde se gesondheid met verloop van jare sal verswak. Wanneer 'n persoon wat woonagtig is in 'n tehuis waar geen voorsiening vir verswaktes gemaak word nie, se gesondheid dus sodanig verswak dat hy meer intensiewe versorging nodig het, moet hy na 'n ander tehuis oorgeplaas word waar vir sy omstandighede voorsiening gemaak kan word. Dit bring vir hom ernstige frustrasie mee. Soms word egpare ook op hierdie wyse geskei, wat onnoembare leed vir beide man en vrou kan meebring.

In tehuise waar al drie die bogenoemde afdelings wel bestaan, ondervind bejaardes ook dikwels probleme. Wanneer die inwoner van

'n woonstel, waar geen mediese versorging gebied word nie, swakker word, word hy gewoonlik na 'n kamer in die tehuis oorgeplaas. Wanneer sy toestand nog meer verswak, word hy na die siekeafdeling oorgeplaas. Elkeen van hierdie verskuiwings bring trauma vir hom mee omdat hy dit telkens as 'n stap nader aan die dood interpreteer. Soms word inwoners ook geensins op die verskuiwing voorberei nie. Daar word uit die oog verloor dat enige besluit ten opsigte van die bejaarde, waar enigsins moontlik, saam met hom geneem moet word.

Wanneer 'n persoon hom in die siekeafdeling bevind, voel hy onmiddellik 'n hospitaal- in plaas van 'n huislike atmosfeer aan. Tereg verklaar Goldfarb in hierdie verband soos volg:

"Atmosphere should be homelike and it should not be clinical, even in units where medical care is intensive, because this is the patient's home." 6)

Die inwoner in die siekeafdeling verkeer gedurig saam met ander siekes en daarom ook met die ongerief wat hiermee gepaard gaan. By die aanskoue van hulle leed, voel hy dat sy toekoms beperk en buite sy beheer is en mag dit by hom onsekerheid en leed met betrekking tot die einde meebring. Hierdie gevoel van onveiligheid kan neerslagtigheid, selfbejammering en oorafhanklikheid veroorsaak. Die bejaarde kan in homself gekeer raak, maar hy kan ook onredelik, veeleisend en selfs aggressief optree.

Die feit dat die siek bejaarde nog as individu erken en behandel wil word, word deur Kotzé as volg beklemtoon:

"Daar is by die bejaarde sieke die intense verlange dat hy as mens, en in sy nood en belewinge van homself as anders en onveilig raakgesien, verstaan en aanvaar sal word. Daar moet begryp word dat die bejaarde die eindigheid van sy bestaan baie werklik in sy siekwees beleef. As mens vrees hy die inhoude van siekwees - van pyn, ongemak en lyding en die eise wat aan hom gestel gaan word. Hy voel besorg oor diegene wat hy, sou hy sterf, moet agterlaat. Selfbejammering, oorafhanklikheid, oënskynlik onredelike veeleisendheid en aggressie en oormatige terugtrekking is veel eerder uitinge van ongeborgenheid as van enigiets anders." 7)

Weens die feit dat nie alle verpleegkundiges in ouetehuse in geriatriese sorg opgelei is nie, is hulle dikwels nie by magte om hierdie gevoelens van die siek bejaarde te begryp en na behore te hanteer nie. Dit wil voorkom asof verpleegkundiges in tehuise die mening toegedaan is dat 'n siek bejaarde niks meer as liefdevolle aandag en mediese versorging nodig het nie. Daar word vergeet dat die "gerigtheid van die terapeutiese span altyd op die totaal van die sieke se hulpbehoewendheid moet wees en nie net op die siek orgaan of liggaamsdeel nie;" 8)

'n Bejaarde se vermoëns gaan teen 'n vinnige tempo agteruit wanneer daar geen eise meer aan hom gestel word nie. Langtermynbehandeling veroorsaak ernstige rolverlies, veral wanneer daar nie geestelike onderskraging gegee word nie. Fisio- en arbeidsterapeute, wat 'n belangrike diens in hierdie verband kan lewer, maak selde deel uit van die personeel van tehuise vir bejaardes.

'n Ander gevaar vir bejaarde persone is dat daar moontlik te maklik slaap en susmiddels aan hulle voorgeskryf word. In hierdie verband konstateer Wicht:

"Ongepaste en onoordeelkundige voorskrifte sal die verswakte, maar nogtans funksionerende en verstandelik helder bejaarde, tot 'n stoelgekluisterde, verwarde, inkontinente, onstabiele wrak reduceer. Op dié wyse kan, onder andere, slaap- en susmiddels aanleiding gee tot slaperigheid, verwardheid, algemene swaakheid en onstabiliteit." 9)

Indien hierdie middels in 'n hospitaal toegedien word, is dit slegs tydelik van aard. Die tehuis is egter die bejaarde se permanente woonplek en die toediening kan dus permanent wees. Op hierdie wyse kan onnoembare skade aan die inwoner gedoen word.

'n Wesenlike gevaar vir bejaardes in 'n tehuis is dat hulle maklik afhanklik kan raak omdat te veel vir hulle gedoen word. Gevolglik gebeur dit dikwels dat hulle aan 'n rolstoel of bed gekluister word voordat dit werklik nodig is. Veral in gevalle waar bedtralties onnodig aangebring word, word die gevoel van onafhanklikheid ondermyn. Die reaktivering van geriatriese pasiënte begin by die personeel. In hierdie verband het Thompson by die Nasionale Konferensie oor Geriatriese Sorg wat gedurende 1979 deur die Departement van Gesondheid, Welsyn en Pensioene gereël is, soos volg verklaar:

"Before you are able to re-activate a geriatric patient, you must re-activate all those caring for him and this is often the most difficult problem to overcome." 10)

Saam met die gevoel van die verlies van sy onafhanklikheid ervaar die inwoner in 'n sieke-afdeling in 'n tehuis dikwels dat alle seggenskap met betrekking tot sy mediese behandeling hom ontnem word. Personeel, onder wie ook geneeshere, tree soms op asof die bejaarde nie meer vir homself kan dink nie en kommunikasie met die be-

jaarde om sy gevoelens en menings te peil, word meermale tot 'n minimum beperk.

'n Aangeleentheid wat ook ernstige probleme in tehuise skep, is dat bejaardes met verskillende en uiteenlopende gesondheidsprobleme noodwendig in dieselfde afdeling geakkommodeer word en dikwels ook in dieselfde kamer. Op hierdie wyse kan 'n ernstige seniele bejaarde probleme veroorsaak wanneer hy in 'n saal saam met ander ernstige liggaamlik verswakte bejaardes geplaas word. Die probleem=bejaarde moet soms geïsoleer en sy bewegings aan bande gelê word, ook ter wille van die ander inwoners. Afgesien van die feit dat tehuise soms nie op 'n wyse ingerig is dat die probleem doeltreffend hanteer kan word nie, is die personeel dikwels ook onvoldoende of onbekwaam om sodanige aangeleentheid die hoof te bied. Dit veroorsaak leed en frustrasie vir sowel die ander inwoners as vir die betrokke bejaarde.

3.7

PSIGIESE FAKTORE

Dit is vir die bejaarde belangrik dat daar voortdurend om die behoud van sy persoonlikheid gestry word. Rudd konstateer in hierdie verband soos volg:

"Personality, in every stage of life, is the individual's most treasured possession and happiness in old age may well depend on the degree to which personality is retained and its needs met." 11)

Die bejaarde in 'n tehuis moet dikwels teen aftakeling van sy persoonlikheid stry. Hierdie waarheid word deur Niebank soos volg beklem=

toon:

"Confinement in a home for the aged, nursing home or mental institution is the final blow to the personality and independence of elderly persons. For despite recent efforts on the part of institutional personnel to make life more enjoyable and congenial, the real improvements that are possible within the limits of available funds are very limited." 12)

Verskeie faktore dra daartoe by dat die bejaarde ten opsigte van sy persoonlikheid afgetakel word. By opname in die tehuis moet hy 'n nuwe identiteit soek en hy vra homself af: "Wie en wat is ek?" Die nuwe inwoner het 'n behoefte aan die verkryging en behoud van status. Om sy plek na wense in die tehuis te beklee, moet hy as individu erken word. Dit is juis op hierdie gebied dat inwoners 'n stryd ondervind. Vir die personeel is die nuwe inwoner soms slegs nog 'n bejaarde om te versorg. Ook vir die gevestigde inwoners is die nuweling dikwels slegs iemand wat tot hul geledere toegevoeg is. In hierdie verband konstateer Fontana ten opsigte van siek bejaardes:

"But it has been shown that the staff is too busy accomplishing their daily tasks to stop and consider the patients as human beings. Being treated either as a work object by the staff or as nonexistent by other patients does little to sustain one's conception of wholesomeness." 13)

Hierdie stelling geld egter ook vir gesonde bejaardes. Alhoewel dit die eerste stap in die rigting van erkenning van die individu is om sy naam en van so gou moontlik te leer ken, word familiariteit van die personeel teenoor die inwoners vry algemeen gevind. Familiariteit is veral hinderlik vir 'n persoon wat 'n

besondere status in die gemeenskap beklee het.

Die bejaarde wil graag aanvaar word soos hy is al is daar ook sommige van sy gewoontes wat hinderlik vir andere mag wees. Hy verkies dat sy oortuigings eerbiedig moet word. Hy wil graag as mens wat 'n reg op 'n eie mening het, beskou word, en as 'n individu wat op hulp geregtig is. Die beginsel van aanvaarding en erkenning van die individu word soos volg deur Leeds en Shore saamgevat:

"When the oldster is in a setting of love and acceptance, when he is surrounded by interesting activities, when he is treated as the individual he is, he will be too busy to be idle." 14)

Erkenning en aanvaarding van die bejaarde sluit ook in dat hy as volwassene beskou word. Dit bring respek vir die inwoner mee - ook respek vir sy gevoelens en menings. Ook op hierdie gebied is 'n inwoner wat 'n besondere status in die gemeenskap beklee het, dikwels die mening toegedaan dat hy nie genoeg respek van sy mede-inwoners en die personeel ontvang nie.

Dit kom dikwels in tehuise voor dat met 'n inwoner gespot word - sowel die personeel as ander inwoners maak soms 'n grap van 'n aanleentheid wat vir 'n inwoner heilige erns is. Die probleem raak nog meer akuut wanneer van 'n verwarde persoon 'n bespotting in die teenwoordigheid van ander gemaak word. Ander inwoners kry die idee dat dit ook eendag met hulle kan gebeur en vrees die dag wanneer hulle menswaardigheid op hierdie of ander wyses aangetas mag word.

Inwoners kla soms dat niemand in die tehuis hulle vertroue waardig is

nie - selfs ook nie die personeel nie. Die gevolg is dat daar ook by hulself 'n gevoel van wantroue gekweek word. Hierdie wantroue word vererger wanneer die bejaarde 'n gesindheid van onopregtheid teenoor hom waarneem. Daar ontstaan by hom 'n ernstige behoefte aan eerlikheid en opregtheid.

Dit is noodsaaklik dat die inwoner in 'n tehuis as 'n mens met selfbeskikkingsreg gesien moet word. Dit word deur Clough soos volg saamgevat:

"What is essential is that both the rights and the authority of the old person are asserted. The authority of the resident refers to the recognition that the old person is an adult who has had responsibility for her life for over half a century." 15)

Die personeel en familie moet hierdie gesag van die bejaarde erken en nie voortdurend dink dat hulle beter as hyself weet wat vir hom die beste is nie. In hierdie verband is die volgende advies van Clough ter sake:

"Staff should take as low a profile as possible, they are background resources, but none the less essential." 16)

Saam met die erkenning van sy gesag wil die bejaarde ook voel dat hy nog 'n mate van verantwoordelikheid vir sy eie versorging kan aanvaar - al is dit slegs in geringe mate. Dit bring vir hom 'n gevoel van eiewaarde, 'n gunstige selfbeeld en selfrespek mee.

Dit is egter juis op hierdie gebied dat 'n leemte in tehuisse ervaar word. Inwoners word dikwels te maklik van hulle verantwoordelikhede onthef. Wanneer 'n persoon se kragte, belangstellings en

oorblywende vaardighede nie erken, gerespekteer en ontwikkel word nie, sal dit tot maatskaplike en sielkundige agteruitgang lei. Sy moreel, maatskaplike verhoudings en die vermoë om na homself om te sien, kan verswak. Hy mag afhanklik en passief raak en van mening wees dat hy in 'n tehuis niks vir homself en vir ander kan doen nie. Die doel moet dus wees om dit vir die inwoner moontlik te maak om binne sy vermoë 'n volle produktiewe lewe te lei. Tehuisinwoners ondervind egter dikwels 'n gebrek aan geleenthede waar hulle kan bewys dat hulle nog iets in die lewe kan beteken - vir hulself sowel as vir andere.

SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk is daarop klem gelê dat die inwoners in tehuise dieselfde probleme as ander bejaardes het, maar dat daar tog ook spesiale behoeftes en probleme van bejaardes in tehuise na vore kom. In hierdie verband is klem gelê op faktore op die gebied van die omgewing waar die tehuis geleë is, die terrein rondom die tehuis en die konstruksie van die gebou. Probleme verbonde aan die funksionering van die tehuis en die optrede van die personeel is uitgelig. Sosiale en kulturele knelpunte is bespreek terwyl aandag ook aan ekonomiese faktore gegee is. Onderzoek is ook ingestel na die probleme op mediese gebied. Ten slotte is kortliks gekonsentreer op die faktore wat kan meehelp om die bejaarde se persoonlikheid in die tehuis af te takel.

Daar bestaan velerlei behoeftes by tehuusinwoners. Deur middel van die aanbieding van aktiwiteite op die gebied van groepsorg kan in sommige van hierdie behoeftes voorsien word. In Hoofstuk IV word op hierdie aangeleentheid gekonsentreer.

VERWYSINGS

1. Brearly, C.P. : Residential Work with the Elderly, p 7
2. Meiring, P.J. : "Onvervulde Behoeftes in Tehuise vir Bejaardes",
Die Voorligter, Deel 41 Nr. 1 Desember 1977,
p 18
3. Louw, D. : "Die Inrigtingsversorging van Bejaardes"
Verslag Nasionale Konferensie oor Bejaardesorg,
Departement van Volkswelsyn en Pensioene, p 49
4. Bell, Tony : "The Relationship between Social Involvement
and feeling old among Residents in Homes for
the Aged", Journal of Gerontology, Volume 22
No. 1, January 1967 p 21
5. Dankbare Senior : "Gedoes van dae vakansie sonder die las"
Burger "Menings van Ons Lesers" Die Burger, 31 Mei 1982
6. Goldfarb, A.A. : "Institutional Care of the Aged" in Behaviour
and Adaptation in Late Life, Ed. by Busse,
E.W. and Pfeiffer, M.D. pp 305 - 306
7. Kotzé, W.J. : "Professionele Benadering tot die Versorging
van die Bejaarde" Konferensieverslag Nasionale
Konferensie oor Geriatriese Sorg, Departement
van Gesondheid, Welsyn en Pensioene, p 15
8. Ibid. : p 14

9. Wicht, C.L. : Die Bejaarde en sy Kwale, p 228
10. Thompson, M. : "Reactivating the Geriatric Patient",
Konferensieverslag Nasionale Konferensie oor
Geriatrisiese Sorg, Departement van Gesondheid,
Welsyn en Pensioene, p 38
11. Rudd, T.N. : Human Relations in Old Age, p 29
12. Niebank, P.L. : The Elderly in Older Urban Areas, p 105
13. Fontana, A. : The Last Frontier, p 166
14. Leeds, M. and Shore, H.: Geriatric Institutional Management, p 99
15. Clough, R. : Old Age Homes, p 198
16. Ibid. : p 198

HOOFSTUK IV

GROEPSORG IN 'n TEHUIS VIR BEJAARDES

Inwoning in 'n tehuis vir bejaardes impliseer noodwendig verkeer in 'n groep= situasie. Dit bring onder andere mee dat sommige behoeftes wat moontlik reeds vóór opname bestaan het weens veranderde omstandighede in die tehuis, geaksentueer en meer akuut deur die bejaardes ervaar word. As voorbeeld kan genoem word die behoefte aan kontak met sy vriende wat die bejaarde reeds voorheen gehad het. Ná opname verminder hierdie kontak en die behoefte raak dus meer intens. Indien daar nie in hierdie behoeftes voorsien word nie, mag probleme ontstaan soos dié waarna in die vorige hoofstuk verwys is. Ten einde bevredigende inwoning in die tehuis te verseker, moet oplossings vir hierdie probleme gesoek word. Hierdie oplossings kan in 'n mate in die groepaktiwiteite van die tehuis, soos gevorm deur die mede-inwoners, personeel en vrywilligers, gevind word.

Hierdie hoofstuk word gewy aan 'n uiteensetting van die betekenis en waarde van groepsorg binne inrigtingsverband. As basis vir hierdie bespreking word vooraf kortliks stilgestaan by die proses van groeppvorming en die betekenis van groeplewe vir die individuele bejaarde.

4.1 DIE GROEP AS 'n "TUISTE" VIR DIE INDIVIDU

Die Definiërende Woordeboek vir Maatskaplike Werk omskryf 'n groep soos volg:

"'n Aantal persone met gemeenskaplike belange tussen wie onderlinge verbinding en wisselwerking bestaan." 1)

As sosiale wese verkeer die mens voortdurend vir korter of langer periodes in groepverband en onderlinge beïnvloeding gaan noodwendig gepaard met hierdie vorm van verkeer. Wanneer beïnvloeding positief van aard is, kan die individu dit vir die ontwikkeling van sy volle potensiaal benut.

Verskeie soorte groepe word in die samelewing aangetref. Die mees algemene is dié wat op natuurlike wyse gevorm word, soos byvoorbeeld die gesin-, familie of skoolgroep. Lidmaatskap aan hierdie groepe is nie willekeurig nie, maar dit ontstaan as gevolg van omstandighede waardeur die individu natuurlikerwys hierby ingeskakel word.

Daar bestaan egter ook groepe waarby persone inskakel omdat hulle 'n gemeenskaplike doel volgens 'n bepaalde idee nastreef, soos byvoorbeeld 'n politieke party of 'n kerkgenootskap. Alhoewel 'n persoon uit vrye wil hierby kan aansluit, gebeur dit soms ook dat die keuse deur 'n ander vir hom gemaak word, soos byvoorbeeld wanneer 'n kind deur sy ouers by 'n sekere kerkgenootskap ingeskakel word. Individue skakel ook by groepe in om deur middel van die groeplewe in sy besondere behoeftes en belangstellings te voorsien, soos byvoorbeeld wanneer by sportklubs aangesluit word.

Uit die voorafgaande uiteensetting is dit duidelik dat die individu die groep vir lewensbevrediging nodig het. Inskakeling bied aan hom identiteit omdat groepidentifikasie 'n gevoel van eiewaarde asook status en erkenning in die oë van andere meebring. Die individu leer om by 'n struktuur groter as hyself in te skakel en aan die verwagting van groepleiers en medegroeplede te voldoen.

Sodoende kan die beste in hom na vore gebring word. Die bydrae van elke lid is egter ook noodsaaklik vir suksesvolle funksionering van die bepaalde groep. Groep en individu is dus onlosmaaklik aan mekaar verbonde en beïnvloed mekaar wedersyds.

4.2

GROEPVORMING IN 'n TEHUIS EN DIE NOODSAAKLIKHEID VAN GROEPSORG

Die bejaarde het 'n besondere behoefte aan groeplewe omdat hy weens die aard van sy omstandighede meermale deur die gemeenskap oor die hoof gesien word. Gevolglik ondervind hy 'n verlies van status waarvan die gevolg vereensaming is. Daar bestaan dus by die bejaarde 'n besondere behoefte aan groepidentifikasie, en groeplewe as sodanig hou vir hom terapeutiese waarde in.

By opname in 'n tehuis word 'n bejaarde spontaan deel van 'n groep. Daar bestaan 'n verskeidenheid van groepe, soos byvoorbeeld formele groepe waarvan ontspanningsgroepe 'n voorbeeld is, en informele groepe, soos byvoorbeeld vriendskapsgroepe. Al hierdie groepe dra by tot die totaliteit van die lewe in 'n tehuis en moet in belang van die suksesvolle funksionering van die tehuis gemanipuleer word.

Al die inwoners het een faktor in gemeen, naamlik dat hulle as gevolg van hul gesondheid of ander faktore van byvoorbeeld 'n maatskaplike aard, nie meer selfstandig in die gemeenskap kan aanbly nie. Daar bestaan dus reeds by opname 'n gemeenskaplike band. Groepsgevoel word verder ontwikkel as gevolg van die feit dat hulle weens verblyf in die tehuis van bepaalde werksaamhede in die gemeenskap uitgesluit is en dus op mekaar aangewese is vir die

vervulling van 'n verskeidenheid behoeftes.

Afgesien van groepe wat natuurlikerwys in die tehuis gevorm word, het die inwoners egter ook behoefte aan georganiseerde groepe om in behoeftes eie aan die lewe in 'n tehuis te voorsien, soos reeds in Hoofstuk III uiteengesit. Deur middel van georganiseerde groepe word aan die bejaarde 'n nuwe identiteit en rol voorsien in plaas van dié wat hy in die gemeenskap beklee het. As gevolg van deelname aan produktiewe en skeppende aktiwiteite in die groepsituasie, leer hy om sy waarde in die tehuis te besef, sy selfrespek te behou en nog steeds 'n bydrae tot die samelewing te maak. Hierdie groepervaring bring vir hom nuwe kennis mee, verlig sy eensaamheid en bevorder sy sosialisering in die tehuis.

4.3 GROEPSORG IN 'n TEHUIS

4.3.1 OMSKRYWING

In die Definiërende Woordeboek vir Maatskaplike Werk word groep=sorg soos volg gedefinieer:

"Elke vorm van hulp, uitgesonderd groepwerk, wat aan persone in 'n groep verleen word" 2)

Die versorging van en aandag aan bejaardes in 'n tehuis vind in hoofsaak in groepverband plaas. Weens die voortdurende kontak met mekaar ontstaan groepe spontaan. Groepe word egter ook for=

meel georganiseer om in spesiale behoeftes van die inwoners te voorsien, soos byvoorbeeld dié vir onspanningsdoeleindes. Wanneer hierdie feite met die bostaande definisie vergelyk word, is dit duidelik dat tehuisversorging by uitnemendheid groepsorg impliseer.

4.3.2 ORGANISASIE VAN GROEPSORG IN 'n TEHUIS

Die doel met die organisering van groepe vir groepsorg is nie om spesifieke probleme by inwoners te hanteer nie. Alhoewel hierdie groepe deur maatskaplike werkers georganiseer en gelei kan word, hoef dit nie noodwendig die geval te wees nie. Dit kan ook deur 'n lid van die personeel, vrywilligers uit die gemeenskap of inwoners self onderneem word. Daar is egter bepaalde faktore wat in aanmerking geneem moet word wanneer groepe georganiseer word. 'n Uit-eensetting van hierdie faktore word vervolgens kortliks aangetoon.

4.3.2.1 Praktiese implikasies

Die beleid van die beheerliggaam, soos dit in die tehuis tot uitvoering kom, moet altyd in aanmerking geneem word. Alle vorme van organisasie moet binne die raamwerk van hierdie beleid plaasvind. Die aard van die versorging waarvoor die tehuis voorsiening maak, sal die program wat in die groep aangebied word, beïnvloed. Verswakte bejaardes sal byvoorbeeld heeltemal ander groepaktiwiteite as gesonde persone vereis. Dit bring mee dat die funksionering van die tehuis en die roetine wat gevolg word in aanmerking geneem moet word wanneer die dag en tyd van die byeenkomste vasgestel word.

Sommige van die aktiwiteite vereis ruimte, wat egter nie altyd by tehuise beskikbaar is nie. 'n Lokaal wat genoeg ruimte bied vir die aantal groeplede wat beoog word, vorm 'n belangrike vereiste. Wanneer daar geen lokaal is wat uitsluitlik vir die groeps-werksaamhede afgesonder kan word nie, moet rekening gehou word met die tye waarop ander lokale, soos byvoorbeeld 'n eet- of sitkamer, wel vir die groep beskikbaar is.

Voordat 'n bepaalde program vir groepsorg opgestel word, moet alle fasiliteite in berekening gebring word. Rekening moet ook met die beskikbare apparaat en bêreplek gehou word. 'n Bus sal byvoorbeeld wenslik wees wanneer uitstappies beoog word. Omdat dit nie van inwoners in 'n tehuis verwag kan word om alle fondse met betrekking tot die aktiwiteite in die groep self te voorsien nie, moet die bron waaruit dit aangevul kan word, bepaal word.

Die persoon wat leiding in 'n groep neem, is afhanklik van die hulp van vrywilligers. Nie alleen moet die werksaamhede kan voortgaan wanneer die groepleier afwesig is nie, maar laasgenoemde het ook hulp nodig met die aanbieding van aktiwiteite waarvan hy nie genoeg kennis dra nie. Hier kan byvoorbeeld gedink word aan persone wat praktiese demonstrasies kan gee en praatjies oor sake van algemene belang vir die groep kan lewer. Wanneer vrywilligers nie beskikbaar is nie, kan die aktiwiteite nie voldoende afgewissel word nie en plaas dit 'n groot stremming op die groepleier.

4.3.2.2 Bepaling van die behoeftes en belangstellings van die inwoners

Dit stigting van 'n groep moet voorafgegaan word deur 'n behoefte=

bepaling onder die inwoners. Welslae met 'n program word alleen behaal wanneer dit in die behoeftes en belangstellings van die inwoners voorsien. Die voornemende organiseerder van die groep sal vir homself rekenskap moet gee in welke van hierdie behoeftes hy deur middel van die groep kan voorsien en of die inwoners wel 'n belangstelling in georganiseerde groepaktiwiteite op 'n bepaalde terrein toon. Oorweging moet daaraan geskenk word om sommige van die aktiwiteite saam met groepe in die gemeenskap aan te bied. In sodanige gevalle moet vasgestel word of die programme in die tehuis of gemeenskap aangebied sal word.

4.3.2.3 Ledewerwing vir 'n groep

Wanneer die stigting van 'n groep beoog word, moet die doelstelling daarmee aan elke potensiele inwoner wat moontlik sal kan inskakel, verduidelik word. Aansluiting by die groep is vrywillig en niemand mag gedwing word nie. In sommige gevalle is motivering van persone tot aansluiting egter noodsaaklik. Wanneer persone spesiaal genader word, moet hulle behoeftes, belangstellings en vaardighede in ag geneem word. Daar moet op hulle potensiaal gelet word ten einde vas te stel watter bydrae hulle tot die suksesvolle funksionering van die groep sal kan lewer. Waar moontlik moet bejaardes saamgevoeg word in 'n groep wat met mekaar versoenbaar is en wat wedersydse verantwoordelikhede vir mekaar sal kan aanvaar. Negatiewe gesindhede en té veel spanning in die groep sal interaksie tussen die lede verminder en dus die werksaamhede skaad.

4.3.2.4 Die rol van die groepleier in die groep

Wanneer die lede gewerf en dit duidelik geword het dat daar wel belangstelling vir die vorming van 'n groep is, moet die groep saamgestel word. Daar is iemand nodig wat leiding neem en wat as die groepleier beskou moet word. In gevalle waar die tehuis oor die dienste van 'n maatskaplike werker beskik, hetsy in deelydse of heeltydse hoedanigheid, sal hy bekend wees met sowel die omstandighede in die tehuis as dié van die inwoners. Sy opleiding en ervaring op die gebied van groepwerk maak van hom 'n uiters geskikte persoon om ook 'n groepsorgprogram te organiseer, verantwoordelikeid vir die gladde verloop van die byeenkomste te aanvaar en dus as groepleier op te tree. Waar die dienste van 'n maatskaplike werker nie beskikbaar is nie, kan hierdie taak deur 'n lid van die personeel, 'n vrywilliger uit die gemeenskap of selfs een van die inwoners van die tehuis onderneem word. Daar bestaan sekere vereistes waaraan die groepleier moet voldoen indien hy sy taak suksesvol wil uitvoer. Hierdie vereistes word vervolgens kortliks aangetoon.

Kennis oor 'n wye gebied is 'n aanwinst vir elke groepleier, maar wanneer met bejaardes in 'n tehuis gewerk word, is kennis op bepaalde terreine 'n essensiële vereiste. Dit is belangrik dat elke groepleier in 'n tehuis kennis sal dra van die agtergrond waarteen hy sy werk moet doen. Elke tehuis het 'n beleid waarvolgens dit funksioneer. Binne die raamwerk van hierdie beleid sal die spesifieke aard van groepsorg ook waargeneem moet word. Daarom is dit noodsaaklik dat die groepleier hom op die hoogte van die beleid bring en ook met moontlike beleidsverandering tred hou. In die uitvoering van hierdie beleid is die groepleier

deel van 'n span in die tehuis. Om hierdie rede moet hy die res van die personeel ken en begrip hê vir elkeen se taak in die tehuis. Sodoende sal personeellede ook die plek en rol van die groepleier in die tehuis begryp. Die mate waarin hulle sy werk erken, sal grootliks die uitvoering van sy doelstellings bepaal.

Die groepleier moet ook die praktiese aspekte van die werk in die tehuis ken. As voorbeelde hiervan kan die ruimte en fasiliteite wat tot sy beskikking is, genoem word. Vir die suksesvolle verloop van die werksaamhede moet op verskillende hulpbronne teruggeval word. Die groepleier sal byvoorbeeld kennis moet dra van die bron waaruit sy finansies kom asook van die persone wat hom met die aanbieding van die programme behulpsaam kan wees.

Kennis van die inwoners van die tehuis is noodsaaklik. Geen program vir groepsorg kan opgestel word as die groepleier nie voldoende kennis dra van diegene wat hy beoog om te betrek nie. Daarom is kennis van sowel die individuele inwoners as die groep as geheel essensieel, veral met betrekking tot hul agtergrond, probleme en behoeftes. Goeie insig in die bejaarde se omstandighede stel die groepleier in staat om die bejaarde in 'n groep te plaas wat die beste in sy behoeftes voorsien en waarvan die werksaamhede sy belangstelling prikkel. Wanneer die potensiaal van die inwoners gepeil word, kan dit gebruik word tot hulle voordeel en tot dié van die hele tehuis.

Ten slotte moet elke groepleier oor selfkennis beskik ten einde te bepaal of sy omstandighede en persoonlikheid sodanig is dat hy die werk met sukses sal kan verrig. Wanneer die groepleier hom=

self ken, sal hy van sy eie moontlikhede en tekortkominge bewus wees en sy eie vrese en vooroordele kan verwerk. Dit is belangrik dat die groepleier sy eie gesindheid teenoor die groeplede sal kan bepaal en hulle gesindheid teenoor hom sal kan verwerk - ook ten opsigte van diegene met 'n negatiewe gesindheid. Hy moet ook duidelikheid hê met betrekking tot sy doelstellings met die groep en hy moet gedurig sy motiewe en ideale ontleed ten einde te bepaal of daar nog by hom dieselfde geesdrif bestaan as dié waarmee hy sy werk begin het.

Indien 'n groepleier sy kennis kan kombineer met ervaring op die gebied van werk met mense, sal dit hom help om met sowel die inwoners as die personeel van die tehuis en ander hulpkragte saam te werk. Ervaring beteken egter nie noodwendig dat 'n groepleier 'n senior persoon hoef te wees nie.

Die persoonlike voorkoms van die groepleier is 'n ander belangrike faktor. Die inwoner van 'n tehuis word dikwels met siekte gekonfronteer. Die aanskouing van 'n gesonde en netjiese mens laat hom voel dat die lewe nog die moeite werd kan wees. As die leier daarby intelligent is, met dieselfde kerk- en kultuurverband as die inwoner, sal 'n groot deel van die stryd om deur die bejaarde aanvaar te word, gewonne wees.

Weens die behoeftes en probleme wat die ouderdom meebring, het bejaardes persone nodig wat hulle sal verstaan. Daarom word van 'n groepleier verwag om met begrip en sensitiwiteit op te tree. Dit is alleen moontlik wanneer hy 'n opregte liefde vir bejaardes

en 'n begrypende insig in hulle probleme het.

Net soos by enige ander ouderdomsgroep, is daar ook bejaardes wat onverantwoordelike uitsprake maak. Soms wil dit selfs voorkom as of ouer persone hulle die reg toe-eien om die jonger geslag te vermaan en te betig. Emosionele stabiliteit en volwassenheid is dus onontbeerlik vir 'n groepleier. Dit sal meebring dat die groepleier met selfvertroue, beslistheid en fermheid moet kan optree. Die groepleier sal dan ook bereid wees om van die bejaardes te leer en hom selfs deur hulle te laat lei wanneer nodig.

'n Goeie humorsin sal die groepleier help om aanmerkings en optredes van die bejaarde in die regte lig te sien. Erns en luim sal dan ook tydens die byeenkomste afgewissel kan word. Die groeplede moet egter altyd met respek behandel word wanneer opmerkings grappenderwys gemaak word.

Omdat tehuisinwoners dikwels eensaam is en sommige hulle ook van die samelewing onttrek, moet die groepleier vaardigheid in kommunikasie toon. Dit sluit egter ook 'n ontspanne houding in sowel as die vermoë om 'n goeie luisteraar te wees. Weens die feit dat die meeste bejaardes graag gesels, kan 'n groepleier deur te luister die behoeftes van die bejaardes peil en hulle in die regte plek in die groepsorgprogram inskakel.

Waar daar met bejaardes gewerk word, staan geduld en tyd in hoofletters oor al die werk geskrywe, maar veral in die opbou van goeie menseverhoudinge.

Weens hoë ouderdom en moontlike swak gesondheid, het bejaardes nie altyd meer die vermoë of lus om aan programme deel te neem nie. Die groepleier met verbeelding, entoesiasme, oorspronklikheid en visie sal in staat wees om 'n verskeidenheid aktiwiteite aan te bied wat die inwoners nie alleen sal kan prikkel nie, maar wat ook 'n keuse sal laat waaraan om deel te neem.

Alhoewel dit vir 'n groepleier nodig is om idealisme vir en geloof in sy werk te hê, mag die werklikheid nooit uit die oog verloor word nie. Daarom sal hy buigsaam en aanpasbaar moet wees - ook ten opsigte van die feit dat 'n program kan misluk en dat 'n bejaarde groeplid kan teleurstel.

Ten slotte kan verklaar word dat 'n groepleier nie 'n sukses van sy werk kan maak wanneer die vaardigheid om leiding te neem by hom ontbreek nie. Tydens byeenkomste mag die persoonlikheid van die groepleier egter nooit die groep oorheers nie. Die af-dwing van gesag doen net soveel skade aan as té veel intimiteit. Beheer oor die groep moet wel behou word, maar op so 'n wyse dat die bejaardes hulle gewilliglik daaraan onderwerp. Leierseenskappe moet ook in die bejaardes raakgesien en van hulle hulp gebruik gemaak word. Veral 'n tehuisinwoner wat voel dat hy deur die gemeenskap oor die hoof gesien word, sal baat by die erkenning wat hy deur middel van leierskap kry.

4.3.2.5 Hulpmiddele vir die groepleier

In die uitvoering van sy taak bestaan daar sekere faktore waarop hy kan bou. Die vernaamste hiervan word vervolgens aangetoon.

4.3.2.5.1 Die beskikbare vrye tyd van die inwoners

Wanneer 'n bejaarde in 'n tehuis opgeneem word, verminder sy huislike verpligtinge drasties. Daar ontstaan by hom 'n gevoel van ledigheid of selfs nutteloosheid. Baie van die inwoners weet nie wat om met die ekstra vrye tyd te maak nie omdat hulle nooit die geleentheid of die tyd gehad het om 'n stokperdjie te beoefen nie. Weens 'n gebrek aan ruimte, kan sommige ook nie hul spesifieke stokperdjies in die tehuis beoefen nie. Daar is egter diegene wat wel stokperdjies gehad het terwyl hulle nog gewerk het, maar die belangstelling daarin verloor het nadat hulle afgetree het. Die groepleier kry dus die geleentheid om leemtes te vul deur die aanbieding van groepaktiwiteite.

4.3.2.5.2 Behoeftes van die inwoners

Groepsorgaktiwiteite kan in baie van die behoeftes van die inwoners voorsien. Hier word veral gedink aan sosialisering en die feit dat groeplidmaatskap vir hom erkenning en status meebring. Dit stel hom ook in staat om besig te bly en nuwe vaardighede aan te leer. Deur middel van groepsorg kan ontspanning gebied word waaruit hulle genot put. Baie van die inwoners het slegs werk in hulle lewe geken en nooit die geleentheid gehad om werklik te ontspan nie. Deur die vermaaklikhede wat aan hulle in die groep gebied word, word hierdie leemte in hulle lewens gevul. Die tehuisinwoner wil ook graag bewys dat hy nog 'n daadwerklike bydrae tot die gemeenskap kan lewer. Aktiewe deelname kan in hierdie behoefte voorsien.

4.3.2.5.3 Die wyse waarop groepsorg georganiseer word

Alhoewel goeie organisasie belangrik is, moet dit nooit op so 'n wyse gedoen word dat die werksaamhede geregimenteerd of gedwonge raak nie. Veral in die aanvangstadium moet meer klem op hartlikheid en vriendelikheid gelê word as op reëls en regulasies. 'n Komitee kan tot hulp wees in die organisasie van groepsorg. Wanneer inwoners in hierdie komitee dien, sal hulle nie alleen persoonlike verantwoordelikheid vir die werksaamhede aanvaar nie, maar ook hulle mede-inwoners tot deelname motiveer. In komitees van hierdie aard kan ook familie van die inwoners dien. Wanneer familieledede by die groepsorgprogramme van die tehuis ingeskakel word, kan dit 'n gevoel van trots by die inwoners laat ontwikkel wanneer hulle sien dat familieledede 'n betekenisvolle bydrae tot die tehuis lewer. Betrokkenheid van die familie sal ook die inwoners positief tot deelname beïnvloed.

In die organisering en aanbieding van aktiwiteite met betrekking tot groepsorg moet ook met die personeel rekening gehou word. Die aktiwiteite mag nooit 'n struikelblok vir die personeel wees deurdat dit hulle byvoorbeeld in die uitvoering van hulle pligte hinder nie. Die goeie gesindheid van die personeel is 'n belangrike waarborg en motivering vir deelname deur die inwoners.

Die duur van die byeenkoms moet verkieslik nie langer as twee uur wees nie. Afgesien daarvan dat die bejaardes moeg word, is daar ook ander aangeleenthede in die tehuis waaraan hulle aandag moet gee. Die byeenkomste moet mekaar ook vinnig genoeg op=

volg sodat die bejaardes 'n geheuebeeld van die vorige byeenkoms kan vorm. Die ideaal blyk weeklikse byeenkomste te wees. Die dag van die week en die tyd moet in samewerking met sowel die bejaardes as die hoof van die tehuise gereël word.

4.3.2.5.4 Die aard van die program

Omdat dit juis die aard van die program is wat mense tot inskakeling en deelname motiveer, sal hierdie faktor altyd 'n belangrike hulpmiddel vir die groepleier wees. Doeltreffende programmeplanning verseker dat die byeenkomste ordelik en volgens plan verloop. Voorsiening kan vir 'n verskeidenheid van aktiwiteite gemaak word. Wanneer daar in die beplanning van persone buite die tehuis gebruik gemaak word, voel die inwoners hulle meer deel van die samelewing.

Bepaalde vereistes waaraan die program moet voldoen, sal die geslaagdheid daarvan bepaal, soos vervolgens kortliks saamgevat word.

Die praktiese implikasies by die uitvoering van die program moet deeglik ondersoek word. Sake soos die beskikbare ruimte, tyd, fondse en hulp met die aanbieding van aktiwiteite moet in ag geneem word. Die bejaardes se persoonlike omstandighede bepaal tot 'n groot hoogte die sukses van die program. Hul ouderdom en gesondheidstoestand is belangrik wanneer aktiwiteite vir die groep gekies moet word. Die kulturele en ekonomiese vlak waarop die bejaardes beweeg, maak ook 'n verskil aan die aard van die program.

Die behoefte en belangstellings van die inwoners, waarvan die volgende die vernaamste is, moet in ag geneem word:

- Om deel van iets te wees en êrens te behoort. Lidmaatskap van 'n koor, vereniging of 'n klub sal byvoorbeeld in hierdie behoeftes voorsien.
- Om deel te neem aan aktiwiteite waarin hulle werklik belangstel. Daarom moet 'n verskeidenheid van aktiwiteite in die groep aangebied word.
- As gevolg van die uitlewing van sy innerlike gevoelens, groei die persoonlikheid van die bejaarde. Daarom moet die program die bejaarde ontmoet op die vlak waarop hy is en hom toelaat om teen sy eie tempo te vorder. Dit sal beteken dat die aktiwiteite van die eenvoudige na die meer ingewikkelde mag beweeg.
- Bejaardes wil as individue gesien word met erkenning van die unieke verskille wat daar bestaan tussen mense sowel as tussen groepe. Om hierdie rede mag die terapeutiese waarde van 'n program nooit uit die oog verloor word nie.
- Bejaardes het 'n behoefte aan iets nuuts in die program. In hierdie verband verklaar De Cruchy:

"... and the NEW is the thing most sought for and most needed to increase happiness and efficiency. This is especially true in the case of older people, who have less time to waste than have the young." 3)

Die meeste persone wil iets anders doen as dit waarmee hulle hul hele lewe lank besig was. Hulle is oop vir baie nuwe belangstellings en daar moet onthou word dat daar niks is wat vir 'n volwassene van belang is wat nie vir 'n bejaarde belangrik is nie. Daarom moet die ervarings van ander groepe en kennis van hulle doen en late ook na die groep oorgedra word.

- Die bejaarde wil graag tot diens wees en die program moet in hierdie behoefte voorsien. So kan byvoorbeeld 'n praktiese demonstrasie in die kweek van potplante op die verfraaiing van die tehuis uitloop.
- Verversings word gewoonlik by die byeenkomste verkies omdat inwoners nie meer die geleentheid het om vir hulself lekkernye te maak nie.

4.3.2.5.5 Die aard van die aktiwiteite waarvoor in die program voorsiening gemaak word

Die aard van die aktiwiteite bepaal in 'n groot mate die bywoning. Daarom is dit noodsaaklik dat dit 'n wye veld sal dek om sodoende sover moontlik in die inwoners se behoeftes te voorsien. Net soos in die geval van programbeplanning, sal die beskikbare fasiliteite, fondse en hulp in aanmerking geneem moet word wanneer bepaalde aktiwiteite beplan word. Die deurslaggewende faktor is egter die behoeftes, vermoëns en belangstellings van die groeplede. Alhoewel nuwe aktiwiteite die belangstelling van die groeplede prikkel, moet daar ook genoeg kontinuïteit in die aanbieding wees en afwisseling moet planmatig en met oorleg geskied.

Dit moet in gedagte gehou word dat sommige lede huiwerig is om iets nuuts aan te pak terwyl ander dit as 'n uitdaging beskou.

Daar bestaan 'n wye verskeidenheid van aktiwiteite wat in 'n groep=sorgprogram aangebied kan word. Vir die doel van hierdie uit=eensetting kan daar nie op al hierdie aktiwiteite in besonderhede gekonsentreer word nie. Die belangrikste word dus in groepe in=gedeel en bespreek.

Kulturele Aktiwiteite

Onder kulturele aktiwiteite word aandag gegee aan instrumentele musiek en sang, skeppende kunsvorme, drama en verskillende vorme van lees en skryf as stokperdjies.

Musiek is 'n middel waardeur mense emosioneel beïnvloed word en waardeur met hulle kontak gemaak kan word. In hierdie verband verklaar Wilson en Ryland soos volg:

"Music is a universal language which needs no translation nor explanation, an ideal medium for facilitating quick contacts among people. It has unique power over the emotions and can sway people toward gaiety or sadness, toward pugnacity and conflict or friendliness and peace. It can be unifying or disrupting, it can promote integration or disintegration." 4)

Sommige bejaardes se belangstelling in musiek strek net sover as dat hulle genot daarin vind om daarna te luister. Daar is diegene vir wie die bywoning van musiekkonserte en operas baie betekenis en vir hulle moet die geleentheid sover moontlik gebied word om dit individueel of in 'n groep by te woon. Ander is te=

vrede om gereeld na musiek oor die radio of televisie te luister. Gewoonlik word gevind dat bejaardes graag na musiekuitvoerings luister, veral as dit deur kinders en jongmense gelewer word. Dit kan dus met vrug op die programme van groepbyeenkomste geplaas word.

Sommige groeplede het sang- en ander musiektalente wat tot genot van die hele groep aangewend kan word. Nie alleen geniet die res van die groeplede dit nie, maar vir die persoon self bring dit erkenning mee en 'n gevoel dat hy aanbied en presteer. Gesamentlike optredes in hierdie verband vind gewoonlik groot byval by bejaardes. Om lid van 'n koor te wees, veral as die koor ook buite die tehuis optree, laat hom voel dat hy 'n besondere plek in die tehuis beklee. Vir diegene wat nie in 'n koor opgeneem kan word nie, is gesamentlike sang dikwels 'n bron van vreugde. In hierdie verband moet voorkeur aan gunsteling-liedere van die bejaardes gegee word.

Aansluitend by musiek is drama 'n aktiwiteit wat met vrug tydens groepbyeenkomste aangewend kan word. Hieronder word verstaan die bywoning van toneelopvoerings, verskeidenheidskonserte, filmvertonings of selfs die aanbieding van afsonderlike items tydens byeenkomste. Net soos in die geval met musiek moet die inwoners soveel geleenthede as moontlik gebied word om die toneelkuns in een of ander vorm as toeskouer te geniet. Bejaardes mag dit egter nie slegs geniet om toeskouers te wees nie maar ook om aktief deel te neem. Deelname kan in die vorm van individuele optredes by byeenkomste of by wyse van 'n rol in 'n konsertitem wees.

Konserte wat geheel en al deur bejaardes op die planke gebring word, bring besondere status en erkenning vir die deelnemers mee. Geleenthede word ook vir sommige geskep om met die dekor, grimering en kostumering behulpsaam te wees.

Om deel te hê aan enige skeppende kunsvorm is veredelend vir die mens in enige stadium van sy lewe. Deelname kan individueel of in groepvorm wees en daar is 'n groot verskeidenheid media. Die persoon wat dit beoefen, geniet ook dikwels die bewondering van die gemeenskap. As voorbeelde hiervan kan aktiwiteite soos skilder, teken, kunsnaaldwerk, borduurwerk of houtsneewerk genoem word. Bejaardes dink dikwels dat hulle nie op gevorderde ouderdom kunsvorme kan aanleer nie. Die teendeel is egter bewys deur mense wat op 'n hoë ouderdom geleer het om genot uit hierdie soort aktiwiteit te put. Dit is egter belangrik dat die klem nie op die kunswaarde van die voltooide artikel val nie, maar wel op die vreugde wat die bejaarde in die skeppingspoging vind. Voordat skeppende kunsvorme egter as aktiwiteit aangebied word, moet die beskikbare ruimte in die tehuis in ag geneem word.

Om te lees is 'n rustige tydverdryf vir bejaardes. Sorg moet gedra word dat die inwoners in elke tehuis biblioteekfasiliteite tot hul beskikking het. As groepaktiwiteit kan gebruik gemaak word van byeenkomste waar voorlesings of boekbesprekings gedoen word. Selfs by byeenkomste waar handwerk gedoen word, kan persone aan die bejaardes voorlees. Waardevolle diens word in hierdie verband gelewer deur die Biblioteek vir Blindes op Grahamstad wat sowel die verhale op band as die speelapparaat gratis voorsien.

Baie bejaardes besit skryftalent. As groepaktiwiteit kan dit byvoorbeeld gebruik word in dié sin dat 'n groep inwoners verantwoordelikheid vir 'n tehuisblad aanvaar. Individueel kan bejaardes aangemoedig word om artikels in tydskrifte te skrywe of deel te neem aan korrespondensie in koerante of ander media.

'n Aktiwiteit wat binne die bereik van die meeste bejaardes val, is handvaardighede, soos byvoorbeeld breiwerk, papierwerk, naaldwerk en houtwerk. Dit vereis nie veel inspanning nie omdat die inwoner gewoonlik dit doen waarmee hy bekend is. 'n Voltooide artikel wat deur ander aangeprys word, bring ook erkenning. Stokperdjies in hierdie verband kan tot voordeel van die hele tehuis aangewend word en die bejaardes kan selfs iets daarmee verdien. Demonstrasies van verskillende soorte handvaardighede stel die inwoner ook in staat om nuwe vaardighede aan te leer.

Sport en spele bied nie slegs ontspanning nie, maar ook oefening, en dit dien as 'n uitlaatklep vir opgekropte emosies. Diegene wat nie meer so aktief is nie of nie meer geïnteresseerd is in sport of aktiewe spele wat fisiese inspanning vereis nie, kan vreugde vind in spele soos bingo of kaartspel. In die reël kan verskeie persone by spele betrek word. Deur te speel, leer baie bejaardes om te wen en te verloor en wanneer hulle optree, leer hulle om dit in samewerking met ander te doen. Hulle kry ook die geleentheid om leiding te neem en hulle aan leiding te onderwerp.

Weens die feit dat bejaardes graag kennis wil opdoen deur dit wat hulle hoor, moet aan hulle geleenthede gegee word vir debat

tering en deelname aan vasvrawedstryde. Praatjies oor sake waar=
in hulle geïnteresseerd is, behou hulle aandag en belangstelling.

Vanuit die groep kan ook dienste in die tehuis tot nut van ander
gelewer word. Inwoners kan in die kombuis of eetkamer behulp=
saam wees. In die afdeling vir verswaktes kan waardevolle hulp
deur gesonde bejaardes gelewer word. Die verswaktes kan gehelp
word om 'n entjie te gaan stap of hulp kan byvoorbeeld aan hulle
verleen word met korrespondensie, inkopies of die omruiling van
biblioteekboeke. Aan die verfraaiing van die tehuis kan aandag
gegee word, soos byvoorbeeld die versorging van potplante of die
maak van blommerangskikkings. Diens kan by die telefoon of voor=
deur gedoen word. Al hierdie dienste kan gekoördineer word deur
'n huiskomitee wat deur die bejaardes saamgestel word.

Vanuit die groep kan bejaardes ook gemeenskapsdiens lewer. Op
kerklike terrein kan hulle as raadgevers en voorbidders optree en
kan hulle hulp met funksies verleen. Weens 'n lang lewe van
ervaring kan 'n bejaarde waardevolle dienste in 'n komitee of be=
stuur lewer. Sommige bejaardes in 'n tehuis is ook aktief ge=
noeg om te help wanneer een of ander opname in die gemeenskap ge=
maak moet word. Straatkollekte en verkopings is ander terreine
waarop 'n gesonde bejaarde 'n positiewe bydrae kan lewer. Wanneer
'n groot aantal briewe geadresseer moet word, kan met vrug van die
hulp van bejaardes gebruik gemaak word.

Partytjies is 'n belangrike aktiwiteit in 'n tehuis, byvoorbeeld
die wat op feesdae en verjaardae gehou word. Nie alleen geniet
die meeste bejaardes verversings nie, maar hulle voel ook belang=

rik wanneer daar soveel aandag aan hulle bestee word. Dit bied ook die geleentheid aan familie en vriende om iets vir die inwoners te beteken wanneer hulle die eetware voorsien. Vreugde word ervaar wanneer aan mede-inwoners getoon kan word dat hulle eie mense nog op sodanige wyse vir hulle omgee. Daar moet egter teen té swierige partytjies gewaak word omdat dit 'n gevoel van minderwaardigheid by diegene skep wat nie op 'n deftige wyse kan onthaal nie.

Omdat sommige inwoners nie meer deur familie of vriende uit die tehuis geneem word nie, is uitstappies van die mees bevredigende aktiwiteite wat aangebied kan word. Die tehuis kan by menige bejaarde 'n gevoel van beklemming meebring en 'n uitstappie kan as welkome ontvlugting dien. Hulle geniet dit nie slegs buite in die natuur nie maar besienswaardighede van uiteenlopende aard kan eweveel genot verskaf.

In die jongste tyd word baie aandag aan kampe vir bejaardes gegee. Die staat stel sy kultuursentra tot beskikking van organisasies wat met bejaardes wil gaan kampeer. Indien die program tot bevordering van die kultuur strek, word die projek ook deur die staat gesubsidieer. Die waarde van vakansiekampe vir bejaardes is daarin geleë dat dit sommige inwoners, wat nooit anders die kans kry nie, die geleentheid bied om met vakansie te gaan. Selfs vir diegene wat wel nog familie of vriende het na wie hulle kan gaan, bied die kamp saam met hul eie tydgenote iets waaraan hulle behoefte het. Dit is gebruikelik dat daar by 'n kamp vir bejaardes gewoonlik praatjies en kursusse aangebied word waarby hulle iets kan leer. 'n Verskeidenheid van aktiwiteite wat nie in die

tehuis moontlik is nie, kan ook by 'n kamp beoefen word, soos byvoorbeeld 'n wandeling of deelname aan programme om 'n kampvuur.

'n Kamp hou ook groot terapeutiese moontlikhede vir die bejaarde in. Buite die tehuis leer inwoners mekaar beter ken as daarbinne. Hulle aanvaar mekaar se tekortkominge makliker omdat hulle van tehuisspanninge verwyder is. Hierdie nuwe insig en aanvaarding van mekaar duur voort ook wanneer die bejaardes weer terug is in die tehuis. Daar is egter 'n aantal faktore wat in aanmerking geneem moet word wanneer naweek- of vakansiekampe gereël word. Die belangrikste hiervan word vervolgens aangestip.

Om met bejaardes te gaan kampeer, is gewoonlik 'n duur projek.

As die bejaardes self die volle koste moet dra, ook dié van die vervoer, sal baie min van hulle kan meedoen. Daarom moet vooraf seker gemaak word van die bron waaruit die tekort, indien enige, aangevul kan word. Die indruk moet egter nie geskep word dat die kamp net vir behoeftiges aangebied word omdat 'n kerklike of welsynsorganisasie dit subsidieer nie. Die bejaardes self kan ook behulpsaam wees met fondsinsameling vir 'n aktiwiteit van hierdie aard.

Genoeg hulp moet beskikbaar wees. Mediese hulp is belangrik, veral ten opsigte van diegene wat gesondheidsprobleme ervaar. Mediese ondersoek voor die tyd is wenslik, in sommige gevalle selfs noodsaaklik.

Bejaardes moet daarop voorberei word dat dit op die kamp nie so gerieflik as in die tehuis sal wees nie. Daar moet egter ge-

poog word om noodsaaklike fasiliteite te voorsien sodat slegs persoonlike besittings meegeneem hoef te word. Daar behoort spesiaal op buiteligaktiwiteite gekonsentreer te word. Dit sal beteken dat kampe verkieslik nie gedurende die wintermaande moet plaasvind nie. Die programme moet soveel as moontlik van die bejaardes aktief betrek. Hulle moet mekaar se geselskap geniet en van mekaar leer. Daar moet egter ook voorsiening gemaak word vir diegene wat nie aan die aktiwiteite wil of kan deelneem nie, maar slegs die natuur en omgewing wil geniet.

Onderlinge verkeer tussen die twee geslagte hou potensieel groot waarde in. Wanneer toegeneentheid tussen twee persone ontstaan, kan dit egter die verhouding versteur as die ander bejaardes dit nie kan of wil verwerk nie. Dit kan egter ook 'n middel in die hand van die groepleier wees om 'n band tussen bejaardes te smee. Indien die leier daarin geslaag het om die moeie in die verhouding te beklemtoon, is dit iets waaroor nog lank gepraat sal word.

Geleentheid tot beoefening van godsdiens by die kamp is belangrik. Indien 'n predikant en verkieslik ook sy gade deel van die persoonel uitmaak, sal gevind word dat baie van die bejaardes die kans waarneem om met hulle oor geestelike en kerklike sake te gesels.

Die voorsiening van genoeg aantreklike voedsel is essensieel vir 'n suksesvolle kamp. As die voorbereiding gedoen word soos hulle dit in hulle eie huise geken het, byvoorbeeld die bak van brood en ander vorme van lekkernye, sal dit vir die bejaardes 'n besondere ondervinding wees. Sorg moet gedra word dat hulle soveel as moontlik volgens hulle gewoontes behandel word, so byvoorbeeld

kan voorsiening gemaak word vir vroeë oggendkoffie vir diegene wat dit verkies.

Vir 'n bejaarde wat gaan kampeer, mag dit sy laaste vakansie wees.

Daarom moet die personeellede wat meedoen, bereid wees om elke moontlike offer te bring om dit vir hulle so onvergeetlik as moontlik te maak.

4.3.2.5.6 Hulpbronne in die gemeenskap

Die tehuis bied nie altyd die nodige fasiliteite vir die uitvoering van die programme nie en daarom moet die groepleier hom dikwels na die gemeenskap wend. Die groepleier sal ook gebruik moet maak van die gespesialiseerde kennis en hulp van persone uit die gemeenskap. Die volgende kan in hierdie verband genoem word:

- Instellings in die gemeenskap, soos byvoorbeeld biblioteke, is nie alleen 'n belangrike inligtingsbron nie maar dit voorsien ook programmatériau.
- Fasiliteite soos byvoorbeeld sale en sportvelde kan vir die byeenkomste van groepe gebruik word.
- Deur middel van die radio en televisie kan sake rakende die bejaardes onder die aandag van die publiek gebring word.
- Deskundiges op verskillende terreine, soos byvoorbeeld op die gebied van gesondheid of selfverdediging, kan hulp verleen in verband met praatjies vir bejaardes.

- Eienaars van sake-ondernemings maak dikwels toegewinge aan bejaardes. So byvoorbeeld word hul besighede na die gewone sluitingstyd oopgehou sodat die bejaardes sonder die gewone gedrang hulle inkopies kan doen. Winkelware kan ook op bepaalde tye na die tehuis gebring word vir verkope aan bejaardes.
- Verskillende instansies in die gemeenskap kan genader word om die bejaardes in die tehuise te onthaal of om hulle met hierdie doel voor oë uit te neem.
- Die grootste hulpbron in die gemeenskap is egter die dienste van vrywilligers. Die Definiërende Woordeboek vir Maatskaplike Werk omskryf 'n vrywilliger soos volg:

"Persoon wat sonder geldelike vergoeding welsyn(s)diens verrig." 5)

Dit beteken dus dat 'n vrywilliger oor geen bepaalde opleiding in welsynswerk hoef te beskik nie, maar tog waardevolle hulp aan die groepleier kan verleen. Die voordele aan vrywilligers verbonde is dat hulle uit vrye wil help en nie omdat hulle daarvoor betaal word nie. Hulle help ook omdat hulle 'n liefde vir en belangstelling in bejaardes het. Die dienste is dus anders as dié van professionele persone en dikwels meer aanvaarbaar vir bejaardes. Vrywilligers is dikwels persone soos huisvroue wat nie meer baie huislike pligte het en ook nie buitenshuise arbeid verrig nie. Die feit dat mense van alle ouderdomme as vrywilligers kan optree, laat ook 'n groot keuse wanneer hulp

in verband met groepsorg verlang word.

Vrywilligers kan in die reël hoofsaaklik ten opsigte van groep=sorg gebruik word, maar daar is 'n wye terrein wat hulle kan dek, onder andere voorbereidingswerk vir byeenkomste, soos byvoorbeeld die aankoop van apparaat en materiaal en die voor=bereiding van die lokaal. Tydens byeenkomste kan hulp ver=leen word in verband met enige van die aktiwiteite wat in par. 4.3.2.5.5 genoem is. Tydens uitstappies en kampe kan belang=rike hulp verleen word in die vorm van die vervoer van mense en die voorbereiding van etes.

Net soos in die geval van die groepleier, moet die vrywilliger ook oor bepaalde eienskappe beskik indien hy betekenisvolle hulp wil verleen. Hierdie eienskappe stem ooreen met dié van die groepleier soos dit in par. 4.3.2.4.2 genoem is. Die ver=naamste hiervan is dat hy 'n liefde vir bejaardes en 'n begryp=ende insig in hulle probleme sal openbaar. 'n Bykomende eien=skap is egter dat hy gewillig moet wees om indiensopleiding deur die groepleier of ander bevoegde persoon te ondergaan. Omdat die groepleier die groep ken en weet wat sy doelstellings met hulle is, moet hy die vrywilliger in hierdie verband lei. Indiensopleiding sal sowel die oordra van kennis insluit met betrekking tot die probleme wat met die ouderdom gepaard gaan, as kennis ten opsigte van dit wat gedoen kan word om hierdie probleme die hoof te bied. Eienskappe wat nodig is om met bejaardes te werk, sal beklemtoon moet word. Hierbenewens is inligting met betrekking tot die verskillende bronne in die gemeenskap belangrik. Vrywilligers raak gou ontmoedig as

hulle nie die verwagte reaksie by die bejaarde kry nie. Die groepleier moet hulle dus help om insig te verkry in die struikelblokke wat daar dikwels by bejaardes bestaan wat effektiewe deelname belemmer. Sorg moet ook gedra word dat die vrywilliger op 'n terrein ingeskakel word waarin hy werklik belangstelling toon.

4.3.3

REDES VIR GEBREKKIGE DEELNAME AAN GEORGANISEERDE GROEPSORG

In waarskynlik alle tehuise waar aktiwiteite vir bejaardes in 'n groep georganiseer word, is daar dié inwoners wat nie tot deelname beweeg kan word nie. Dit kan aan verskillende faktore te wyte wees waarvan die volgende die vernaamste is:

Dit moet aanvaar word dat daar bejaardes is wat genoeg innerlike kragbronne, lewenslus en leergierigheid het om op houtjie bevrediging uit die lewe te verkry. Getroude persone en diegene wat nog voldoende kontak met hul familie en vriende buite die tehuis het, kan nog self vir hulle ontspanning sorg en hoef nie noodwendig 'n behoefte aan groepbyeenkomste in die tehuis te hê nie. Dan is daar nog diegene wat kameraadskap soek met slegs enkele gekose vriende. Daar is selfs diegene wat alleenheid verkies. Sommige bejaardes het nog nooit geleer om aan ontspanning in groepverband deel te neem nie en hulle voel gevolglik onseker oor inskakeling by 'n formeel georganiseerde groep. Daar is ook diegene wat van deelname terugdeins uit vrees vir 'n verpligte finansiële bydrae, soos byvoorbeeld teegeld of ledegeld.

Sommige inwoners beskou die aktiwiteite wat die groep aanbied as onvanpas vir deelname teenoor die beroepe wat hulle beoefen het. Dit geld veral vir manlike bejaardes. Dit kan ook wees dat die aktiwiteite hulle te veel aan hulle ouderdom herinner en daarom wil hulle nie graag inskakel in 'n groep wat slegs vir bejaardes georganiseer word nie.

Fisiese gebreke weerhou sommige inwoners van deelname. Vir hierdie persone moet spesiale aktiwiteite gereël word soos dit in par. 4.3.4 uiteengesit word ten opsigte van groepsorg met verswakte bejaardes.

Die mees tragiese verskynsel in 'n tehuis is egter die inwoner wat dink dat hy 'n lang lewe van diens agter die rug het en daarom op 'n lewe van volkome niksdoen geregtig is waar ander die geleentheid kry om iets vir hom te doen. Aan die ander kant is daar bejaardes wat al so lank opsygestoot is dat hul onwillig is om mee te doen wanneer hul genader word.

Daar is ook diegene wat wel die byeenkomste bywoon maar nie aan die aktiwiteite wil deelneem nie. Dit beteken dat die samesyn met die res van die groep tog vir hulle waarde het. Die moontlikheid bestaan dat daar by hulle 'n vrees aanwesig is dat hulle sal misluk indien hulle sou deelneem. Soms gebeur dit dat hulle wel later deelneem as hulle sien dat ander 'n sukses van die aktiwiteite maak.

Om beter deelname aan aktiwiteite te verseker, kan die volgende deur die groepleier in gedagte gehou word:

- Wanneer die groepleier self entoesiasties is en die aktiwiteite geniet, is dit 'n aansporing vir die bejaarde om mee te doen.
- Die aktiwiteite moet gestaak word voordat verveling intree.
- Daar moet sorgvuldige tydsberekening vir die duur van elke aktiwiteit wees. Dit sal voorkom dat sommige reeds moeg van deelname is terwyl ander nog begerig is om daarmee voort te gaan.

4.3.4 GROEPSORG MET VERSWAKTE BEJAARDES

Omdat dit die beleid in tehuise is om vir die doel van opname voorkeur te gee aan diegene wat as gevolg van liggaamlike, geestelike of maatskaplike omstandighede nie meer vir hulleself kan sorg nie, word daar in die reël groot getalle verswakke bejaardes in tehuise aangetref. Sale vol bedlêende inwoners wat min het om hul aandag van hulself af te lei, is geen ongewone gesig in 'n tehuis nie.

Ook op hulle is van toepassing wat deur navorsers gevind is ten opsigte van langtermynpasiënte in 'n hospitaal:

"So word pasiënte dikwels nietelinge wat op die regte tyd gewas, aangetrek en gevoed word en daarna opsygeskuif en geïgnoreer word tot die volgende keer." 6)

Die graad van verswakking word nie in ag geneem nie, almal word een-ders behandel en geen eise ten opsigte van prestasie word gestel nie. Gevolglik raak die bejaarde moeg van sy pogings om iets te probeer bereik en gee hy homself gewonne omdat hy geen hulp in sy stryd om selfverwesenliking kry nie. Selfs persone met slegs 'n

liggaamlike letsel tree soms weens hul frustrasies as gevolg van ledigheid soos senieles op. Daar is al gevind dat persoonlike mislukking meer verantwoordelik vir seniliteit is as are wat verkalk. Dit is dus duidelik dat baie nog met seniele of byna seniele bejaardes bereik kan word as die oorblywende potensiaal in hulle geïdentifiseer word. Hierdie feit word deur Konopka beklemtoon wanneer sy konstateer:

"We have learned that, given all-round treatment, homes can restore to quite capable personalities aged persons who acted like seniles." 7)

Verder verklaar sy:

"The final purpose of any work with people, whether they are healthy or sick, young or old, is to help them use as many of their capacities as possible so that they are themselves happy and can contribute to society as a whole." 8)

Die mediese personeel het egter nie altyd die tyd of kennis om op 'n verswakte bejaarde se oorgeblewe potensiaal te konsentreer en dit te ontwikkel nie. Daarom is die hulp van vrywilligers op hierdie vlak dringend noodsaaklik. Wanneer programme vir verswakte bejaardes aangebied word, is daar bepaalde faktore wat in aanmerking geneem moet word. In hierdie verband is dit belangrik dat aanvaar moet word dat die bejaarde se toestand nie buite hoop is nie en dat daar nog iets positiefs met hom bereik kan word. Enkele skrywers beklemtoon hierdie feit soos volg:

"It is currently being recognized that senile signs may sometimes be behavioral manifestations of maladjustment,

neuroticism, anxiety and lack of ego strength resulting from a decline in ego participation in the environment and induced sensory deprivation. In fact certain memory losses have been found to be selective. It has been suggested that some senile signs are, therefore, reversible. However, if there is no appropriate intervention, senility becomes a vicious spiral." 9)

Die oorsake van seniliteit moet dus nie altyd by patologiese veranderingings in die brein gesoek word nie - dit kan ook te vinde wees in die gebrek aan sintuiglike prikkels. Hierdie gebrek is weer die gevolg van verminderde maatskaplike interaksie. Die toename in seniliteit kan dus gestuit word wanneer deur middel van groepsorg daarvoor voorsiening gemaak word dat verswaktes meer geleentheid kry om tussen ander mense te beweeg en daardeur geprikkel word om nog iets te bereik.

Inwoners in 'n siekeboeg van 'n tehuis moet dus soveel as moontlik by die aktiwiteite van die tehuis ingeskakel word. Wanneer hulle nie meer kan loop nie, moet hulle gehelp word om by die byeenkomste teenwoordig te wees. Sodoende kom hulle tot die besef dat die siekeboeg deel van die tehuis is en dat die lewe nie vir hulle verby is nie.

Verswakte bejaardes moet aangemoedig word om in ooreenstemming met hulle vermoëns maksimaal aan die aktiwiteite deel te neem en daarmee vol te hou. Indien dit gebeur, bly hulle status behoue omdat individuele waardigheid erken word en hulle die geleentheid tot selfverwesenliking gebied word.

Wanneer daar met verswakte bejaardes gewerk word, is samewerking met die mediese, para-mediese en alle ander lede van die personeel

wat by hul versorging betrokke is, van die uiterste belang. Probleme mag egter ondervind word deurdat die belangrikheid van groepsorg= programme vir verswaktes nie altyd deur die personeel ingesien word nie. Dit geld ook vir die familie van die inwoners. Gevolglik motiveer hulle nie die inwoners tot deelname nie en raai hulle hulle moontlik selfs af om deel te hê aan aangebode programme. Hierdie probleme kan egter oorkom word wanneer die persoon wat vir die groepsorg in die tehuis verantwoordelik is op taktvolle wyse die belangrikheid van sy werk by die personeel en die familie tuisbring.

Programbeplanning vir verswakte bejaardes stel hoë eise. Alhoe= wel die verswaktes meer vrye tyd as die ander inwoners tot hul be= skikking het, het hul ook meer fisiese en emosionele beperkinge. Persone wat 'n liggaamlike letsel opgedoen het, is dikwels ook emosioneel aangetas. Met hierdie feit moet dus in die beplanning= stadium rekening gehou word. Die program moet daarop gemik wees om die inwoner te stimuleer, hom die lus te gee om te herstel en hom te help om sy belemmeringe te oorkom of daarby aan te pas. Omdat dit belangrik is dat elke bejaarde sover moontlik aan die aktiwiteite deelneem, moet die program sowel op gesamentlike as op individuele vlak beplan word. Daar moet voorsiening daarvoor gemaak word dat die deelnemers mekaar kan onderskraag omdat die= gene wat hulp aan ander verleen, 'n gevoel van bruikbaarheid onder= vind.

Die bejaardes moet aangemoedig word om self besluite te neem in 'n situasie waar daar dikwels so baie vir hulle besluit word. In hierdie verband moet daar in gedagte gehou word dat 'n siek liggaam

wel 'n gesonde gees kan huisves en dat nie sonder meer aanvaar kan word dat 'n verswakte bejaarde nie meer vir homself kan dink nie.

In verband met die samestelling van die groep moet onthou word dat die groeplede baie individuele aandag sal vereis. Daarom moet die groepe klein wees maar nie so klein dat die gevaar sal bestaan dat die byeenkomste sal doodloop nie. Bejaardes wie se emosionele toestande van mekaar verskil, moet in een groep saamgevoeg word, byvoorbeeld die depressiewes by die uitermate vrolikes.

Byeenkomste moet op gesette tye plaasvind en kennisgewings moet in duidelike skrif op prominente plekke aangebring word.

Die lokaal waar die byeenkomste plaasvind, moet aantreklik, goed belig en vry van steurnisse wees.

Bejaardes is dikwels traag om byeenkomste by te woon omdat hulle bevrees is dat hulle weens hulle belemmeringe nie die aktiwiteite sal baasraak nie. Hulle moet dus op versigtige wyse ingeskakel word. Begin met hulle op die vlak waar hulle is en moedig hulle gedurig aan. Laat hulle egter toe om die byeenkoms te verlaat wanneer hulle moeg voel.

Die aktiwiteite moet 'n beroep op die sintuie doen. Apparaat wat hulle kan sien, hoor en voel moet dus gebruik word. Omdat versings smaak aktiveer, vorm dit 'n belangrike deel van die byeenkoms. Deur boekvoorlesings word hulle gehelp om te konsentreer en te onthou wat hulle gehoor het. Apparaat moet verkieslik uit bekende voorwerpe bestaan. Woordspeletjies en 'n

skryfbord kan met groot vrug gebruik word. Eenvoudige apparaat soos byvoorbeeld boublokkies moedig die bejaardes aan om hulle hande te gebruik terwyl oefeninge hulle van hul ledemate bewus maak. Wanneer 'n bal byvoorbeeld van een hand na 'n ander gegooi word, word oog-hand-koördinasie bevorder. Daar moet op die ledemate wat nog bruikbaar is, gekonsentreer word.

Diegene wat nog 'n mate van kontak met die buitewêreld behou, moet gestimuleer word om aan sake van algemene belang te dink en dit te bespreek. Hulle moet ook gehelp word om met ander mense te kommunikeer.

In sommige tehuise word slegs ontspanningsprogramme, wat min self-werksaamheid verg, vir die verswaktes aangebied. Die kennis en gebruik van verfynde tegnieke sal help dat selfs hierdie programme groter betekenis vir die verswakte bejaardes kry.

Die rol van die groepleier in 'n groep vir verswakte bejaardes verskil van dié in 'n groep vir ander bejaardes. Hy moet altyd duidelik praat, dikwels herhaal, die bejaardes aanraak en hul name soveel as moontlik noem. Omdat emosies by verswakte bejaardes vlak onder die oppervlak lê, moet emosie - belaaide situasies tydens byeenkomste voorkom word. Dit sal versigtige hantering deur die groepleier vereis, veral ten opsigte van die lede wat hoor, sien, en begryp wat aangaan maar wat weens 'n spraakgebrek nie daaroor kan praat nie.

Die groepleier moet te alle tye vriendelik wees, met woorde sowel as daad. Diegene wat nog daartoe in staat is, moet geleer word

om verantwoordelikheid vir hul dade te aanvaar en in hierdie verband moet streng opgetree word.

Aan hulle wat aggressief is, moontlik weens onderliggende vrese, moet geen eise gestel word nie. Daar moet net toegesien word dat hulle hulself en ander nie beseer nie. Weens die feit dat baie verswaktes daaraan gewoond geword het dat niemand meer iets van hulle verwag nie, is die groepleier se rol aanvanklik aktief en leidinggewend maar geleidelik moet die verswaktes voor keuses en uitdagings gestel word.

Ten slotte moet die groepleier altyd 'n aanvoeling daarvoor hê dat die verswakte bejaarde in 'n groot mate van die samelewing geïsoleer is. Hy moet ook gedurig bewus wees van die afname in belangstelling en doelgerigtheid by die bejaarde en dit deur middel van groepsorg bestry.

SAMEVATTING

Groeplewe is van besondere betekenis vir die individu. Alle mense skakel natuurlikerwys by groepe in. Daar is egter ook diegene wat die behoefte aan inskakeling by georganiseerde groepe het, of wat weens die aard van hulle omstandighede tot inskakeling gemotiveer moet word.

Die inwoners van 'n tehuis vir bejaardes verkeer onwillekeurig in 'n groepsituasie. Afgesien van sekere groepe wat op natuurlike wyse in 'n tehuis vir bejaardes vorm, is daar ook dié wat spesiaal in belang van die inwoners georganiseer word.

Alhoewel 'n maatskaplike werker groepsorg kan organiseer, is die aanwesigheid van 'n vakkundige nie 'n vereiste nie en kan dit ook gedoen word deur 'n onopgeleide persoon wat spesiale belangstelling in bejaardes het. Daar is egter enkele basiese faktore wat in aanmerking geneem moet word. Die belangrikste hiervan is die behoeftes en belangstellings van die inwoners, die praktiese uitvoerbaarheid van die program in die tehuis en die beleid van die organisasie onder wie se beheer die tehuis funksioneer.

Die persoon wat die groepsorg in die tehuis waarneem, word as die groepleier beskou. Om suksesvolle leiding aan die groep te kan gee, moet die groepleier aan sekere vereistes voldoen. Daar is egter verskillende hulpmiddele tot sy beskikking.

Alle inwoners in tehuse neem nie deel aan die programme wat vir hulle georganiseer word nie. Daar kan verskillende redes hiervoor uitgeken word, byvoorbeeld fisiese gebreke wat hulle van deelname kan weerhou.

Aangesien verskeie tehuisinwoners gewoonlik verswak is, moet spesiale aandag aan programme vir hierdie groep gegee word. Groepleiers en vrywilligers se optrede asook die programme moet spesiaal by die bepaalde omstandighede aangepas word en samewerking tussen die mediese en para-mediese personeel is van wesenlike belang.

Groepsorg in tehuse vir bejaardes vul dus 'n groot leemte. Daar is egter dikwels inwoners wat as gevolg van die intensiteit van hulle probleme, hulp van 'n meer vakkundige aard benodig en dus baat sal vind by groepwerk as 'n metode in die maatskaplike werk. Daar=

om word in Hoofstuk V gekonsentreer op maatskaplike groepwerk as
'n metode in die maatskaplike werk en die toepassing daarvan in 'n te=
huis vir bejaardes.

---oOo---

VERWYSINGS

1. Definiërende Woordeboek vir Maatskaplike Werk: p 18
2. Ibid. p 19
3. De Gruchy, C. : Creative Old Age, p 88
4. Wilson, G & Ryland, G.: Social Group Work Practice. The Creative Use of the Social Process, p 269
5. Definiërende Woordeboek vir Maatskaplike Werk: p 51
6. Potgieter, M.C. : "Maatskaplike Groepwerk met Langtermyn Pa=
Gerber, N. siënte in die Hospitaal", Social Work/Maat=
Moolman, A.S. skaplike Werk, Vol. 9 Nr. 1, p 24
7. Konopka, G. : Group Work in the Institution, p 17
8. Ibid. : p 15
9. Weiner, M.B. : Working with Aged. Practical Approaches in
Brok, A.J. the Institution and the Community, p 59
Snadowsky, A.M.

HOOFSTUK V

DIE TOEPASSING VAN MAATSKAPLIKE GROEPWERK

IN 'n TEHUIS VIR BEJAARDES

Inwoners in 'n tehuis vir bejaardes het met veelvuldige probleme te make wat eie aan die tehuissituasie is. Hierdie probleme is meermale van gekompliseerde aard en die toepassing van groepwerk as 'n metode in die maatskaplike werk is dus essensieel. In hierdie hoofstuk word gepoog om 'n uiteensetting van hierdie metode te gee, veral soos dit van toepassing in tehuise vir bejaardes is. Allereers word enkele erkende definisies van groepwerk ontleed. Vervolgens word klem gelê op die noodsaaklikheid van groepwerk in tehuise en aandag word gegee aan die doelstellings, elemente en beginsels van groepwerk. Ten slotte word 'n uiteensetting gegee van die groepwerkproses.

5.1 DEFINIËRING

'n Verskeidenheid definisies van groepwerk as 'n metode in die maatskaplike werk word in die maatskaplike werk-literatuur aangetref. Enkele van hierdie definisies wat deur die ondersoeker as geslaag vir die doel van die ondersoek beskou word, word vervolgens kortliks ontleed.

Die Definiërende Woordeboek vir Maatskaplike Werk sien groepwerk soos volg:

Metode in die maatskaplike werk waarvolgens groepe individue, deur die hantering van die groepprosesse en verhoudinge in die groep, die geleentheid gebied word om ooreenkomstig hulle vermoëns maatskaplik beter te funksioneer. 1)

Konopka definieer groepwerk soos volg:

"Social group work, as presented in this book, is a method of social work which helps persons to enhance their social functioning through purposeful group experiences and to cope more effectively with their personal, group, or community problems." 2)

By hierdie definisie sluit Trecker aan wanneer hy verklaar:

"Social group work is a method in social work through which individuals in many groups in a variety of community agency settings are helped by a worker who guides their interaction in program activities so that they may relate themselves to others and experience growth opportunities in accordance with their needs and capacities to the end of individual, group, and community development.

In social group work, the group itself is utilized by the individual, with the help of the worker as a primary means of personality growth, change, and development. The worker is interested in helping to bring about individual growth and social development for the group as a whole and for the community as a result of guided group interaction." 3)

Uit hierdie definisies kom die volgende faktore sterk na vore:

- Omdat dit 'n metode van die maatskaplike werk is, volg dit dat slegs 'n maatskaplike werker hierdie metode kan toepas.
- Die toepassing van groepwerk vereis dat daar 'n behoefte by individue sal bestaan.
- In hierdie behoefte word voorsien deur middel van die manipulerings van die verskillende groeiprosesse deur 'n maatskaplike werker.

- Sowel die individu as die groep is belangrik en hulle beïnvloed mekaar wedersyds.
- Groei word in die individu, gemeenskap en groep deur groepwerk gestimuleer.

Dit is dus duidelik dat daar wesenlike verskille tussen groepsorg en maatskaplike groepwerk bestaan. Die volgende kan as die ver= naamste verskille beskou word:

- Waar groepsorg slegs die ontspanning en aktivering van die groep= lede ten doel het, het groepwerk met probleemhantering te make. Dit volg dus dat waar groepsorggroepe sonder die dienste van 'n maatskaplike werker kan funksioneer, die dienste van 'n vakkun= dige essensieel vir groepwerk is.
- Die verhoudinge in groepsorggroepe is slegs belangrik in soverre dit tot 'n aangename en ontspanne atmosfeer tydens die byeenkomste bydra. In groepwerk-groepe is die verhoudinge 'n middel in die hand van die maatskaplike werker om veranderinge in die indivi= du en die groep teweeg te bring en sodoende groei by hulle te bevorder.
- Die groep self is dus in groepsorg slegs van waarde as 'n middel om ontspanning vir die groeplede te verseker. In groepwerk is sowel die groei van die groep as die individu belangrik. Die individu moet leer dat hy as mens van waarde is en dat hy as sodanig in die groep kan ontwikkel.

5.2

DIE NOODSAAKLIKHEID VAN GROEPWERK IN TEHUISE

In Hoofstuk III is beklemtoon dat baie van die probleme wat by bejaardes bestaan, geaksentueer word wanneer hulle in 'n tehuis opgeneem word. Omdat die lewe buite die tehuis rondom die gesin funksioneer, voel hulle dat hulle van die gemeenskap uitgesluit is. Dikwels is hulle op een of ander wyse gestremd en is hulle selfrespek daardeur aangetas. Hulle het dus 'n behoefte daaraan om hierdie selfrespek te herwin deur, die implikasies van die gestremdheid ten spyte, 'n betekenisvolle bydrae tot die gemeenskap te lewer. Die maatskaplike werker kan in hierdie behoeftes voorsien deur aan die inwoner geleenthede te bied om 'n bydrae te lewer en om hom te help om beter in die tehuis aan te pas wat vir hom die plek van die gesin ingeneem het.

Konopka sien die groepwerkfunksies van 'n maatskaplike werker in 'n tehuis soos volg:

- "1. Direct work with formed groups for the purpose of specific help to those who cannot easily enter the group life of the institution;
2. Responsibility for the stimulation of a rich and varied program in the institution designed to allow for satisfaction of individual needs, ... and to counteract the feeling of segregation from the community which may appear in an institution." 4)

Uit hierdie definisie is dit duidelik dat groepwerk 'n bepaalde plek in 'n tehuis het. Daar is altyd inwoners wat hulleself nie met die idee van tehuisinwoning kan vereenselwig nie en dus met aanpassingsprobleme worstel. Dié inwoners kan baie baat by groepwerk vind. Verder kan deur middel van groepwerk 'n program

in die tehuis aangebied word waardeur in die dieperliggende behoeftes van die inwoners voorsien word, veral die behoefte aan erkenning en die behoefte om nog van betekenis in die tehuis en gemeenskap te wees. Sodoende word die gevoel van afsondering, wat tot persoonlikheidsdisintegrasie kan lei, beveg.

Gesien in die lig van die probleme van inwoners, soos reeds in Hoofstuk III bespreek, is groepwerk nie slegs belangrik nie, maar veelmeer noodsaaklik.

Groepwerk kan om verskillende redes in 'n tehuis aangebied word. Volgens Botha kom die basiese doelstellings met maatskaplike groepwerk op vyf punte neer, soos vervolgens kortliks opgesom en op tehuisinwoners toegepas word: 5)

5.2.1 DIE GROEI EN ONTWIKKELING VAN DIE GROEP AS GEHEEL

Die groep moet op so 'n wyse ontwikkel dat dit iets aan die groeplede bied. Deelname moet vir hulle betekenisvol wees en hulle moet dit wat hulle in die groep beleef, geniet. Dit beteken dat die lede soms na 'n ander groep moet oorgeskuif word wanneer die maatskaplike werker sien dat die groep nie meer vir hulle positiewe waarde inhou nie. Hierdie situasie kan ook voorkom wanneer die teenwoordigheid van een groeplid hinderlik vir die ander groeplede is. In tehuise vir bejaardes gebeur dit byvoorbeeld dikwels dat seniliteit by 'n bejaarde dermate toeneem dat sy teenwoordigheid die atmosfeer in die groep versteur en dat sy deelname op taktvolle wyse beëindig moet word.

5.2.2 DIE BEVREDIGING VAN BASIESE BEHOEFTE

In Hoofstuk III is 'n uiteensetting van die behoeftes van bejaardes in tehuise gegee. Basies kom dit daarop neer dat elke inwoner na die behoud van sy eie identiteit streef. In sy verkeer met die ander inwoners en personeel wil hy veilig voel omdat hulle hom aanvaar. Hy wil ook 'n aktiewe en sinvolle bydrae tot die lewe in die tehuis maak, veral omdat hy dikwels die mening toegedaan is dat sy waarde vir die gemeenskap sedert opname in die tehuis afgeneem het. Hy kan dit alles bereik in sy omgang met mense, soos dit in groepwerk ondervind word.

5.2.3 DIE STIMULERING VAN PERSOONLIKHEIDSHOEDANIGHEDE

'n Emosioneel gebalanseerde persoon kan sowel die voor- as teen=spoed van die lewe verwerk en onvermydelike situasies aanvaar. Daar is inwoners in tehuise by wie hierdie lewenshouding nie bestaan nie. As voorbeelde kan genoem word diegene wat tehuisin=woning nie kan aanvaar nie asook diegene wat weens swak gesond=heid in selfbejammering verval.

Tydens groepwerkbyeenkomste verkry die inwoner insig in die ander groeplede se probleme en ook meer insig in sy eie situasie. Hy leer om hulle belange bo sy eie te stel. Deur op die beperkinge van die ander te let, sien hy sy eie potensiaal raak. Die maatskaplike werker kry die geleentheid om hom te help om hierdie potensiaal te ontwikkel en van hom 'n persoon te maak wat vir die samelewing van betekenis is.

5.2.4 DIE ONTWIKKELING VAN DIE VERMOË OM LEIDING TE NEEM EN TE AANVAAR

Alhoewel die maatskaplike werker leiding aan die groep gee, doen hy dit subtiel. Wanneer leiding op so 'n wyse gegee word dat die groeplid nie voel dat hy oorheers of onderdruk word nie, aanvaar hy dit makliker. Geleenthede moet gevind word om leiers uit die groep op te lei op sodanige wyse dat hul deur die res van die groep aanvaar word. Wanneer leiding vanuit hul eie geledere kom, ontstaan die gevoel by tehuisinwoners dat hulle seggenskap in tehuisaangeleenthede het. Hulle aanvaar dan ook verantwoordelikeid vir die tehuis en is minder geneig om die optrede van die personeel te kritiseer.

5.2.5 DIE VOORSIENING VAN ONTSPANNING

Die aanbieding van ontspanning bloot as 'n vorm van vryetydsbesteding in 'n tehuis word hoofsaaklik as groepsorg gesien. Waar dit egter gebruik word as 'n middel tot 'n doel, soos byvoorbeeld wanneer 'n film aangebied word waarvan die strekking probleme in verband met die ouderdom is, kan dit as groepwerk beskou word. Elke maatskaplike werker moet self besluit in watter mate hy ontspanning as 'n doelstelling by groepwerk in die tehuis kan insluit.

Verwesenliking van die bogemelde doelstellings deur middel van die toepassing van groepwerk het bepaalde implikasies vir die individu. Trecker som dit as volg op:

"Social group work enriches community life when individuals learn how to take responsibility for their own behaviour and how to become participating members of society. Per-

sons who have had satisfying group relationships become socially mature and learn how to respond to the demands of co-operative working relationships so paramount in modern-day living." 6)

Vir die bereiking van doelstellings is dit egter nodig dat kennis gedra word van die beginsels inherent aan maatskaplike groepwerk.

5.3

BEGINSELS IN MAATSKAPLIKE GROEPWERK

Elke professionele persoon het bepaalde beginsels waarvolgens hy werk om sy doelstellings te verwesenlik. Die beginsels van die maatskaplike werk, soos toegepas in maatskaplike groepwerk, spruit voort uit die oortuigings wat in die maatskaplike werk-professie posgevat het en in die beroep gehandhaaf en eerbiedig word. Die vernaamste van hierdie beginsels, soos van belang vir bejaardes in 'n tehuis, word vervolgens aangetoon.

5.3.1

INAGNEMING VAN DIE AGTERGROND VAN DIE GROEPLEDE

Mense se gedrag in 'n bepaalde situasie word deur verskillende faktore beïnvloed. Afhangende van dit waaraan hulle glo, hulle ervarings, gevoelens, voorkeure en vooroordele, benader hulle sake uit verskillende oogpunte. Daarom moet die agtergrond van die groeplede deeglik in ag geneem word. So byvoorbeeld sal die beginsels vir groepwerk by die verskillende bevolkingsgroepe verskil. Bejaardes in 'n tehuis moet ook anders as bejaardes in 'n gemeenskap benader word omdat hul lewensomstandighede so verskillend is.

5.3.2 BEPALING VAN DIE BEHOEFTE EN BELANGSTELLINGS VAN DIE GROEOPLEDE

Voorsiening in die behoeftes van die mens is die primêre uitgangspunt in die maatskaplike werk. Daarom moet ag geslaan word op die omstandighede waaruit die behoeftes van tehuisinwoners gebore word. Die program moet aangepas word by die groeplede se belangstellings, behoeftes, ervarings en moontlikhede.

5.3.3 INDIVIDUALISERING

Individualisering met betrekking tot die afsonderlike groeplede en die groep as geheel is belangrik. Elke groeplid moet gehelp word ooreenkomstig sy eie behoeftes sowel as dié van die groep en gemeenskap. Die klem moet op die individu met al sy beperkinge en moontlikhede val. Elke groeplid moet slegs soveel aandag van die maatskaplike werker ontvang dat hy volgens sy vermoë aan die groepswaardes sal deelneem en dus in staat gestel sal word om te ontwikkel sonder om té afhanklik van die maatskaplike werker te word. Geleenthede moet geskep word waardeur die groepleier iets kan bereik want, soos Konopka dit stel "... Accomplishment is assumed to be one of the major ingredients of general mental health. It is often denied to people. It is the group worker's responsibility to allow for this vital experience by providing opportunities for accomplishment to individual members as well as the whole group." 7)

Waar bejaardes se geestesewewig dikwels by opname in 'n tehuis verstoer word, kan die toepassing van hierdie beginsel dus van groot waarde wees.

Die maatskaplike werker moet gedurig van die gedrag van individuele lede bewus wees asook van die mate waarin die groep gebruik kan word om gedragsveranderinge by die bejaardes teweeg te bring. Die

groep moet as geheel gehelp word om insig in sy behoeftes, moontlikhede, beperkinge en potensiaal te verkry. Groepe verskil van mekaar ten opsigte van doelstellings en beginsels. Omdat elkeen uniek is, kan dit ook van een byeenkoms na 'n ander verander. Daarom moet elke groep op 'n wyse hanteer word wat by sy eiesoortigheid pas.

5.3.4 ONTMOETING VAN GROEPLEDE OP EIE VLAK

Sowel die groep as individuele groeplede moet deur die maatskaplike werker op hulle eie vlak ontmoet word. Daarom word insig in die wyse waarop hulle die groepsituasie beleef van hom vereis. Van hierdie punt af moet beweeg word teen die tempo wat grootliks deur die groeplede aangedui word. In die program moet dus rekening gehou word met die groeplede se ervaring en bekwaamhede. Die groep moet vorder in verhouding met die potensiaal vir vordering wat die bepaalde groep vertoon.

Omdat moeilik aan uiterstes in dieselfde groep aandag gegee kan word, is dit wenslik dat groepe sover as moontlik homogeen sal wees. As voorbeeld hiervan kan genoem word dat liggaamlik verswakte en seniele bejaardes nie in een groep geplaas kan word nie.

Waar met groepe bestaande uit bejaarde persone gewerk word, moet die werker sovermoontlik slegs groepe hanteer waarin hy belangstel en waarvoor hy opgewasse is. 'n Maatskaplike werker sal byvoorbeeld nie maklik by 'n groep kan aanpas wat 'n ander taal as hy besig nie. Hy sal ook seker moet maak of hy by die bepaalde ouderdomsfase aanpas.

5.3.5 AANVAARDING

Elke bejaarde in die groep moet aanvaar word soos hy is. Daarby word bedoel dat die inwoner in sy totaliteit gesien word met sy moontlikhede en sy beperkinge. Laasgenoemde moet op intelligente en doelgerigte wyse hanteer word sodat alle inwoners in staat gestel word om by die groep in te pas. Dit beteken egter nie dat alles wat die groeplede doen deur die maatskaplike werker goedgekeur word nie, maar wel dat hulle met begrip, ontvanklikheid en die nodige steungewing benader sal word. Die maatskaplike werker veroordeel nooit groeplede nie maar help hulle om situasies self te beoordeel sodat hulle insig kan verkry en tot verandering gemotiveer kan word. Bejaardes moet gehelp word om hulle eie gesindhede te evalueer en standpunt in te neem ten opsigte van die situasie waarin hulle verkeer. Omdat groeplede gewoonlik self besef hoeveel skuld hulle aan 'n bepaalde situasie het, is dit onnodig vir die maatskaplike werker om die skuld en swakheid van die inwoner in die groep te beklemtoon. Veel eerder moet hulle bestaande moontlikhede beklemtoon word. Wanneer groeplede deur 'n maatskaplike werker gelei word om mekaar só te aanvaar, sien die groeplede negatiewe optrede by hulleself raak. Die maatskaplike werker leer ook dat negatiewe optrede nie teen hom as persoon gerig is nie.

5.3.6 EERBIED EN AGTING

Die feit dat alle mense met eerbied en agting behandel moet word, is van besondere betekenis wanneer met bejaardes gewerk word. Selfs al is 'n persoon seniel, moet respek betoon word vir sy oor-

blywende vaardighede en uniekheid as persoon. Die wyse waarop teenoor bejaardes opgetree word, is vir hulle 'n aanduiding met hoeveel agting hulle bejeën word. Wanneer byvoorbeeld vergeet word om hulle van 'n byeenkoms in kennis te stel, kan daarvan afgelei word dat hulle nie belangrik genoeg geag word nie. Ook wanneer hulle nie gerespekteer word in die wyse waarop hulle aangespreek word nie, kan hulle voel dat hulle as mense minderwaardig is.

5.3.7 ERKENNING

Aansluitend by eerbied en agting, is die feit dat die mens, en veral die bejaarde, graag erkenning as individu wil ontvang. Die groeplede moet seker daarvan wees dat die maatskaplike werker eerlik en opreg in sy erkenning is. Alle pogings van hulle kant om die groep in sy doelstellings te laat slaag, moet in die besonder deur die maatskaplike werker erken word. Die pogings van alle groeplede moet as belangrik beskou word sonder om die een bo die ander uit te sonder. Individue lewer hul bydraes as lede van die groep en erkenning kom dus die groep as geheel toe. Op hierdie wyse ontstaan groepsgebondenheid waaruit sinvolle interaksie voortspruit.

5.3.8 SELFBSKIKKINGSREG

Die groeplid se selfbeskikkingsreg mag nooit van hom ontnem word nie. Dit impliseer dat hy toegelaat moet word om besluite in sy eie belang te neem, mits hy nie daardeur skade aan sy eie lewe

of dié van sy medemens aanrig nie. Daar kan dus perke aan sy reg tot selfbeskikking gestel word, soos byvoorbeeld in die geval van 'n bejaarde wat in so 'n mate seniel is dat hy nie meer oor sy eie sake kan besluit nie.

Wanneer mense oor moontlikhede beskik, moet hulle toegelaat word om hulle ideale self te probeer bereik en hulle eie manier van lewe te bepaal. Groeplede moet geleer word om hulle eie besluite te neem maar ook om verantwoordelikheid vir daardie besluite te aanvaar. Alhoewel 'n keuse vir hulle gelaat word, moet die groep= lede ook die gevolge van elkeen van die keuses besef. Wanneer die werker met sy kennis van die groeplid besef dat die lid 'n ver= keerde keuse kan maak, moet hy hom taktvol in die regte rigting lei. Groeplede moet egter ook leer om mekaar in ag te neem en by meerderhede in te val.

Die groep as geheel moet ook toegelaat word om sy eie besluite te neem en sy eie aktiwiteite te bepaal. Elke groep moet die mak= simum verantwoordelikheid aanvaar, met inagneming van die moont= likhede wat daar in sy groep bestaan. Die grootste beheer in die groep word deur die groep self uitgeoefen.

5.3.9 SELFHULP

Weens die feit dat 'n gevoel van afhanklikheid van die personeel maklik by die inwoners ontstaan, is die beginsel van selfhulp be= langrik in 'n tehuis vir bejaardes. In 'n groep moet die groep= lede gelei word om hulself te behelp met die bestaande fasiliteite en moontlikhede. As voorbeeld kan genoem word 'n liggaamlik ver=

swakte bejaarde met 'n helder verstand wat gelei kan word om op intelligente wyse aan groepbesprekings deel te neem.

5.3.10 VERTROULIKHEID

Die kwessie van vertroulikheid in groepwerk in 'n tehuis is van die allergrootste belang. Die maatskaplike werker mag nooit groep= lede met mekaar of met die groep as geheel bespreek nie. Almal in die groep moet ook in 'n vertrouensverhouding met mekaar ver= keer.

Onderwerpbespreekings moet op 'n onpersoonlike basis gedoen word. Soms is dit wel nodig dat vertroulike inligting met 'n lid van 'n professionele span, soos byvoorbeeld 'n geneesheer of predikant, gedeel moet word. Dit mag egter net gedoen word wanneer dit in belang van die bejaarde is.

Wanneer 'n groeplid inligting aan 'n maatskaplike werker verstrek wat die groep of gemeenskap kan benadeel, word die hele aangeleent= heid eers met die groep bespreek voordat dit na enige ander in= stansie oorgedra word.

5.3.11 VRYWILLIGE DEELNAME

Groeplede vind die meeste baat by die groep wanneer hul deelname vrywillig is. In sommige gevalle moet bejaardes egter tot by= woning gemotiveer word. As voorbeeld kan die geval genoem word van 'n bejaarde wat onder dwang in 'n tehuis kom inwoon het en hom=

self van alle aktiwiteite in die tehuis wil distansieer. Versigtige oorrëding tot deelname sal in sodanige geval nodig wees.

5.3.12 REALISME

In die toepassing van die beginsels moet die belangrikheid van realiteite nooit uit die oog verloor word nie. Daarom moet die maatskaplike werker ook 'n realistiese benadering van die groep hê met betrekking tot die samestelling en administrasie daarvan. Dit is byvoorbeeld belangrik dat die fasiliteite in die tehuis en die finansiële implikasies van die program vir die bejaardes in aanmerking geneem word. Wat samestelling betref, word 'n groep slegs formeel saamgestel wanneer dit duidelik is dat die groep in 'n behoefte sal voorsien en wanneer dit vir die bejaardes duidelik is waaroor dit gaan. Die samestelling moet egter buigsaam wees en saam met die groep kan verander. Ook by bejaardes is dit wenslik dat die groep sy eie leiers kies. Alhoewel die maatskaplike werker onderskraging aan hulle bied, moet aan hulle, wanneer probleme opduik, die geleentheid gebied word om dit self te probeer oplos.

5.4 DIE GROEPWERKPROSES

Die individu kom met sy probleem na die maatskaplike werker of laasgenoemde identifiseer 'n probleem by die individu. Deur middel van die groep gee die maatskaplike werker aandag aan die probleme van die individu. As gevolg van interaksie ontstaan onderlinge verhoudinge in die groep. Hierdie verhoudinge is nooit staties nie en verander gedurig namate groei in die groep

plaasvind. Daar is dus voortdurende beweging. Hierdie beweging wat deur veranderinge teweeggebring word, kan as die groepswerkproses beskou word. Verskillende veranderlikes, ook elemente genoem, het 'n invloed op die groepwerkproses.

5.4.1 VERANDERLIKES IN DIE GROEPWERKPROSES

Veranderlikes in die proses van groepwerk dui op sekere elemente wat in die groepwerkproses na vore kom, verandering in die groep teweegbring en aldus groei by sowel die individu as die groep bewerkstellig. Die vernaamste van hierdie veranderlikes word kortliks bespreek.

5.4.1.1 Motivering tot groeuvorming

Die motivering wat ten grondslag van die aansluiting van 'n bejaarde by 'n groep lê, bepaal sy verwagtings van die groep. Wanneer persone met gelykluidende behoeftes, belangstellings en probleme dus bymekaar gevoeg word, kan die groep vinniger beweeg. As gevolg van groei kan die oorspronklike motivering van die groeplid egter verander en moet die dienste wat gelewer word diennooreenkomstig gewysig word.

5.4.1.2 Samestelling en funksionering van die groep

Die aard van die samestelling word deur die doelstellings met die groep bepaal. Wanneer interaksie tussen al die lede essensieel is, moet kleiner groepe gevorm word, soos byvoorbeeld

in die geval van inwoners wat moeilik by die groepsituasie aanpas. 'n Beperkte aantal groeplede sal in sodanige gevalle toegelaat word en die groep sal dus geslote wees. In groepe waar die doelstelling die bekamping is van frustrasie in die tehuis as gevolg van die ledigheid van die inwoners, sal oop groepe met 'n onbeperkte ledetal, wat 'n verskeidenheid van take na die groep bring, wensliker wees.

5.4.1.3 Groepverhoudinge

Die onderlinge verhoudinge in die groep kan die groei van sowel individuele groeplede as die groep beïnvloed. Wanneer die bejaardes mekaar nie ken en vertrou nie, die gesag van die maatskaplike werker nie erken en die inherente waardigheid van die groeplede nie gerespekteer word nie, kan groei nie plaasvind nie. Dit bring mee dat die maatskaplike werker enige verandering in die groepverhouding – ook sy eie gesindhede teenoor die groeplede – sal raaksien en daarvolgens optree.

5.4.1.4 Groepgebondenheid

Wanneer daar 'n eenheidsband tussen die groeplede bestaan, woon die lede graag die byeenkomste van die groep by. Bywoning word dus deur groepgebondenheid gestimuleer. Op sy beurt hou gereelde bywoning 'n groter moontlikheid vir kontinuïteit van die werksaamhede in en aldus word groei in die groep bewerkstellig. Groepgebondenheid is veral vir bejaardes in 'n tehuis noodsaaklik weens die feit dat hulle ná opname in die tehuis hulle bande met groepe in die gemeenskap buite die tehuis in 'n groot mate moes

verbreek. Wanneer hulle tot gereelde bywoning gemotiveer kan word, sal hulle voel dat hulle in 'n nuwe groep opgeneem is in die plek van dit wat hulle moes agterlaat.

5.4.1.5 Ontwikkeling van leierskap

Die aanwysing van leiers uit die groep bring mee dat die groeplede vertroue in mekaar ontwikkel. By die verkose leiers word persoonlikheids groei gestimuleer. Hoe meer groeplede dus die geleentheid gebied word om leiding te neem, hoe groter sal die groei in die groep as geheel wees.

5.4.1.6 Vorming van subgroepe

Subgroepe word binne die groep gevorm weens die feit dat sommige groeplede in nouer verband tot mekaar as ander staan. Wanneer hierdie subgroepe saamwerk om die doelstellings van die groep te verwesenlik, dra hulle by tot die ontwikkeling van die groep. Sou hulle van die groep afskei en klieke vorm, strem hulle die groep in sy ontwikkeling.

5.4.1.7 Waardes en norme

Joubert en Steyn verklaar dat 'n norm 'n gedragsreël is wat bepaalde gedrag in 'n groep voorskryf, verbied of toelaat. 8) Wanneer 'n groep gevorm word, moet lede hulle by hierdie gedragsreëls neerlê. Waar die kulturele agtergrond van die groeplede verskil, soos dikwels in 'n tehuis gevind word, help die maatskaplike werker die groeplede om deur middel van interaksie die waardes en norme

van die bepaalde groep te aanvaar. Dit lei tot die ordelike verloop van die werksaamhede van die groep en in die geval van 'n ouetehuis, tot harmoniese saamwoon.

5.4.1.8 Konflik

Omdat elke groeplid sy eie waardes en norme na die groep bring, vind botsings soms plaas. Hierdie botsings tussen die norme en waardes van die groeplede kan as konflik bestempel word. Die maatskaplike werker moet die groep die geleentheid gee om sy konflikte self op te los. In 'n sekere mate kan die groei in elke groep gemeet word aan die wyse waarop die groep self sy konflikte kan bemeester.

5.4.1.9 Beheer en aanspraak

Wanneer die waardes en norme van 'n groep bepaal is, beteken dit dat grense gestel word waarvolgens groeplede hulle moet gedra. Hierdie grense kan as beheer bestempel word. Beheer is dus 'n vorm van kontrole wat hoofsaaklik daaruit bestaan dat lede hulle by die reëls en regulasies van die groep, wat uit die waardes en norme voortvloei, neerlê. Daar word met ander woorde 'n aanspraak op die lid se selfbeheersing gemaak. Beheer dra daartoe by dat die byeenkomste ordelik verloop, dit gee aan die lede sekuriteit omdat hul weet hoe om hul te gedra, en help hulle om die doelstellings van die groep te verwesenlik. Vir doeltreffende groepbeheer is dit ook noodsaaklik dat lede deel sal hê aan die besluite wat geneem word. As voorbeeld kan genoem word die situasie in 'n ouetehuis waar lede deur middel van 'n huiskomitee

wenke aan die hand doen met betrekking tot die funksionering van die tehuis.

5.4.1.10 Programbeplanning

Die groeplede beplan die program in samewerking met die maatskaplike werker. Die program moet nooit 'n doel op sigself wees nie, maar slegs 'n middel tot 'n doel. Dit kan alleenlik as suksesvol beskou word wanneer die verhouding tussen werker, groeplede en inhoud van die program sodanig is dat groei by individuele groeplede plaasvind.

5.4.1.11 Kommunikasie en interaksie

Kommunikasie bevorder interaksie wat op sy beurt inherent aan die groepproses is. Deur middel van kommunikasie kom idees na vore en slyp groeplede mekaar se persoonlikhede en optredes. Verandering tree by die groeplede in en groei vind gevolglik by sowel individuele groeplede as die hele groep plaas. Waar kommunikasie in die groep dus geblokkeer word, word groei verhinder en die doelstellings van die groep kan nie verwesenlik word nie.

5.4.1.12 Kompetisie en samewerking

Groeplede streef 'n gemeenskaplike doel na omdat hulle bevrediging daaruit verkry. In hierdie strewe is hulle van mekaar afhanklik. Hierdie afhanklikheid word beïnvloed deur die mate van kompetisie en samewerking wat in die groep aanwesig is. Wanneer

groeplede saamwerk, stel hulle hul eie belange op die agtergrond ter wille van die gemeenskaplike doel wat hulle in die groep nastreef. Wanneer lede met mekaar kompeteer, kom eiebelang meer na vore. In beide gevalle egter word die afhandeling van die taak bevorder. Sou die groep as geheel met 'n ander groep kompeteer, kom maksimum prestasie na vore. Alhoewel samewerking dus groepwerk vergemaklik, het kompetisie in bepaalde omstandighede ook waarde vir die ontwikkeling van die groep.

Vir die hantering van al die bogenoemde veranderlikes in die groep is dit nodig dat die maatskaplike werker oor bepaalde vaardighede beskik. Alhoewel sommige van die vaardighede wat vervolgens genoem word, reeds as veranderlikes bespreek is, word dit egter uit 'n ander gesigshoek benader wanneer dit as vaardighede beskou word.

5.4.2 VAARDIGHEDE VAN DIE MAATSKAPLIKE WERKER IN DIE HANTERING VAN DIE GROEPPROSES

Trecker sien die vaardigheid van die maatskaplike werker in professionele groepwerk soos volg:

"... conscious application of knowledge, understanding, and principles in working with individuals and groups in defined situations in such a way that change takes place in the behaviour of the individuals and the group." 9)

Uit hierdie siening is dit duidelik dat die maatskaplike werker oor akademiese kennis met betrekking tot sy beroep moet beskik, die nodige insig moet toon en bepaalde beginsels moet handhaaf

ten einde veranderinge in sowel die individu as die groep teweeg te bring. Die volgende vaardighede kan genoem word. 10)

5.4.2.1 Identifisering en hantering van die groepprosesse

Waar individue met mekaar in groepe verkeer, vind interaksie plaas. Die maatskaplike werker moet bedrewe in die kuns wees om hierdie interaksie op sodanige wyse te hanteer dat dit tot voordeel van al die groeplede strek. Dit sal daartoe lei dat hulle 'n meer betekenisvolle rol in die groep speel. Alhoewel die werker bewus is van elke individu in die groep, spits hy sy handeling op die groep as geheel toe. Hy help individue om hulle beperkinge en moontlikhede in te sien, gee ondersteuning aan die groepleiers vir die uitvoering van hulle taak, en dra kennis oor met betrekking tot die hulpbronne wat tot hulle beskikking is. Die maatskaplike werker moet in staat wees om hierdie hulpbronne raak te sien, te diagnoseer en te weet hoe en wanneer om hulle in belang van die groep te gebruik.

5.4.2.2 Programbeplanning

Aktiewe deelname van die groeplede aan die program vereis voortdurende beplanning van die maatskaplike werker. Op sy beurt vereis doeltreffende beplanning weer goeie kennis van die behoeftes en belangstellings van die groeplede en die doelstellings met die groep moet gedurig in gedagte gehou word. Daarom moet die groeplede toegelaat word om hulle menings en gedagtes uit te spreek.

Soos in die geval van alle ander ouderdomsgroepe, weet die bejaarde die beste watter aktiwiteite sy belangstelling sal prikkel.

Daarom moet die geleentheid aan hom gebied word om self sy programme uit te werk. Die maatskaplike werker kan wenke aan die hand doen waaruit 'n keuse gemaak kan word. Die inisiatief van die groeplede mag nooit onderdruk word nie. Hul moet veeleer toegelaat word om uit hulle foute te leer. Dit beteken egter dat die maatskaplike werker goed moet luister, waarneem en aanmoedig waar nodig. Hoewel dit sy taak is om die groeplede te leer om positief te dink en inisiatief te openbaar, moet hy egter ook 'n aktiewe rol in programmeplanning speel.

By die beplanning van die program moet in gedagte gehou word dat 'n verskeidenheid van aktiwiteite groter geleentheid tot deelname aan die groeplede bied. Dit is veral belangrik vir bejaardes omdat meer van hulle in staat gestel word om op verskillende gebiede te presteer en sodoende erkenning te verkry.

5.4.2.3 Die opbou van sinvolle verhoudings

Die opbou van sinvolle verhoudings in die groep berus by wedsydse aanvaarding. Hierdie aanvaarding is moontlik wanneer die maatskaplike werker die groep aanvaar en homself op positiewe en sinvolle wyse aan hulle gee. Die groeplede moet egter ook tot aanvaarding van mekaar gehelp word en tot samewerking in die bereiking van gemeenskaplike doelstellings. In 'n tehuis vir bejaardes moet 'n maatskaplike werker besonder bedrewe in die kuns wees om deur middel van die groep nuwe inwoners te help om sinvolle verhoudings met die ander inwoners en die personeel op te bou.

5.4.2.4 Insig in groepgevoelens

Voordat insig in groepgevoelens verkry kan word, moet die maatskaplike werker insig in sy eie gevoelens hê. Wanneer hy homself met al sy vooroordele en voorkeure ken, stel dit hom in staat om die gevoelens van die individuele lede en van die groep as geheel objektief te beoordeel. Negatiewe gevoelens, ook teenoor homself, moet positief beoordeel kan word en die groep moet gehelp word om daarvan ontslae te raak. Alhoewel die groeplede die geleentheid moet kry om hulle negatiewe gevoelens openlik te lug, moet gewaak word teen misbruik van hierdie geleentheid. Sodanige situasies ontstaan byvoorbeeld in 'n tehuis waar inwoners die groeplede gebruik om kritiek op die personeel en die tehuis in die algemeen uit te spreek. In hierdie gevalle moet die voor- en nadele van elke aangeleentheid aan die groep gestel word sodat die groeplede dit in die regte lig kan sien.

Insig in groepgevoelens stel hoë eise aan die maatskaplike werker. Empatie, asook die vermoë om ingewikkelde situasies korrek te ontleed en intelligent te benader, is vir hom 'n aanwinst.

5.4.2.5 Interpretasie

Saam met die vermoë om insig in groepgevoelens te toon, gaan die vaardigheid om hierdie gevoelens aan die groep te interpreteer. Dit beteken dat die maatskaplike werker die bydraes en gevolgtrekkings van die groeplede saamvat en aan die groep op verstaanbare wyse verduidelik. Alhoewel individue dikwels verklarings en oplossings vir ander aanbied, verstaan hulle nie altyd hul gevoelens nie en is dit die taak van die werker om hulle te help

om dit te interpreteer en te verwerk. Hierdie vaardigheid is veral by tehuisgroepe belangrik. As voorbeeld kan genoem word die geval van 'n nuwe inwoner wat probeer om met almal in die groep fout te vind en die groep te oorheers. Onderliggend aan sy optrede is dat hy met sy verlies aan status worstel, en probeer om 'n vastrapplek in die groep te verkry wat vir hom erkenning mag meebring. As die maatskaplike werker hierdie onderliggende oorsaak van optrede op taktvolle wyse aan die groep interpreteer, kan dit die negatiewe gevoelens van die res van die groep teenoor die nuwe inwoner stuit.

5.4.2.6 Kommunikasie

Om vaardig met 'n groep te kommunikeer, stel ander eise as wanneer met 'n individu gekommunikeer word. Selfs wanneer die vraag van 'n individu binne groepsverband beantwoord word, word met die hele groep in gesprek getree. Sinvolle kommunikasie vereis dus die vermoë om 'n goeie luisteraar te wees en begrip vir die bedoelings van sowel die individue as die groep te toon.

5.4.2.7 Leiding van groepbesprekings

Dit vereis besondere vaardigheid om 'n groepbespreking met bejaardes suksesvol te lei. 'n Verskeidenheid van faktore dra hiertoe by. Bejaardes wyk meermale van die onderwerp van bespreking af en die maatskaplike werker sal dan taktvol te werk moet gaan om hulle na die onderwerp terug te bring. Dit wil voorkom asof die ouderdom die "reg" tot uitgesprokenheid meebring.

Daarom moet voorkom word dat sommige van die groeplede as gevolg van die aanmerkings van andere seergemaak word en hulle hul as gevolg daarvan aan die bespreking onttrek. Aan die ander kant is daar inwoners in tehuise wat dit nie wil waag om enigsins 'n mening te gee met betrekking tot enige tehuisaangeleentheid nie. Onderliggend hieraan is die gedagte dat hulle te min kennis het om 'n mening uit te spreek. Hulle kan egter ook die vrees in hulle om-dra dat die personeel aanstoot sal neem indien hulle hul eerlike mening uitspreek.

5.4.2.8 Ontleding van die groepsituasie

Die maatskaplike werker moet die behoeftes van die groep op verskillende stadiums kan peil. Dit sluit die vermoë in om die vlak te bepaal waarop die groep verkeer sowel as die vermoë om te weet wanneer daar van die groep verwag kan word om vordering te toon. Direkte waarneming is dus nodig.

Dit moet vir die maatskaplike werker moontlik wees om hulp aan die groeplede te verleen om met hul idees na vore te kom, hul doelstellings vir die groep te formuleer en sowel hul moontlikhede as beperkinge in te sien. Dit is veral belangrik wanneer met verswakte bejaardes gewerk word en daar van die maatskaplike werker verwag word om die groep só te ken dat hy hul oorblywende moontlikhede kan beklemtoon en ook sal weet in welke mate deelname aan 'n bepaalde program moontlik is.

5.4.2.9 Die gebruik van hulpbronne

Die maatskaplike werker moet groeplede bekendstel met die bronne waaruit hulp verkry kan word vir die aanbieding van die programme. Dit kan nie van 'n maatskaplike werker verwag word om kennis te dra van al die verskillende aktiwiteite wat in die programme aangebied kan word nie. Daarom sal dit soms nodig wees om van die hulp van deskundiges gebruik te maak. Sorg moet egter gedra word dat die maatskaplike werker steeds in beheer van die groep bly.

Fasiliteite in die gemeenskap moet gebruik word. In 'n tehuis vir bejaardes beteken dit dat die inwoners byvoorbeeld gebruik sal maak van sale, sportvelde en biblioteke in die gemeenskap.

Lede van die groep moet ook in verbinding gebring word met groepe in die gemeenskap wat 'n bydrae tot hul eie werksaamhede kan maak, maar die omgekeerde is egter ook van belang - elke groep moet uitkyk na geleenthede vir dienslewering aan ander groepe en instansies.

Maatskaplike werkers moet bewus wees van die mate waarin 'n groep hulp aan 'n individuele lid kan verleen en in welke mate hy hulp van 'n gevallewerker of selfs 'n ander professie benodig. Dit sal beteken dat 'n groeplid na ander gespesialiseerde hulp verwys moet word wanneer die groep nie meer in sy behoeftes kan voorsien nie.

5.4.2.10 Evaluering

Die maatskaplike werker moet op wetenskaplike en objektiewe wyse voortdurend die vordering van die groep in oënskou neem. Hy moet die verskillende stadiums van die groep bewustelik beleef en vanaf

daardie vlak verder saam met die groeplede beplan. Dit is in belang van die groep dat verslae waarin die groep sowel as die groeplede geëvalueer word gereeld geskryf word. Daarom moet die verslae nie slegs die vordering van die hele groep nie, maar ook van die individuele lede aantoon. Die maatskaplike werker moet bewus wees van wat elke groeplid benodig en wat die groep aan elke individu kan bied.

5.4.2.11 Verslagskrywing

Dit is essensieel dat 'n verslag na elke byeenkoms geskryf word. Hierdie verslae word periodiek deur evaluerings- en samegestelde verslae opgevolg. Dit moet egter op sodanige wyse gedoen word dat dit in die toekoms as hulpbron kan dien. Daarom moet elke verslag volledig dog sonder onnodige inligting wees. Bydraes deur individuele groeplede moet duidelik uitgelig word asook ander inligting wat kan meehelp om die doelstellings van die groep te verwesenlik.

5.4.3 DIE VERLOOP VAN DIE GROEPWERKPROSES

Hulpverlening verloop op 'n bepaalde wyse. In die maatskaplike werk is alle hulp op verandering gerig. Hierdie verandering het tot gevolg die opeenvolging van verskillende gebeure by die persoon wat die hulp ontvang. In groepwerk as 'n metode van die maatskaplike werk vind verandering by die groep plaas en kan verskillende fases in die ontwikkeling van die groep onderskei word. Alhoewel die verskillende fases onderskeibaar is, is hulle nie van mekaar te skei

nie. Daar kan dus geen onbuigsame indeling van die verskillende fases in die groepwerkproses gemaak word nie. Skrywers op die gebied van maatskaplike werk huldig ook uiteenlopende menings met betrekking tot die verskillende fases of stadiums. Almal is dit egter eens dat al die fases as 'n eenheid beskou moet word. 'n Volledige uiteensetting van die onderskeie fases word nie nodig geag vir die doeleindes van die onderhawige bespreking nie. Slegs aan die begin-, middel- en eindfase word hier aandag gegee.

5.4.3.1 Beginfase

Die aanvang van die groep val op sy beurt weer in drie fases uiteen, naamlik die voorgroep-, kontak- en kontrakfase.

Gedurende die voorgroepfase word die idee van 'n groep gebore. Die begin van 'n groep, volgens Hartford, word gewoonlik gevind in "... some moment when there is precipitated in the minds of a number of persons the recognition of the mutual value of collective action for fulfillment of individual interest." 11)

'n Groep word dus gevorm omdat daar persone is wat die moontlikheid van gesamentlike optrede in belang van 'n bepaalde saak of sake ingesien het. Hierdie fase in die lewensiklus van die groep bestaan dus nog voordat die groep of selfs die plan vir die stigting van die groep vorm aangeneem het. Dit word deur Hartford die voorgroep-private fase genoem. 12) Gedurende hierdie fase bestaan die groep slegs in die gedagtes van die persoon wat besig is om die moontlikhede te ondersoek. Dit is ook moontlik dat hy dit met ander belanghebbendes kan bespreek, soos byvoorbeeld die superintendent, wanneer groepwerk in 'n tehuis beplan word. Wat in hier-

die stadium gebeur, soos byvoorbeeld wie die besluit neem om 'n groep te vorm en wie daarheen genooi word, het 'n belangrike invloed op latere gebeure wanneer die groep wel gevorm word. Sodra die besluit om 'n groep te vorm ook aan ander persone bekend gemaak word, gaan dit die voorgroep-openbare fase binne, aldus Hartford. 13)

In hierdie stadium word die moontlikheid van die vorming van die groep aan potensiële groeplede bekendgemaak. In 'n tehuis sal dit beteken dat die bejaardes vir wie die groep beplan word, byeengeroep word.

Die wyse van bekendmaking berus by die maatskaplike werker en word deur die doelstellings met die groep beïnvloed. Wanneer die doel byvoorbeeld is om inwoners met aanpassingsprobleme behulpsaam te wees, kan die maatskaplike werker diegene wat aan hom deur die hoof van die tehuis uitgewys word, persoonlik nader. Persone wat geïnteresseerd is om by die groep aan te sluit, word by hierdie byeenkoms gevra om hulle menings te gee met betrekking tot sake rakende die plek van byeenkoms, tyd en tydsduur asook grootte van die groep. Idees met betrekking tot toekomstige werksaamhede kan gegee word, asook die name van ander persone wat geïnteresseerd mag wees.

In hierdie stadium is dit die plig van die maatskaplike werker om aan voornemende lede 'n duidelike uiteensetting van die voorlopige doelstellings en werksaamhede van die beoogde groep te gee. Hierdie inligting bepaal sowel wie by die groep aansluit as die wyse waarop hulle tydens die aanvang sal optree.

Indien persone hulle bereidheid tot aansluiting toon, moet die maatskaplike werker onderhoude met die voornemende groeplede voer.

Tydens hierdie onderhoude kan vasgestel word wat die motivering tot en doel met aansluiting is en of dit ooreenkom met die voorlopige doelstellings van die maatskaplike werker met die groep. Dit is belangrik dat sowel die voornemende groeplid as die maatskaplike werker sal weet wat hulle van mekaar en van die groep kan verwag. Daar moet in gedagte gehou word dat alle groeplede nie op hierdie wyse geselekteer word nie. Sommige groepe word saamgestel uit persone wat deur die maatskaplike werker weens die aard van hulle probleme tot aansluiting gemotiveer word.

Die groep tree die kontakfase binne wanneer die lede wat op aansluiting besluit het, saam vergader. Tydens hierdie fase word die aard van die samestelling van die groep(e) vir die maatskaplike werker uit die onderlinge gesprekke in die groep duidelik. Gedragsnorme word bepaal en voorlopige doelstellings vir sowel individuele lede as die groep word geformuleer. Gedurende hierdie fase word die groep formeel saamgestel en daar word oor administratiewe aspekte besin. Die lede begin om hulle plek in die groep te vind en saam te werk aan die uitvoering van voorlopige doelstellings. Die maatskaplike werker gee in hierdie stadium ernstig aandag aan die beginsels wat in die groep sal geld, soos reeds in par. 5.3 bespreek is. Tydens die kontakfase kom verskillende strukture in die groep na vore. Volgens Garvin kan die volgende strukture onderskei word: 14)

- Die kommunikasiestruktuur dui op watter bejaardes tydens die byeenkomste met mekaar kommunikeer, wanneer hulle dit doen en waaroor hulle met mekaar praat.

- Die sosiometriese struktuur het betrekking op die houdinge van voor- en afkeur teenoor mekaar. Hierdie emosionele patrone kan tot kliekvorming in die groep lei, wat op sy beurt weer dis-harmonie in die groep tot gevolg kan hê.
- Die leierskapstruktuur bepaal watter bejaardes leiding op ver-skillende terreine in die groep sal gee. Die aantal leiers gee 'n aanduiding van die bruikbaarheid van die inwoners in die algemene tehuislewe.
- Uit die gesagstruktuur word dit duidelik hoe die groeplede me-kaar beïnvloed. Wanneer hierdie beïnvloeding positief in ge-val van 'n tehuisgroep is, sal dit tot voordeel van die hele tehuis strek.
- Rolstruktuur dui op die verskillende rolle wat die bejaardes in die tehuis vervul. Bejaardes verkry erkenning deur die aan-vaarding van bepaalde rolle, soos byvoorbeeld leier of sekre-taresse, en op hierdie wyse verkry hulle ook status in die te-huis.

Wanneer die groep formeel saamgestel is, gaan dit die kontrakfase binne. Groeplede en maatskaplike werker sluit 'n kontrak met be-trekking tot hulle verwagtings van mekaar en van die groep as ge-heel. Hierdie kontrak word gekenmerk deur wedersydse instemming, gedifferensieerde deelname, wederkerige aanspreeklikheid en uitge-sprokenheid. Dit word uitgevoer deur middel van die formulering van spesifieke doelstellings, die ontwikkeling van 'n samehorig-heidsgevoel en beplanning van 'n program vir die groep.

In die formulering van doelstellings speel veral twee faktore 'n belangrike rol, naamlik eenstemmigheid tussen werker en groep met betrekking tot die doelstellings, en die hulpmiddele ter beskikbaarheid van die groep vir die uitvoering van die doelstellings. Daar moet egter in gedagte gehou word dat daar vir elke groep lang- sowel as korttermyn doelstellings bestaan.

Gesamentlike formulering van doelstellings lei tot die ontwikkeling van 'n samehorigheidsgevoel - 'n noodsaaklike vereiste vir die uitvoering van die kontrak wat tussen die werker en die groep aangegaan is. Tydens groeppvorming is daar individue wat los van mekaar staan en as sodanig in die groep funksioneer. Hartford beweer dat die eerste tekens van die ontwikkeling van 'n samehorigheidsgevoel waargeneem kan word wanneer individue van "ons" praat as hulle na mekaar en na die groep as 'n geheel verwys, asook wanneer almal in die groep saamwerk aan 'n idee of probleem. 15)

Die maatskaplike werker het 'n spesifieke rol te speel in die ontwikkeling van 'n samehorigheidsgevoel in die groep. Afgesien daarvan dat hy die bejaardes individueel ken, beskik hy ook oor kennis oor 'n wyer gebied, byvoorbeeld algemene kennis van menslike gedrag, die omstandighede in die tehuis en die onderlinge uitwerking van die menslike gedrag en die tehuisomstandighede. Gevolglik kan hy leiding gee wanneer konfliktsituasies wat die ontwikkeling van die groep in die wiele kan ry na vore kom.

Wanneer die doelstellings van die groep bepaal is en 'n samehorigheidsgevoel ontwikkel het, kan aandag aan die beplanning van die program gegee word. Konopka sien die program soos volg:

"By program is meant any activity which the group does in the presence of the group worker during the course of group meetings." 16)

Ter wille van die geslaagde funksionering van die groep is dit noodsaaklik dat die program beplan word. Die Definiërende Woordesboek vir Maatskaplike Werk definieer programbeplanning soos volg:

"Proses waarin die groep onder leiding van die groepwerker tot klaarheid kom oor 'n sistematiese patroon van aktiwiteite." 17)

Die aktiwiteite in die groep "... must not be planned according to the particular needs or interests of the group worker himself, but only with reference to the group members. This principle includes diagnosis of individual and group needs and their assessment in relation to group and agency or organization purpose as well as to professional values and ethics of human relationships." 18)

Wanneer hierdie stelling op groepe in tehuise vir bejaardes toegepas word, is dit duidelik dat die program deur en deur beplan moet word ooreenkomstig die behoeftes en belangstellings van die inwoners. Dit moet ook gedoen word ooreenkomstig die doelstellings van die beheerliggaam van die tehuis. Of dit 'n tehuis is vir die versorging van verswakte of vir gesonde bejaardes, speel 'n rol. Die waardes en norme wat in die tehuis geld, moet ook in aanmerking geneem word.

5.4.3.2 Middelfase

Gedurende die middelfase, ook genoem die aksiefase, word die hulp=

verlening waarvoor die doelstellings met die groep voorsiening maak deur die groep verskaf. Die groep funksioneer op hegte grondslag en word geleidelik gebou en ontwikkel. In hierdie verband konstateer Konopka:

"A group becomes a group - more than the sum of its individuals - when it develops a certain relationship, tie, a force that gives the individual a feeling of belonging." 19)

As gevolg van hierdie gevoel van deel van die groep te wees, begin die lede om as 'n hegte eenheid te funksioneer en groepgebondenheid, ook bekend as groepkohesie, ontstaan. Omdat elke individu uniek is, verskil groeplede ook van mekaar en ontstaan differensiasie van rolle binne die groep, soos byvoorbeeld dié van sekretaresse, leier, voorleser of demonstreerder. Weens kommunikasie en interaksie in die groep, vind integrasie van die verskillende rolle geleidelik plaas en die band tussen die groeplede word sterker.

Omdat die groep as 'n hegte eenheid funksioneer, kan gesamentlike besluite geneem word ten opsigte van die optrede wat vir die bereiking van doelstellings gevolg moet word. Hierdie optrede kan geskied in die vorm van besprekings waartydens getrag word om tot probleemoplossings te kom. Dit kan egter ook ander vorme aanneem, soos byvoorbeeld kompetisies, sang of 'n ander aktiwiteit soos skeppende kuns. Hierdie verskillende aktiwiteite van die groep staan as die program bekend.

Die rol van die maatskaplike werker tydens die middelfase

Tydens die aanvang van die middelfase moet die maatskaplike werker enige vorm van onsekerheid by die groeplede waarneem en dit help

opklaar. As gevolg daarvan verbeter die verhoudinge in die groep. Deur die formulering van norme en die ontwikkeling van leierskap word die groep gehelp om in die rigting van die verwesenliking van doelstellings te beweeg.

Dit word egter gevind dat met die vermeerdering van die kennis van die groeplede aangaande die werksaamhede van die groep, hulle soms aan die doelstellings begin twyfel. Individuele groeplede raak ook soms aggressief en wil die res van die groep oorheers. Soms word gevind dat groeplede hul swakhede op ander projekteer om so=doende die aandag van hulleself af te wend. Sondebokke word dus aangewys. Al hierdie verskynsels is 'n aanduiding daarvan dat konflik besig is om in die groep te ontwikkel. Konflik is 'n normale verskynsel in enige groep en die groeplid word deur sowel die maatskaplike werker as die groep gehelp om insig in die aard van die konflik te verkry en tot gedragsverandering beweeg te word. In geval van "aanwysing van 'n sondebok" moet die skuldige op die verkeerdheid van sy gedrag gewys word. Die groeplede moet egter ook op hul verkeerde reaksie op sy gedrag attent gemaak word.

Groeplede en maatskaplike werker moet dus saamwerk in die oplossing van konflik op sodanige wyse dat nuwe leierskappatrone asook doelstellings wat opnuut geformuleer is na vore kom. Wanneer 'n groep sy konflikte opgelos het, is die groeplede meer groepgebonde as tevore, meer beslis in hul strewe om doelstellings te verwesenlik, en die struktuur van die groep beantwoord beter aan sy doel. Die groep is dus nou in staat om te ontwikkel en die maatskaplike werker en die groeplede werk saam aan die uitbouing van die groep tot 'n funksionele eenheid.

As gevolg van die groter differensiasie in en uitbreiding van rolle kry meer groeplede die geleentheid om leiers te wees. Die moontlikheid op individuele ontwikkeling van groeplede word dus groter. Hierdie ontwikkeling word bevorder as gevolg van die feit dat die maatskaplike werker se pogings en dié van die groep saamvloei in belang van die afsonderlike groeplede. Konopka sien dit as 'n "mutual helping process" en verklaar verder:

"And there is nothing more therapeutic, satisfying, or growth-producing than to experience the knowledge that one can help another person." 20)

Individuele ontwikkeling vind dus by die groeplede plaas as gevolg daarvan dat hulle mekaar help. Tegelykertyd ontvang die groeplede ook hulp as gevolg van die bemoeienis van die werker. In sy hulpverlening beklee die maatskaplike werker verskillende rolle waarvan die vernaamste vervolgens aangetoon word:

- As makelaar help die werker sowel die groep as die individu om bronne in die gemeenskap te vind wat vir die bereiking van doelstellings gebruik kan word. 'n Voorbeeld van waar 'n werker as makelaar optree, is wanneer hy 'n groep bejaardes in verbinding bring met 'n instansie wat finansiële steun aan 'n vakansieprojek gee.
- 'n Maatskaplike werker tree as tussenganger op wanneer geskille tussen tehuisinwoners in 'n groep besleg word.
- As instaatsteller help die maatskaplike werker individue sowel

as die groep om kragbronne in hulself te ontdek en behulp waarvan hulle in staat gestel word om hulle probleme te verwerk.

- Wanneer die individu of groep in konflik met sy omgewing verkeer, speel die werker die rol van advokaat: "The advocate will argue, debate, bargain, negotiate, and manipulate the environment on behalf of the client." 21) 'n Voorbeeld van sodanige bemoeienis is waar die werker die hoof van 'n tehuis moet oorrede om 'n bepaalde groeplid verlof tot die meedoen aan 'n projek te gee.
- Die rol van opvoeder (onderwyser) sluit in dat die maatskaplike werker inligting aan die groeplede gee waardeur hulle in staat gestel word om hulle probleme die hoof te bied. Dit kan ook beteken dat hulle gehelp word om hulle gedrag te verander of nuwe vaardighede aan te leer. Die rol van opvoeder verskil van dié van instaatsteller in dié sin dat laasgenoemde die individu of groep help om reeds bekende bronne te gebruik terwyl die opvoeder nuwe bronne, soos wat byvoorbeeld tydens 'n rollespel gebeur, aan die kliënt bekendstel.
- Die maatskaplike werker verrig 'n terapeutiese funksie in die groep wanneer hy insig verkry, dit aan die groeplid interpreteer en hom deur middel van die groep help om sy probleem te verwerk. Wanneer 'n maatskaplike werker byvoorbeeld 'n tehuisinwoner wat glo dat hy van geen waarde vir die samelewing is nie help om iets in 'n groepsituasie te bereik sodat hy 'n besef van eiewaarde verkry, vervul hy die rol van terapeut.

Vir die geslaagde vertolking van al hierdie rolle moet die maatskaplike werker steeds in gedagte hou dat hy deurgaans op professionele wyse moet optree. Volgens Trecker moet sy optrede die volgende weerspieël: 22)

- Die maatskaplike werker is altyd objektief en maak slegs gebruik van die feite tot sy beskikking. Dit beteken dat hy kennis en insig in die ontleding van 'n situasie sal openbaar wat hom daarvan sal weerhou om 'n onregverdige oordeel en 'n ongegronde mening uit te spreek.
- Hy werk doelgerig en planmatig, weet watter rol hy moet vertolk en wat hy daarmee wil bereik.
- Hy beoefen selfdisipline en kan homself ten alle tye beheer. Sover moontlik bly sy eie behoeftes op die agtergrond terwyl hy sensitief vir die behoeftes en gevoelens van die groeplede is. Dit impliseer dat hy die belange van die groep bo sy eie stel.
- Hy gee aan homself rekenskap van sy eie waardes en oortuigings wat vir hom as riglyn sal dien wanneer hy beginselbesluite moet neem.

As gevolg van die professionele optrede van die maatskaplike werker word dit duidelik dat die verhoudings in die groep positief is. Daar heers 'n atmosfeer van wedersydse respek, vertroue en vertroulikheid. Almal in die groep tree op in 'n ontspanne atmosfeer van hartlikheid, vriendelikheid en openhartigheid. Omdat die kommuni-

kasie en samewerking in die groep goed is, tree groeplede op verantwoordelike wyse teenoor mekaar op. Trots in die werksaamhede van die groep ontwikkel by die groeplede en gevolglik word 'n hoë standaard gestel. Die maatskaplike werker aan die ander kant, is oortuig van die waarde vir die groeplede van die werk wat hy namens 'n organisasie doen.

Deur middel van die implementering van rolle deur die maatskaplike werker, word verandering deur die individu in die groep teweeggebring. Hierdie verandering vind op direkte wyse plaas wanneer die maatskaplike werker bemoeienis met individuele groeplede maak of op indirekte wyse as gevolg van interaksie tussen die maatskaplike werker en die hele groep. Verandering kan egter ook by individuele groeplede teweeggebring word deur middel van interaksie van die werker en/of die groep met persone en instansies buite die groep. Die werker maak dus bemoeienis met die omgewing van die kliënt. As voorbeeld kan genoem word 'n werker wat aan die familie van 'n bekommerde bejaarde skryf en hulle vra om die bejaarde met betrekking tot hulle welsyn gerus te stel.

Dit is dus duidelik dat die groeplede tydens die middelfase die geleentheid kry tot aktiewe benutting van hulpverlening. Dit is egter nodig dat daar periodiek nagegaan word in welke mate die individu sowel as die groep van hierdie geleentheid gebruik maak het. Dit bring die groep by die aanvang van die eindfase.

5.4.3.3 Eindfase

Die eindfase val in twee dele uiteen, naamlik die evaluering van die werk wat in die groep gedoen is en die terminering van die werksaamhede van die groep.

Evaluering kom daarop neer dat die maatskaplike werker en die groep gereeld rekenskap gee van die vordering wat gemaak is om verandering in die individu, groep en omgewing teweeg te bring. Die doel van evaluering is dus om die maatskaplike werker en die groep in staat te stel om te bepaal in welke mate hulle daarin geslaag het om die doelstellings met die groep te verwesenlik.

'n Belangrike hulpmiddel in die proses van evaluering is die verslag. Verslae en statistiese rekords hou die volgende voordele in:

- Die vordering wat gemaak is met die bereiking van die doelstellings met die individu sowel as die groep, word duidelik.
- Die maatskaplike werker kan vir homself bepaal in hoe 'n mate hy die beginsels wat eie aan groepwerk is, en soos uiteengesit in par. 5.3 van hierdie hoofstuk, toegepas het.
- Die sukses en mislukkings wat behaal is in die proses waarin gepoog is om verandering in die individu, groep en omgewing teweeg te bring, word duidelik. Dit stel die maatskaplike werker in staat om foute te vermy wanneer soortgelyke situasies in die toekoms hanteer moet word.

- Verslag kan aan die beheerliggaam in wie se diens die maatskaplike werker staan, en wat moontlik ook die fondse vir die werk voorsien, gedoen word. Die maatskaplike werker is dit aan die beheerliggaam verskuldig om sy werk op effektiewe wyse te verrig. Daarom moet hy weet watter prosedures gevolg moet word ten einde die hoogste mate van doeltreffendheid te bereik. Dit sal alleen moontlik wees wanneer hy sy werk gereeld evalueer.
- Die groeplede sal deur middel van evaluering ook kan weet of dit wat hulle in die groep ingestek het, wel vir hul vrugte afgewerp het.
- Toesig word vergemaklik en dit lei op sy beurt weer tot die ontwikkeling van groter vaardigheid by die maatskaplike werker en beter diens aan die organisasie in wie se diens hy staan.
- Belangrike inligting word vir toekomstige programbeplanning verskaf.
- Deur middel van die verslae van die maatskaplike werkers kan die organisasie die werk evalueer en vir die toekoms beplan.
- Wanneer maatskaplike werkers wissel, is die verslae 'n middel om kontinuïteit te handhaaf.
- Deur middel van verslae kan aan die publiek rekenskap gegee word van die wyse waarop hul belastings en ander bydraes hanteer word.

'n Verslag is egter nie die enigste hulpmiddel wanneer groepwerk geëvalueer word nie. Die groeplede self kan ook waardevolle hulp in hierdie verband verleen. Tydens groepbesprekings kan hulle deelname die veranderinge wat daar in hulleself plaasgevind het, duidelik na vore laat kom. Die veranderings wat in hul omgewing voorgekom het, word ook bespreek.

Die maatskaplike werker kry ook belangrike aanduidings van die sukses van sy optrede in die groep wanneer die groeplid sy rol in die groep evalueer.

Die laaste stap in evaluering is wanneer die groep vir afsluiting geëvalueer word. Voordat die byeenkomste van die groep beëindig word, moet die werker die gereedheid van die groep daarvoor vasstel. Wanneer 'n positiewe aanduiding verkry word, kan die groep tot afsluiting of terminering oorgaan.

Net soos die ander fases, is die termineringsfase van wesenlike belang in die groepwerkproses. Daarom verklaar Compton en Galaway:

"It should be recognized that how a client-worker relationship ends may be crucial to what clients take with them in terms of gains." 23)

In weerwil van hierdie feit word meermale gevind dat maatskaplike werkers nie die nodige erns met hierdie fase in die groepwerk = proses maak nie. Hulle aandag word dikwels in so 'n mate deur 'n volgende taak in beslag geneem dat hulle die feit uit die oog

verloor dat groeplede hulle in hierdie stadium moontlik meer nodig het as gedurende enige van die ander fases.

Alhoewel daar sommige groepe is wat net vir 'n bepaalde tyd georganiseer word, soos byvoorbeeld 'n vakansiekamp vir bejaardes, is daar ander waar aanvanklik nie met betrekking tot die tydsduur van die groep ooreengekom kan word nie. In die laasgenoemde geval is daar verskillende faktore aanwesig wat daartoe aanleiding gee dat die werksaamhede van die groep beëindig word. Die volgende kan genoem word:

- Wanneer die verskillende doelstellings van die groep verwesenlik is, met ander woorde wanneer die funksie van die groep as hulpverleningseenheid volbring is.
- Wanneer die taak afgehandel is waarvoor die groep oorspronklik gestig is.
- Wanneer die ledetal van die groep noemenswaardig afneem, is dit 'n aanduiding dat daar nie meer die nodige belangstelling in die werksaamhede van die groep is nie. Sommige groepe word ook beëindig wanneer die maatskaplike werker vertrek en sy betrekking nie deur 'n ander gevul word nie.
- Sommige groepe toon 'n onvermoë om 'n eenheid te vorm. Wanneer groeplede oorspronklik geselekteer word, vorm hulle geen hegte eenheid nie. Gaandeweg ontwikkel hulle egter tot 'n funksionele eenheid. Wanneer dit nie gebeur nie, sal die doelstellings met die groep nooit verwesenlik kan word nie en moet dit

beëindig word.

Terminering van 'n groep vind nie meteens plaas nie. Hartford wys daarop dat die afsluiting van 'n groep gewoonlik drie fases het, naamlik 'n fase van voorbereiding tot afsluiting, die werklike afsluiting en 'n fase van "post- termination." 24)

Tydens die voorbereiding op afsluiting word erken dat die groep besig is om af te sluit. Al die groeplede en die maatskaplike werker is aktief by die afsluiting betrokke. Elkeen spreek sy gevoelens daaromtrent uit en die maatskaplike werker kan gevolglik vasstel of almal gereed vir afsluiting is. Motivering van die lede om alleen voort te gaan en hulle verkryging van 'n duidelike dog realistiese toekomspektief is ook 'n belangrike deel van die voorbereiding op afsluiting.

Die werklike afsluiting vind gedurende die laaste byeenkoms plaas. Gevoelens van verlies of verlatenheid is dikwels by hierdie byeenkoms teenwoordig. Dit word veral by bejaardes aangetref. 'n Houding van gelatenheid ontstaan by hulle en hulle raak die mening toegedaan dat dit slegs maar nog iets anders in hul lewens is wat tot 'n einde gekom het. Die werker moet die gedagte by hulle tuisbring dat afsluiting 'n deel van die normale lewe is. Dit is egter ook noodsaaklik dat hulle besef dat die werker tot hulle beskikking is indien hulle hom in die toekoms nodig kry.

In sommige groepe sal dit heeltemal binne perke wees indien daar vir 'n "post-termination" -fase beplan word. Soms wil groeplede

daarvan verseker wees dat een of ander vorm van dienslewering voortgesit sal word. In sodanige gevalle sal die dienslewering meer op individuele gevalle as op die groep gerig wees. Watter vorm die beplanning vir "post-termination" ook al aanneem, die aard en doel daarvan moet vir die maatskaplike werker en groeplede duidelik wees.

Oorplasing as 'n vorm van terminering

Dit kan aanvaar word dat daar by die afsluiting van 'n groep moontlik groeplede is wat nog nie hul probleme verwerk het en wat dus nie sonder hulp kan voortgaan nie. Dit is die verantwoordelikheid van die maatskaplike werker om reëlins te tref om hierdie persone by 'n ander bron in te skakel waar hulle die ontbrekende hulp kan kry. Wanneer hierdie reëlins getref word, moet die gevoelens van die groeplede deeglik in ag geneem en die oorplasing op 'n wyse hanteer word wat vir hulle die minste frustrasie en verleentheid sal meebring.

Oorplasing as 'n vorm van terminering vind ook plaas wanneer 'n maatskaplike werker sy diens by 'n organisasie beëindig. Dikwels ontstaan die gevoel by die groeplede dat die maatskaplike werker sy kontrak met hulle verbreek het. Die intensiteit van hierdie gevoel hang af van die verhouding wat daar tussen die groep en die maatskaplike werker bestaan het. Die skeiding is gewoonlik moeiliker waar die groeplede persone is wat al vorige verliese ervaar het, soos byvoorbeeld in die geval van bejaardes.

Oorplasing na 'n nuwe maatskaplike werker moet dus met die grootste omsigtigheid hanteer word. Die groeplid moet deeglik voor-

berei word en waar enigsins moontlik, moet daar vir hom 'n geleentheid geskep word om die nuwe werker te ontmoet voordat hy offisieel diens aanvaar. Beide ou en nuwe werkers moet hul gevoelens ten opsigte van die groep verwerk sodat hul onsekerhede nie op die groep oorgedra word nie.

Die afsluitingsfase is dus 'n belangrike tydperk in die hulpverleningsproses omdat die mate van sukses wat met die groep behaal is, gedurende hierdie fase gemeet kan word. Gedurende hierdie fase toon die groeplede ook of hulle sonder die werker kan voortgaan en of hulle die veranderinge wat by hulle ingetree het, sal kan handhaaf. Die afsluiting kan dus beskou word as die afronding van die hele groepwerkproses.

SAMEVATTING

Maatskaplike groepwerk as 'n metode in die maatskaplike werk, soos toegepas in tehuise vir bejaardes, het hulp ten doel aan individue om deur middel van groepondervindinge te verander en te groei sodat hulle die probleme wat hulle in die tehuise ondervind, suksesvol die hoof kan bied. Om dit te bereik, is die hulp van 'n vakkundige nodig en kan groepwerk slegs deur 'n maatskaplike werker gedoen word.

Alhoewel 'n doelstelling met maatskaplike groepwerk slegs die voorsiening van ontspanning kan wees, het dit veral te make met die ontwikkeling van beide die individu en die groep. Hierdie ontwikkeling sluit sowel die voorsiening in hul basiese behoeftes in as die stimulering van die persoonlikheidshoedanighede

van die tehuusbewoners. Vir die bereiking van hierdie doelstellings moet die werker die beginsels handhaaf wat vir die maatskaplike werk as professie geld en spesifiek soos dit op 'n tehuis vir bejaardes van toepassing is. Weens die feit dat die inwoners gedurig in 'n groepsituasie verkeer, is individualisering essensieel. Realiteite mag egter nooit uit die oog verloor word nie en die programme in die tehuise moet hiervolgens gereël word.

Aangesien groepwerk op veranderinge in individue en groepe as geheel gerig word, is kennis van die groepwerkproses essensieel. In hierdie proses is sekere veranderlikes opgesluit, wat, indien dit deur die maatskaplike werker herken en gebruik word, tot groei in sowel die individu as die groep sal lei.

Die verloop van die groepwerkproses val in drie hoof fases uiteen, naamlik 'n begin-, middel-, en eindfase. Op sy beurt kan die beginfase weer in 'n voorgroep-, kontak- en kontrakfase ingedeel word. Die middelfase staan ook as die aksiefase bekend terwyl die eindfase in hoofsaak evaluering en terminering impliseer.

Gedurende die voorgroepfase word die moontlikhede vir die samestelling van 'n groep ondersoek, aan potensiële groeplede bekend gemaak en hulle word daarop voorberei. Hierdie fase gaan oor in die kontakfase wanneer die groep formeel saamgestel word.

Die probleme en behoeftes van die groeplede word bepaal en doelstellings word dienooreenkomstig geformuleer. Daar word ook oor administratiewe aspekte besin. Verskillende strukture in die groep kom na vore en die maatskaplike werker ondersoek elkeen ten einde die invloed daarvan in die groep te bepaal en daarvolgens

op te tree.

Die kontakfase word gevolg deur die kontrakfase waartydens die maatskaplike werker en die groep met mekaar ooreenkom met betrekking tot die probleme, spesifieke doelstellings, strategieë asook die verskillende rolle in en werksaamhede van die groep. Hierdie ooreenkoms of kontrak word uitgevoer deur middel van die formulering van bepaalde doelstellings, die ontwikkeling van 'n samehorigheidsgevoel en die beplanning van 'n program van werksaamhede.

Wanneer die kontrakfase in die middel- of aksiefase oorgaan, begin die groep om die hulpverlening te verskaf waarvoor die doelstellings met die groep voorsiening maak. Gedurende hierdie fase funksioneer die groep op hefter grondslag en word dit geleidelik gebou en ontwikkel. As gevolg van die aangetrokkenheid van die groeplede tot mekaar ontstaan daar groepgebondenheid. Verskillende rolle word aan groeplede toegeken en sowel integrasie as differensiasie vind tussen die rolle plaas. Die maatskaplike werker aanvaar egter ook 'n verskeidenheid van rolle waaronder dié van makelaar, tussenganger, instaatsteller, advokaat, opvoeder en terapeut onderskei kan word. Deur middel van hierdie rolle beïnvloed hy die individu regstreeks maar ook onregstreeks as gevolg van sy bemoeienis met sowel die groep as die omgewing van die groeplid.

Omdat die groeplid tydens die aksiefase die geleentheid tot aktiewe benutting van die hulpverlening kry, is dit nodig dat daar van tyd tot tyd besin word oor die mate waarin die groep van

hierdie geleentheid gebruik maak. Die groep gaan dus 'n evaluering=fase binne. Evaluering word gedoen ten opsigte van die waarde wat groepwerk vir die individu, die groep en die omgewing gehad het.

Wanneer evaluering van die groep aandui dat dit gereed vir afsluiting is, beweeg die groep na die termineringsfase. Alhoewel afsluiting deur sekere faktore in die groep bepaal word en sekere optredes in die groep gewoonlik op die wenslikheid daarvan dui, is dit essensieel dat die groeplede sorgvuldig daarop voorberei word.

Oorplasing kan egter ook as 'n vorm van terminering gesien word. Dit geskied in gevalle waar die groeplede nie meer in die behoeftes van die groep voorsien nie en die bejaarde die groep verlaat of wanneer die maatskaplike werker sy diens by die organisasie beëindig. In al hierdie gevalle moet die oorplasing egter met die minste frustrasie en verleentheid vir alle betrokke persone hanteer word.

Aangesien die bejaardesorgbeleid van die Staat huisvesting deur middel van tehuise insluit en bejaardes op hierdie gebied behoeftes en probleme ontwikkel wat deur die aanbieding van aktiwiteite op die gebied van groepsorg asook maatskaplike groepwerk verhelp kan word, word daar in die volgende afdeling 'n uiteensetting gegee van die aard van die tehuise en die omstandighede van die inwoners in die area van ondersoek. In Hoofstuk VI word daar derhalwe gekonsentreer op dié instansies wat beheer oor die tehuise gehad het en die aard van die huisvesting wat deur hulle aangebied is.

VERWYSINGS

1. Definiërende Woordeboek vir Maatskaplike Werk, p 20
2. Konopka, G. : Social Group Work. A Helping Process, p 23
3. Trecker, H.B. : Social Group Work. Principles and Practices,
p 22
4. Konopka, G. : Social Group Work. A Helping Process, p 191
5. Botha, D. : Maatskaplike Groepwerk, pp 27 - 29
6. Trecker, H.B. : A.W. p 29
7. Konopka, G. : Social Group Work. A Helping Process,
pp 128 - 129
8. Joubert, D.D. en Steyn, A.F. : Groepsdinamika. 'n Inleiding tot die Studie van Klein Groepe, p 172
9. Trecker, H.B. : A.W. p 87
10. Verg. Trecker, H.B. : A.W. p 53 - 54
Botha, D. A.W. pp 39 - 44
11. Hartford, M.E. : Groups in Social Work. Application of Small Group Theory and Research to Social Work Practice, p 68
12. Ibid. : p 69

13. Ibid. : p 71
14. Garvin, C.D. : Contemporary Group Work, p 96
15. Hartford, M.E. : A.W. p 245
16. Konopka, G. : Social Group Work. A Helping Process, p 129
17. Definiërende Woordeboek vir Maatskaplike Werk: p 39
18. Konopka, G. : Social Group Work. A Helping Process, p 129
19. Ibid. : p 47
20. Ibid. : p 91
21. Compton, B.R.C. and Galaway, B. : Social Work Processes, p 342
22. Trecker, H.B. : A.W. p 77 en 78
23. Compton, B.R.C. and Galaway, B. : A.W. p 433
24. Hartford, M.E. : A.W. p 87

DEEL II

EMPIRIESE STUDIE IN TEHUISE VIR BEJAARDES

HOOFSTUK VI

BEHEER OOR EN AARD VAN HUISVESTING

In Hoofstuk II (Par. 2.4.1.4) is melding gemaak daarvan dat die Departement van Gemeenskapsontwikkeling lenings vir die oprigting van tehuise en spesiale behuisingskemas vir bejaardes voorsien. Hierdie lenings word egter aan bepaalde voorwaardes gekoppel en alle projekte moet dus ook aan bepaalde vereistes voldoen.

Waar instansies tehuise vir bejaardes beplan, kan die volgende weë gevolg word:

- Behuising kan sonder enige Staatshulp voorsien word. Dit is vanselfsprekend dat hierdie vorm van behuising slegs vir bejaardes uit die hoër inkomstegroep voorsiening sal maak.
- Behuising bestaande uit woonstelle, kamers en siekesale vir persone met 'n inkomste van minder as R300.00 per maand met hulp by wyse van 'n lening ten opsigte van oprigtingskoste, maar geen subsidie ten opsigte van die versorging van die inwoners nie.
- Huisvesting in kamers en siekesale vir bejaardes met 'n inkomste van minder as R300.00 per maand. Ten opsigte van hierdie gevalle stel die Staat lenings en subsidies beskikbaar vir sowel die oprigting as instandhouding van sodanige tehuise.

Wanneer 'n tehuis vir bejaardes beplan word, moet die behoeftes van die voornemende inwoners in gedagte gehou word - veral ten opsigte van hulle finan-

siële omstandighede en hulle gesondheidspeil. In hierdie hoofstuk word, benewens 'n uiteensetting van die verskillende instansies wat voorsiening vir die huisvesting van bejaardes maak het in die area van ondersoek, ook aandag gegee aan die aard van die huisvesting met betrekking tot die finansiële omstandighede van die inwoners asook die graad van verswaktheid waarin hulle verkeer. Ten slotte word gekonsentreer op die voorsiening van lokale vir die doeltreffende aanbieding van groepsorg en groepwerk in die tehuise.

6.1 INDELING VAN TEHUISE VOLGENS BEHEERLIGGAME

Dit is begryplik dat die aard van die dienste bepaal sal word deur die beleid van die instansie wat die tehuis beheer. Daar sal byvoorbeeld 'n verskil in die funksionering wees van 'n tehuis waar slegs vir blindes voorsiening maak word teenoor een waar die inwoners oorwegend siende is. Tabel 1 gee 'n uiteensetting van die tehuise in die area van ondersoek ten opsigte van die verantwoordelike beheerliggame en ligging. Die onderhawige ondersoek gebruik slegs dié tehuise as basis. Die name waaronder die tehuise by die Departement van Gesondheid en Welsyn geregistreer is, word in hierdie tabel gebruik.

TABEL 1: INDELING VAN TEHUISE VOLGENS BEHEERLIGGAME

<u>BEHEERLIGGAAM</u>	<u>PLATTELAND</u>	<u>STAD</u>	<u>TOTAAL</u>
Sinodale Kommissie vir die Diens van Barmhartigheid van die Nederduits Gereformeerde Kerk van Suid-Afrika (SKDB)	22	5	27
Afrikaanse Christelike Vrouevereniging (ACWV)	23	1	24
Cape Peninsula Welfare Organisation for the Aged	-	3	3
Fish Hoek Association for the Welfare of the Elderly	-	2	2
Somerset West Society for the Welfare of the Aged	2	-	2
Riversdal N.G. Kerk-Nutsbehuisingmaatskappy	2	-	2
Apostoliese Geloofsending-Welsynsraad	1	-	1
Avondrust Utility Company	-	1	1
Die Utopia-Utiliteitsmaatskappy	1	-	1
Goodwood Jubilee Memorial Homes	-	1	1
Die Sewendedag-Adventiste-Kerk	-	1	1
Instituut vir Blindes	1	-	1
Methodist Homes for the Aged (Cape)	-	1	1
Nazareth House	-	1	1
South African Nurses Trust Fund	-	1	1
The Cape Jewish Aged Home	-	1	1
The Cape Town Civilian Blind Society	-	1	1
The George and Annie Starck Homes	-	1	1
The Princess Christian Home	-	1	1
The Salvation Army Social Services Department	1	1	2
TOTAAL	53	22	75

Wat betref die ACVV en die SKDB, moet dit gemeld word dat elke ACVV-tehuis outonoom is en nie 'n tak van die hoofbestuur is nie. Volle beheer oor die tehuis setel dus by die plaaslike tak van die ACVV op 'n bepaalde dorp of stad. Die tehuse van die SKDB daarenteen, is takke van die SKDB en geeneen is outonoom nie. Beheer oor die tehuse word uitgeoefen deur die Goeie Hoop - Behuisingsmaatskappy namens die SKDB.

Volgens tabel 1 was die N.G. Kerk deur bemiddeling van die SKDB in beheer van die meeste tehuse in die area van ondersoek. Buiten die 27 tehuse wat onder die SKDB geressorteer het, was daar ook nog twee tehuse wat beheer is deur 'n nutsmaatskappy van 'n bepaalde N.G. Kerkraad. Buiten die N.G. Kerk, is daar nog vyf kerklike denominasies wat een tehuis elk beheer, naamlik die Apostoliese Geloofsending, die Metodiste-, Joodse, Rooms-Katolieke en Sewendedag-Adventiste-Kerk. Dit blyk dus dat daar ses kerklike denominasies in die ondersoekgebied bestaan het wat akkommodasie in die vorm van tehuse vir hul bejaarde lidmate beskikbaar gestel het. Hierdie denominasies het 45,3% van die tehuse in die area van ondersoek voorsien.

Die ACVV het 'n klein aantal minder tehuse as die N.G. Kerk voorsien, naamlik 24, terwyl nie een van die ander liggame meer as drie tehuse beheer het nie. Dit is dus duidelik dat die N.G. Kerk en die ACVV die twee grootste voorsieners van huisvesting vir bejaardes in die area van ondersoek was deurdat hierdie twee instansies verantwoordelik was vir 68% van die totale aantal tehuse.

Dit is opvallend dat die tehuse van die ACVV en die SKDB hoofsaak-

lik op die platteland geleë was terwyl die kleiner welsynsorganisasies en nutsmaatskappye verantwoordelikheid vir die oprigting van tehuise in die stad én in 'n mindere mate op die platteland aanvaar het.

Tabel 1 toon ook aan dat tehuise vir bejaardes in hoofsaak deur geregistreerde welsynsorganisasies en nutsmaatskappye opgerig en beheer is ten tyde van die ondersoek.

6.2

AARD VAN HUISVESTING

Die aard van huisvesting het betrekking op die onderskeie vorms van behuising vir bejaardes in die area van ondersoek. Die vorm wat 'n bepaalde behuisingsprojek aanneem, word in hoofsaak bepaal deur die spesifieke behoeftes wat geïdentifiseer is, die finansiële vermoëns van die toekomstige bewoners en die finansies beskikbaar vir die oprigting van sodanige projekte. Vir die doel van die onderhawige ondersoek word lokale ingesluit vir die doel van groepsorg en/of groepwerk.

6.2.1

HUISVESTING VAN INWONERS VOLGENS FINANSIËLE OMSTANDIGHEDE

Elke gesubsidieerde tehuis word toegelaat om 'n aantal ekonomiese bejaardes te huisves.* Die toegelate aantal word vir elke tehuis

* Sedert 1 April 1982 beskou die Departement van Gesondheid en Welsyn 'n persoon as ekonomies wanneer sy inkomste meer as R300.00 per maand is.

afsonderlik bepaal deur die Departement van Gesondheid en Welsyn op grond van die aansoek wat oorspronklik deur die beheerliggaam van die tehuis ingedien is na aanleiding van 'n behoeftebepaling.

As gevolg van die feit dat die Departement die losieskoste van sub-ekonomiese inwoners deur middel van subsidie aanvul, betaal sodanige persone slegs 'n bedrag gelykstaande aan twee derdes van hulle inkomste terwyl ekonomiese inwoners se losieskoste volgens 'n glyskaal bereken word. Dit beteken dat laasgenoemde persone 'n bykomende bedrag betaal vir elke rand inkomste bo die perk van R300.00 per maand.

Die algemene vorm van huisvesting is enkel- of dubbelkamers en siekesale met toepaslike geriewe. Sommige van die gesubsidieerde tehuise beskik oor woonstelle, enkel en/of dubbeld. In die eersgenoemde geval is daar 'n gekombineerde sit/slaapkamer met 'n klein kombuisie en afsonderlike bad- en toiletgeriewe. Ten opsigte van die dubbelwoonstelle is daar 'n afsonderlike sit- en slaapkamer terwyl ander geriewe dieselfde is as dié van 'n enkelwoonstel. Omdat geen subsidie van die Departement van Gesondheid en Welsyn ten opsigte van bewoners van woonstelle uitbetaal word nie, en hierdie persone 'n vasgestelde bedrag vir maaltye en woonstelhuur betaal, is woonstelbewoners vir die doel van hierdie ondersoek as ekonomies beskou. Woonstelle word deur dieselfde liggaam beheer en deur dieselfde personeel bedien as die res van die tehuis. Alle dienste, uitgesonderd mediese dienste, word in die woonstel gelewer. In geval van siekte word 'n inwoner tydelik in die tehuis teen ekstra vergoeding versorg. Wanneer hy homself as gevolg van verswaktheid nie meer met gemak in 'n woonstel kan versorg nie, word

hy in die tehuis opgeneem. In die reël sluit die bedrag wat aan woonstelhuur betaal word ook 'n middagete in. Die ander twee etes kan deur hulself in die woonstel voorberei word, of dit kan in die tehuis geniet word teen vergoeding.

Woonstelbewoning bied dus voorregte bo tehuisinwoning. Hier word byvoorbeeld gedink aan meer gerieflike ontvangs van sy familie en vriende weens die groter ruimte en beter geriewe tot sy beskikking. Om hierdie rede is dit minder traumaties vir 'n bejaarde om vanuit die gemeenskap te verhuis na 'n woonstel aangrensend aan 'n tehuis, as direk na die tehuis. Dit vergemaklik ook vir hom die latere aanpassing wanneer hy wel in die tehuis opgeneem word.

Tydens die ondersoek is gevind dat by 30 (56,6%) van die plattelandse en 15 (68,2%) van die stedelike tehuse daar geen woonstelle tot beskikking van die bejaardes was nie. Hierdie syfers toon aan dat woonstelle by gesubsidieerde tehuse in groter mate op die platteland as in die stad gevind is.

Woonstelle word in die reël slegs deur ekonomiese bejaardes bewoon terwyl persone uit albei inkomstegroepe in die tehuse gehuisves word. Die finansiële omstandighede van inwoners in tehuse en woonstelle word in tabel 2 weergegee.

TABEL 2: FINANSIËLE OMSTANDIGHEDE VAN INWONERS IN TEHUISE EN WOONSTELLE

AARD VAN OMSTANDIGHEDE	INWONERS					
	WOONSTELLE		TEHUIS		TOTAAL	
	AANTAL	PERSENTASIE	AANTAL	PERSENTASIE	AANTAL	PERSENTASIE
Ekonomies	815	13,1	867	13,8	1682	26,9
Sub-ekonomies	-	-	4565	73,1	4565	73,1
TOTAAL	815	13,1	5432	86,9	6247	100,0

Uit tabel 2 is dit duidelik dat van die totale aantal inwoners in tehuise en woonstelle, slegs 26,9% in die ekonomiese groep geval het. Uit die aard van die saak is dit vir sub-ekonomiese bejaardes moeiliker as vir ekonomiese bejaardes om 'n finansiële bydrae te maak ten opsigte van hul ontspanning in die tehuis. Hulle is dikwels ook nie in die vermoë om ontspanningsbyeenkomste buite die tehuis by te woon waar 'n finansiële bydrae van hulle verwag word nie. Aangesien 73,1% van die inwoners in hierdie groep geval het, dui dit op die belangrikheid daarvan dat groepsorgaktiwiteite in die tehuise gereël word.

Tabel 2 toon ook aan dat 13,1% van die inwoners in woonstelle woonagtig was. Omdat dit onwaarskynlik is dat verswakte persone in woonstelle gehuisves word, kan dit aanvaar word dat woonstelbewoners vanweë beter gesondheidstoestand en weens die feit dat baie van hulle nog oor hul eie vervoer beskik, in 'n groot mate selfvoorsienend ten opsigte van hul vryetydsbesteding sal wees. Hulle was dus nie in dieselfde mate as die sub-ekonomiese inwoners van georganiseerde ontspanningsprogramme afhanklik nie. Waar hierdie persone wel by die programme in die tehuise ingeskakel het, kon hul 'n

belangrike bydrae lewer weens die feit dat hulle in beter gesondheid as baie van die tehuisinwoners verkeer het, en ook finansiëel beter daartoe in staat was om 'n bydrae te lewer. Dit is egter soms gevind dat woonstelbewoners hulle afsydig hou. Tydens die ondersoek het een van hierdie persone op 'n vraag gereageer deur te sê dat sy nie aan die programme in die tehuis deelneem nie omdat sy nie dink dat dit op woonstelbewoners betrekking het nie. Die hoof van hierdie tehuis het bevestig dat ofskoon sy herhaaldelik die inwoners van die woonstelle tot deelname aan 'n handwerkgroep aangemoedig het, hulle konsekwent geweier het om mee te doen.

6.2.2 HUISVESTING VAN INWONERS OOREENKOMSTIG GRAAD VAN VERSWAKTHEID

Aansoeke van sub-ekonomiese persone om opname in 'n tehuis moet vergesel wees van 'n mediese sertifikaat en van 'n verslag van 'n maatskaplike werker. Op grond van die gegewens in hierdie verslae, word die persoon deur die Departement van Gesondheid en Wel-syn in groep 1, 2 of 3 ingedeel met die oog op uitbetaling van hoofdelike subsidie. Hoe hoër die graad van verswaktheid, des te groter die subsidie wat uitbetaal word. Die indeling in die verskillende groepe geskied soos volg:

Onder groep 1 ressorteer bejaardes tussen die ouderdomme 60 en 84 wat meesal in ontvangs van 'n ouderdomspensioen is. Hulle kan hulself nog help.

Bejaarde persone in groep 2 is persone 85 jaar en ouer asook diegene wat dermate verswak is dat hulle in sekere opsigte gehelp moet

word byvoorbeeld iemand wat moeilik loop, van 'n rolstoel gebruik moet maak of gehelp moet word om te bad en/of aan te trek. Om die graad van verswaktheid te bepaal, word van 'n vasgestelde vorm gebruik gemaak waarop punte vir bepaalde vermoëns toegeken word. (Sien Bylaag 7)

'n Bejaarde word slegs op aanbeveling van 'n geneesheer na groep 3 oorgeplaas. Dit geskied wanneer 'n persoon wat deur die Departement vir Groep 2 gekeur is in sodanige mate verswak dat hy weens kroniese ongesteldheid vir minstens 30 minute per dag geskoolde verpleging op 'n permanente basis benodig. Hierdie oorplasing geskied by wyse van die voltooiing van 'n voorgeskrewe vorm. (Sien Bylaag 8) Aangesien die Departement geen hoofdelike subsidie ten opsigte van ekonomiese bejaardes uitbetaal nie, is hierdie persone nie aan die indeling in groepe onderworpe nie.

Tabel 3 toon die aantal inwoners in die verskillende groepe aan asook die aantal ekonomiese persone.

TABEL 3: GROEPINDELING VAN INWONERS

GROEP	INWONERS	
	AANTAL	PERSENTASIE
Groep 1	2148	34,4
Groep 2	1300	20,8
Groep 3	1117	17,9
Ekonomies	1682	26,9
TOTAAL	6247	100,0

Volgens tabel 3 ressorteer 34,4% van die inwoners onder groep 1. Soos in tabel 2 aangetoon, het 13,1% van die inwoners ten tyde van die ondersoek in woonstelle gewoon. Dit beteken dat bykans die helfte van die inwoners nog aktief was en na hulleself kon omsien. Daar was dus in die tehuise 'n groot aantal persone wat nog aktief was en met gemak aan 'n verskeidenheid van aktiwiteite sou kon deelneem. Dit beklemtoon die belangrikheid van groepsorgprogramme en maatskaplike groepwerk in die tehuise, want ledigheid van gesonde bejaarde persone kan tot probleme as gevolg van frustrasie lei.

Beide groepe 2 en 3 word as verswakte inwoners beskou en groep 3 as baie verswak. Aangesien 38,7% van die inwoners in hierdie twee groepe geval het, beteken dit dat spesiale voorsiening in tehuise vir groepsorg en groepwerk vir verswakte bejaardes gemaak sal moet word ten einde in hulle spesiale behoeftes te voorsien. Daar kan ook in sonder meer aangeneem word dat die 17,9% van die inwoners in groep 3, wat as baie verswak beskou is, geen behoefte aan deelname aan programme en aktiwiteite gehad het nie. In par. 4.3.4 is klem gelê op die feit dat verswakte bejaardes, van wie 'n groot aantal dikwels seniel is, baie baat by groepsorg-aktiwiteite kan vind, mits die programme by die graad van hul verswaktheid aangepas word. Uit die aard van die saak worstel 'n verswakte bejaarde dikwels met dieperliggende probleme en kan die toepassing van groepwerk 'n belangrike aanvullende terapeutiese doel dien.

6.2.3

AARD VAN HUISVESTING MET BETREKKING TOT GROEPSORG EN MAATSKAPLIKE GROEPWERK

Vir die doeltreffende beoefening van groepsorg en groepwerk is geskikte akkommodasie 'n basiese vereiste. Deelname aan programme word ook gestimuleer wanneer die byeenkomste in die tehuis plaasvind en nie in 'n saal of gebou in die gemeenskap nie. Dit sal om begryplike redes ook bevorderlik vir bywoning wees wanneer inwoners nie die tehuis hoef te verlaat wanneer die weer ongunstig is nie. Ook sal inwoners wat moeilik beweeg 'n lokaal in die tehuis makliker kan bereik. By die byeenkomste heers dikwels ook 'n gesellige en hartlike atmosfeer wat deur diegene wat nie die byeenkomste bywoon nie waargeneem word en wat hulle tot bywoning kan aanmoedig. Dit volg dus dat dit 'n bate vir elke tehuis kan wees indien daar by die beplanning van die gebou rekening gehou word met lokale waar groepsorgaktiwiteite aangebied kan word.

Wanneer 'n tehuis opgerig word met fondse wat deur die Departement van Gemeenskapsontwikkeling uit die Nasionale Behuisingsfonds beskikbaar gestel word, bestaan daar voorgeskrewe boustandaarde vir sodanige tehuise. Hierdie standaarde maak onder andere voorsiening vir ruimte vir ontspanning en gesellige verkeer van die inwoners. 'n Maksimum oppervlakte van 2 vk. meter per inwoner word vir 'n besoekersitkamer, sitkamer en sonstoepe toegelaat. Waar die behoefte aan 'n terapiekamer, soos byvoorbeeld vir die doel van arbeids- en fisioterapie deur die Departement van Gesondheid en Welsyn bevestig word, word die oprigting van sodanige kamer wel op meriete oorweeg, mits die oppervlakte nie 0,3 vk. meter per inwoner oorskry nie. Dit is dus duidelik dat wanneer daar by die oprigting van 'n tehuis met behulp van Staatsfondse

vir 'n lokaal uitsluitlik vir groepsorg en groepwerk beplan word, 'n deel van die toegelate ruimte vir 'n sitkamer(s), besoekerssitkamer(s) en sonstoep(e) gebruik sal moet word. Dit staan die beheerliggaam van elke tehuis egter vry om sodanige lokaal op eie koste aan te bring.

Tydens die ondersoek het die hoofde van drie tehuise op die platteland verklaar dat daar geen lokale was waar die byeenkomste met gemak sou kon plaasvind nie. By die res van die tehuise was daar ook geen lokale vir hierdie doel afgesonder nie maar daar was wel ruimte beskikbaar in die sit-, eet- of ontspanningskamers. Dit het egter meegebring dat hierdie vertrekke slegs beskikbaar was wanneer dit nie vir ander doeleindes benodig was nie.

Die posisie in die stad ten opsigte van ruimte vir groepsorg en groepwerk het in 'n geringe mate van dié op die platteland verskil. Alhoewel 18 van die 22 tehuise wel van sit-, eet- en ontspanningskamers vir byeenkomste gebruik gemaak het, het hierdie vertrekke by al die tehuise wel ruimte vir die aanbieding van programme en aktiwiteite gehad. In die ander vier tehuise was die posisie soos volg: een het oor 'n saal beskik terwyl die inwoners van 'n ander 'n aangrensende gemeenskapsentrum tot hulle beskikking gehad het. Een van die hoofde het genoem dat die byeenkomste in die terapiekamer plaasvind, terwyl 'n ander die handwerkkamer gemeld het. Die posisie in die stad ten opsigte van ruimte vir die aanbieding van programme en aktiwiteite was dus beter as op die platteland.

Wanneer dit in aanmerking geneem word dat by 90,7% van die tehuise

in die area van ondersoek daar van son-, eet- en ontspanningskamers gebruik gemaak moes word vir die aanbieding van programme, kan dit afgelei word dat daar 'n groot leemte op hierdie gebied by tehuise bestaan het. Probleme ontstaan as gevolg van die feit dat hierdie openbare vertrekke vir die duur van die byeenkoms nie beskikbaar is vir nie-deelnemende inwoners en hul besoekers nie. Die tyd en duur van die byeenkomste was noodwendig ook van die roetine van die tehuis afhanklik. Sodra die vertrek waar die byeenkoms plaasgevind het vir ander tehuisaangeleenthede benodig is, soos byvoorbeeld vir 'n biduur of ete, moes die byeenkoms afgesluit word. Wanneer daar 'n bepaalde lokaal met die nodige fasiliteite afgesonder word, beteken dit dat inwoners met die aktiwiteite waarin hulle geïnteresseerd is, sal kan voortgaan, selfs wanneer daar nie 'n georganiseerde byeenkoms is nie. Indien kaste en rakke in so 'n lokaal aangebring word, sal daar ook nie probleme met die opberging van apparaat, materiaal en voltooide artikels gevind word nie.

Alhoewel tehuise vir bejaardes nie in die eerste plek met die oog op ontspanning opgerig word nie, bly dit die ideaal dat elke tehuis voorsiening sal maak vir 'n spesiale lokaal met die nodige geriewe vir groepaktiwiteite sodat vertrekke wat in werklikheid vir 'n ander doel ingerig is nie gebruik hoef te word nie.

SAMEVATTING

Deur middel van lenings en subsidies maak die staat ruim voorsiening vir die huisvesting van bejaardes in beide die ekonomiese en sub-ekonomiese groep. Boustandaarde maak ook voorsiening vir ontspanningsfasiliteite vir die inwoners. Subsidies aan die tehuise word bereken op grond van die inkomste

en gesondheidstoestand van die inwoners.

Aangaande die beheerliggame van die tehuse in die ondersoekgebied, is gevind dat die SKDB en die ACVV die twee grootste voorsieners van tehuse was. Gesamentlik het hierdie twee instansies 68% van die tehuse beheer. Daar was twee organisasies in die stad en een op die platteland van wie die uitsluitlike doel welsynsdienste aan bejaardes was. In die stad het vyf en op die platteland twee tehuse onder jurisdiksie van hierdie twee organisasies geval.

Wat die rol van die onderskeie kerke betref, is gevind dat daar ses verskillende kerklike denominasies was wat huisvesting vir bejaardes voorsien het, alhoewel dit nie noodwendig slegs vir lidmate van hulle eie kerk was nie. Met betrekking tot die samestelling van geboue is gevind dat 13,1% van die inwoners in woonstelle en die res in kamers of siekesale gehuisves is. Indien die persoonlike omstandighede van die inwoners met betrekking tot hul finansiële posisie ontleed word, word gevind dat 26,9% van die inwoners in die ekonomiese groep geval het. Daar moet gevolglik hoofsaaklik op ontspanning vir die sub-ekonomiese groep gekonsentreer word.

Aangaande gesondheidstoestande is gevind dat 34,4% van die inwoners in die tehuse en al die woonstelbewoners (13,1%) nog gesond en aktief genoeg was om met vrug aan groepaktiwiteite deel te neem.

Die feit dat 38,7% van die inwoners as verswak geklassifiseer is, beteken dat spesiale aandag aan programme en aktiwiteite vir hierdie groep wenslik sou wees.

Wanneer die behoefte aan programme en aktiwiteite egter vergelyk word met

die beskikbare ruimte daarvoor in die tehuise, is gevind dat 'n groot leemte op hierdie gebied in die tehuise bestaan het.

Die aanbieding van groepsorg en maatskaplike groepwerk in tehuise word egter ook deur die persoonlike omstandighede van die inwoners beïnvloed.

Op hierdie aangeleentheid word in die volgende hoofstuk gekonsentreer.

---o0o---

HOOFSTUK VII

PERSOONLIKE BESONDERHEDE VAN INWONERS IN TEHUISE VIR BEJAARDES

Die aanbieding van groepsorg en groepwerk in 'n tehuis vir bejaardes sal grootliks bepaal word deur die inisiatief van die hoof van die tehuis en sy personeel, die fasiliteite beskikbaar en, ewe belangrik, die beleid van die beheerliggaam en die eise wat laasgenoemde ten opsigte van die aanbieding van groepprogramme stel. Die benutting van hierdie programme deur die inwoners daarenteen sal in hoofsaak bepaal word deur die geestes- en fisiese gesondheid van die inwoners, maar eweseer deur persoonlik faktore wat 'n invloed op hulle deelname sal hê, soos byvoorbeeld ouderdom, geslag, huwelik=staat, opvoedkundige kwalifikasies, beroepe wat deur hulle beoefen is, plek van verblyf vóór opname, en aantal jare reeds in die tehuis woonagtig, asook die aard van hulle huisvesting in die tehuis. Dit is die bedoeling om dié hoofstuk te wy aan 'n beknopte uiteensetting van hierdie faktore in soverre dit 'n uitwerking op hulle deelname aan tehuisprogramme kon hê.

7.1 GESONDHEIDSTOESTAND

Wanneer die gesondheidstoestand van die inwoners gemeld word, moet in aanmerking geneem word dat dit op beide die geestes- en fisiese gesondheid dui.

Vir die doeleindes van subsidie word alle sub-ekonomiese inwoners in gesubsidieerde tehuise vir bejaardes deur die Departement van Gesondheid en Welsyn in groepe 1, 2, of 3 ingedeel, afhangende van hulle gesondheidstoestand. (Sien par. 6.2.2 vir 'n uiteensetting van

die aard van hierdie groepe) In elke tehuis is egter ook inwoners op wie hierdie indeling nie van toepassing is nie omdat hulle as ekonomiese inwoners beskou word, dit wil sê persone met 'n inkomste van meer as R300.00 per maand. In tabel 4 word die inwoners in elkeen van hierdie groepe sowel as dié op wie die indeling nie van toepassing was nie, aangetoon.

TABEL 4: INDELING VAN INWONERS IN GROEPE DEUR DIE DEPARTEMENT VAN GESONDHEID EN WELSYN

GROEP	AANTAL	PERSENTASIE
Een	142	32,2
Twee	105	23,8
Drie	93	21,1
N.V.T.	101	22,9
TOTAAL	441	100,0

Tabel 4 toon aan dat 32,2% van die inwoners in groep 1 geval het en hulself dus nog kon help. In tabel nr. 2 is gemeld dat 13,1% van die inwoners in woonstelle gewoon het. Hierdie persone is in die reël nog gesond en aktief. Dit beteken dus dat bykans die helfte van die respondente (45,3% nog met gemak aan groepsorg- en groepwerkaktiwiteite sou kon deelneem.

Tabel 4 toon ook aan dat 22,9% van die respondente in die ekonomiese groep geval het. Hierdie persone se ekonomiese posisie het hulle toegelaat om vorme van ontspanning te bekom wat dikwels nie vir die sub-ekonomiese in-

woners moontlik was nie. Indien hulle gesondheidstoestand dit toegelaat het, sou hulle ook meer in staat gewees het om hulle ontspanning buite die tehuise te soek en sou hulle dus nie so afhanklik wees van die programme wat in die tehuis op die gebied van groepsorg georganiseer is nie. Aan die ander kant was die ekonomiese groep, indien hulle aan die tehuisprogramme deelgeneem het, makliker in staat om 'n finansiële bydrae tot die aanbieding van die programme te maak, soos wel deur 82,5% van die maatskaplike werkers aanbeveel is. (Vergelyk par. 13.2.10) Op hierdie gebied kon hulle dus 'n aanwinst vir die groepe wees.

Uit tabel 4 word ook afgelei dat 44,9% van die respondente in groepe 2 en 3 geklassifiseer is. Persone in hierdie groep(e) word deur die Departement van Gesondheid en Welsyn as verswak ten opsigte van gees en/of liggaam geklassifiseer. Dit beteken dus dat byna die helfte van die respondente verswak was. Wanneer in gedagte gehou word dat sommige van die ekonomiese respondente wat in die tehuise ingewoon het waarskynlik ook in 'n toestand van verswaktheid verkeer het, kon die totale aantal verswaktes in tehuise selfs nog meer beloop het. Hierdie faktor het 'n belangrike uitwerking gehad op die deelname van inwoners aan sowel ongeorganiseerde as georganiseerde bedrywighede in die tehuise, soos in hoofstukke 9 en 14 aangetoon word. Weens hulle gesondheistoestand, was dit nie vir hierdie groep persone altyd moontlik om met gemak by die programme in te skakel nie en was dit dus noodsaaklik om spesiale programme te reël om in hulle behoeftes te voorsien.

Die hoofde van 26,3% van die tehuise het gemeld dat daar geen programme van enige aard vir die verswaktes in die tehuise aangebied

word nie. Dit kan dus met reg verklaar word dat daar op die gebied van groepsorg vir verswakte bejaardes 'n leemte in die tehuise bestaan het. Daar moet ook in aanmerking geneem word dat bejaardes met swak gesondheid dikwels gefrustreerd is as gevolg van leedigheid. Deur middel van groepwerk kan hulle gehelp word om hierdie frustrasie te verwerk. Dit is egter gevind dat daar slegs by 40 van die tehuise, soos aangetoon in tabel 32, maatskaplike werkers ingeskakel was. By 33 van hierdie tehuise het die maatskaplike werkers geen programme vir verswaktes aangebied nie. Aangesien slegs 'n maatskaplike werker groepwerk kan onderneem, kan dit dus aanvaar word dat die moontlikheid van groepwerk met verswaktes slegs by sewe (9,3%) van die vyf en sewentig tehuise wat in die ondersoekgroep ingesluit is, bestaan het. Ook op die gebied van groepwerk met verswakte bejaardes was daar dus 'n ernstige leemte in die tehuise.

7.2

OUERDOMSVERSPREIDING

Namate 'n persoon ouer word, neem sy geestes- en fisiese vermoëns af en deelname aan groepaktiwiteite word gevolglik nadelig beïnvloed. Die ouderdomme van die bejaardes, ingesluit in die ondersoekgroep, gee derhalwe in 'n mate 'n aanduiding van die moontlikheid op aktiewe inskakeling by die programme. Dit moet in gedagte gehou word dat die toelatingsvereiste vir persone in tehuise 60 jaar in geval van 'n vroulike en 65 jaar in geval van 'n manlike persoon is. In uitsonderlike gevalle word egter persone van jonger as 60 jaar toegelaat. 'n Voorbeeld hiervan is die geval van 'n 57-jarige vrou wat weens mongolisme sorgbehoewend was en noodgedwonge in 'n tehuis vir bejaardes opgeneem moes word. In tabel 5 word die

ouderdomsverspreiding van respondente weergegee.

TABEL 5: OUDERDOMSVERSPREIDING

OUDERDOMSGROEP (in jare)	AANTAL	PERSENTASIE
Jonger as 60	4	0,9
60 - 64	6	1,3
65 - 69	27	6,1
70 - 74	74	16,8
75 - 79	101	22,9
80 - 84	111	25,1
85 - 89	73	16,6
90 - 94	37	8,4
95 - 99	8	1,8
TOTAAL	441	99,9

Tabel 5 toon aan dat slegs 8,3% van die respondente jonger as 70 jaar was terwyl 74,8% 75 jaar en ouer was. Ongeveer driekwart van die inwoners het dus in die groep geval wat gewoonlik met hoë ouderdom geassosieer word. Dit kan aanvaar word dat daar by hierdie groep al 'n afname in die fisiese en geestesvermoëns plaasgevind het en hulle kon dus dikwels nie met gemak aan al die ontspanningsaktiwiteite deelneem nie. Tabel 5 toon ook dat 26,8%

van die bejaardes 85 jaar en ouer was. Die Departement van Gesondheid en Welsyn plaas alle sub-ekonomiese persone in hierdie ouderdomsgroep outomaties in groep 3, dit wil sê dié groep wat as uiters verswak beskou word. Dit is dus duidelik dat deelname aan die programme in tehuise nadelig beïnvloed kon gewees het weens die feit dat die bejaardes meesal in die hoër ouderdomsgroepe geval het. Dit beklemtoon egter die nodigheid van aanpassings in die programme sodat die verswakte en ouer bejaardes makliker kan inskakel.

7.3

GESLAG

Die lewensverwagting van die vrou in die RSA, soos trouens in die res van die wêreld, is hoër as dié van die man. Daarom is dit begryplik dat in die area van die ondersoek 82,5% vroulike persone in die tehuise woonagtig was teenoor slegs 17,5% manlikes. Met die veel groter aantal vroulike as manlike persone in tehuise kan die gevaar bestaan dat die behoeftes en belangstellings van die manlike inwoners in die aanbieding van programme en aktiwiteite in die tehuise nie genoegsaam in aanmerking geneem word nie. Dit kan dui op die belangrikheid daarvan dat, indien programme gereël word waarin slegs vroue belangstel, soos byvoorbeeld naaldwerk-groepe, daar afsonderlike groepe gereël moet word om in die behoeftes van die manlike inwoners te voorsien.

7.4

HUISTAAL

Tydens die ondersoek het 'n maatskaplike werker dit onder die aandag van die ondersoeker gebring dat probleme ondervind word wan-

neer 'n personeellid in 'n tehuis nie by magte is om 'n inwoner in sy eie taal gemaklik te woord te staan nie. 'n Inwoner kan ook probleme ondervind wanneer sy huistaal verskil van die van die meerderheid van die res van die inwoners. Daarom is dit as belangrik beskou om die huistaal van die inwoners na te gaan. In tabel 6 word die getal aangetoon wat een of beide landstale as huistaal gehad het asook die aantal andertaliges.

TABEL 6: HUISTAAL

HUISTAAL	AANTAL	PERSENTASIE
Afrikaans	286	64,9
Engels	123	27,9
Albei	29	6,6
Ander	16	3,6

Die totale aantal respondente volgens tabel 6 is meer as die 441 persone wat in die ondersoek ingesluit is. Die rede is dat sommige van die respondente benewens Afrikaans of Engels ook 'n ander taal as huistaal gehad het. In hierdie verband is Hebreeus, Duits, Hollands en Spaans gemeld.

Volgens tabel 6 was die grootste meerderheid van die inwoners Afrikaanssprekend (64,9%). Die 1980-Sensus het aangetoon dat van die Blanke-bevolking in die RSA 59,4% Afrikaanssprekend was. 1)

In die tehuise was daar dus 'n groter persentasie Afrikaanssprekendes as in die gemeenskappe buite die tehuise. Die feit dat 64,9% van die inwoners Afrikaanssprekend was, dui op die belangrikheid van programme wat in die smaak van Afrikaanssprekendes val. Sorg moet egter gedra word dat daar in verhouding in die behoeftes van albei hierdie taalgroepe voorsien word. Waar uitvoerbaar, moet die verskillende taalgroepe in afsonderlike groepe geplaas word vir groepsaktiwiteite. In een tehuis het die maatskaplike werker selfs afsonderlike groepe vir andertaliges gereël. Alhoewel sy nie die ander tale magtig was nie en van die dienste van 'n tolk gebruik moes maak, het die groeplede wel bevrediging uit die byeenkomste gekry.

7.5

HUWELIKSTAAT

Dit is begryplik dat 'n egpaar tehuislewe op 'n ander wyse as onge- troude persone sal ervaar. Omdat hulle mekaar as geselskap het, is hulle nie in dieselfde mate as ongetroudes aan eensaamheid in die tehuis onderworpe nie. Daarom sal daar waarskynlik 'n groter behoefte aan programme en aktiwiteite by die ongetroude persone wees. Tabel 7 toon die huwelikstaat van die inwoners aan.

TABEL 7: HUWELIKSTAAT

HUWELIKSTAAT	INWONERS	
	AANTAL	PERSENTASIE
Getroud	59	13,4
Nooit getroud	86	19,5
Weduwee	258	58,5
Wewenaar	29	6,6
Geskei	8	1,8
Vervreemd	1	0,2
TOTAAL	441	100,0

Uit tabel 7 is dit duidelik dat 13,4% van die inwoners as egpare in die tehuise woonagtig was teenoor 86,6% wat geen huweliksmaat gehad het nie. Enkele van die egpare het egter nie saam met hulle huweliksmats in die tehuise gewoon nie. Daar het gevalle voorgekom waar een lid van 'n egpaar alleen in die tehuis gebly het weens verswaktheid terwyl die ander een nog in die gemeenskap buite die tehuis gewoon het. In ander gevalle moes een van die egpaar in die tehuis na 'n tehuis vir verswakte bejaardes verskuif word weens die feit dat die tehuis waar hulle gebly het nie vir verswakte bejaardes voorsiening gemaak het nie. Indien sodanig gevalle ook by die syfer vir ongetroudes gevoeg word, kan die persentasie alleenlopende persone ietwat hoër as 86,6% wees.

Die feit dat 19,5% van die inwoners nooit getroud was nie, bring mee dat hulle geen kinders het om na hulle om te sien nie. Die moontlikheid van eensaamheid was by hulle dus selfs groter as in die geval van weduwees en wewenaars. Programme op die gebied van groepsorg en groepwerk het dus belangrik geblyk te wees in dié sin dat dit eensaamheid, en moontlike frustrasie as gevolg van eensaamheid kon teenwerk.

7.6

OPVOEDKUNDIGE KWALIFIKASIES

Die opvoedkundige standaard wat iemand bereik het, moet in verband gebring word met sy vermoëns, vaardighede en belangstellings op sowel intellektuele as ander gebiede. Tydens die ondersoek het die hoof van 'n tehuis in hierdie verband gemeld dat dit haar ervaring is dat 'n persoon met akademiese kwalifikasies moeilik in 'n tehuis aanpas, veral wanneer die opvoedkundige peil van die inwoners

laer as syne is. Daarom is dit noodsaaklik dat in die aanbieding van programme in die tehuis die standaard van opvoeding van die inwoners in ag geneem moet word. Tabel 8 toon die opvoedingspeil van die inwoners aan.

TABEL 8: OPVOEDINGSPEIL VAN INWONERS

OPVOEDINGSPEIL	INWONERS	
	AANTAL	PERSENTASIE
Geen skoolonderrig	20	4,6
Minder as St. 6	74	16,8
St. 6	94	21,3
St. 7	59	13,4
St. 8	57	12,9
St. 9	18	4,1
St. 10	56	12,7
Onderwyskollege-opleiding	31	7,0
Tegniese Kollege-opleiding	12	2,7
Universiteitsopleiding	15	3,4
Vakleerlingskap voltooi	7	1,6
Ander opleiding	23	5,2
Onseker oor opleiding	63	14,3

Die totale aantal kwalifikasies in tabel 8 aangetoon is, soos verwag moet word, meer as die 441 persone wat in die ondersoek ingesluit was omdat sommige persone skool- sowel as naskoolse opleiding geniet het. Diegene wat onseker oor hulle opleiding was, was meestal inwoners wat in sodanige mate geestes- of liggaamlik verswak was dat inligting nie van hulle bekom kon word nie, of van enigiemand anders nie. Onder "ander opleiding" ressorteer diegene wat wel naskoolse opleiding ontvang het, maar nie aan 'n universiteit of kollege nie byvoorbeeld opleiding in verpleging.

Tabel 8 toon ook aan dat 4,6% van die inwoners geen skoolopleiding gehad het nie, dat slegs 16,8% st. 6 geslaag het, 12,9% st. 8 en 12,7% st. 10. Universiteits- of kollege-opleiding is slegs deur 13,1% ontvang terwyl 1,6% 'n vakleerlingskap voltooi het. Die opvoedkundige standaard van die inwoners kan derhalwe nie as hoog beskou word nie. Dit kan waarskynlik daaraan toegeskryf word dat 74,8% van die inwoners, soos uit tabel 5 afgelei kan word, ouer as 75 jaar was en dat die algemene standaard van opvoeding in die jare toe hulle die skool bygewoon het, aansienlik laer as tans was. Dieselfde geld ook vir naskoolse opleiding. Met hierdie feit moet rekening gehou word wanneer programme in tehuise beplan word. Daar moet vooraf voorgestel word of die intellektuele eise van programme strook met die intellektuele vermoëns van die tehuisbewoners. Aan die ander kant mag die belangstellings van die relatief klein aantal persone wat naskoolse opleiding ontvang het (19,9%), soos uit tabel 8 afgelei kan word, ook nie uit die oog verloor word nie.

7.7

BEROEPE DEUR INWONERS BEOEFEN

Dit kan aanvaar word dat die meeste persone na aftrede hulle belangstelling behou in die beroep wat hulle beoefen het. Dit bring mee dat tehuisinwoners belangstelling sal toon in programme wat aansluit by die beroepe wat hulle beoefen het. Daar is sommige beroepe waarin die afgetredene byvoorbeeld daaraan gewoond was om sterk leiding te gee. Indien hy dus in 'n bepaalde program of aktiwiteit in 'n tehuis geïnteresseerd is, kan hy waardevolle hulp verleen, hetsy as groepleier of komiteelid. Tabel 9 toon die aard van beroepe aan wat die inwoners vóór aftrede beoefen het.

TABEL 9: BEROEPE VAN INWONERS

BEROEP	INWONERS	
	AANTAL	PERSENTASIE
Professie	43	9,8
Klerklik	40	9,1
Geskoold	23	5,2
Nie-geskoold	320	72,6
Onseker	22	5,0

Soos verwag kan word, het sommige inwoners beroepe in meer as een van die bogenoemde kategorieë beoefen. Die persentasies wat as onseker aangegee is, dui op inwoners wat sodanig verswak was dat

inligting nie van hulle of van ander persone bekom kon word nie.

Die vier verskillende kategorieë is soos volg saamgestel:

Professie: onderwys, personeelbestuur, musiekopleiding aan 'n kollege of universiteit, uitgewerswerk, ingenieurswese, dosent aan 'n universiteit.

Klerklik: Alle persone wat kantoorwerk gedoen het, ook dié in uitvoerende poste.

Geskoold: Alle opgeleide verpleegkundiges, polisieamptenare, musici sonder opleiding aan 'n universiteit of kollege.

Nie-geskoold: Alle ander persone wat nie by een van die bogenoemde groepe ingesluit kon word nie, byvoorbeeld huisvroue, boëre, onopgeleide verpleegsters asook onderwyseresse sonder opleiding.

Volgens tabel 9 het die meeste van die inwoners, naamlik 72,6%, ongeskoolde werk verrig. Soos in die geval van die opvoedkundige standaard van die inwoners moet daar ook in hierdie verband in gedagte gehou word dat 74,8% van die inwoners ouer as 75 jaar was (tabel 5). Hulle moes dus op 'n beroep besluit toe naskoolse opleiding, veral vir vroue, nie 'n algemene gebruik was nie. Die ekonomiese toestande van sewentig jaar en langer gelede was ook nie sodanig dat dit bevorderlik vir naskoolse opleiding was nie.

'n Ander afleiding wat uit tabel 9 gemaak kan word, is dat daar 'n relatief klein persentasie professionele persone (9,8%) in oue-

tehuise woonagtig was. Hierdie bejaardes is dikwels eensaam in tehuise weens 'n gebrek aan stimulerende aktiwiteite en vriende met wie hulle op intellektuele wyse kan kommunikeer. Wanneer programme vir tehuise beplan word, moet die behoeftes van hierdie groep persone dus nie uit die oog verloor word nie.

Die aantal persone wat 'n klerklike beroep beoefen het (9,1%) en die aantal wat geskoolde werk verrig het (5,2%) is eweens gering. Hierdie bejaardes kan egter ook waardevolle hulp op die gebied van groepsorg verleen, soos byvoorbeeld met die uitstuur van kennisgewings en die waarneming van die boekhouding van die groepe. As voorbeeld van die diens wat deur 'n geskoolde bejaarde in 'n stedelike tehuis gelewer is, kan die volgende genoem word:

Mnr. D. was 'n geskoolde sierskrywer. Hy het 'n besondere liefde vir sy werk gehad. Gevolglik het die hoof aan hom 'n vertrek in die tehuis beskikbaar gestel waar hy daarmee kon voortgaan. In die tehuis was hy dikwels behulpsaam met die uitskryf van kennisgewings vir groepbyeenkomste en die voorsiening van kaartjies om plekke by onthale aan te dui. Persone en instansies uit die gemeenskap buite die tehuis het hom ook dikwels genader om adresse, plakkate, ensovoorts te maak. Op hierdie wyse is die publiek ook in kontak met die tehuis gebring.

Van die respondente wat nie-geskoolde werk verrig het, was 52,8%, dit wil sê 38,3% van alle inwoners as huisvroue werksaam. Hierdie persone kon dus waardevolle hulp verleen by programme waar die kennis en vaardigheid van huisvroue te pas sou kom soos byvoorbeeld by 'n verskeidenheid vorme van handwerk. Sorg moet egter gedra word dat die handwerkaktiwiteite nie die groepbyeenkomste sodanig oorheers dat mense wat nie daarin belangstel nie, ontuis sal voel nie.

7.8

WOONPLEK VÓÓR OPNAME IN TEHUIS

Die aanpassingsprobleme word vir 'n bejaarde vererger wanneer hy na 'n tehuis moet gaan wat ver van sy vertroude omgewing geleë is, soos byvoorbeeld wanneer hy van die platteland na 'n stedelike tehuis moet gaan. Daar is by die inwoners navraag gedoen na hulle plek van verblyf vóór opname in die tehuis. Daar is gevind dat 7,9% van die plattelandse inwoners van die stad gekom het. Van die stedelike inwoners het 15,5% van die platteland gekom. Dit kan dus aanvaar word dat 23,4% van die bejaardes in 'n groter mate as die res van die inwoners verminderde kontak met hul vorige vriende gehad het en waarskynlik groter eensaamheid ondervind het. Daar kon derhalwe by hierdie persone 'n leemte bestaan het wat deur middel van programme op die gebied van groepsorg gevul kon word. In geval van ernstige aanpassingsprobleme in die tehuis as gevolg van eensaamheid, sou groepwerk in 'n behoefte kon voorsien.

7.9

TYDPERK VAN VERBLYF IN TEHUIS

Die tydperk van verblyf in 'n tehuis het 'n uitwerking op die mate waarin 'n inwoner reeds in die tehuis aangepas is. Indien 'n persoon wat reeds enkele jare in 'n tehuis woonagtig is wel nog aanpassingsprobleme ondervind, is dit 'n aanduiding dat daar nog dieperliggende faktore is wat daartoe meewerk en dat inskakeling by groepwerk as essensieel beskou moet word. Tabel 35 toon die tydperk van verblyf van die bejaardes in die tehuis aan.

TABEL 10: TYDPERK VAN VERBLYF IN TEHUISE

JARE	AANTAL	PERSENTASIE
Minder as 1 jaar	12	2,8
1 - 2 jaar 11 maande	124	28,1
3 - 3 jaar 11 maande	53	12,0
4 - 4 jaar 11 maande	45	10,2
Meer as 5 jaar	207	46,9
TOTAAL	441	100,0

Volgens tabel 10 was 69,1% van die inwoners reeds drie jaar of langer in die tehuise woonagtig, terwyl bykans die helfte (46,9%) langer as 5 jaar in die tehuise gewoon het. Dit beteken dat die meeste van die inwoners alreeds goed in die tehuise aangepas behoort te gewees het. Indien 'n maatskaplike werker dus met die oog op aanpassingsprobleme van die bejaardes groepwerk wou doen, sou hy dit waarskynlik moes doen met die 2,8% van die inwoners wat minder as een jaar in die tehuis gewoon het.

Wanneer 'n persoon reeds langer as 5 jaar in 'n tehuis woon, bestaan die gevaar dat daar moontlik 'n mate van verwydering kon ingetree het tussen hom en die gemeenskap buite die tehuis, insonderheid sy vorige vriende. Dit impliseer dat hierdie persone 'n behoefte aan programme in groepsorg mag hê. Op een na het al die tehuise groepe vir bejaardes gehad waaruit groepsorg gevloei

het (par. 13.2.4). Dit kan dus beweer word dat die inwoners van tehuise wel die geleentheid gehad het om by programme in die tehuise in te skakel en dat daar op hierdie wyse vergoed is vir die verwydering wat daar tussen hulle en die groter gemeenskap gekom het.

7.10 AARD VAN HUISVESTING IN TEHUIS

In Hoofstuk VI is daarop gewys dat persone in woonstelle in die reël in die ekonomiese groep val, aktief en gesond is en dus 'n sinvolle bydrae tot die programme in die tehuis kan lewer. Van die inwoners in die ondersoekgroep het slegs 10,9% in hierdie kategorie geval. Tehuisinwoners wat in die sub-ekonomiese groep val, is egter weens hul ekonomiese en gesondheidstoestand in 'n groter mate van georganiseerde programme in groepsorg en groepswerk afhanklik. Die feit dat 89,1% van die persone in die ondersoekgroep onder laasgenoemde groep geressorteer het, dui op die belangrikheid van groepsorg en groepwerk in die tehuise. Die aard van die programme moet egter sodanig wees dat dit die woonstelbewoners tot bywoning sal prikkel.

SAMEVATTING

Die noodsaaklikheid van die aanbieding van programme in groepsorg en groepswerk in die tehuise is deur die persoonlike omstandighede van die inwoners beklemtoon. Van die respondente is 44,9% deur die Departement van Gesondheid en Welsyn as verswak gekategoriseer. Wat ouderdom betref, was 74,8% van die inwoners ouer as 75 jaar. Daarby was bykans die helfte reeds langer as vyf jaar in die tehuise woonagtig en dit kan aanvaar word dat hulle al in 'n sekere mate hulle bande met die gemeenskap buite die te=

huis en met hulle vorige vriende verbreek het, veral in die geval van bykans 'n kwart van die persone wat vanaf die platteland na die stad, of omgekeerd, verhuis het. Ongeveer 90% van die inwoners was ongetroud en het waarskynlik 'n groter behoefte aan programme in die tehuis as die egpare gehad.

Meer as 80% van die inwoners was vroulik. Die gevaar het dus bestaan dat in die aanbieding van programme op die gebied van groepsorg en groepwerk die behoeftes van manlike persone oor die hoof gesien kon word. Aangesien 64,9% van die respondente Afrikaanssprekend was, sou die aanbieding van programme meesal in Afrikaans moes wees, alhoewel die behoeftes van Engelssprekendes en andertaliges ook in ag geneem moes word.

Wanneer in ag geneem word dat slegs 12,7% van die respondente oor 'n matrieksertifikaat beskik het en slegs 13,1% opleiding aan 'n universiteit of kollege geniet het, is dit begryplik dat bykans driekwart van die inwoners nie-ge-skoolde werk verrig het. Die verantwoordelikheid het by die aanbieders van programme berus om toe te sien dat daar voorsien word in die behoeftes van die kleiner groep persone wat naskoolse opleiding geniet het.

Slegs 10,9% van die respondente het in woonstelle gewoon, was uit die ekonomiese groep en het waarskynlik in 'n mindere mate behoefte aan programme gehad, alhoewel hulle 'n sinvolle bydrae tot tehuisprogramme kon lewer in gevalle waar hulle wel daarby ingeskakel het.

Dit is dus duidelik dat die persoonlike omstandighede van die inwoners 'n invloed op hul deelname aan die programme in die tehuise kon hê. Die deelname kon egter ook beïnvloed word deur die wyse waarop hulle hul vrye tyd vóór opname bestee het. In Hoofstuk VIII word 'n beknopte uiteensetting gegee van die vryetydsbesteding van inwoners gedurende die jaar vóór opname in die tehuise.

VERWYSINGS

1. S.A. Statistieke 1982 Bevolking, Huistaal, p 124

HOOFSTUK VIII

VRYETYDSBESTEDING VAN INWONERS VÓÓR OPNAME
IN DIE TEHUISE

Opname in 'n tehuis vir bejaardes, soos aangetoon in Hoofstuk III, gaan vir die meeste bejaardes gepaard met verminderde kontak met familie en vriende - 'n aspek wat dikwels tot ernstige aanpassingsprobleme lei. Aansluitend hierby is ook melding gemaak daarvan dat bejaardes in sommige tehuise dikwels ledig en selfs verveeld is as gevolg van gebrekkige stimulerende aktiwiteite. Verminderde kontak met familie en vriende en ledigheid werk eenzaamheid en frustrasie in die hand, veral vir diegene wat vóór opname na aan familie en vriende geleef het en hulself op stimulerende wyse besig kon hou.

Dit is die bedoeling om in hierdie hoofstuk 'n beeld te gee van sommige bejaardes se vryetydsbesteding vóór opname in die tehuise omdat dit ten nouste verband hou met hulle aanpassing in die tehuise. Omdat die geheue van 'n bejaarde hom dikwels in die steek laat, is hierdie inligting slegs in-gewin by dié bejaardes in die ondersoekgroep wat minder as twee jaar in die tehuise woonagtig was. Sommige van hulle was te verswak om die vrae te beantwoord, terwyl niemand in die tehuis goed genoeg met hulle bekend was om die verlangde inligting te verstrek nie. Die gegewens in hierdie hoofstuk het dus slegs betrekking gehad op 56 (12,7%) van die inwoners.

Die vrae wat aan die inwoners gestel is, het verwys na die aard van vryetydsbesteding direk vóór opname in die tehuis. Daar is van die veronderstelling uitgegaan dat indien hierdie gegewens vergelyk word met die wyse waarop die bejaardes hul vryetyd ná opname bestee het, 'n aanduiding ver-

kry sou kon word van die mate waarin die lewenspatroon van die bejaardes ná opname verander het.

Die inligting wat van die inwoners verkry is, het betrekking gehad op hulle kontak met familie en vriende, die bywoning van sportbyeenkomste, uitstappies, partytjies en ander vorme van vermaak asook die genieting van televisie, die radio en grammofoonplate. Deelname aan kerklike bedrywighede en vakansies is ook in aanmerking geneem. 'n Poging is eweneens aangewend om vas te stel in welke mate die bejaardes aktief in die verenigingslewe in die gemeenskap betrokke was en of hulle aan enige klubs verbonde was. Ten laaste is vrae aan die inwoners gestel oor die stokperdjies wat deur hulle beoefen is.

8.1 KONTAK MET FAMILIE EN VRIENDE

Kontak met sy medemens is nie slegs vir elke individu belangrik nie, maar dit is ook noodsaaklik. Wanneer hy jonger is, word die grootste deel van sy tyd bestee aan lonende arbeid om in sy lewensonderhoud te voorsien. In sy vrye tyd kan hy homself besig hou met stokperdjies en ander aktiwiteite waarin hy belangstel. Wanneer hy egter aftree, word hy gewoonlik gelaat met 'n oormaat van vrye tyd wat gebruik moet word. Almal het nie geleer om stokperdjies waarmee hulle die ledige ure kan vul, te beoefen nie. Met die styging in lewensjare, neem die mens se kragte en vermoëns ook af en is dit nie meer moontlik om in dieselfde mate as voorheen besig te wees nie. Bejaardes het dus meer tyd tot hulle beskikking vir kommunikasie met familie en vriende. Nie alleen word hulle deur kontak met ander gehelp om hulle ledige ure te vul nie, maar hulle word ook daardeur onderskraag.

Afgesien van telefoniese kontak, kan kontak met familie en vriende veral op tweeërlei wyse geskied, naamlik deur sosiale besoeke aan die bejaarde en besoeke wat deur die bejaarde afgelê word. Tabel 11 gee 'n aanduiding van die gereeldheid waarmee die respondente deur hulle familie en vriende besoek is.

TABEL 11: DIE GEREELDHEID VAN SOSIALE BESOEKE AAN BEJAARDES DEUR FAMILIE EN VRIENDE Voór OPNAME IN DIE TEHUISE

GEREELDHEID VAN BESOEKE	AANTAL	PERSENTASIE
Daaglik	14	25,0
Weeklik	25	44,6
Maandelik	7	12,5
Kwartaallik	2	3,6
Selde	2	3,6
Nooit	3	5,4
Onseker	3	5,4
TOTAAL	56	100,1

Uit die gegewens in tabel 11 word afgelei dat die bejaardes in ruime mate deur hulle familie en vriende besoek is. In 82,1% van die gevalle het hulle minstens maandeliks besoeke ontvang,

terwyl 69,6% minstens weekliks besoek is en 25% selfs daagliks. Sommige van hierdie bejaardes het 'n spesiale vriend of vriendin gehad wat gereeld kontak met hulle gehou het. In gevalle waar hulle by die kinders ingewoon het, het laasgenoemde se vriende meermale ook hulle vriende geword en het hulle in die geselskap ge= deel wanneer die vriende hulle kinders besoek het. Waar daar kleinkinders in die huis was, het die bejaardes dikwels ook in die geselskap van die jonger geslag verkeer en dit het daartoe bygedra dat hulle hulle vergewis het van die leefwêreld van die jeug.

Slegs 'n klein persentasie van die bejaardes, naamlik 9% het selde of nooit besoeke ontvang. Hierdie persone kon derhalwe as een= saam beskou word.

Die posisie aangaande besoeke wat deur die bejaardes afgelê is, verskil in geringe mate van dié wat deur hulle ontvang is, soos in tabel 12 aangetoon.

TABEL 12: SOSIALE BESOEKE DEUR BEJAARDES AFGELê V66R OPNAME IN DIE TEHUISE

GEREELDHEID VAN BESOEKE	AANTAL	PERSENTASIE
Daagliks	8	14,3
Weekliks	26	46,4
Maandeliks	10	17,9
Kwartaalliks	2	3,6
Selde	5	8,9
Nooit	5	8,9
TOTAAL	56	100,0

Uit tabel 12 kan afgelei word dat meer as drie kwart (78,6%) van die bejaardes minstens een keer per maand besoeke afgelê het, terwyl 60,7% dit minstens weekliks gedoen het en 14,3% selfs daagliks. Daar was 17,8% van die bejaardes wat selde of nooit besoeke afgelê het. Wanneer tabelle 11 en 12 vergelyk word, is dit duidelik dat daar nie 'n beduidende verskil was tussen die besoeke wat ontvang is en dié wat afgelê is nie. Daar was wel 'n opvallende verskil tussen die persone wat selde of nooit besoek is (9%) en diegene wat selde of nooit besoeke afgelê het (17,8%).

Weens die beleid van die Departement van Gesondheid en Welsyn dat voorkeur vir opname aan verswakte bejaardes in tehuise gegee word, word dit dikwels gevind dat persone op waglyste van tehuise intussen verswak en sommige van hulle selfs huisgebonde raak. Hierin lê waarskynlik die verklaring opgesluit vir die verskynsel dat die groep bejaardes wat selde of nooit besoeke afgelê het groter was as die groep wat selde indien ooit besoeke ontvang het. In 'n ondersoek wat by die geriatriese kliniek in Tygerberg-Hospitaal in Parow-Vallei op 1150 pasiënte uitgevoer is, is gevind dat bykans 8% van die bejaardes wat nog in hulle huise gewoon het, huisgebonde was. 1) Hierdie bevinding stem ooreen met die reeds genoemde bevinding van die ondersoeker dat 9% van die bejaardes selde of nooit sosiale besoeke ontvang het en 17,8% selde of nooit besoeke afgelê het.

8.2

BELANGSTELLING IN SPORT GETOON

Belangstelling in sport kan op tweërlei wyse getoon word: deur aktief daaraan deel te neem of deur byeenkomste slegs as toeskouer by te woon. Van die bejaardes in die ondersoekgroep het

slegs 4 (7,1%) nog aktief aan een of ander vorm van sport deelneem, naamlik aan rolbal, swem, tennis, bergklim en perdry.

Daar kan dus verklaar word dat bykans al die bejaardes òf nie meer aktief aan sport wou deelneem nie, òf dat dit weens swak gesondheid nie meer vir hulle moontlik was nie.

Wat die bywoning van sportbyeenkomste betref, het 74,4% nooit meer enige byeenkoms bygewoon nie, terwyl 12,5% dit wel soms gedoen het. Slegs 8 persone (1,8%) was nog gereelde toeskouers. Alhoewel die hoë persentasie van nie-bywoning moontlik aan swak gesondheid toegeskryf kan word, was daar waarskynlik ook 'n gebrek aan belangstelling. Dit wil egter nie sê dat daar geen belangstelling in sport was nie, maar dit kan ook wees dat dit vir die bejaardes geriefliker was om die sportuitsendings oor die televisie en radio te volg. Sommige van die byeenkomste is vermoedelik ook bygewoon as gevolg van belangstelling in 'n familielid wat deelgeneem het en nie vanweë die belangstelling in die bepaalde sportsoort as sodanig nie. Die stelling kan dus gemaak word dat hoewel 'n geringe aantal bejaardes wel sportbyeenkomste bygewoon het, daar in die reël nie 'n groot belangstelling daarvoor was nie.

8.3

DEELNAME AAN UITSTAPPIES

Bejaardes beskik dikwels nie meer oor hul eie vervoer nie. Gevolglik is hulle van ander afhanklik vir byvoorbeeld 'n daguitstappie of selfs net 'n rit vir ontspanning. Die behoefte aan hierdie wyse van ontspanning kan soms so intens wees dat 'n bejaarde groot opoffering aangaan om daarin te voorsien, soos dui-

delik uit die volgende voorbeeld blyk.

Mnr. en mev. D. is 'n egpaar wat beide 'n maatskaplike pensioen ontvang. Albei van hulle is verlam en aan rolstoele gekluis-
ter. Mev. D. se middeljarige verstandelik vertraagde suster
woon ook by die egpaar in en ontvang ook 'n maatskaplike pen-
sioen. Die mobiliteit van hierdie drie persone is gering en
hulle het ook geen familie op die dorp nie en min vriende.
Gevolgtlik word hulle selde uitgeneem. Weens 'n intense be-
hoefte om aan hulle huisgebondenheid te ontkom, het hulle 'n
groot tweedehandse motor gekoop en nader hulle van tyd tot
tyd persone in die gemeenskap om hulle motor vir hulle te be-
stuur. Op hierdie wyse word hulle in staat gestel om meer
gereeld die buite-wêreld te geniet.

Vir die doeleindes van die ondersoek is sowel ontspanningsritte as
aangeleenthede soos byvoorbeeld pieknieks as uitstappies beskou.

Tabel 13 toon aan in welke mate die bejaardes aan sodanige uit-
stappies deelgeneem het.

**TABEL 13: DEELNAME AAN UITSTAPPIES V66R OPNAME IN
DIE TEHUISE**

GEREELDHEID VAN UITSTAPPIES	BEJAARDES	
	AANTAL	PERSENTASIE
Gereeld	16	28,6
Soms	15	26,8
Selde	9	16,1
Nooit	16	28,6
TOTAAL	56	100,1

Volgens tabel 13 het minder as een derde van die bejaardes, naamlik 28,6% en 26,8% onderskeidelik gereeld of soms uitstappies onderneem. Dit beteken dat 55,4% wel nog aan uitstappies deelgeneem het, terwyl 44,6% selde of nooit hierdie voorreg geniet het. Die laasgenoemde persentasie is besonder hoog en dui op 'n ernstige ontbering wat daar by bykans die helfte van die bejaardes vóór opname bestaan het.

8.4

BYWONING VAN PARTYTJIES

Wanneer 'n bejaarde weens vervoerprobleme nie meer op 'n uitstappie kan gaan nie, is dit dikwels vir hom nog moontlik om binnens- en buitenshuis 'n partytjie by te woon. Hierdie vorm van vermaak bring hom nie alleen in kontak met ander bejaardes nie, maar hy word ook die geleentheid gebied om versnaperinge te geniet - 'n voorreg wat hy nie altyd meer by sy eie huis het nie.

Die partytjies wat deur die bejaardes bygewoon is, het meesal die vorm van verjaardagvieringe by vriende en/of familie aange neem. Daar is gevind dat slegs 8,9% dikwels en 48,2% soms byeenkomste van hierdie aard bygewoon het. Wanneer hierdie twee persentasies saamgevoeg word, beteken dit dat 57,1% wel nog in hierdie voorreg gedeel het. Die orige 42,9% wat selde of nooit meege doen het, kan soos in die geval van uitstappies, as besonder hoog beskou word en dui ewe-eens op ontbering van betekenisvolle aard.

8.5

BYWONING VAN OPVOERINGS EN FILMVERTONINGS

'n Groot aantal van die respondente (41,1%) het nooit meer hierdie vorme van vermaak bygewoon nie, terwyl 17,9% gereeld en 41,1% nog soms op hierdie wyse ontspan het. In hierdie verband is daarop gelet dat die stedelike bejaardes meer as dié van die platteland van hierdie vorme van tydverdryf gebruik gemaak het. Dit wil egter nie sê dat die plattelandse bejaardes minder daarin belang gestel het nie. Dit moet in gedagte gehou word dat daar nie slrgs minder geleentheid vir deelname aan hierdie vorm van vermaak op die platteland aangetref is nie, maar dat daar ook nie die verskeidenheid is soos in die stedelike gebiede waaruit hierdie persone 'n keuse kan maak nie. Bejaardesorgprogramme, insonderheid dié wat betrekking het op die daarstelling van vermaaklikheidsprogramme behoort dus in sommige gevalle op die platteland as plaasvervangers gebruik te word vir opvoerings en filmvertonings.

8.6

TELEVISIE, RADIO EN GRAMMOFOONPLATE

Ten tyde van die ondersoek was televisiedienste nog nie op al die plattelandse dorpe beskikbaar nie en dit is waarskynlik die rede waarom 59,1% van die plattelandse persone aangetoon het dat hulle nie programme oor die televisie gevolg het nie. Dit staan teenoor 35,3% van die stedelike persone.

Wat die radio betref, was die posisie heeltemal anders. Die radio bied onder andere spesiale programme vir bejaardes aan, kan met minder koste as 'n televisiestel aangeskaf word en is, anders as in die geval van televisie, 'n diens wat landswyd bestaan.

Gevolglik het 80,4% van die bejaardes gereeld programme oor die radio gevolg terwyl 16,1% dit soms gedoen het. Slegs 3,6% van

die bejaardes het verklaar dat hulle nooit van die radio gebruik= maak gemaak het nie.

Die speel van plate as 'n vorm van genieting is in 'n groter mate in die stad as op die platteland aangetref. Op hierdie gebied was daar trouens 'n aansienlike verskil tussen die platteland en die stad. In die eersgenoemde geval het slegs 18,2% van die bejaardes dikwels na plate geluister terwyl dit by 47,1% van die stedelike bejaardes die geval was.

8.7 BYWONING VAN EREDIENSTE EN KERKLIKE BYEENKOMSTE

Godsdiensbeoefening deur middel van kerkbywoning word in die reël nie as 'n vorm van vryetydsbesteding gesien nie. In die onderhawige ondersoek is dit egter as deel van die sosiale lewe gesien. Die bejaarde het, namate hy ouer word, in 'n toenemende mate behoefte aan onderskraging op geestelike gebied. Afgesien daarvan dat hy hierdie onderskraging bekom wanneer hy 'n kerklike byeenkoms, soos byvoorbeeld 'n erediens of biduur, bywoon, bied bywoning ook vir hom die geleentheid om kontak met ander persone te maak en op die hoogte te bly van gebeure in die kerklike gemeenskap.

Tydens die ondersoek is gevind dat meer as die helfte van die respondente (58,9%) nog gereeld, dit wil sê weekliks, 'n kerklike byeenkoms bygewoon het. In sommige gevalle was bywoning selfs meer as een keer per week. Daar was 26,8% van die respondente wat wel ook nog byeenkomste van hierdie aard bygewoon het, ofskoon minder as weekliks.

Nie-inwoners ondervind soms groter probleme met kerkbywoning as

tehuisinwoners. Die kerk is dikwels nie vir hulle binne loopafstand geleë nie en vervoer daarheen is nie altyd beskikbaar nie. Hierdie probleem is by 25% van die respondente gevind. Een kwart van die bejaardes kon dus nie met gemak in die geestelike seën van kerkbywoning deel nie en kon dus ook op sosiale gebied van die kerklige gemeenskap uitgesluit gevoel het.

8.8 GEREELDHEID VAN VAKANSIES

Iemand wat reeds afgetree het, se beskouing van 'n vakansie verskil van dié van 'n persoon wat nog in 'n beroep staan. Vir 'n bejaarde is die doel van 'n vakansie nie bloot om uit te rus nie maar die waarde daarvan lê hoofsaaklik opgesluit in omgewingsverandering en die prikkeling en instandhouding van belangstelling in die omgewing en mense waar die vakansie deurgebring word. In die meeste gevalle neem 'n vakansie die vorm van besoeke by kinders en ander familie aan. Bejaardes is ook meer huisgebonde en gaan nie dikwels of vir lang tye met vakansie nie. Daarom is dit, vir die doel van die ondersoek, as 'n vakansie beskou wanneer 'n bejaarde vir 'n week of langer gaan kuier het. Tabel 14 toon aan in welke mate die bejaardes nog met vakansie gegaan het.

TABEL 14: VAKANSIE DEUR BEJAARDES GENEEM

GEREELDHEID VAN VAKANSIE	AANTAL	PERSENTASIE
Meer as een keer per jaar	8	14,3
Jaarliks	21	37,5
Minder as jaarliks	6	10,7
Nooit	21	37,5
TOTAAL	56	100,00

Uit tabel 14 kan dit afgelei word dat meer as die helfte van die respondente (51,8%) minstens jaarliks met vakansie gegaan het, terwyl 'n verdere 10,7% wel nog gegaan het, maar minder as een keer per jaar. Meer as een derde (37,5%) het verkies om tuis te bly of is as gevolg van omstandighede verhinder om met vakansie te gaan. Dit kan aanvaar word dat sommige van die bejaardes in die ondersoeksgroep waarskynlik reeds verswak was in die jaar vóór opname in die tehuise. Hulle fisiese en/of geestelike omstandighede het derhalwe vakansie-ontspanning weg van hulle huis nadelig beïnvloed en dit verklaar waarskynlik waarom 37,5% van die respondente nooit meer met vakansie gegaan het nie.

8.9 DEELNAME AAN DIE VERENIGINGSLEWE

Ouderdomsbepërking word normaalweg nie geplaas op lede van 'n vereniging waarby volwassenes inskakel nie. Gevolglik word dit dikwels gevind dat persone tot op hoë ouderdom nog lede bly van verenigings waarby hulle reeds vroeër aangesluit het. Meermale word lidmaatskap behou wanneer deelname aan die verenigingsaktiwiteite nie meer aktief is nie. Sommige bejaardes is selfs lewenslange erelede van verenigings uit erkenning vir die waardevolle bydrae wat hulle gedurende hulle aktiewe jare gelewer het. Van die bejaardes in die ondersoeksgroep was daar egter slegs 28,6% wat nog lede van een of meer verenigings was. Hierdie verenigings was veral die wat betrekking gehad het op aangeleenthede waarin vroue belang gestel het.

Lidmaatskap van 'n vereniging beteken nie noodwendig aktiewe deelname aan die werksaamhede daarvan nie. As voorbeeld kan die geval genoem word van 'n persoon wat verklaar het dat hy nog steeds 'n lid

van die Ierse Republikeinse Leër was alhoewel hy as gevolg van hoë ouderdom nie meer aktief daaraan kon deelneem nie. Aan die ander kant kan aktiewe deelname vir 'n bejaarde van groot betekenis wees, soos byvoorbeeld in die geval van 'n vrou wat deel gehad het aan 'n werkklas wat spesiaal gestig is om fondse vir liefdadigheid in te samel. Van die 28,6% van die bejaardes wat nog aan 'n vereniging vóór opname in die tehuis behoort het, het die helfte hulle deelname as aktief en die ander hul deelname as minder aktief beskou. Wat die verenigingslewe betref, kan dit dus gekonstateer word dat 'n geringe aantal van die bejaardes nog lidmaatskap behou het en 'n nog kleiner aantal aktief aan die aktiwiteite van bepaalde verenigings deelgeneem het.

8.10

LIDMAATSKAP VAN KLUBS

Bejaardes behou meermale hulle lidmaatskap van klubs waaraan hulle reeds gedurende hul jonger en middeljare behoort het. As voorbeeld kan sportklubs genoem word. Die stigting van klubs vir bejaardes is 'n algemene gebruik. Die doelstelling daarvan is gewoonlik ingestem op die behoeftes van die bejaarde lede. Daar is gevind dat slegs 2,5% van die bejaardes by 'n klub vir bejaardes ingeskakel was, terwyl slegs 8,9% nog aan sportklubs behoort het wat nie slegs vir bejaardes georganiseer is nie, maar oop was vir ander ouderdomsgroepe. Die klubs wat hier ter sprake was, was bergklim-, tennis- en rolbalkklubs. Klublidmaatskap is dus in geringe mate by die inwoners vóór opname aangetref.

8.11

BEOEFENING VAN STOKPERDJIES

Die beoefening van 'n stokperdjie vorm in die reël 'n belangrike vorm van vryetydsbesteding. Sommige van hierdie stokperdjies is van sodanige aard dat mense hulle nog tot op 'n hoë ouderdom daarmee kan besig hou. Tydens die ondersoek is gevind dat handwerk die mees gewilde vorm van stokperdjie vir vroue was, veral naaldwerk, breiwerk en hekelwerk. Borduurwerk, wolwerk en koekbak is ook beoefen. Daar was slegs twee mans wat 'n stokperdjie beoefen het – een het hom besig gehou met sierskrif en die ander met houtwerk.

'n Aktiwiteit wat die aandag van albei geslagte geniet, is tuinmaak. Die vraag ontstaan soms of daar nie 'n stukkie grond by tehuise vir bejaardes beskikbaar gestel kan word vir diegene wat dit verkies nie. Om die bejaardes se belangstelling in hierdie verband te peil, is aan hulle gevra of hulle gedurende die jaar voordat hulle in die tehuise opgeneem is, nog by tuinwerk betrokke was. Dit moet in gedagte gehou word dat sommige van die bejaardes waarskynlik te verswak was vir deelname aan hierdie tydverdryf terwyl ander nie die nodige grond daarvoor gehad het nie, soos byvoorbeeld in gevalle waar hulle in woonstelle gebly het. Daar is nogtans gevind dat 30,4% dikwels en 10,7% soms met tuinwerk besig was.

Aktiewe belangstelling in tuinmaak is dus wel by 41,1% van die bejaardes gevind. Dit is waarskynlik dat hierdie persone, veral diegene wat hulself dikwels in die tuin besig gehou het, ook graag daarmee sou wou voortgaan indien dit vir hulle moontlik was ná opname in die tehuis.

Die stokperdjie wat egter die meeste onder sowel mans as vroue voorgekom het, was lees. Wanneer 'n bejaarde weens afnemende kragte nie meer genoegsaam mobiel en aktief is nie maar nog goed kan sien, is lees 'n nuttige plaasvervanger vir baie van die aktiwiteite waaraan hy nie meer kan of wil deelneem nie. Daar is gevind dat 57,1% van die bejaardes dikwels geles het. 'n Verdere 26,8% het soms van hierdie tydverdryf gebruik gemaak, terwyl slegs 16,1% verklaar het dat hulle nooit lees nie. Wanneer in aanmerking geneem word dat sommige van die bejaardes waarskynlik nie meer kon lees nie as gevolg van gesigsgebreke, is hierdie syfer van 16,1% nie te hoog nie. Bejaardes is nie altyd finansiëel daartoe in staat om leesstof aan te koop nie. Daarom voorsien 'n biblioteek in 'n groot behoefte en is dit 'n aanwinst vir 'n bejaarde wat graag lees indien hy gemaklik toegang tot 'n biblioteek het. Tydens die ondersoek is gevind dat 'n biblioteek maklik bereikbaar was vir 84,4% van die bejaardes wat graag geles het. Die orige persone kon nie op eie houtjie by die biblioteek kom nie en het ook nie deurentyd iemand tot hulle beskikking gehad om hulle daarheen te neem nie. Dit dui dus op 'n diens wat deur vrywilligers aan bejaardes gelewer kan word.

8.12

ANDER VORMS VAN VRYETYDSBESTEDING

Afgesien van die onderskeie wyses van vryetydsbesteding wat reeds in hierdie hoofstuk bespreek is, was daar ook nog enkele bejaardes wat hulle vrye tyd op 'n ander wyse deurgebring het. Die volgende is in hierdie verband genoem: versorging van pluimvee, besorging van bure se pos aan hulle, reis en kaartspel.

Enkeles het genoem dat hulle dikwels gaan stap het en een persoon het skiet as 'n vorm van vryetydsbesteding beoefen. 'n Aangeleentheid wat na vore gekom het en wat van groot waarde vir bejaardes is, is telefoonkontak met vriende en familie. Veral vir 'n bejaarde wat weens swak gesondheid huisgebonde is, is 'n telefoon 'n belangrike skakel met die buitewêreld.

SAMEVATTING

Alhoewel slegs 12,7% van die ondersoekgroep minder as twee jaar in die tehuise woonagtig was en in staat was om die inligting met betrekking tot hul vryetydsbesteding gedurende die jaar vóór opname in die tehuise te verskaf, kon duidelike tendense nogtans in hierdie verband uitgelig word. Die bejaardes het 'n groot deel van hulle tyd daaraan bestee om sosiale besoeke by familie en vriende af te lê of om gaste te ontvang. Die bywoning van kerklike byeenkomste het ewe-eens baie aandag geniet, sowel ter wille van die geestelike seën as die sosiale aspek.

Op sportgebied was daar min belangstelling, veral wat aktiewe deelname betref. Byna die helfte van die respondente het selde of nooit uitstappies, partytjies en ander vorme van vermaak bygewoon, terwyl meer as een derde nooit meer met vakansie gegaan het nie.

Wat georganiseerde bedrywigheide betref, het minder as een derde van die bejaardes nog lidmaatskap van 'n vereniging behou alhoewel slegs die helfte van hulle nog aktief aan die werksaamhede van sodanige verenigings deelgeneem het. Lidmaatskap van klubs het nog minder voorgekom.

'n Tendens wat duidelik merkbaar was, was dat behalwe in gevalle van sosiale

besoeke aan familie en vriende en die bywoning van kerklike byeenkomste, die bejaardes nie in 'n groot mate in die bywoning van buitenshuise byeenkomste belang gestel het nie, veral nie in georganiseerde bedrywighede nie. Hulle het hulle tyd tuis verwyd deur te lees en media soos die radio en televisie as die vernaamste vorm van tydverdryf te benut.

Wanneer die wyse van vryetydsbesteding van bejaardes vóór opname in die tehuise in oënskou geneem word, ontstaan die vraag of die situasie met betrekking tot hierdie aangeleentheid ná opname in die tehuise verander het.

In die reël organiseer die tehuise programme vir die inwoners. Die meeste van hierdie persone het egter ook hul eie wyse van vryetydsbesteding wat nie vir hulle georganiseer word nie en waarby hulle op eie houtjie inskakel.

In Hoofstuk IX word verder hierop gekonsentreer.

---oOo---

VERWYSINGS

1. Beyers, B.G. : "The Risk Determination of Geriatric Problems", South African Medical Journal Vol. 62, No. 20
6 November 1982 pp 724 - 729

HOOFSTUK IX

ONGEORGANISEERDE VRYETYDSBESTEDING VAN INWONERS IN TEHUISE

Dit is gebruikelik dat daar in tehuise vir bejaardes voorsiening gemaak word vir programme wat op georganiseerde grondslag aangebied kan word en waaraan die inwoners vrywilliglik kan deelneem. Ook is dit begryplik dat bejaardes aan aktiwiteite sal deelneem wat nie vir hulle georganiseer word nie maar waaraan hulle op grond van persoonlike belangstelling deelneem. In die onderhawige hoofstuk word 'n uiteensetting gegee van die mate waarin die inwoners aan verskillende vorme van vryetydsbesteding deelgeneem het wat nie vir hulle georganiseer was deur die personeel van die onderskeie tehuise nie. Daar word gekonsentreer op die kontak wat daar tussen die inwoners en hul familie en vriende buite die tehuise bestaan, hul deelname aan vermaaklikheidsprogramme, sportbyeenkomste, uitstappies, partytjies, vakansies en die verenigingslewe, en laastens op die spontane onderlinge verkeer tussen die inwoners in die tehuise.

9.1 KONTAK VAN DIE INWONERS MET FAMILIE

Die behoefte aan bande van liefde bestaan by alle ouderdomsgroepe, insonderheid bande met die familie. By die bejaarde raak hierdie behoefte meer intens, veral wanneer hy in 'n tehuis woonagtig is. Daar is by hom die onderliggende vrees dat sy familie, en veral sy kinders en kleinkinders, nie meer die nodige belangstelling op sy oudag in hom sal toon nie. Louw het gevind dat die kontakte met kinders wel afneem wanneer 'n bejaarde in 'n tehuis opgeneem word, soos duidelik blyk uit die volgende aanhaling:

"Kinders bly nog inwoners se belangrikste skakel met die buitewêreld. Kontakte met kinders speel 'n belangrike rol in die lewe van inwoners maar inrigtingsomstandighede kan 'n ongunstige invloed op die gehalte van hierdie kontakte hê." 1)

In hierdie verband kan ook verwys word na par. 3.4 waar die behoefte van die bejaarde aan kontak met sy familie beklemtoon is. Persoonlike kontak met sy familie, afgesien van dié deur middel van die telefoon, word op tweërlei wyse behou, naamlik deur besoeke wat hulle aan hom bring en deur besoeke wat hy by hulle aflê. In die onderhawige ondersoek is daar in hoofsaak gekonsentreer op die bejaarde se naaste familie naamlik kinders en kleinkinders. Kontak met ander familieleden soos byvoorbeeld broers en susters is egter ook in aanmerking geneem.

9.1.1 BESOEKE VAN FAMILIE AAN INWONERS

Wanneer 'n bejaarde persoon in 'n tehuis opgeneem word, voel hy dikwels dat sy familie hom verwerp het. Die vrees ontstaan by hom dat hulle hom selde of dalk nooit in die tehuis sal besoek nie. Hy vrees veral vervreemding van sy kinders en kleinkinders. Tabel 15 toon aan in welke mate die inwoners nog deur hulle familie besoek is.

TABEL 15: BESOEKE VAN FAMILIE BY BEJAARDES IN TE=
HUISE

GEREELDHEID VAN BESOEKE	AANTAL	PERSENTASIE
Daaglik	33	7,5
Weeklik	187	42,4
Maandeliks	104	23,6
Kwartaalliks	30	6,8
Selde	35	7,9
Nooit	52	11,8
TOTAAL	441	100,0

Uit tabel 15 kan afgelei word dat bykans die helfte van die inwoners (49,9%) minstens een maal per week besoeke van hulle familie ontvang het terwyl ongeveer drie kwart maandeliks een of meer-male deur familie besoek is. Die orige 6,5% van die inwoners het slegs een keer per kwartaal of minder die geleentheid gehad om hulle familie te ontvang. Sommige het selfs nooit familie ontvang nie. Hierdie verskynsel kan waarskynlik daaraan toegeskryf word dat so-dra 'n ouer in die tehuis opgeneem word, die kind gerus is omdat sy ouers versorg is. Hy kan gevolglik in 'n groter mate aan sy eie belange aandag gee. Dit gebeur ook dat kinders traag is om hul ouers te besoek weens die onprivaatheid van die tehuis en weens die feit dat kleiner kinders wat saam met die ouers besoek by 'n grootouer aflê, 'n steurnis vir die ander inwoners kan wees, soos

in par. 3.4 uiteengesit. Ongelukkig is dit ook waar dat kinders meermale van hulle ouers vergeet nadat die tehuis hulle versorging oorgeneem het, soos die volgende voorbeeld aantoon:

Mev. R. se enigste kind, 'n seun, is woonagtig in 'n ander provinsie en hy besoek selde indien ooit sy moeder in die tehuis. Hy skryf min aan haar en wanneer sy verjaar, wens hy haar nie telefonies geluk sodat sy ten minste sy stem kan hoor nie, maar hy stuur slegs 'n kaartjie. Alhoewel sy steeds probeer om verskonings vir sy optrede te soek, is dit vir haar 'n bron van groot hartseer.

Omdat gevalle soos hierdie meermale onder die aandag van die ondersoeker gekom het, is aan die inwoners gevra of hulle van mening was dat hulle kinders hulle meer kan besoek. Sommige van die bejaardes was nie getroud nie of het nie kinders gehad nie terwyl ander te verswak was om 'n antwoord te verskaf. Van diegene wat wel 'n mening kon verskaf, het bykans 'n kwart (24,8%) te kenne gegee dat hulle kinders hulle meer dikwels kan besoek. 'n Groot aantal van hierdie ouers het verskonings vir hulle kinders probeer aanbied. Wanneer in aanmerking geneem word dat 'n ouer meesal teenoor 'n buitestaander verskoning vir sy kind se optrede sal soek, kan dit aanvaar word dat die ouers wat ontkennend op hierdie vraag geantwoord het, werklik teleurgesteld oor die kinders se ongereeelde besoeke was. Dit beteken dat bykans 'n kwart van die bejaardes in tehuise 'n gevoel van ongelukkigheid in hulle omgedra het omdat hulle van mening was dat hulle kinders hulle nie genoeg besoek nie.

Wanneer daarop gelet word dat meer as een kwart van die inwoners min of selfs geen besoeke van familie ontvang het nie en dat bykans dieselfde aantal rede gehad het om teleurgesteld te wees in hulle

kinders, is die onderliggende vrees van bejaardes vir verwerping deur hulle familie ná opname in 'n tehuis begryplik. Hierdie tendens dui op die belangrikheid van deeglike voorbereiding van 'n bejaarde en sy familie wanneer eersgenoemde in 'n tehuis opgeneem word en beklemtoon die rol van 'n maatskaplike werker in 'n tehuis.

9.1.2 BESOEKE DEUR BEJAARDES BY FAMILIE AFGELÊ

Wanneer bejaardes sterk genoeg is om besoeke af te lê, kan dit verwag word dat hulle voorkeur aan besoeke by familie, insonderheid hulle kinders, sal gee. Tabel 16 toon aan hoe dikwels die inwoners besoeke by familie afgelê het.

TABEL 16: BESOEKE VAN BEJAARDES AAN FAMILIE

GEREELDHEID VAN BESOEKE	AANTAL	PERSENTASIE
Daagliks	12	2,7
Weekliks	76	17,2
Maandeliks	90	20,4
Kwartaalliks	42	9,5
Selde	59	13,4
Nooit	162	36,7
TOTAAL	441	99,9

Volgens tabel 16 het 40,3% van die inwoners ten minste een of meer= male per maand hulle familie buite die tehuise gaan besoek het en 59,6% het kwartaalliks, of selde of nooit meer besoek by hulle familie gaan aflê nie. Die meer as een derde van die inwoners wat nooit meer besoeke afgelê het nie; naamlik 36,7%, moet as hoog beskou word. Die waarskynlike verklaring vir hierdie verskynsel is dat meeste van die bejaardes in tehuise nie meer oor 'n eie ver= voermiddel beskik nie. Wanneer die familie dus nie binne loopaf= stand van die tehuis woonagtig is nie, is hulle van iemand anders afhanklik om hulle daarheen te neem en sodanige persone is nie al= tyd beskikbaar nie. Daar moet ook in gedagte gehou word dat 44,9% van die persone in die ondersoekgroep (sien tabel 4) deur die Departement van Gesondheid en Welsyn as verswak geklassifiseer is. Sommige van hierdie inwoners was dus waarskynlik ook te verswak om enige besoeke buitenshuis af te lê.

Uit tabel 15 is afgelei dat meer as een kwart van die inwoners baie min indien ooit besoek van hulle familie ontvang het. Wan= neer in aanmerking geneem word dat meer as een derde ook nooit meer besoek aan hul familie gebring het nie, is dit duidelik dat in 'n groot behoefte van tehuisinwoners, naamlik kontak met hulle familie nie voorsien is nie. Doelbewuste pogings van die kant van die personeel van die tehuise om kontak met die inwoners se familie te soek en te behou, is derhalwe noodsaaklik.

9.2

KONTAK VAN INWONERS MET VRIENDE BUITE DIE TEHUIS

Dit is vir die inwoner belangrik dat hy kontak met sy vriende buite die tehuis sal behou omdat dit nie slegs as bewys sal dien dat

hulle hom nie vergeet het nie, maar omdat hy homself ook nog deel van die gemeenskap buite die tehuis voel. Louw verklaar as volg in hierdie verband:

"Een van die belangrike aspekte van die versorging van bejaardes in ouerhuise is om toe te sien dat hulle hul kontakte met die gemeenskap buite die tehuise behou en sover moontlik nog geïntegreer is met die gemeenskap. Dit moet ten alle koste vermy word dat hulle belangstellings en kontakte sal krimp tot slegs dit wat binne die terrein van die tehuise plaasvind." 2)

Soos in die geval van familie, kan 'n inwoner, afgesien van telefoniese kontak, op tweeërlei wyse persoonlike kontak met sy vriende in die gemeenskap buite die tehuis behou, naamlik deur middel van besoeke wat hy van sy vriende ontvang en deur middel van besoeke wat hy by hulle aflê.

9.2.1 BESOEKE VAN VRIENDE AAN INWONERS

In par. 3.4 is melding gemaak daarvan dat die tehuisinwoner hom by verminderde kontak met sy eertydse vriende moet aanpas. Tabel 17 gee 'n aanduiding van die mate waarin hierdie kontak nog behou is as gevolg van die feit dat hy nog besoek van sy vriende ontvang.

TABEL 17: BESOEKE AAN INWONERS DEUR VRIENDE BUITE DIE TEHUIS

GEREELDHEID VAN BESOEKE	INWONERS	
	AANTAL	PERSENTASIE
Daagliks	13	3,0
Weekliks	89	20,2
Maandeliks	125	28,3
Kwartaalliks	44	10,0
Selde	50	11,3
Nooit	120	27,2
TOTAAL	441	100,0

Volgens tabel 17 ontvang 23,2% van die persone minstens weekliks en 51,5% minstens maandeliks besoek van hulle vriende van buite die tehuis. Dit val egter op dat 21,3% van die inwoners in die ondersoekgroep slegs kwartaalliks of selde besoek is, terwyl 27,2% verklaar het dat hulle nooit meer deur hulle vriende besoek word nie. Wanneer daarop gelet word dat 14,7% en 11,8% van die inwoners onderskeidelik slegs kwartaalliks of selde en nooit deur familie besoek is (sien tabel 15), volg dit vanselfsprekend dat 'n groot aantal van die bejaardes in die tehuise 'n ernstige leemte ondervind het ten opsigte van besoeke van familie en vriende. Daar dien verder op gelet te word dat by die groep bejaardes wat

minder as twee jaar in die tehuise woonagtig was, daar slegs onderskeidelik 7,2% en 5,4% was wat verklaar het dat hulle òf kwartaalliks òf selde of nooit deur familie en vriende besoek word. (sien tabel 11) Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat een van die moeilikste aanpassings wat 'n bejaarde in 'n tehuis moet maak, daarin geleë is dat sy familie en vriende hom geleidelik minder ná opname in die tehuis besoek.

9.2.2 BESOEKE DEUR INWONERS AAN VRIENDE BUITE DIE TEHUIS

Om begryplike redes is dit nie altyd vir 'n tehuisinwoner moontlik om buitebesoeke af te lê nie. Faktore soos afstand, voerprobleme en swak gesondheid het daartoe bygedra dat die besoeke van inwoners aan vriende selfs nog minder was as dié wat van hulle ontvang is, soos blyk uit tabel 18.

TABEL 18: BESOEKE VAN INWONERS AAN VRIENDE BUITE DIE TEHUIS

GEREELDHEID VAN BESOEKE	TOTAAL	PERSENTASIE
Daaglik	13	3,0
Weeklik	59	13,4
Maandeliks	60	13,6
Kwartaalliks	23	5,2
Selde	32	7,3
Nooit	254	57,6
TOTAAL	441	100,1

Volgens tabel 18 het 16,4% van die inwoners hulle vriende een of

meermale weekliks besoek, terwyl 30% dit minstens eenkeer per maand of meermale maandeliks gedoen het. Slegs 12,5% het kwartaalliks of selde hul vriende besoek, terwyl 57,6% nooit meer by hulle vriende besoek afgelê het nie. Selfs wanneer swak gesondheid en vervoerprobleme in aanmerking geneem word, is dit nogtans 'n verontrustende verskynsel dat meer as die helfte van die inwoners nooit meer hulle vriende in die gemeenskap opgesoek het nie. Dit mag moontlik daarop dui dat 'n tehuisinwoner geneig is om na opname geleidelik van sy eertydse vriende af te sterf.

Wanneer tabelle 16 en 18 vergelyk word, word gevind dat waar 57,6% van die bejaardes nooit meer hulle vriende besoek het nie, 36,7% nooit meer besoek by hulle familie afgelê het nie. Besoeke, waar dit wel nog plaasgevind het, was dus by voorkeur aan familiebetrekkinge.

Daar dien ook op gelet te word dat van die bejaardes wat minder as twee jaar in die tehuise woonagtig was, slegs 8,9% (sien tabel 12) nooit meer enige sosiale besoeke gedurende die jaar vóór opname afgelê het nie. Die tendens is derhalwe merkbaar dat besoeke van tehuisinwoners aan familie en vriende drasties afneem wanneer hulle in 'n tehuis opgeneem word. Dit kan lei tot ernstige aanpassingsprobleme as gevolg van eensaamheid en dit beklemtoon die belangrikheid van sowel groepsorg as groepwerk in tehuise vir bejaardes.

Dit het opgeval dat sommige van die inwoners wat 'n gebrek aan kontak met hulle familie gehad het, ook diegene was wat gebrekkige kontak met hulle vriende gehad het. Onderstaande voorbeeld illustreer die uiterste vorm van eensaamheid waaraan sodanige persone

onderworpe is.

Mej. H. wat in die ouderdomsgroep 60 -69 jaar geval het, was 'n inwoner in 'n stedelike tehuis. Omdat sy as gevolg van kreupelheid baie moeilik beweeg het, is sy deur die Departement van Gesondheid en Welsyn in Groep 2 geplaas, dit wil sê in die groep vir verswakte bejaardes. Ten tyde van die ondersoek was mej. H. slegs vyf maande in die betrokke tehuis woonagtig nadat sy van 'n plattelandse tehuis daarheen oorgeplaas is. Haar suster was in dieselfde stad woonagtig maar het haar slegs maandeliks besoek. Sy het nooit enige familie of vriende besoek en ook nooit besoek van enige vriende ontvang nie. Haar kreupelheid het haar van baie van die aktiwiteite in die tehuis uitgesluit. Ten opsigte van kontak met mede-inwoners het sy gekla dat hulle geen poging aangewend het om haar tuis te laat voel nie - sy was derhalwe 'n eensame mens, ofskoon sy omring was van mense.

'n Persoon se eensaamheid word dus nie uitgeskakel bloot deur hom in 'n tehuis te plaas nie. In 'n ondersoek wat gedurende 1980 by 50 inwoners van 'n tehuis in Port Elizabeth onderneem is, is gevind dat 58% van die inwoners òf dikwels, òf soms eensaam was. 3) Die eensaamheid van bejaardes in tehuse word derhalwe ook deur hierdie navorsers beklemtoon.

Pogings om inwoners se eensaamheid te verlig of uit te skakel, moet noodwendig gepaard gaan met die redes waarom daar gebrekkige kontak met die vriende is.

9.2.3 REDES VIR GEBREKKIGE KONTAK MET VRIENDE

Daar is in die voorafgaande paragrawe aangetoon dat inwoners van die tehuse minder kontak met hulle vriende as met hulle familie gehad het. Meer as die helfte (53,3%) van die inwoners het onvoldoende kontak met hulle vriende buite die tehuis gehad. Aan

hierdie persone is gevra wat hulle as die oorsaak van hierdie gebrekkige kontak beskou het. Die redes wat aangevoer is, word in tabel 19 saamgevat.

TABEL 19: REDES VIR ONVOLDOENDE KONTAK VAN INWONERS MET VRIENDE BUIITE DIE TEHUIS

REDE	AANTAL	PERSENTASIE
Vriende reeds oorlede	61	25,8
Swak gesondheid van inwoner en/of vriende	116	49,2
Onbereikbaarheid van vriende	80	33,9
Diverse redes	41	17,4
Rede onbekend	11	4,7

Sommige inwoners het meer as een rede aangegee waarom hulle minder hulle vriende besoek is. Die belangrikste drie faktore was, in volgorde van belangrikheid, swak gesondheid van die inwoners en/of die vriende (49,2%), onbereikbaarheid van die vriende vir die inwoner (33,9%) asook die feit dat die vriende reeds oorlede was (25,8%).

Met betrekking tot die swak gesondheid van die inwoners is nie alleen gevind dat dit hulle gekniehalter het ten opsigte van besoeke buitenshuis nie, maar dat verswakte persone het ook soms minder besoeke as gesondes ontvang. Wanneer persone reeds lank bedlêend is en nie meer ten volle of selfs gedeeltelik by hulle bewussyn is nie, is die vriende soms van mening dat die besoeke geen doel dien nie.

Dieselfde geld vir persone wat in 'n ernstige mate seniel is. 'n Hoof van 'n tehuis het in hierdie verband opgemerk dat namate 'n inwoner verswak, die besoeke van sy vriende afneem. Verswakte bejaardes in tehuise is dus dikwels eensaam en inskakeling by aktiwiteite deur middel van groepsorg en/of groepwerk kan betekenisvolle terapeutiese waarde vir hulle inhou. Die onbereikbaarheid van hulle vriende was vir ongeveer een derde van die inwoners 'n probleem. Die ondersoek het aan die lig gebring dat 7,9% van die plattelandse inwoners van die stad afkomstig was en 15,5% van die stedelike inwoners van die platteland. Distansie en vervoerprobleme sou dus 'n belangrike oorsaak van vervreemding tussen die inwoners en hulle eertydse vriende gewees het. Selfs in gevalle waar die inwoners na 'n tehuis in dieselfde dorp of stad verhuis het, het dit soms voorgekom dat daar van hulle vriende nie binne loopafstand van die tehuis gewoon het nie en dat vervoerprobleme ook in hierdie verband 'n rol gespeel het.

Diegene wat gemeld het dat hulle eertydse vriende reeds oorlede is, was waarskynlik die eensaamste van al die inwoners. Daar was egter ook diegene wat verklaar het dat hulle eertydse vriende hulle vergeet het. Hulle was die mening toegedaan dat hierdie persone nuwe vriendskappe gesluit het nadat hulle in die tehuis opgeneem is. In 'n mindere mate het dit voorgekom dat inwoners òf nie baie vriende gehad het nie, òf dat hulle vriende reeds saam met hulle in die tehuis gewoon het en hulle dus nie van buite hoef te gekom het om hulle te besoek nie. Daar was egter ook diegene wat verklaar het dat hulle vriende hulle nie besoek nie omdat hulle nie daarvan hou om in 'n ouetehuis besoek af te lê nie, onder andere weens gebrek aan privaatheid wat gesellige verkeer bemoeilik. Pogings is eg-

ter wel in die tehuise aangewend om die nodige geriewe te skep so-
dat die inwoners ten minste hulle vriende op gesellige wyse kan
ontvang.

9.2.4 GERIEWE VIR DIE ONTVANGS VAN GASTE IN DIE TEHUISE

In Hoofstuk III, waar die spesiale behoeftes en probleme van te-
huisinwoners bespreek is, is onder andere melding daarvan gemaak
dat die tehuise dikwels oor te min ruimte en privaatheid beskik
vir die inwoners om hulle gaste met gemak te ontvang. Getrou aan
die tradisie van gasvryheid wat 'n besondere kenmerk van die vorige
geslag was, wil tehuisinwoners graag een of ander vorm van ver-
versings vir hulle gaste aanbied. Soms word daar probleme in
hierdie verband ondervind. Die meeste van die tehuise het egter
geriewe vir die inwoners vir persoonlike voorbereiding van ver-
versings geskep. Klein dienskombuise of gebruikmaking van die
kombuise van die tehuise het die probleem in 'n mate oorbrug.
Alhoewel nie oral toelaatbaar nie, is daar gevind dat die inwoners
van sommige tehuise vir hulle gaste in hulle kamers verversings
mag voorberei. Om begryplike redes sal sodanige toegewing nie
geld in 'n afdeling vir verswakte bejaardes nie. By die meeste
tehuise is dit egter gebruikelik om aan gaste gedurende teetyd ten
minste tee of koffie aan te bied. In die geval van 57,6% van die
inwoners was dit wel moontlik om hulle familie en vriende privaat
te ontvang en verversings aan hulle voor te sit. Die res het as
vernaamste rede waarom hulle dit nie kon doen nie, aangevoer dat
hulle te verswak was. Alhoewel daar enkele gevalle voorgekom
het waar geen geriewe vir die voorbereiding van verversings vir
gaste bestaan het nie, was daar ook, soos verwag kan word, per-

sone wat nie in sodanige fasiliteite belang gestel het nie.

Die ondersoek het derhalwe aangetoon dat dit wel vir die meeste van die inwoners moontlik was om verversings vir die gaste aan te bied, mits hulle oor die nodige gesondheid en liggaamskragte beskik het.

9.3 DEELNAME VAN DIE INWONERS AAN ONGEORGANISEERDE BEDRYWIGHEDE BINNE SOWEL AS BUITE DIE TEHUISE

Tydens die ondersoek is gevind dat die personeel van tehuise en/of instansies uit die gemeenskap verskeie vorms van vermaak sowel binne as buite die tehuise aangebied het. Wanneer dit in die gemeenskap aangebied is, is vervoer daarheen gereël. Hierdie vorms van ontspanning is derhalwe vir groepe inwoners gereël. In hierdie verband word veral gedink aan die organisering vir die bywoning van sportbyeenkomste en deelname aan uitstappies, partytjies en selfs vakansies. Sommige van die inwoners het egter ook aan hierdie vorme van ontspanning deelgeneem sonder dat dit vir hulle in 'n groep gereël is. As voorbeeld kan geneem word tehuisinwoners wat deur familie of vriende genooi word om saam met hulle byeenkomste in die gemeenskap by te woon, insonderheid opvoerings en rolprentvertonings. Bespreking van hierdie vorm van ontspanning volg in par. 9.3.1.

9.3.1 BYWONING VAN OPVOERINGS EN ROLPRENTVERTONINGS

Slegs 18,4% van die inwoners het òf op hulle eie, òf op uitnodiging van vriende of familie opvoerings en/of rolprentvertonings bygewoon.

Die res van die inwoners het verskeie redes aangevoer waarom hulle dit nie gedoen het nie. Bykans 60% het verklaar dat hulle swak gesondheid hulle daarvan weerhou het om mee te doen, terwyl 'n klein groepie (16,7%) verklaar het dat hulle weens die gebrek aan eie vervoer nie kon meedoen indien die tehuis dit nie vir hulle gereël het nie, veral wanneer dit in die aande plaasvind. 'n Groter groep (26,4%) het gemeld dat hulle nie genoeg in hierdie vorm van ontspanning belang gestel het nie. Televisie het ook 'n heel betekenisvolle rol in hierdie verband gespeel. Ten tyde van die ondersoek was televisie al in die meeste van die tehuise beskikbaar en met behulp van hierdie fasiliteit kon inwoners in 'n mate in hulle behoefte aan die bywoning van opvoerings en rolprentvertonings voorsien. Derhalwe was inwoners nie besonder geïnteresseerd daarin om aan hierdie vorme van vermaak deel te neem as die tehuis nie vir hulle die nodige reëlins getref het nie.

9.3.2 BYWONING VAN SPORTBYEENKOMSTE

Die bywoning van sportbyeenkomste is slegs in geringe mate deur die inwoners as 'n vorm van ontspanning beoefen. Dit was by geen tehuis gebruiklik om die bywoning van hierdie byeenkomste vir groepe te organiseer nie en slegs 7,9% van die inwoners het op eie inisiatief daarheen gegaan. Van die res het 40,4% verklaar dat hulle nie meer daarin belangstel nie. 'n Verdere 48,9% was dermate ver-swak dat hulle dit nie sou kon bywoon nie, selfs al het hulle daarin belang gestel. 'n Klein groep (14,5%) het wel die belangstelling daarin gehad, maar vervoerprobleme het bywoning onmoontlik gemaak. Dit moet ook in gedagte gehou word dat televisieuitsendings van wedstryde gereeld plaasvind en sommige van die inwoners voldoende

bevrediging hieruit sal kry. Selfs diegene wat wel nog sportbyeenkomste bygewoon het, het nie almal in die betrokke sportsoort belang gestel nie. Sommige het onomwonde verklaar dat hulle slegs 'n wedstryd bygewoon het omdat 'n familielid daaraan deelgeneem het.

Onder die persone wat minder as twee jaar in die tehuis gewoon het, is gevind dat meer as 70% gedurende die jaar vóór hul opname geen byeenkomste van hierdie aard bygewoon het nie. Dit kan dus verklaar word dat relatief min bejaardes belangstelling in die bywoning van sportbyeenkomste getoon het.

9.3.3 BYWONING VAN UITSTAPPIES EN PARTYTJIES

Uitstappies en partytjies word dikwels deur die personeel gereël – soms in samewerking met instansies van buite. Afgesien van hierdie byeenkomste waaraan die inwoners groepsgegewys deelneem, bestaan daar ook nog die behoefte by hulle om individueel aan uitstappies en partytjies mee te doen en word uitnodigings deur familie en vriende in hierdie verband verwelkom. In die onderhawige ondersoek is egter gevind dat meer as die helfte van die bejaardes (55,6%) nooit meer op eie houtjie of saam met hulle familie of vriende by hierdie wyse van ontspanning ingeskakel het nie. Die vernaamste rede waarom dit nie gebeur het nie, was swak gesondheid, wat deur meer as 70% van die inwoners as rede aangegee is. Alhoewel sommige geen belangstelling getoon het nie, was daar wel diegene wat graag aan uitstappies en partytjies sou wou meedoen wat nie deur die tehuise vir hulle gereël is nie. Hulle het dit veral geniet wanneer familie en vriende hulle vir geleentheid van hierdie aard uitgenooi het. Daar is egter gevind dat tehuisinwoners soms die uitnodig=

ings ontvang het maar probleme met vervoer ondervind het. Familie, vriende en vrywilligers uit die gemeenskap kan dus 'n belangrike rol speel in hulpverlening in hierdie verband. Die volgende illustrasie dien as voorbeeld van 'n geval waar familie in hierdie behoefte van 'n inwoner voorsien het.

Mev. O. is 'n tagtigjarige inwoner van 'n plattelandse tehuis. As gevolg van blindheid kan sy nie meer aan uitstappies en partytjies meedoen wat deur die tehuis of ander instansies gereël word nie. Haar kinders kom haar gereeld besoek en neem haar ook na hulle huise. Elke jaar word haar verjaardag op luisterryke wyse by een van die kinders gevier. Dit het selfs al gebeur dat die res van die inwoners van die tehuis ook na die verjaardag genooi word en dat die tehuis die nodige vervoerreëlins vir hulle getref het.

Wanneer gelet word op die deelname van die inwoners aan hierdie vorm van vermaak vóór opname in die tehuise, is gevind dat 44,6% selde of nooit uitstappies en 42,9% selde of nooit partytjies bygewoon het. Alhoewel die inwoners dus ná opname in die tehuise minder aan partytjies en uitstappies op eie inisiatief meegedoen het (55,6%), is dit moontlik dat hulle wel nog by dié ingeskakel het wat deur die tehuise gereël is en dat hulle dus meer geleentheid tot deelname ná as vóór opname gehad het.

9.3.4

DEELNAME AAN VAKANSIES

In par. 8.8 is daarvan melding gemaak dat die waarde van 'n vakansie vir bejaardes in omgewingsverandering geleë is. Vir die inwoner van 'n tehuis is omgewingsverandering van nog groter belang as vir diegene wat in die gemeenskap woon. Hulle beskou dit dan ook as vakansie wanneer hulle slegs vir 'n week elders

besoek gaan aflê. Tabel 20 toon die gereeldheid van vakansies aan wat deur die inwoners geneem is.

TABEL 20: GEREELDHEID VAN VAKANSIES DEUR INWONERS GENEEM

GEREELDHEID VAN VAKANSIES	INWONERS	
	AANTAL	PERSENTASIE
Meer as een keer per jaar	70	15,9
Jaarliks	100	22,7
Minder	30	6,8
Nooit	241	54,7
TOTAAL	441	100,1

Volgens tabel 20 het 38,6% van die inwoners minstens jaarliks met vakansie gegaan. 'n Verdere 6,8% het wel nog soms gegaan maar meer as die helfte, naamlik 54,7% het nooit die tehuis vir die doel van 'n vakansie verlaat nie. Hierdie feit kan aan verskillende faktore toegeskryf word waarvan die belangrikste swak gesondheid was, 'n rede wat deur meer as 65% aangegee is. Van die res van die groep het sommige aangedui dat hulle niemand het na wie hulle kan gaan nie, terwyl ander 'n tekort aan finansies genoem het. Enkeles het ook nie meer daarin belang gestel nie. Hierdie gegewens dui daarop dat sommige inwoners nog graag met vakansie sou wou gegaan het indien daar 'n plek was waarheen hulle kon gaan en dit binne bereik van hulle beskikbare finansies geval het. Selfs sommige van diegene wat swak gesondheid as oorsaak aangegee het, sou waarskynlik

ook graag wou meedoen indien voorsiening gemaak kon word vir mediese hulp wanneer hulle dit nodig sou kry. Georganiseerde vakansies, soos byvoorbeeld kampe vir bejaardes (sien par. 4.3.2.5.5) sou in hierdie behoefte kon voorsien het.

Wanneer dit in gedagte gehou word dat slegs 37,5% van die bejaardes vóór opname nooit met vakansie gegaan het nie teenoor 54,7% ná opname, kan dit aanvaar word dat tehuisinwoners minder met vakansie gaan nadat hulle in 'n tehuis opgeneem word.

9.3.5 DEELNAME AAN VERENIGINGS

In par. 8.9 is daarop gewys dat bykans 30% van die bejaardes nog aan 'n vereniging behoort het ten tyde van hulle opname in die tehuis. Ongeveer 30% van die inwoners het nog hierdie lidmaatskap behou. In beide gevalle het die verenigings op die terrein van die kerklike lewe en dié waarin vroue 'n besondere belangstelling toon, geval.

Sommige inwoners was ten tyde van die ondersoek nog besonder aktief in die verenigings waaraan hulle behoort het, soos die volgende voorbeeld aandui.

Mev. A. is die bewoner van 'n woonstel aangrensend aan die tehuis. Sy is nog 'n aktiewe lid van die Vroueaksie, A.C.V.V. en die V.L.V. Daarbenewens is sy 'n bestuurslid van die plaaslike klub vir bejaardes. In al hierdie verenigings lewer sy 'n belangrike bydrae op die gebied van fondsinsameling en deelname aan kompetisies en dien sy haar medemens op verskillende terreine. Opname in die tehuis het geen verskil aan haar aktiewe rol in die gemeenskap gemaak nie.

Hierdie voorbeeld moet egter as uitsonderlik beskou word. Daar is meesal gevind dat die bejaardes minder aktief geraak het ná opname in die tehuse. Van die groep wat minder as twee jaar in die tehuse woonagtig was, was slegs 6,3% onaktief in die verenigings waaraan hulle gedurende die jaar vóór opname behoort het. Van die ondersoekgroep in die tehuse was 19% onaktief op hierdie gebied. Dit wil dus voorkom asof die inwoners minder aktief ná opname was alhoewel hulle hul lidmaatskap behou het. Die mees algemene verklaring hiervoor is dat inwoners geleidelik meer by die programme en aktiwiteite in die tehuse inskakel en gaandeweg minder aandag aan die verenigingslewe buite die tehuse bestee. Vervoerprobleme verhinder ook soms die bywoning van byeenkomste. Sommige van die verenigings het 'n oplossing vir die probleem probeer vind deur van tyd tot tyd hulle maandelikse vergaderings in die tehuse aan te bied.

9.3.6 ONDERLINGE VERKEER TUSSEN INWONERS

Sukcesvolle aanpassing van 'n bejaarde in 'n tehuis noodsaak die opbou van goeie verhoudinge met sy mede-inwoners. Tydens die ondersoek het meer as drie kwart van die inwoners te kenne gegee dat die verhouding tussen hulle en die ander inwoners gesond was en dat dit uitgeloop het op spontane onderlinge verkeer. Waar dit nie die geval was nie, het die hoofde, soos ook die inwoners, dit aan swak gesondheid en immobiliteit van die bejaardes toegeskryf asook aan die feit dat sommige bejaardes verkies om alleen in hulle kamers te wees. By 10,7% van die tehuse was die hoofde egter van mening dat deur middel van byvoorbeeld gesamentlike aktiwiteite, pogings aangewend moet word om die inwoners in nouer kontak met mekaar te

bring.

Weens die feit dat nie alle mense maklik deel van 'n groep wil wees nie, is aan die inwoners in die ondersoekgroep gevra of hulle hul mede-inwoners vir geselskap opsoek. Bykans een kwart, naamlik 20,4% het verklaar dat hulle niemand opsoek nie. Dit kan egter nie sonder meer aanvaar word dat hierdie inwoners nie in die geselskap van hul mede-inwoners belang gestel het nie. Sommige van hulle was bedlêend en kon derhalwe nie by die ander inwoners kom nie. In die meeste gevalle, veral in die groter tehuse, het die inwoners wat in dieselfde afdeling van die tehuis gewoon het, gereeld oor en weer by mekaar besoek afgelê. Dit beteken egter nie dat persone vanuit die onderskeie afdelings nie oor en weer besoeke afgelê het nie. Sulke besoeke het egter minder voorgekom. Daar is ook gevind dat die inwoners in tehuse mekaar dikwels in geval van siekte opgesoek het. Die gebruik word ook algemeen gevind dat verswakte bejaardes in rolstoele na die sonkamers geneem word waar hulle mekaar se geselskap kan geniet. Aangesien meer as 80% van die inwoners verklaar het dat hulle mede-inwoners hulle gereeld in hulle kamers kom besoek en ongeveer dieselfde aantal ook die ander inwoners besoek het, kan met sekerheid gekonstateer word dat die onderlinge verkeer tussen die inwoners in die tehuse gesond was. Dit stem ooreen met die siening van Louw wanneer hy verklaar dat hy daarvan oortuig is dat die meeste inwoners van tehuse al die geselskap en vriende het waarna hulle verlang. 4) Waar die kontak tussen die inwoners min was, is gepoog om die oorsaak daarvan vas te stel. Daar is tot die slotsom gekom dat die vernaamste rede swak gesondheid was.

Alhoewel nie al die inwoners mekaar opgesoek het nie, is gevind dat hulle meesal mekaar geken het, veral op die platteland waar hulle dikwels uit dieselfde gemeenskap afkomstig was. Weens die grootte van sommige van die tehuise is dit begryplik dat die inwoners soms vir mekaar vreemd was. Die vraag het ontstaan of almal wel die begeerte gehad het om die res van die tehuis te ken. Slegs 19,3% het verklaar dat hulle wel daarvan sou gehou het indien dit die geval sou wees. Vir die res was dit voldoende om slegs met sommige inwoners bekend te wees.

Ten einde te bepaal of die finansiële vermoëns van die bejaardes enige invloed op die onderlinge verkeer in die tehuis het, is aan die hoofde gevra of die ekonomiese en sub-ekonomiese inwoners wel met mekaar gemeng het. In tehuise waar albei groepe teenwoordig was, het meer as 90% van die hoofde geantwoord dat ekonomiese faktore geen rol in die tehuise gespeel het nie. Dit het bevestig dat die inwoners meesal nie bewus van mekaar se inkomste was nie. Ekonomiese posisie het dus geen noemenswaardige invloed op onderlinge verkeer in die tehuise gehad nie.

SAMEVATTING

Alhoewel daar by alle tehuise programme vir bejaardes georganiseer is, het sommige inwoners ook nog op eie houtjie by aktiwiteite van hulle keuse ingeskakel. Die vernaamste hiervan was besoeke van en aan familie en vriende. Ten opsigte van die familie is gevind dat daar 'n groot aantal van die inwoners was wat selde indien ooit deur hulle verwante besoek is. Veral die kinders kon hulle ouers meer besoek het. Meer as die helfte van die inwoners het ook nooit meer hulle familie besoek nie, veral weens swak ge-

sondheid. Vriende het selfs nog minder as familie besoek by die inwoners afgelê, terwyl laasgenoemde ook minder hulle vriende as hulle familie besoek het. Daar was duidelike bewyse dat kontak met sowel familie as vriende ná opname in die tehuise verminder het. Dit kon meesal aan swak gesondheid van die inwoners of hulle familie of vriende toegeskryf word, maar ook aan die feit dat hulle dikwels weens vervoerprobleme vir mekaar onbereikbaar was. Waar moontlik het die meeste van die tehuise geriewe daargestel vir die inwoners vir die doel van die aanbieding van tee, koffie en verversings vir hulle gaste om sodoende die besoek te veraangenaam.

Ander vorme van vryetydsbesteding waaraan die inwoners op ongeorganiseerde wyse deelgeneem het, was opvoerings en filmvertonings, sportbyeenkomste, uitstappies, partytjies en vakansies. In al hierdie gevalle het meer as die helfte van die inwoners nooit meer aan enige van hierdie vorme van vermaak deelgeneem nie, meesal as gevolg van swak gesondheid. Dit stem ooreen met die feit dat 44,9% van die inwoners in die ondersoekgroep deur die Departement van Gesondheid en Welsyn as verswak geklassifiseer is. Daar was egter aanduidings dat hierdie aangeleenthede vóór opname in die tehuise ook minder aandag gekry het.

Minder as een derde van die inwoners het nog aan die verenigingslewe deelgeneem. Inwoners het die lidmaatskap van die verenigings waaraan hulle by opname behoort het, behou, alhoewel hulle minder aktief as voorheen was.

Die onderlinge verkeer tussen die inwoners binne dieselfde tehuis was spontaan. In die meeste van die gevalle het almal mekaar geken. Dit was egter nie in die groot tehuise moontlik nie en die inwoners het ook nie die begeerte daartoe gehad nie. Ekonomiese posisie het geen invloed op die status van die inwoners in die tehuise gehad nie.

In hulle vryetydsbesteding het die inwoners voorkeur aan bepaalde aktiwiteite gegee. Hierdie voorkeuraktiwiteite van die inwoners word in Hoofstuk X bespreek.

---oOo---

VERWYSINGS

1. Louw, D. : Die Rol en betekenis van Ouete huise in die
Versorging van Bejaardes in Suid-Afrika,
p 400
2. Louw, D. : A.W. p 382
3. Kommel, E.V. : The Role of a Social Worker in a Registered
Home for the Aged, p 145
4. Louw, D. : A.W. p 381

HOOFSTUK X

VOORKEURAKTIWITEITE VAN INWONERS IN TEHUISE

Die afwesigheid van roetinetake en 'n verskeidenheid ander vorms van verpligtinge wat 'n eie huishouding noodwendig meebring, besorg vir die bepaalde tehuisbewoner tyd wat hy na willekeur kan aanwend. Sy benutting van hierdie tyd sal wissel van niksdoen tot aktiewe betrokkenheid by aktiwiteite binne en/of buite die tehuis. Desverkiesend kan hy hom besighou met tydverwyl in sy kamer of woonstel deur middel van byvoorbeeld die radio, televisie, lees, handwerk, ensovoorts - solank hy bevrediging put uit dit waarmee hy hom besighou. Om begryplike redes sal sy suksesvolle aanpassing in die tehuis ten nouste in verband staan met die mate van bevrediging wat hy put uit die wyse waarop hy sy tyd benut.

Suksesvolle aanpassing word egter ook bevorder deur die daarstelling van ontspanningsprogramme, -aktiwiteite en -fasiliteite wat beskikbaar gestel word deur die beheerliggaam en personeel van die tehuis. Menige bejaarde persoon sal egter op subtiele wyse gemotiveer moet word om deel te neem aan die onderskeie vorms van tydverwyl wat die tehuis daarstel, al verg dit die aankweek van en aptyt vir aktiwiteite wat vir hulle voorheen onbekend was.

In par. 4.3.2.5.5 is daar aandag gegee aan sommige aktiwiteite wat in georganiseerde groepsorg- en groepwerkprogramme aangebied kan word. Hierdie aktiwiteite word in par. 14.1.7.1 bespreek soos dit in die programme van die klubs vir bejaardes in die area van ondersoek aangetref is.

Afgesien van diegene wat die klubs vir bejaardes bygewoon en aan die akti-

witeite deelgeneem het, was daar ook diegene wat op eie houtjie aktiwiteite beoefen het om hulle ledige ure te vul. In die onderhawige hoofstuk word 'n beknopte ontleding gegee van die aktiwiteite waarmee die bejaardes in die ondersoekgroep hulle besig gehou het, hetsy binne klubverband of op eie houtjie. Daar word gekonsentreer op die belangstelling wat inwoners in bepaalde aktiwiteite getoon het wat nie deel was van die bestaande programme nie, wat uitsluitlik van kulturele aard was en ook handvaardighede, liggaamlike oefening en deelname aan besprekingsgroepe ingesluit het.

10.1 KULTURELE AKTIWITEITE

Die kulturele aktiwiteite wat deur die inwoners in die ondersoekgroep beoefen was, is in hoofsaak musiek en sang, drama, skeppende kunsvorme en ook aktiwiteite wat lees en skryf ingesluit het.

10.1.1 MUSIEK EN SANG

Musiek en sang is ook vir die bejaarde persoon 'n belangrike en aangename vorm waardeur uiting aan sy gevoelens gegee kan word. Musiek wat dateer uit hulle jeugjare bring bepaald herinneringe aan hulle kinder- en jeugjare mee en besorg genoegdoening. In geval van seniele bejaardes is daar al gevind dat musiek 'n kalmerende uitwerking kan hê indien hierdie persone in 'n opgewonde toestand is. Tydens byeenkomste het vinnige opgewekte musiek al tot prestasie in sekere aktiwiteite gelei. Dit kan dus aanvaar word dat musiek en sang as belangrike vorm van terapie vir die bejaarde aangewend kan word.

Weens die beskikbaarheid van die radio en televisie word musiek

en sang binne die bereik van alle inwoners in tehuise geplaas. Afgesien daarvan dat die meerderheid van die bejaardes hulle eie radiostelle besit en 'n groot aantal ook televisiestellê, is hierdie vorme van massamedia deel van die uitrusting in ontspanningslokale. Die gebruik om verswakke bejaardes wat nog hulle beddens kan verlaat na sit- en sonkamers te neem waar hulle na musiek oor die radio kan luister, is algemeen aangetref. Om hierdie rede is gevind dat soveel as 69,6% van die respondente dikwels na musiek geluister het.

Om na musiek te luister, is vir die meeste mense 'n passiewe aktiwiteit. Sommige van die inwoners het egter op 'n meer aktiewe wyse deelgeneem deur self 'n musiekinstrument te bespeel of by 'n koor aan te sluit. Alhoewel 'n groot aantal inwoners beweer het dat hulle in hul jonger dae een of ander musiekinstrument bespeel het, was daar slegs 20 (4,5%) wat nog daarmee volgehou het. Sommige van hulle het verklaar dat dit vir hulle groot vreugde verskaf, soos die volgende twee voorbeelde aantoon;

Geval A. Mnr. S. het in 'n klein plattelandse tehuis ingewoon waar daar 'n gebrek aan fasiliteite vir vryetydsbesteding vir mans was. Hy het 'n groot deel van sy tyd met 'n mondfluitjie verwyd en was dermate trots daarop dat hy gevra het om vir die ondersoeker iets te speel. Die vreugde by die aanbieding van die musiek het uit hom gestraal.

Geval B. Mev. B. was 'n morbidite inwoner op die platteland. Daar is vasgestel dat sy die klavier nog goed kan bespeel. Sy is gevolglik gevra om die begeleiding by die huisgodsdienste waar te neem en om tydens byeenkomste van kerklike verenigings te speel. Dit het vir haar erkenning gebring, 'n nuwe doel in die lewe gegee en haar morbiditeit het in 'n groot mate afgeneem.

Om lid van 'n koor te wees, bring nie slegs genot nie, maar dit bring ook status in mindere of meerdere mate mee. 'n Groepgevoel ontwikkel by koorlede en wanneer dit 'n tehuiskeor is, is hierdie aktiwiteit heilsaam vir groepsgebondenheid. Bejaardes kan aan kore deelneem wat slegs uit lede van die tehuis bestaan, of hulle aansluit by 'n koor buite die tehuis, soos byvoorbeeld 'n kerkkeor. In die jongste tyd word besonder klem gelê op koorsang vir bejaardes en word daar selfs op streeksgebiede meeding. Hierdie mededinging verhoog die gevoel van trots op sy tehuis, status en erkenning by die bejaarde persoon. Gesien in die lig van die betekenis van koorlidmaatskap vir tehuisinwoners, is dit te betreur dat slegs 5,2% as koorlede ingeskakel was. Aan gesamentlike sang is egter dikwels deelgeneem, soos byvoorbeeld by groepbyeenkomste.

Gedagtig aan die waarde wat musiek en sang vir 'n bejaarde kan hê - ook vir diegene wat geestelik en liggaamlik verswak is - is dit opvallend dat 'n groot aantal persone in die tehuis, naamlik 27% nie dikwels na musiek en sang geluister het of aktief daarby betrokke was nie. Aangesien 44,9% van die respondente verswak was, was hierdie relatief groot groep waarskynlik grootliks verantwoordelik vir hierdie verskynsel.

10.1.2 DRAMA

Sommige respondente se belangstelling in drama het slegs sover as die bywoning van toneelopvoerings, verskeidenheidskonserte en filmvertonings gestrek. Dit was dus vir hulle bloot 'n vorm van vermaak en ontspanning waaraan hulle op passiewe wyse deelgeneem

het. Bejaardes kan egter ook op besondere wyse baat vind by aktiewe deelname aan konserte. As voorbeeld kan genoem word die geval op 'n plattelandse dorp waar 'n konsert jaarliks deur die bejaardes uit die gemeenskap en die tehuis gesamentlik aangebied word. Die groep is ook alreeds vir optrede na omliggende dorpe genooi. Dit bring nie alleen vreugde, status en erkenning vir hulle mee nie, maar die poging word ook benut om fondse vir wel-synsprojekte in die gemeenskap in te samel. Tydens die ondersoek is egter gevind dat slegs 3,6% van die inwoners nog aktief aan verskeidenheidskonserte deelgeneem het.

Boekvoorlesings kan, indien dit gevoelvol gedoen word, as 'n vorm van drama beskou word. Weens die groot aantal verswakke bejaardes in tehuise was daar vir die gesonde inwoners wat met gemak kon lees, ruim geleentheid hiervoor. Daar is egter gevind dat slegs 3,9% van die respondente op hierdie wyse betrokke was. Afgesien van die aantal inwoners wat aktief by drama betrokke was, was daar 71,2% van die inwoners wat verklaar het dat hulle wel belangstelling in drama toon. Die indruk wat deur die ondersoeker verkry is, was egter dat hulle dit meer geniet het om toeskouers as deelnemers te wees. Die aanbieding van programme op die gebied van drama behoort dus allerweë groot belangstelling in tehuise te vind.

10.1.3 SKEPPENDE KUNSVORME

Deelname deur bejaardes aan skeppende kuns sal, ongeag die vorm daarvan, en mits hulle belangstelling en/of aanleg daarin toon, nie slegs aangename en stimulerende tydverdryf meebring nie maar

sels geestesverrykend en ekonomies voordelig wees. Voorbeelde van kunsvorme is onder andere skilder- en tekenkuns, kunsnaaldwerk en borduurwerk.

Indien 'n bejaarde hom nog nie voorheen op die gebied van skeppende kuns begeef het nie en sy belangstelling daarin gewek kan word, kan dit vir hom 'n nuwe wêreld open. Wanneer hy ervaar dat hy iets kan skep wat ook aan ander persone waardering en vreugde verskaf, gee dit aan hom genoegdoening en onderskei hy homself. Die volgende geval dien as voorbeeld:

Mnr. P. het in 'n tehuis ver van sy vertroude omgewing gaan woon. Alhoewel vir hom 'n totaal onbekende terrein, het hy begin om as tydverdryf potloodtekeninge van die bome in sy vorige omgewing te maak. Dit was 'n groot sukses en het meegehelp om sy verlange daarheen te stil. Nie alleen het die aktiwiteit self vir hom veel genot verskaf nie maar hy het ook vreugde daarin gevind om sy sketse te laat raam en as geskenke aan lede van die personeel en leiers in die gemeenskap te gee.

Die vervaardigde artikels kan egter ook praktiese waarde hê in dié sin dat dit as versierings in die tehuise kan dien of verkoop kan word om sodoende die inkomste van die tehuise en/of inwoner aan te vul. Een van die stedelike tehuise vir bejaardes organiseer byvoorbeeld jaarliks 'n verkoping waar onder andere fyn borduurwerk verkoop word. Weens die besonder hoë gehalte van die werk word bestellings vir borduurwerk geplaas en die betrokke tehuis samel jaarlikse etlike duisende rande langs hierdie weg in.

Skeppende kuns as 'n aktiwiteit is egter by slegs 5,4% van die inwoners in die ondersoekgroep gevind. Hierdie persone het aan die volgende vorme aandag gegee: teken- en skilderkuns, blommerangskikking, kunsnaaldwerk, weefwerk, knoopwerk, die maak van houtornamente en sierskrywery. Vir die aanbieding van hierdie aktiwiteite in tehuise is sowel ruimte as instrukteurs 'n bate, ofskoon dit nie altyd noodsaaklik is nie. 'n Geval is byvoorbeeld teëgekom waar daar aan 'n sierskrywer 'n spesiale vertrek in die tehuis toegeken is waar hy sy liefhebberij kan beoefen.

Indien spesiale voorsiening vir die beoefening van skeppende kunste gemaak kon word, sou daar, afgesien van die persone wat reeds een of ander vorm daarvan beoefen het, 12,1% van die respondente graag daaraan wou meedoen. Hierdie vorm van aktiwiteite kan derhalwe met vrag in tehuise vir bejaardes aangebied word, nie slegs ter wille van diegene met talente op hierdie gebied nie, maar eweseer ter wille van diegene by wie hierdie talente ontgin behoort te word.

10.1.4 LEES EN SKRYF

Om te lees, is soms die enigste werklik betekenisvolle tydverdryf vir 'n bejaarde met ernstige fisiese belemmeringe. Selfs diegene wat swaksiende is, vind dit dikwels moontlik om te lees weens die bekikbaarheid van boeke in grootdruk en braille. Van Owerheidsweë word baie gedoen om dit vir bejaardes moontlik te maak om leesstof sonder veel inspanning te bekom. (vergelyk par. 2.4.1.5.1 en par. 2.4.2.2)

'n Groot persentasie van die bejaardes in die onderzoekgroep, naamlik 83,2% het 'n boekery tot hulle beskikking gehad as deel van die tehuis se fasiliteite. Hierdie boekery het gewissel van 'n klein versameling tot 'n goed toegeruste biblioteek. Meer as een derde van die bejaardes, dit is 36,3%, kon maklik 'n provinsiale biblioteek bereik en self hulle boeke gaan omruil, terwyl 57,8% voordeel kon put uit biblioteekdienste wat vanaf 'n provinsiale biblioteek in die tehuis deur òf die personeel, òf vrywilligers uit die gemeenskap gelewer is.

Wat tydskrifte en koerante betref, is daar gevind dat 'n groot aantal bejaardes òf self daarop inteken, òf dat gebruik gemaak word van dié waarvoor die tehuise instaan. Dit het ook vry algemeen voorgekom dat familie en vriende die bejaardes van koerante en veral tydskrifte voorsien. In die laasgenoemde geval is dit egter dikwels nie die jongste uitgawes wat na die tehuise gebring word nie. Anders as wat verwag is, het slegs 50,6% van die inwoners nog boeke gelees, 46% tydskrifte en 42,2% koerante terwyl 35,2% nie meer gelees het nie. Nie slegs die groot aantal verswaktes in die onderzoekgroep (vergelyk tabel 4) kan vir hierdie verskynsel verantwoordelik gehou word nie aangesien baie verswakte bejaardes wel lees as 'n tydverdryf beoefen het. Daarom is dit ook opvallend dat meer as een derde (34%) van die inwoners nie meer in enige vorm van lees belang gestel het nie.

Die skryfkuns as 'n vorm van tydverdryf kan op verskillende wyses beoefen word. Dit kan geskied deur middel van bydraes aan 'n eie tehuiskoerant of 'n koerant vir bejaardes, byvoorbeeld

Senatus wat deur die Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Bejaardes uitgegee word. Die redaksionele kolomme van koerante en tydskrifte leen hulle ook daartoe dat bejaardes hulle menings deur middel van briewe kan lug. Tydens die ondersoek is egter gevind dat 97,3% van die inwoners nie van hierdie vorm van tydverdryf gebruik gemaak het nie. Slegs 1,6% het nog soms 'n artikel of 'n brief na 'n openbare blad gestuur en 1,1% na 'n tehuiskoerant.

Daar was dus baie weinig belangstelling in die skryfkuns by die bejaardes in die ondersoekgroep.

10.2

HANDVAARDIGHEDE

Alhoewel dit nie vir alle persone moontlik is om kunswerke te skep nie, is dit egter vir almal wat nog die gebruik van hulle hande en oë het, moontlik om artikels met gebruikswaarde te vervaardig. Die meeste van die inwoners in tehuise moes hulle gesinne versorg gedurende 'n tyd toe gesinne in 'n groot mate in eie behoeftes moes voorsien. Hulle moes dus leer om gebruiksartikels vir hulle afhanklikes te maak. Hierdie vernuf word nog deur 'n groot aantal van die inwoners toegepas en dit hou vir hulle waarde op meer as een gebied in. Nie alleen kan die inwoners hulleself daarmee besig hou nie, maar hulle kan ook artikels vir eie gebruik of vir verkope vervaardig. Die tehuis kan ook baat daarby vind indien dit ter stywing van die huisfondse verkoop word. Aangesien daar 'n verskeidenheid van handwerkaktiwiteite bestaan, kan die inwoners van mekaar leer en op hierdie wyse hul kennis uitbrei sodat daar by hulle 'n gevoel van nuttigheid bly bestaan.

Wanneer al hierdie voordele verbonde aan handvaardighede in aanmerking geneem word, kan dit as 'n leemte beskou word dat meer as die helfte van die inwoners nooit meer enige handvaardighede beoefen het nie. Twee faktore kan vir hierdie verskynsel verantwoordelik wees, naamlik die groot aantal verswakte respondente (tabel 4) asook die geringe aantal manlike persone in die ondersoekgroep (par. 7.3). In die laasgenoemde geval is gevind dat daar 'n groot leemte in die tehuse bestaan het veral met betrekking tot die geleenthede wat vir die manlike geslag geskep is om hulle stokperdjies te beoefen. Daar is ook gevind dat hulle nie genoegsaam aangemoedig word om by die groepaktiwiteite in die tehuse in te skakel nie.

Diegene wat hulle met handvaardighede besig gehou het, het hoofsaaklik op die volgende gekonsentreer: breiwerk, hekelwerk en verskillende vorme van naaldwerk. Aandag is egter ook gegee aan rottang- en papierwerk, die maak van speelgoed en matte asook koekbak.

10.3 AKTIWITEITE MET BETREKKING TOT LIGGAAMLIKE OEFENING

Liggaamlike oefeninge, vir die doel van die onderhawige ondersoek, dui op die meedoen aan liggaams- of ritmiese oefeninge en deelname aan sport en aktiewe spele, dit wil sê spele wat liggaamlike inspanning vereis.

10.3.1 LIGGAAMS- EN RITMIESE OEFENINGE

Bejaardes in tehuse voer dikwels 'n liggaamlik onaktiewe lewe en

bejaardesorgprogramme binne inrigtingsverband behoort voorsiening daarvoor te maak dat daar voldoende geleenthede vir aktiwiteite van hierdie aard bestaan. Oefeninge hou ook groot waarde in vir verswakke bejaardes, veral om te voorkom dat nog bruikbare ledemate verswak as gevolg van onaktiwiteit. Omdat die personeel van tehuise vir bejaardes die waarde van liggaamsoefeninge vir die inwoners besef, word groepoefeninge in die meeste tehuise deur personeellede of deur vrywilligers aangebied. Van die inwoners het egter slegs 13,8% aan hierdie oefeninge deelgeneem. Gevalle is egter ook aangetref waar 'n personeellid, byvoorbeeld 'n verpleegkundige, aan 'n bejaarde in sy of haar kamer oefeninge gee. Sommige van die inwoners het ook van die dienste van 'n terapeut gebruik gemaak. Pogings om liggaamlik gesond te bly deur op eie houtjie oefeninge in hulle kamers te doen, is by 15,4% van die inwoners aangetref.

Stap as 'n vorm van oefening, al geskied dit met behulp van 'n loopapparaat, word terdeë deur bejaardes besef. Die ondersoeker het meermale waargeneem dat inwoners wat nie meer buitenshuis wandeling onderneem nie, wel op en af in die gange stap ter wille van oefening. Daar is gevind dat 13,1% van die inwoners van hierdie vorm van oefening gebruik gemaak het. Meer as een derde van die bejaardes naamlik 37,6% het geen oefening van enige aard gehad nie. Die groot aantal verswakke inwoners kan nie die rede vir hierdie leemte in die tehuise wees nie, aangesien daar tydens die ondersoek dikwels verswaktes teëgekom is wat aan een of ander vorm van ligte oefening deelgeneem het. Dit wil dus voorkom asof 'n groot aantal van die respondente nie die belangrikheid van oefeninge genoegsaam besef het nie en gevolglik nie daarin belang gestel het nie. Dit is ook duidelik uit die

feit dat 53,5% van die inwoners geïnteresseerd daarin was om aan een of ander vorm van liggaamsoefeninge deel te hê nie, selfs al sou dit vir hulle in die tehuise gereël word. Onaktiwiteit en min belangstelling op hierdie gebied is dus as 'n leëte in die tehuise uitgeken. Die feit dat 46,6% van die inwoners wel belang gestel het, bewys die noodsaaklikheid van die aanbieding van georganiseerde oefeninge in die tehuise.

10.3.2 SPORT EN SPELE

In die Handleiding oor die Versorging van Bejaardes in Tehuise word soos volg verklaar in hierdie verband:

"Spel met of sonder liggaamlike aktiwiteite is ook 'n belangrike wyse van ontspanning vir bejaardes. Die liggaamlike beweging en aktiwiteit wat met sekere spele gepaard gaan, is gesond vir hulle liggame en die konsentrasie, kompetisies en sosiale omgang werk stimulerend in op hulle gees." 1)

Spele waaraan bejaardes kan deelneem, kan in twee kategorieë verdeel word, naamlik sport en aktiewe spele, en passiewe spele.

10.3.2.1 Sport en aktiewe spele

Onder aktiewe spele is alle spele ingesluit wat liggaamlike inspanning van die bejaardes geverg het. Daar was slegs geringe deelname van die inwoners aan hierdie aktiwiteite, naamlik 7,3%. Wat sportsoorte betref, was daar slegs een persoon wat rolbal en drie wat jukskei gespeel het. Wat die verskillende spele betref, was vingerbord die mees gewilde.

Die deelname van die inwoners aan sport en aktiewe spele hang af van die toepaslike fasiliteite wat by die tehuise aangebied word. Wanneer die inwoners van gemeenskapsfasiliteite gebruik moet maak, is die toeganklikheid en bereikbaarheid van die fasiliteite bepalend vir die mate waarin die inwoners aan hierdie aktiwiteite sal deelneem. Die feit dat, afgesien van diegene wat wel deelgeneem het, 'n verdere 20,6% verklaar het dat hulle wel in deelname geïnteresseerd sou wees indien die geleentheid daar was, beklemtoon die belangrikheid van die voorsiening van fasiliteite vir die beoefening van sport en spele by tehuise.

10.3.2.2 Passiewe spele

In teenstelling met aktiewe spele, sluit passiewe spele min liggaamlike inspanning in. Die klem val op die dink- en reaksievermoë van die deelnemer. 'n Goë voorbeeld hiervan is enige vorm van kaartspel of woordbouspeletjies.

In die tehuise het die inwoners meer aan passiewe as aan aktiewe spele deelgeneem, naamlik 20% en 7,3% onderskeidelik. 'n Verdere 19,7% het gemeld dat hulle wel in deelname geïnteresseerd sou wees indien die fasiliteite daarvoor in die tehuise bestaan het. Indien die nodige apparaat dus in tehuise beskikbaar gestel word, sal dit genot aan 'n groot aantal inwoners verskaf.

10.4 BESPREKINGS

Besprekings kan op verskillende wyses plaasvind. Hier word in die besonder gedink aan debattering, vasvrakompetisies en groepbe-

sprekings. Slegs 0,7% van die respondente het aan debatte deelgeneem en 7,9% aan vasvrawedstryde, meesal in die vorm van vasvra kompetisies uit die Bybel.

In tabel 54 is aangetoon dat 52,5% van die maatskaplike werkers besprekings in die klubs georganiseer het. Slegs 7,3% van die respondente het verklaar dat hulle reeds aan 'n groepbespreking deelgeneem het. Aangesien 'n verdere 35,3% hulle belangstelling daarin uitgespreek het, kan aanvaar word dat nie al die respondente bewus was van die besprekingsgroepe wat deur die maatskaplike werkers georganiseer was nie of dat sommige van dié wat graag sou wou deelneem, in tehuise gewoon het waar hierdie vorm van aktiwiteit nie aangebied is nie. Die moontlikheid bestaan ook dat sommige van die inwoners as gevolg van ernstige verswakteid dit nie kon bywoon nie of dat hulle nie geïnteresseerd was in die onderwerpe wat bespreek is nie en daarom weggebly het. Dit is egter duidelik dat groepbesprekings wel met vrug in tehuise aangewend kan word mits die onderwerpe in ooreenstemming met die belangstellings van die inwoners gekies word.

SAMEVATTING

Die aktiwiteite op die gebied van kultuur wat die meeste deur die respondente beoefen is, was om na musiek en sang te luister en te lees. Meer aktiewe deelname soos byvoorbeeld om in 'n koor te sing of die skryf van 'n artikel in 'n blad, is in geringe mate gevind. Belangstelling in drama het meesal tot uiting gekom in die rol van die toeskouer, terwyl slegs enkele van die inwoners aandag aan skeppende kuns gegee het.

Meer as die helfte van die respondente het hulle nooit meer met enige handwaardighede besig gehou nie terwyl daar op die gebied van spele 'n geringe belangstelling in sport en aktiewe spele was. Passiewe spele is in 'n groter mate beoefen. Terwyl 'n geringe aantal van die respondente aan georganiseerde oefeninge deelgeneem het, het meer van hulle oefeninge op eie houtjie gedoen en het meer as een derde van stap as 'n vorm van oefening gebruik gemaak.

Te oordeel na die belangstellings wat by die respondente gevind is, sal dit vir tehuise die moeite werd wees om veral op musiek en sang, verskillende vorms van drama, liggaamsoefeninge, passiewe spele en besprekings te konsentreer.

Dit was duidelik dat die inwoners te veel op passiewe vorme van vryetydsbesteding gekonsentreer het, meesal omdat die fasiliteite in die tehuise daarvoor geskep is. Indien voorsiening in die tehuis vir die oefening van 'n groter verskeidenheid van aktiwiteite gemaak word, soos byvoorbeeld skepende kunsvorme en aktiewe spele, sou 'n groot aantal inwoners daaraan wou meedoen.

Die belangstellings en bekwaamhede van die inwoners kan egter ook ten bate van die tehuis en gemeenskap aangewend word. Daarom word in Hoofstuk XI op die diensbaarheid van tehuisinwoners gekonsentreer.

---oOo---

VERWYSING

1. Navorsing en Inligting Departement van Gesondheid en Welsyn:
Handleiding oor die Versorging van Bejaardes in Tehuise,
Uitgawe No. 2 van 1982 p 73

HOOFSTUK XI

DIENSBAARHEID VAN TEHUISINWONERS

Uit gesprekke met bejaardes kom dit telkens sterk na vore dat 'n groot aantal van hulle gebuk gaan onder die neerdrukkende gedagte dat hulle oorbodig geword het, en dat hulle derhalwe eerder 'n las as 'n bate vir die samelewing is. Die teendeel is egter waar, want hierdie lewensfase het eie en unieke bates. Vir sommige bejaardes is dit egter verskuil en dit moet deur middel van bejaardesorgprogramme na vore gebring en benut word. Die bejaarde het sy pligte as broodwinner en versorger van sy kinders nagekom en dit staan hom vry om sy aandag te gee aan die aangeleenthede wat sy eie lewe nog kan veraangenaam en uitbou indien sy gesondheid en ander omstandighede dit toelaat. Hy kan nou ook die geleenthede tot dienslewering in die gemeenskap beter benut. Dit sal by hom die gevoel meebring dat hy nog bruikbaar en gelief is en dat dit wat hy doen, hoe gering ook al, van betekenis is. Die tehuis hou groot moontlikhede tot dienslewering in. Wanneer hierdie dienslewering tot buite die tehuis strek, sal hy ervaar dat hy nog 'n wesenlike deel van die groter gemeenskap is.

Waar daar in die vorige hoofstuk aandag gegee is aan die aktiwiteite waarmee die inwoners hulle besig gehou het, word daar in hierdie hoofstuk gekonsentreer op bydraes van die bejaardes in die tehuise en gemeenskappe buite die tehuise waardeur hulle tot hulp van ander gekom het. Wanneer dienslewering op uiteenlopende terreine bespreek word, word ook aandag gegee aan dit wat hulle nog graag wil doen indien die geleentheid daartoe vir hulle geskep sou word. Klem word ook gelê op die dienste waarin die inwoners nie belang gestel het nie. Dit moet egter in gedagte gehou word dat al die respondente nie in staat tot dienslewering was nie, veral weens die graad van hulle verswaktheid.

11.1

DIENSLEWERING IN DIE TEHUIS AS HULP VIR DIE PERSONEEL

Indien 'n inwoner verantwoordelikheid vir 'n bepaalde diens in 'n tehuis aanvaar, sal hy aanvoel dat hy 'n besondere plek aldaar inneem. In gevalle waar sy dienste die taak van die personeel vergemaklik, sal die verhouding tussen hom en die personeel daardeur begunstig word. Sorg moet egter gedra word dat die hulp van die inwoners nie deur die personeel uitgebuit word nie.

11.1.1

HULPVERLENING IN DIE KOMBUIS EN EETKAMER

Die hulp wat die inwoners in die eetkamer verleen, kan die vorm aanneem van die dek van tafels en opruiming ná ete. Hulp in die kombuis sluit in hulp met die opwas van eetgerei asook die voorbereiding van voedsel. Elke tehuis het, soos verwag kan word, 'n eie beleid in hierdie verband. By sommige tehuise is dit gebruikelik dat inwoners hulp verleen en hulle word ook daartoe aangemoedig. By ander tehuise word hulle geensins in die kombuis toegelaat nie omdat daar van die standpunt uitgegaan word dat hierdie vertrek die domein van die kombuispersoneel is. Daar is selfs tehuise gevind waar die inwoners bloot beskou is as "in die pad te wees" van diegene wat betaal word om die werk te doen. In hierdie tehuise het van die inwoners meegedeel dat hulp in die kombuis 'n groot leemte in hulle lewens sal vul omdat hulle graag doenig sou wou wees met die werk wat hulle oor die jare in hulle huise gedoen het. Tabel 21 toon die mate aan waarin inwoners by hulp in die kombuis en eetkamer betrokke was en die belangstelling wat hulle in hierdie verband getoon het.

TABEL 21: BETROKKENHEID VAN INWONERS IN KOMBUIS EN EETKAMER

AARD VAN BELANGSTELLING	AANTAL	PERSENTASIE
Verleen wel hulp	66	15,0
Wil graag help maar geen geleentheid	69	15,7
Geensins geïnteresseerd	149	33,8
N.V.T. (inwoners té verswak	157	35,6
TOTAAL	441	100,1

Volgens tabel 21 is daar gevind dat 'n relatief klein persentasie inwoners, naamlik 15% hulp in die kombuis of eetkamer verleen het, terwyl 'n ewe klein aantal persone, naamlik 15,7%, die begeerte uitgespreek het om op hierdie terrein behulpsaam te wees indien die geleentheid daartoe vir hulle gebied sou word. Alhoewel 35,6% van die inwoners te verswak was om hulp te verleen, het 33,8% verklaar dat hulle nie geïnteresseerd in hierdie vorm van aktiwiteit was nie.

11.1.2 HULP IN VERBAND MET DIE VOORBEREIDING EN BEDIENING VAN VERVERSINGS

In par. 14.3.1 is daar melding gemaak van partytjies en onthale wat deur die personeel in tehuise georganiseer word. Inwoners kan waardevolle hulp verleen in verband met die voorbereiding van verversings vir sodanige byeenkomste sowel as ten opsigte van die reëlings verbonde daaraan. Inskakeling op hierdie wyse sal by hulle die gevoel wek dat hulle dienste benut kan word en dat

hulle 'n belangrike rol in die tehuis speel. Tabel 22 toon die belangstelling van inwoners in hierdie verband aan.

TABEL 22: BELANGSTELLING IN VOORBEREIDING VAN VERVERSINGS

AARD VAN BELANGSTELLING	AANTAL	PERSENTASIE
Verleen wel hulp	45	10,2
Wil graag help maar geen geleentheid	82	18,6
Geensins geïnteresseerd	147	33,3
N.V.T. (inwoners té verswak)	167	37,9
TOTAAL	441	100,0

Tabel 22 toon aan dat slegs 10,2% gehelp het om verversings voor te berei terwyl 'n verdere 18,6% graag hulp sou wou verleen indien daar geleentheid daarvoor bestaan het. Soos in die geval van hulp in die kombuis en eetkamer, het meer as een derde van die inwoners nie belanggestel in hulp in verband met die voorbereiding van verversings nie, terwyl 37,9% te verswak was om mee te doen. Bykans een derde van die inwoners was derhalwe geneë en beskikbaar vir hulp op hierdie terrein.

Wat bediening van verversings betref, was daar meer belangstelling by die inwoners, soos aangetoon in tabel 23.

TABEL 23: BELANGSTELLING VAN INWONERS IN HULP IN VERBAND MET DIE BEDIENING VAN VERVERSINGS

AARD VAN BELANGSTELLING	AANTAL	PERSENTASIE
Verleen wel hulp	131	29,7
Wil graag help maar geen geleentheid	37	8,4
Geensins geïnteresseerd	96	21,8
N.V.T. (inwoners te verswak)	177	40,1
TOTAAL	441	100,0

Indien tabelle 22 en 23 met mekaar vergelyk word, is dit duidelik dat die inwoners meer bereid was om met die bediening van versings as die voorbereiding daarvan te help. Daar was ook minder inwoners wat verklaar het dat hulle geensins geïnteresseerd was om hierby betrokke te wees nie. 'n Vergelyking tussen tabelle 21, 22 en 23 toon aan dat 'n relatief groot aantal bejaardes nie meer in aktiewe hulp geïnteresseerd was nie. Dit dui op 'n houding van passiwiteit in die tehuise en moontlik ook 'n houding van "... ek het genoeg in my lewe gewerk." Motivering van hierdie bejaardes tot aktiewe betrokkenheid by die tehuise sal dus nodig wees.

11.1.3 HULP IN VERBAND MET DIVERSE DIENSTE IN DIE TEHUIS

Afgesien van die hulp wat in die kombuis en eetkamer asook met die voorbereiding en bediening van verversings verleen word, was daar

verskeie ander dienste wat deur 15,7% van die inwoners in en om die tehuise gelewer is, veral in die vorm van hulp in die tuin, versorging en verfraaiing van die tehuis, diensbeurte by die voordeur en telefoon, asook hulp in verband met korrespondensie.

Sommige van die inwoners het getrag om hulle liefde vir die natuur en die grond uit te leef deur in die tuin van die tehuise te werk of 'n eie tuintjie op 'n aparte stukkie grond in stand te hou.

By een tehuis het een van die inwoners gereeld die bome in die tuin gesnoei. Met betrekking tot die verfraaiing van die tehuis was daar inwoners wat gereeld vir blommerangskikkings gesorg het. In 'n plattelandse tehuis het een van die manlike inwoners gereeld veldblomme vir die rangskikkings gaan pluk. In etlike van die tehuise het een of meer van die bejaardes ook verantwoordelikheid vir die versorging van potplante aanvaar.

In sommige tehuise is waardevolle hulp verleen in verband met diensbeurte ten opsigte van die beantwoording van die telefoon en deurklokkie. Hierdie bejaardes is ook daarvoor verantwoordelik om persone van buite te begelei wat graag die tehuise wil besigtig. In een van die stedelike tehuise was dit gebruikelik dat inwoners beurte neem gedurende naweke, wanneer die sekretaresse se kantoor gesluit is om diens by die ~~binnershuis~~ kommunikasiestelsel te doen en boodskappe af te lewer. By hierdie tehuis is een van die inwoners ook daarvoor verantwoordelik om die diensbeurte te reël.

By verskeie tehuise was daar inwoners wat gereeld allerlei vorms van reparasiewerk onderneem het. Een van hierdie persone was dermate gesteld op die dienste wat hy in hierdie verband gelewer

het, dat hy nooit die tehuis wou verlaat nie uit vrees dat die hoof hom nodig sou kry vir reparasiewerk. 'n Ander inwoner het dit as haar verantwoordelikheid aanvaar om gereeld die lokaal vir die kerkdiens in gereedheid te bring, terwyl 'n ander die persoon behulpsaam was met aankope vir die tehuis. Om musiek by funksies te verskaf, het aan een van die inwoners groot bevrediging gegee.

'n Ander terrein waarop inwoners hulp verleen het, was op die gebied van inkomende en uitgaande pos. Sommige van hulle het gereeld die pos by die poskantoor gaan afhaal en dit gesorteer. Koerante is ook op dié wyse uitgedeel. Wat uitgaande pos betref, is dit veral by die groter tehuse gevind dat inwoners behulpsaam was met die versending van massapos van 'n nie-vertroulike aard.

Die menings van respondente is gevra ten opsigte van dienste wat hulle graag sou wou lewer indien die geleenthede daartoe vir hulle geskep sou word. Verskeie persone het 'n begeerte uitgespreek om in die tuin behulpsaam te wees. Op godsdientige gebied het die begeerte bestaan om met bidure en die verspreiding van Christelike lektuur te help.

11.2

ONDERLINGE HULPVERLENING VAN INWONERS

Een van die belangrikste positiewe kenmerke van saamwoon in inrigtingsverband is spontane onderlinge hulpverlening. Geleentheid om mede-inwoners tot diens te wees, verlig nie slegs die verpligtinge van die personeel nie maar dit bevorder onderlinge verhoudings en verskaf aan diegene wat hulp verleen, 'n gevoel van diensbaarheid en van waarde wees vir beide mede-inwoners en die tehuis. Hulp aan mede-inwoners kan op verskeie wyses verleen word.

11.2.1 BESOEKE AAN SIEKES

Siekte gaan gewoonlik gepaard met 'n behoefte aan meer aandag. Hierdie aandag moet bejaardes in tehuise dikwels ontbeer omdat dit die personeel aan tyd ontbreek en familie en vriende nie deurentyd beskikbaar kan wees nie. Gevoel van eensaamheid en bedruktheid kan dus makliker by 'n sieke posvat as by 'n gesonde persoon. Dit is veral op hierdie gebied dat die gesonde inwoners waardevolle dienste kan lewer. Wanneer hulle 'n siek inwoner besoek en noodsaaklike take vir hom verrig, lei hulle sy aandag van sy siekte af en kan dit die gevoel by die siek bejaarde laat ontstaan dat hy nog van waarde vir sy mede-inwoners is. Tydens die ondersoek is gevind dat 67,8% van die bejaarde persone dienste op hierdie gebied gelewer het. Wanneer in aanmerking geneem word dat 21,3% van die inwoners self te verswak was om andere te besoek, kan aanvaar word dat die oorgrote meerderheid van die inwoners in tehuise daarop ingestel was om hul mede-inwoners ten tyde van siekte te besoek en van hulp te wees.

11.2.2 VERWELKOMING VAN NUWE INTREKKERS

In Hoofstuk III is daarvan melding gemaak dat 'n bejaarde by opname in 'n tehuis noodwendig by 'n groep vreemdes moet inskakel. Hierdie inskakeling word vir hom vergemaklik wanneer hy deur die ander inwoners verwelkom en op sy gemak gestel word. Meer as die helfte van die inwoners, naamlik 57,6% het dit hul taak gemaak om nuwe intrekke te laat tuis voel. In hierdie verband moet daarop gelet word dat 27% van die respondente weens verswakking nie in die posisie was om nuwe bewoners te verwelkom nie. Meelewing ten opsigte van inburgering van nuwe bewoners was derhalwe by 'n

groot aantal bejaardes aanwesig.

11.2.3 DIENS IN DIE BIBLIOTEEK

In par. 10.1.4 is gemeld dat meer as 50% van die inwoners nog boeke en meer as 40% tydskrifte en koerante gelees het. Daarbenewens was die biblioteek slegs vir 36,3% van die inwoners maklik bereikbaar. Indien 'n lokaal met die nodige fasiliteite in die tehuise afgesonder kan word, kan reëlings deur middel van die provinsiale biblioteekdiens getref word vir die direkte aflewering van boeke in die tehuis. Hierdie lokaal kan ook as leeskamer diens doen wanneer koerante en tydskrifte wat deur die inwoners gelees word, hier geplaas word. Een van die inwoners kan verantwoordelikheid vir diens in die biblioteek aanvaar terwyl ander hom met diensbeurte behulpzaam kan wees. Wanneer hierdie stelsel gevolg word, is die tehuis nie afhanklik van persone van buite om die biblioteek te beman nie en kan die diensure op 'n gereël word wanneer dit die inwoners die beste pas. Aangesien hierdie reëlings intern geskied, is die inwoners nie aan vaste leentydperke gebonde nie en bring dit mee dat hulle hulle leesstof rustiger kan geniet.

Tydens die ondersoek is daar slegs enkele tehuise gevind waar daar wel 'n biblioteek was. Om hierdie rede en ook omdat 'n groot aantal van die inwoners te verswak was om hulp in hierdie verband te verleen, was daar slegs 0,5% van die inwoners wat al op hierdie wyse dienste gelewer het en 'n verdere 4,3% van hulle het die begeerte uitgespreek om in die biblioteek behulpzaam te wees.

Dit kan egter aanvaar word dat baie meer van die bejaardes bereid

sou gewees het om te help indien biblioteekfasiliteite in die tehuise bestaan het.

11.2.4 DIENS IN DIE SNOEPWINKEL

Dit is 'n algemene gebruik in tehuise dat inwoners eetware in hulle kamers hou - vir hulle eie genot maar ook vir dié van hulle besoekers, veral kinders en kleinkinders. Tehuisomstandighede laat dit nie altyd toe dat eetware ter plaatse berei kan word nie terwyl 'n winkel of kafee nie altyd maklik bereikbaar is nie. 'n Snoepwinkel in die tehuis kan in hierdie behoefte voorsien.

Soos in die geval van biblioteekdiens, kan inwoners ook verantwoordelikheid vir die snoepwinkel aanvaar en mede-inwoners kan hulle daarmee behulpsaam wees. Op die platteland is 'n tehuis aangetref waar 'n welsynsorganisasie gereeld eetware in die tehuis te koop aangebied het. Een van die inwoners het die verantwoordelikheid vir die verkope onderneem en ook 'n klein besoldiging daarvoor ontvang. By 'n ander tehuis wat ver van die sakesentrum geleë was, is reëlins met een van die plaaslike besighede getref om gereeld eetware en ander noodsaaklike artikels na die tehuis te bring vir die gerief van die inwoners. Dit kan dus aanvaar word dat daar 'n behoefte aan 'n snoepwinkel by sommige tehuise bestaan. Nie alleen sal inwoners eetware wat andersins moeilik bekombaar is, wel kan bekom nie, maar dit skep ook 'n gevoel van bruikbaarheid by diegene wat in die winkel behulpsaam is. Ten tyde van die ondersoek was daar egter slegs ongeveer 10% van die inwoners wat die geleentheid gehad het om op hierdie wyse van diens te wees. Die gesondheid van die res was òf te

swak, òf die tehuis het nie oor 'n snoepwinkel beskik nie. Van die respondente wat wel in die geleentheid was om sodanige diens te lewer, was niemand behulpsaam nie en slegs 2,5% van hulle het hulle bereid verklaar om hulp in hierdie verband te verleen. Die indruk is dus gekry dat slegs 'n geringe aantal van die inwoners bereid was om in die snoepwinkel diens te doen. Dit moet egter in gedagte gehou word dat 'n groot aantal van die inwoners geen kennis van sodanige onderneming gehad het nie. In dien hulle daarmee bekend was, sou meer van hulle waarskynlik tot hulp bereid gewees het.

11.3

DIENSLEWERING IN DIE GEMEENSAP

In Hoofstuk III is die aandag gevestig op die behoefte van tehuisinwoners om nog deel te vorm van die gemeenskap. Daar is verskeie terreine waarop bejaardes by dienslewering in die gemeenskap ingeskakel kan word, veral op die gebied van kollektes, die maak van artikels vir fondsinsamelings, diens as komiteelede van verenigings en die optree as "aangenome grootouers" vir kinders uit die gemeenskap.

11.3.1

HULP MET KOLLEKTES

Die meeste organisasies en verenigings is vir hulle fondse van bydraes uit die publiek afhanklik. Die insameling van fondse kan tydrowend wees en tehuisinwoners kan as gevolg van die bykans onbeperkte tyd tot hulle beskikking op hierdie terrein 'n belangrike diens lewer. Die insameling van fondse geskied in hoofsaak op tweeërlei wyse, naamlik deur middel van kollektelyste

en straatkollekties. Dit word dikwels gevind dat inwoners hulle bereid verklaar om met 'n kollektelys van kamer tot kamer in die tehuise te gaan vir hierdie doel. Een inwoner het met trots vertel dat sy die persoon is wat gewoonlik verantwoordelikheid vir alle kollektelyste in die tehuis aanvaar.

Hulp met straatkollekties bied aan tehuisinwoners afleiding omdat hulle daardeur in nuwe kontak met die publiek kom. Daar moet egter gelet word op die eise wat hierdie aktiwiteit aan die bejaarde kollektante stel. Daar is gevind dat 43,8% van die respondente nie meer daartoe in staat was om te kollekteer nie. Slegs 9,3% van hulle het nog hulp verleen terwyl 'n verdere 8,6% hulle wel bereid verklaar het om hieraan mee te doen. Wanneer daarop gelet word dat 38,3% van die respondente nie meer enige begeerte tot hulp in hierdie verband gehad het nie, kan dit aanvaar word dat inwoners in tehuise nie graag met kollekties behulpzaam was en wil wees nie.

11.3.2 HULP MET DIE MAAK VAN ARTIKELS VIR VERKOPINGS

Basaars en verkopings is algemene wyses van fondsinsameling van instansies in die gemeenskap sowel as by tehuise. Op hierdie gebied kan tehuisinwoners wat nog een of ander vorm van handvaardigheid of skeppende kuns beoefen, waardevolle hulp verleen deur artikels vir verkopings te maak. In par. 10.1.3 is aangetoon dat 5,4% van die inwoners met een of ander vorm van skeppende kuns bedrywig was terwyl meer as die helfte 'n handvaardigheid as tydverdryf gehad het. (vergelyk par. 10.2) Wanneer

neer artikels deur inwoners gemaak, verkoop word, kan dit in 'n behoefte in die tehuis en gemeenskap voorsien en die gevoel van eiewaarde by die inwoner versterk.

Ten tyde van die ondersoek was daar 45,1% van die respondente wat as gevolg van persoonlike omstandighede nie meer in staat was om artikels te vervaardig nie. Daar was egter 31,8% wat wel nog artikels vir die doel van verkoping gemaak het. Alhoewel 23,1% van die inwoners geïnteresseerd was om op hierdie terrein behulpzaam te wees nie, was daar 'n groot aantal wat wel meegehelp het om dit vir die tehuise moontlik te maak om op hierdie wyse fondse in te samel.

11.3.3 HULP AS KOMITEELID

In tehuise vir bejaardes word dit dikwels aangetref dat inwoners jare lank by die verenigingslewe ingeskakel was, soms as komiteelid. Hulle beskik dus oor ervaring en hulle menings en raad kan van besondere waarde vir enige komitee of bestuur wees. Dit word ook deur die Departement van Gesondheid en Welsyn aanbeveel dat 'n huiskomitee in elke tehuis in die lewe geroep word wat kan mee-help om die belange van die inwoners te behartig. 1) Sodanige komitee is die mondstuk van die bejaardes en dien as skakel tussen die inwoners en die hoof sowel as tussen die inwoners en die bestuur van die tehuis. Hierdie komitee kan 'n verskeidenheid van funksies reël ter bevordering van die gemeenskapslewe in die tehuis. Die geleentheid word ook geskep om leierskap onder die inwoners te bevorder.

Slegs 'n klein persentasie van die inwoners het ten tyde van die ondersoek diens as komiteelede verrig naamlik 5,4%. 'n Verdere 7,5% het hulle bereid verklaar om in hierdie hoedanigheid te dien indien hulle verkies sou word. Die komitees waarin die inwoners nog diens gelewer het, was die volgende: huiskomitees, klubs vir bejaardes, Vrouesendingbond, fondsinsamelingskomitee en 'n kerkraad van die N.G. Kerk.

Afgesien van die 31,8% van die respondente wat weens hulle omstandighede nie meer hulp in hierdie verband kon verleen nie, het meer as die helfte van hulle (55,3%) hulle téén deelname aan komiteewerk uitgespreek. Gesien in die lig van die waarde van die werk vir die gemeenskap, tehuis en inwoners, is dit te betreur dat min inwoners op hierdie terrein ingeskakel was en dit dui op 'n gees van passiwiteit onder die inwoners.

11.3.4 DIENSLEWERING AS "AANGENOME GROOTOUERS" VIR KINDERS

In die reël koester bejaardes 'n liefde vir kinders, in die besonder kinders van familieleden. Almal ontvang egter nie die aandag van kinders waarna hulle verlang nie. Aan die ander kant word in elke gemeenskap kinders aangetref wat die liefde van 'n grootouer moet ontbeer en daarna smag. Wanneer hierdie twee groepe persone met mekaar verbind word, kan dit vir hulle wedersyds van groot waarde wees. As voorbeeld van sodanige verbinde kan die geval van 'n plattelandse tehuis genoem word waar die kinders van die Kinderkrans, 'n vereniging vir die kinders van die N.G. Kerk, as "troetelkinders" aan tehuisinwoners toegesê is. Die kinders het die bejaardes gereeld besoek, soms vir hulle eet-

ware en blomme geneem en ligte werkies vir hulle gedoen. Die projek is as baie geslaag beskou. Die bejaardes het die aandag van die kinders nodig gehad en dit geniet. Op hulle beurt het die kinders weer insig in die lewenswyse van die bejaarde verkry en was die liefde wat hulle van die aangenome grootouer verkry het vir hulle van besondere betekenis. Van hierdie gebruik het egter min in die tehuise tereg gekom. Slegs 3,4% van die inwoners was op sodanige wyse aan die kinders verbind. Dat die idee egter byval by hulle gevind het, spreek uit die feit dat 64,4% begerig tot sodanige reëling was. Dit kan dus met sukses in tehuise ontplooi word.

SAMEVATTING

Alhoewel 'n groot aantal van die bejaardes verswak was, het hulle op verskeie terreine dienste in die tehuis en gemeenskap gelewer.

Wat dienslewering as hulp vir die personeel van tehuise betref, is gevind dat die inwoners die meeste hulp verleen het en opsigte van die bediening van verversings. Alhoewel hulle minder gewillig was om met die voorbereiding van verversings te help en in die kombuis en eetkamer diens te lewer, was daar ook diegene wat dit as 'n leemte ondervind het omdat hulle nie toegelaat is om hulp in die kombuis te verleen nie.

Die meeste van die inwoners het graag hulp aan hulle mede-inwoners verleen. Voorkeur is aan siekebesoek en die verwelkoming van nuwe intrekkers gegee. Dienslewering in 'n tehuisbiblioteek en snoepwinkel het weinig belangstelling gewek, waarskynlik omdat min van die tehuise oor die fasiliteite beskik het en die inwoners dus nie kennis daarvan gedra het nie.

Die bydraes van bejaardes ten opsigte van gemeenskapsdienste was gering.

Die maak van artikels vir verkopings het wel belangstelling gewek maar selfs op hierdie gebied was minder as een derde van die inwoners behulpsaam. Diens in 'n komitee en om met kollekte te help, het weinig belangstelling gaande gemaak.

Wat diensbaarheid van inwoners betref, wil dit voorkom asof hulle nie in 'n groot mate geneë was om op aktiewe wyse in die tehuise of die gemeenskap buite die tehuise behulpsaam te wees nie. 'n Houding van passiwiteit is teëgekome. Daar was egter een terrein waarop hulle graag ingeskakel wou wees, naamlik om as aangenome grootouers vir kinders uit die gemeenskap op te tree. Hierdie gebruik is egter in min tehuise aangetref, waarskynlik omdat dit nog nie betekenisvol in die RSA gebruik word nie.

Afgesien van aktiwiteite waarby inwoners op eie houtjie inskakel, word programme en aktiwiteite ook vir hulle deur die personeel gereël. In Hoofstuk XII word 'n uiteensetting gegee van die personeel verantwoordelik vir die organisasie van groepsorg en groepwerk in die tehuise, insonderheid hoofde en maatskaplike werkers.

---oOo---

VERWYSING

1. Navorsing en Inligting Departement van Gesondheid en Welsyn,
Handleiding oor die Versorging van Bejaardes in Tehuise,
Uitgawe No. 2 van 1982 p 70

HOOFSTUK XII

PERSONEEL VERANTWOORDELIK VIR PROGRAMME IN VERBAND MET
GROEPSORG EN GROEPWERK IN TEHUISE

Waarskynlik die mees akute probleem wat met doeltreffende inrigtingversorging gepaard gaan, is geskikte personeel - die hartaar van hierdie vorm van versorging. Ten tyde van die Nasionale Konferensie oor Geriatriese Sorg te Pretoria in Oktober 1979, het die Sekretaris van Gesondheid in sy opeingsrede as volg na hierdie faset van inrigtingsversorging verwys:

"At present, it is extremely difficult to recruit staff, interested and willing to work in this branch of medicine and those responsible for running old age homes are probably very familiar with the problems of chronic shortages and rapid turnover of staff." 1)

Sukksesvolle dienslewering, die geluk en welsyn van die inwoners en die status wat die tehuis in die gemeenskap geniet, hang in 'n groot mate af van die belangstelling en bekwaamheid van die tehuispersoneel. Dit gebeur egter meermale dat teruggeval moet word op persone wat nie na behore vir die werk gekwalifiseer is nie. Weens hulle ervaring, toewyding en simpatieke houding, lewer hulle dikwels uitmuntende diens. Bejaardesorg het egter 'n gespesialiseerde vorm van versorging geword en dit vereis 'n mate van vakkundigheid en daar moet in toenemende mate aandag gegee word aan die opleiding van personeel vir tehuise vir bejaardes.

Die grootte en samestelling van personeel verskil by tehuise, afhangende van die aantal inwoners en hulle persoonlike omstandighede. In die reël word die hoof van die tehuis bygestaan deur huishoudelike en verplegings-

personeel - medies sowel as para-medies - asook een of meer administratiewe beamptes. 'n Maatskaplike werker, hetsy deelyds of heeltyds, is 'n sterk aanbeveling. Wanneer so 'n werker nie deel van die permanente personeel van die tehuis is nie, kan met vrug van die dienste van 'n maatskaplike werker wat verbonde is aan een of ander welsynsorganisasie in die gemeenskap, gebruik gemaak word.

Die verantwoordelikheid vir groepprogramme in die tehuis berus in die eerste plek by die hoof. Indien hy oor die dienste van 'n maatskaplike werker beskik, kan hierdie verantwoordelikheid aan laasgenoemde oorgedra word. In gevalle waar die hoof die programme organiseer, kan hy, tensy hy as maatskaplike werker opgelei is, dit slegs met betrekking tot die groepsorg onderneem. Groepwerk kan alleen deur 'n vakkundige gedoen word en sal dus altyd die verantwoordelikheid van 'n maatskaplike werker bly.

In gevalle waar 'n maatskaplike werker die groepprogramme in die tehuis organiseer, sal die sukses van sy werk in 'n groot mate afhang van die samewerking wat hy van die hoof kry. Die hele personeel het trouens 'n invloed op die groepsorg en groepwerkaktiwiteite in die tehuis. Spanwerk tussen die maatskaplike werker en die res van die personeel is dus van kardinale belang.

In hierdie hoofstuk word persoonlike besonderhede van hoofde en maatskaplike werkers verbonde aan tehuisse gegee in soverre dit betrekking gehad het op die aanbieding van groepsorg en groepwerk in die onderskeie tehuisse. Algemene tehuissomstandighede het egter ook 'n invloed op groepsorg en groepwerk. Om hierdie rede is die menings van hoofde ingewin, beide met betrekking tot groepsorg en groepwerk en algemene omstandighede in die tehuisse. Omdat die menings van maatskaplike werkers met betrekking tot groepsorg en maatskaplike groepwerk in tehuisse deel vorm van die hieropvolgende hoofstuk waar 'n uiteensetting van die beplanning van groepsorg en groepwerk in tehuisse gegee word,

word in die onderhawige hoofstuk slegs op die persoonlike besonderhede van maatskaplike werkers gekonsentreer.

12.1

HOOFDE VERBONDE AAN TEHUISE

Die hoof van 'n tehuis staan dikwels ook onder die benaming supe=rintendent of matrone bekend. Vir die doel van hierdie ondersoek word deurgaans van die term hoof gebruik gemaak, omdat die gebruik van hierdie term baie algemeen was by die tehuise wat by die studie betrek is.

'n Hoof se verantwoordelikhede kan van tehuis tot tehuis verskil. Hoe groter die aantal inwoners in die tehuis, des te groter is die aantal personeellede gewoonlik. In die Handleiding oor die Versorging van Bejaardes in Tehuise wat in 1969 deur die Departement van Volkswelsyn en Pensioene uitgegee is en gedurende 1982 deur die Departement van Gesondheid en Welsyn hersien is, word die pos van 'n hoof van 'n tehuis soos volg in die hersiene uitgawe omskryf:

"Hierdie persoon is die hoof van die tehuis en die pos wat sy beklee, stel hoë eise aan haar. Sy is die skakel tussen die bestuur en die tehuise met sy inwoners en is verantwoordelik vir die beheer van die tehuise. Sy moet dus die beleid van die bestuur kan begryp en interpreteer; toesien dat geldelike en administratiewe verpligtinge nagekom word; verantwoordelikheid vir die opleiding van en beheer oor personeel aanvaar; toesien dat die huishouding ordelik en doeltreffend verloop; persoonlike verantwoordelikheid aanvaar vir die voorsiening in al die bejaardes se behoeftes en moet ook beheer uitoefen oor die verskillende programme vir die inwoners wat in die tehuis aangebied word. Sy moet ook die velerlei klagtes en behoeftes van die bejaardes geduldig aanhoor en waar nodig ook streng, onpartydig en beslis optree. Ook met die naasbestaandes van die inwoners en die breë publiek sal sy goed oor die weg moet kom." 2)

12.1.1 PERSOONLIKE BESONDERHEDE VAN HOOFDE

Soos aangetoon in die aanhaling in par. 12.1, moet die hoof van 'n tehuis oor besondere eienskappe beskik, soos byvoorbeeld leierskap en organisasievermoë. 'n Minsame geaardheid en goeie menseverhoudinge is van wesenlike belang. 'n Hoof sal algemene kennis moet hê sowel as kennis van bejaardes en hul probleme in die besonder. Ervaring ten opsigte van die hantering van bejaardes is wenslik. Opleiding vir sy taak as hoof van die tehuis is egter 'n besondere bate omdat hy ook vir die indiensopleiding van sy personeel verantwoordelik is. Wanneer 'n hoof self geen opleiding het nie, kan dit meebring dat hy ook nie opleiding, en veral opleiding in bejaardesorg, as essensieel vir sy personeel sal beskou nie.

12.1.1.1 Ouderdom

Die hoof van die tehuis moet oor insig en kennis beskik sodat hy die behoeftes in die tehuis kan raaksien en die nodige voorligting en leiding kan gee. Hy moet geduldig, verdraagsaam en dissiplinêr teenoor sowel inwoners as personeel kan optree en op intelligente wyse kan beplan en besluite neem in belang van die inwoners en die tehuis as geheel. Fisies moet hy sterk en gesond wees. Al hierdie hoedanighede is egter nie altyd in een persoon verenig nie. Sommige daarvan kom met die verloop van jare na vore terwyl ander meesal by veral jonger persone gevind word. Daarom speel ouderdom 'n rol by die doeltreffende uitvoering van sy taak.

Dit kan aanvaar word dat 'n hoof jonger as 40 jaar moontlik nie dieselfde aanvoeling vir 'n bejaarde se probleme as 'n ouer persoon sal hê nie. Wanneer 'n persoon aan die ander kant ouer as 60 jaar is, ewenaar sy ouderdom dié van sommige van die inwoners, aangesien 60 en 65 jaar in die reël dié toelatingsouderdom tot tehuise vir vroue en mans onderskeidelik is. In hierdie stadium sal 'n hoof dus goeie insig in en kennis van bejaardes en hulle probleme kan openbaar. Die moontlikheid bestaan egter ook dat dit hom aan die nodige energie en ondernemingsgees sal ontbreek om die omvattende eise aan hom gestel, die hoof te bied. Dit kan moontlik die onderliggende rede wees waarom die reglemente van die SKDB - wat 27 tehuise in die area van ondersoek beheer het - bepaal dat personeel op die ouderdom van 60 jaar moet aftree.

TABEL 24: OUDERDOMME VAN HOOFDE VAN TEHUISE

OUERDOMSGROEP	AANTAL	PERSENTASIE
Jonger as 40 jaar	3	4
40 - 49 jaar	18	24
50 - 60 jaar	33	44
Ouer as 60 jaar	21	28
TOTAAL	75	100

Tabel 24 toon aan dat 4% van die hoofde van tehuise jonger as 40 jaar was en dus moontlik nie soveel insig in die probleme van die inwoners gehad het nie. Aan die ander kant was 28% van die hoofde ouer as 60 jaar en mag dit wees dat hulle nie meer fiks

en lewenskragtig genoeg was om aan die vereistes te voldoen wat aan die hoof van 'n tehuis vir bejaardes gestel word nie veral met betrekking tot hul verantwoordelikheid ten opsigte van die aanbieding van programme op die gebied van groepsorg en groepswerk.

Gesien in die lig van die feit dat geskikte persone nie altyd maklik bekombaar is nie - veral op die platteland - kan dit as 'n positiewe verskynsel gemeld word dat byna die helfte van die hoofde in die ouderdomsgroep 50 tot 60 jaar geval het. Hierdie persone was dus nog jonk genoeg om die fisiese eise van 'n tehuis die hoof te bied. Hulle was egter ook oud genoeg om insig in die bejaardes te toon en verstandig in die tehuis teenoor sowel personeel as inwoners op te tree.

12.1.1.2 Geslag

Die geslag van hoofde van tehuise was oorwegend vroulik. Daar was naamlik 68 (93,3%) vroulike teenoor slegs sewe (6,7%) manlike persone. In par. 7.3 word gemeld dat 82,5% van die inwoners in die ondersoekgroep vroulik was teenoor slegs 17,5% manlikes. Die geslag van die hoofde stem dus in verhouding ooreen met dié van die inwoners. Wanneer dit in ag geneem word dat groepsorg=programme en -aktiwiteite by die behoeftes en belangstellings van die inwoners aangepas moet word (vergelyk par. 4.3.2.5.5), kan gekonstateer word dat die groter aantal vroulike hoofde wel die belangstellings van die groter aantal vroulike inwoners kon peil en daarin kon voorsien. Die moontlikheid mag egter ook bestaan dat in 'n mindere mate in die behoeftes van manlike inwoners voor=

sien kon gewees het weens die feit dat die vroulike hoofde minder kennis van aktiwiteite en programme gehad het wat in hulle besondere behoeftes sou voorsien.

12.1.1.3 Huistaal

Uit die ondersoek het dit geblyk dat die huistaal van 82,7% van die hoofde Afrikaans was teenoor 64,9% van dié van die inwoners. Dit is dus moontlik dat sommige Engelsprekendes hulle by 'n Afrikaanssprekende hoof moes aanpas - 'n aangeleentheid wat vir sowel inwoners as hoofde probleme sou kon meebring.

12.1.1.4 Opleiding van hoofde

Alhoewel die persoonlikheid van die hoof 'n groot bydrae lewer tot die geluk van sowel die personeel as die inwoners, is sy skool- en/of naskoolse opleiding van die allergrootste belang wanneer hy huishoudelike aangeleenthede moet reël en na die versorging van die bejaardes moet omsien. Wanneer die skoolopleiding van die hoof byvoorbeeld van 'n laer standaard is as dié van sommige van die personeel en moontlik ook van die inwoners, kan die hoof in verleentheid kom omdat hy moontlik nie die nodige respek in hierdie verband by almal sal afdwing nie.

Die mate van skoolopleiding wat hoofde geniet het, word in tabel 25 aangetoon.

TABEL 25: SKOOLOPLEIDING VAN HOOFDE VAN TEHUISE

HOOGSTE SKOOLSTANDERD GESLAAG	AANTAL	PERSENTASIE
Laer as St. 6	2	2,7
St. 6	3	4,0
St. 7	1	1,3
St. 8	22	29,3
St. 9	4	5,3
St. 10	43	57,3
TOTAAL	75	99,9

Volgens tabel 25 het 8% van die hoofde skoolopleiding laer as St. 8 gehad. Meer as die helfte, naamlik 57,3% was in besit van 'n matrieksertifikaat. Hierdie relatief lae persentasie gematrikuleerdes kan moontlik daaraan toegeskryf word dat die hoofde van tehuise oorwegend vroulik was en dat 28% van hulle reeds ouer as 60 jaar was. Dit mag beteken dat hulle skoolopleiding geniet het toe die vrou nie in dieselfde mate as vandag beroepsbewus was nie. Die toelatingsvereistes vir 'n bepaalde beroep, soos byvoorbeeld verpleging, het ook nie vanuit die staanspoor 'n matrieksertifikaat vereis nie.

Afgesien van skoolopleiding is naskoolse opleiding, veral met die oog op bejaardesorg, van groot waarde vir die hoof van 'n tehuis. Vir 'n hoof om die verantwoordelikheid en pligte nougeset na te kom, is opleiding in inrigtingsorg - en meer spesifiek inrigtingsorg

vir bejaardes - vanselfsprekend 'n besondere bate. Afgesien van die kursusse in geriatriese sorg wat van tyd tot tyd by sommige hospitale aangebied word, is daar slegs een instansie in die RSA wat 'n omvattende kursus in inrigtingsorg vir bejaardes aanbied, naamlik die Technikon RSA in Doornfontein. Deur middel korrespondensie kan 'n sertifikaat bekend as die Nasionale Sertifikaat (Inrigtingsorg vir Bejaardes) behaal word. Sedert die Technikon RSA in 1980 van die Witwatersrandse Technikon afgestig het, het 36 persone hierdie sertifikaat verwerf. Sommige persone het egter ook alreeds die sertifikaat by die Witwatersrandse Technikon verwerf.

Die kursus duur twee jaar. In die eerste jaar word bejaardesorg, administrasie en beheer, liggaamlike en gesondheidsversorging asook vryetydsbesteding bestudeer. Die onderwerpe van studie vir die tweede jaar is psigiese sorg, geestelike sorg, personeelbestuur en interne inrigtingsbestuur. Gedurende die eerste jaar word 'n maand praktiese werk by 'n goedgekeurde tehuis gedoen, terwyl daar tydens die tweede jaar virhierdie doel vir twee weke by 'n goedgekeurde tehuis en twee weke by die geriatriese afdeling van psigiatriese hospitaal ingeskakel word.

Vanaf Januarie 1985 is die Nasionale Sertifikaat (Inrigtingsorg vir Bejaardes) vervang deur die Nasionale Naskoolse Sertifikaat vir Kinder-, Bejaarde- en Gestremdesorg. Die sillabus sluit die volgende in: tendense in die ouderdomsamestelling en beleid ten opsigte van bejaarde- en gestremdesorgdienste, verskillende vorme van bejaarde- en gestremdesorg, ontwikkeling van ouetehuis- en inrigtingsversorging vir gestremdes in die Republiek,

toelating tot tehuse, maatskaplike faktore en emosionele behoeftes, werk en vryetydsbesteding, gemeenskapslewe in tehuse, tehuse as deel van die gemeenskap en sterwensbegeleiding. 3)

Daar moet ook daarop gelet word dat die kursus die klem laat val op die emosionele behoeftes, vryetydsbesteding en die gemeenskapslewe in die tehuse. Hoofde wat hierdie kursus deurloop het, behoort dus nie alleen die waarde van groepsorgaktiwiteite vir die inwoners in te sien nie, maar sal ook begrip vir hul aanpassingsprobleme in die tehuis hê. Indien 'n maatskaplike werker dus by die tehuis ingeskakel is, kan die probleme wat deur die hoof uitgeken word na die maatskaplike werker verwys word, so dat deur middel van die groepwerkmetode aandag daaraan gegee kan word.

Tabel 26 toon die verskillende vorme van naskoolse opleiding aan wat die hoofde geniet het.

TABEL 26: NASKOOLSE OPLEIDING VAN HOOFDE

AARD VAN OPLEIDING	TOTAAL	PERSENTASIE
Geen opleiding	17	22,7
Opleiding in Verpleging	43	57,3
Nasionale Sertifikaat (Inrigtingsorg vir Bejaardes)	4	5,3
Ander opleiding	32	42,7

Daar dien op gelet te word dat die totale aantal in tabel 26 meer as 75 is omdat sommige van die hoofde naskoolse opleiding in meer as een rigting gehad het. Die klein persentasie hoofde (5,3%) wat opleiding in inrigtingsorg vir bejaardes gehad het, is opvallend. Uit hierdie tabel blyk dit egter dat die hoofde van tehuise veral goed gekwalifiseerd was met betrekking tot verpleging. Die Departement van Gesondheid en Welsyn vereis dat elke tehuis wat versorging vir verswakke bejaardes aanbied een of meer opgeleide verpleegkundiges in die personeel moet hê. Indien die hoof van die tehuis dus in hierdie rigting gekwalifiseer is, kan hy die plek van 'n verpleegkundige inneem en kan daar verder van die hulp van verpleeg-assistentes gebruik gemaak word. Dit bied dus 'n finansiële voordeel aan die tehuis.

Die bepaalde verpleegopleiding van die 43 (57,3%) hoofde word in tabel 27 aangetoon:

TABEL 27: AARD VAN OPLEIDING VAN HOOFDE IN VERPLEEGKUNDE

AARD VAN VERPLEEGOPLEIDING	AANTAL	PERSENTASIE
Medies en Chirurgies	23	30,7
Kraam	16	21,3
Psigiatries	4	5,3
TOTAAL	43	57,3

Uit tabel 27 is dit duidelik dat bykans een derde van die hoofde mediese en chirurgiese verpleegkundiges was, terwyl ongeveer

een vyfde kraam en slegs 5,3% psigiatriese opleiding gehad het. Aan die hoofde is gevra of hulle 'n kursus in geriatriese verpleging gevolg het, wat uiteraard van besondere belang is wanneer met bejaardes gewerk word. Slegs 6,7% van die hoofde van tehuise het bevestigend op hierdie vraag geantwoord. Omdat die provinsiale hospitale gereeld kursusse in geriatriese verpleging aanbied waarheen die verpleegpersoneel van ouetehuse genooi word, kan dit aanvaar word dat daar, afgesien van die hoofde, ook ander personeellede in die tehuise was wat sodanige kursusse gevolg het. Daar was ook enkele van die hoofde wat in besit was van diplomas vir verpleegassistentie, terwyl sommige een of meer van die volgende kursusse deurloop het: gesinsbeplanning, publieke gesondheid, sitologie, aansteeklike siektes, teaterwerk, moederkunde, pediatrie, oor-, neus- en keelkunde, tropiese siektes en sterwensbegeleiding. Dit blyk dus dat waar 57,3% van die hoofde basiese opleiding in verpleging gehad het, daar ook diegene was wat aanvullende opleiding in verpleging geniet het.

Gesien in die lig van die groot aantal verswakke bejaardes in tehuise (tabel 3) is opleiding in verpleging 'n besondere bate vir 'n hoof. In Hoofstuk III is daar egter op gewys dat dit kan gebeur dat die verpleegpersoneel van die tehuis die klem te swaar kan laat val op die liggaamlike en mediese versorging van die inwoners en dat die rehabilitasie van die inwoner as mens op elke gebied te min aandag geniet. In hierdie verband verklaar Leeds en Shore soos volg:

"Rehabilitation is a uniquely individual problem, including not only the physical but also the emotional and spiritual resources of the afflicted person." 4)

Wanneer 'n verpleegkundige as hoof van die tehuis nie die belangrikheid van die ontginning van hierdie emosionele en geestelike bronne van die verswakte bejaarde insien nie, kan die gevolge katastrofies wees vir die tehuis. Leeds en Shore gaan voort deur te verklaar:

"When a medical philosophy dominates a residence or home, disease, disability, and malfunction become the pre-occupation of the staff. This reinforces this same tendency in the aging group. Health, ability and activity may be unfortunately lost sight of to the detriment of residents and staff alike." 5)

Die aanbieding van aktiwiteite en die motivering tot deelname daaraan is 'n belangrike wyse waarop agteruitgang by die bejaarde teengewerk kan word en dit is noodsaaklik dat die hoofde van die tehuse dit gedurig in gedagte moet hou. Wanneer die hoof verpleegopleiding ontvang het en hy sy mediese kennis met hierdie aspek van bejaardesorg kan kombineer, kan dit slegs tot voordeel van die tehuis strek.

Afgesien van die opleiding in verpleging, was daar ook hoofde wat op verskillende ander terreine opgelei was. Die volgende is genoem: onderwys, teologie, ingenieurswese, maatskaplike werk en inrigtingsorg vir bejaardes.

Die dienste van 'n maatskaplike werker in 'n tehuis vir bejaardes is van onskatbare waarde. Omdat hy die inwoner vóór opname in die tehuis geken het, kan hy hom help om sy aanpassingsprobleme te verwerk, óók deur middel van die toepassing van maatskaplike groepwerk soos in Hoofstuk V uiteengesit. Die finansies van 'n

tehuis laat dit egter nie altyd toe dat 'n maatskaplike werker in die personeel aangestel word nie. Wanneer die hoof egter oor maatskaplike werk-opleiding beskik, sal dit 'n besondere bate vir die tehuis wees. Dit is te betreur dat slegs een hoof opleiding in hierdie rigting gehad het. Sy is egter nie spesifiek weens haar maatskaplike werk-opleiding aangestel nie. Daar was trouens by die betrokke tehuis geen maatskaplike werker ingeskakel nie. 'n Klub vir bejaardes het wel bestaan, maar dit is deur die bejaardes self waargeneem, terwyl die hoof verklaar het dat sy nie die noodsaaklikheid van die groep in die tehuis kan insien nie. Dit kan dus gemeld word dat die moontlikhede wat die aanstelling van 'n maatskaplike werker as hoof vir die tehuis inhou, geensins in die area van ondersoek benut is nie.

Ten slotte kan tereg verklaar word dat, alhoewel die hoofde verskillende soorte opleiding geniet het, veral opleiding in verpleging, daar by hulle 'n kennelike gebrek aan opleiding in twee belangrike rigtings bestaan het, naamlik dié van maatskaplike werk en dié van inrigtingsorg vir bejaardes.

12.1.1.5 Ervaring van hoofde ten opsigte van inrigtingsorg vir bejaardes

Dit kan verwag word dat 'n hoof 'n tehuis met ervaring van inrigtingsorg vir bejaardes meer behendig ten opsigte van die uitvoering van sy taak sal wees as iemand wat aan die begin van sy diensterrein staan. Die posisie van hoofde ten opsigte van ervaring word in tabel 28 aangetoon.

TABEL 28: ERVARING AS HOOFDE VAN TEHUISE

AANTAL JARE ERVARING	AANTAL	PERSENTASIE
Minder as 1 jaar	9	12,0
1 - 2 jaar 11 maande	15	20,0
3 - 4 jaar 11 maande	36	48,0
5 - 10 jaar	12	16,0
Meer as 10 jaar	3	4,0
TOTAAL	75	100,0

Tabel 28 toon aan dat bykans die helfte van die hoofde, naamlik 48%, tussen 3 en 4 jaar en 11 maande ervaring van hoofskap van 'n tehuis gehad het. 'n Totaal van 68% was reeds langer as drie jaar hoof van 'n tehuis. Dit kan dus verklaar word dat die hoofde van die tehuise in 'n groot mate ervare persone ten opsigte van inrigtingsorg vir bejaardes was. Hulle sou al begrip vir die inwoners se probleme kon toon en, indien hulle die waarde van maatskaplike werk ingesien het, goed met 'n maatskaplike werker kon saamwerk.

12.1.2 MENINGS EN VOORSTELLE VAN HOOFDE TEN OPSIGTE VAN TEHUISAANGELEENTHEDE

Aangesien die hoof intens met al die werksaamhede van 'n tehuis gemeed is en op die hoogte van die behoeftes van die individuele inwoners behoort te wees, kan hul menings en aanbevelings ten opsigte van tehuisaangeleenthede insiggewend en waardevol wees.

Omdat die mening vry dikwels aangetref word dat 'n bejaarde se probleme opgelos word wanneer hy in 'n tehuis opgeneem word, is aan die hoofde gevra in hoedanige mate dit volgens hulle mening wel die geval is. Slegs 5 (6,7%) van die hoofde was hierdie mening toegedaan. Die res het gevind dat die probleme van tehuusinwoners op die volgende terreine geval het: verbreking van bande met die gemeenskap, familieaangeleenthede, aanpassing by 'n nuwe lewe in die tehuis, vryetydsbesteding en finansiële probleme.

Wat die verbreking van gemeenskapsbande betref, was die hoofde van mening dat die inwoners veral op twee gebiede voorregte wat hul in die gemeenskap gehad het, moes prysgee. In die eerste plek gaan die tehuusinwoner gebuk onder te min persoonlike aandag van die kant van die kerk. Met sy opname in die tehuis, het hy deel van 'n groep geword, en moet hy dikwels tevrede wees met groepbesoeke deur die leraar en kerkraad. Hy moet die individuele besoeke wat hy in die gemeenskap tydens huisbesoek ontvang het, grootliks ontbeer. Omdat hulle nie altyd die geleentheid kry om individuele probleme met die predikant te bespreek en van hom hulp en leiding te ontvang nie, is tehuusinwoners dikwels dwalend ten opsigte van hulle godsdiens. Dit bring vir hul innerlike frustrasie en hartseer mee. In die tweede plek ondervind die inwoners dat hul vriende wat in die gemeenskap agtergebly het, hulle minder besoek. Hulle mis die samesyn met hulle en ondervind veral 'n gebrek aan die geselskap van kinders en jongmense.

Wat familieaangeleenthede betref was dit die mening van die hoofde dat die bejaardes hulle veral by afnemende kontak met hul-

le kinders en kleinkinders moet aanpas. Hulle kan die gevoel van afsondering van hulle kinders nie maklik verwerk nie. Ver= al diegene wat direk vanuit 'n eie woning na die tehuis gekom het, raak van 'n groot leemte bewus omdat familie nie meer tydens be= soeke by hulle kan oorbly nie. Sommige ondervind dat die af= stand tussen hulle, die kinders en kleinkinders geleidelik groter word. Hulle kan dus maklik die mening toegedaan raak dat hul familie hulle verwerp het. Hulle het nog dieselfde bekommernis= se oor die kinders as vóór opname, maar omdat die kontak vermin= der het, kan hulle nie vasstel of hul kommer gegrond is nie. Dit veroorsaak frustrasie, en 'n gevoel van ongelukkigheid.

Die meeste van die hoofde van tehuise het besef dat 'n nuwe in= woner aanpasingsprobleme ondervind. Alhoewel sommige hoofde die mening toegedaan was dat bejaardes self die probleme op hierdie gebied kan hanteer, het 82,7% verklaar dat aan 'n bejaar= de wel hulp verleen moet word by die aanpassing en inskakeling by die tehuis.

Voornemende inwoners het dikwels verkeerde idees omtrent die lewe in 'n tehuis. Na opname ondervind hulle dan dat hulle on= der 'n wanbegrip verkeer het. Om dié rede is deeglike voorbe= reiding van 'n bejaarde vir opname noodsaaklik. Wanneer hy die dag as inwoner ontvang word, moet dit op 'n wyse geskied wat hom onmiddellik tuis sal laat voel. Hierdie plig moet nie slegs op die skouers van die personeel rus nie, maar dit kan ook in 'n groot mate deur die inwoners oorgeneem word. In hierdie verband kan 'n huiskomitee 'n belangrike rol speel.

Die hoofde van tehuise ervaar dikwels dat die inwoners die mening toegedaan is dat hulle hul onafhanklikheid verloor het en hulle status moes inboet. Op 'n hoë ouderdom maak mense gewoonlik moeilik nuwe vriende. Die sluiting van vriendskappe in 'n tehuis word ook bemoeilik wanneer 'n verswakte bejaarde tussen gesondes geplaas word. Al hierdie faktore bring mee dat hy hunker na die plek wat hy vóór opname in die gemeenskap ingeneem het. Gevolglik voel hy in die tehuis eensaam en verstote en kan hy selfs morbied raak.

Die hoofde was ook van mening dat 'n bejaarde moeilik by die gebondenheid van 'n tehuis aanpas. Die ruimte is beperk, veral waar 'n kamer gedeel moet word. Hulle het hulle sterk ten gunste van enkelkamers in tehuise uitgespreek. Tehuisgeriewe moet byvoorbeeld saam met ander bejaardes gedeel word en dit is ook nie altyd moontlik om by die vreemde meubels in sy kamer aan te pas nie. Om dié rede is dit soms vir hom tot troos as hy toegelaat word om 'n vertroude meubelstuk in sy kamer te akkommodeer en dit kan hom help om die hunkering na sy vorige woonplek te stil.

'n Aangeleentheid waaroor hoofde 'n spesifieke mening gehuldig het, is dat inwoners 'n oormaat van vrye tyd tot hulle beskikking het en té dikwels ledig is (vergelyk par. 4.3.2.5.1). Op 'n vraag aan die hoofde in welke mate hulle van mening is dat 'n inwoner se vrye tyd georganiseer moet word, het 80% geantwoord dat dit wel soms gedoen moet word. Alhoewel die aanbieding van programme noodsaaklik is, moet daar egter genoeg tyd vir hulle gelaat word om met aktiwiteite van hul eie keuse besig te wees. Dit is belangrik dat 'n bejaarde nie die mening toegedaan moet

wees dat opname in 'n tehuis meebring dat alles vir hom gedoen moet word en hy gevoglik passief raak nie. Daarom is aktivering van inwoners vanaf die dag van opname noodsaaklik.

Wat handwerk betref, moet in gedagte gehou word dat baie bejaardes nie veel meer met hulle hande kan doen nie. Vir diegene wat wel nog daartoe in staat is, is dit goed as hulle artikels kan maak vir verkoping ter stywing van byvoorbeeld die huisfondse. Die geld wat op hierdie wyse geïen word, is betekenisvol, maar die erkenning wat die bejaarde daardeur verkry en moontlik ook die private inkomste wat hy deur middel van die verkoping van die artikel kan bekom, is van die allergrootste belang. Die probleem is egter dat die afsetgebied vir die handwerk van bejaardes beperk is, veral op die platteland. In stedelike gebiede bestaan daar winkels wat uitsluitlik bedoel is vir die verkoping van handgemaakte artikels deur bejaardes.

Met betrekking tot die aanbieding van programme en die motivering van die bejaardes tot deelname, het die hoofde probleme ondervind. Die personeel van die tehuse het nie die tyd om dit te onderneem nie. Een beheerliggaam van 'n tehuis, waar ook nie 'n maatskaplike werker beskikbaar was nie, het hierdie probleem opgelos deur die aanstelling van 'n afgetrede pastoor wat slegs verantwoordelik was vir die hou van ~~aand~~godsdienste, die reëling van uitstappies en binnenshuise ontspanning.

Die hoofde is dit eens dat vrywilligers uit die gemeenskap waardevolle hulp verleen maar daar word ook gevind dat hulle probleme kan veroorsaak wanneer hulle nie weet hoe om die bejaardes te

hanteer nie. Dit laat die klem val op die noodsaaklikheid van indiensopleiding van die vrywilligers deur die hoofde van tehuise. Sommige hoofde van tehuise het hulle sterk uitgespreek oor die feit dat wanneer tehuise beplan word, daar nie genoeg rekening gehou word met ruimte en fasiliteite vir die aanbieding van programme vir die bejaardes nie. Ondervinding toon aan dat inwoners konserte baie geniet het, beide as deelnemers en as toeskouers. Wanneer filmvertonings en kleurskyfies aangebied word, geniet hulle dit wanneer hulle nuwe kennis deur middel daarvan kan opdoen, soos byvoorbeeld wanneer dit gaan oor 'n besienswaardigheid wat hul nog nie self besoek het nie. Alhoewel televisie vir baie inwoners in 'n behoefte voorsien, is daar tog diegene wat nie daarin belangstel nie. Hoewel die hoofde oor die algemeen die mening toegedaan was dat die koms van televisie die aanbieding van aandprogramme in die tehuise in 'n groot mate uitgeskakel het, is daar baie inwoners wat nie van televisie hou nie of as gevolg van byvoorbeeld gesigs- en gehoorprobleme dit nie na wens kan benut nie.

Wat die aanbieding van aktiwiteite wat liggaamlike inspanning verg, betref, was die hoofde van mening dat ritmiese oefeninge en tuinmaak nie alleen baie gewild by die bejaardes was nie, maar dat dit ook bevorderlik vir hulle gesondheid is.

Die gewildste vorm van ontspanning vir die bejaardes is egter uitstappies. Indien elke tehuis oor 'n voertuig vir hierdie doel beskik, sou die lewe vir die inwoners meer veraangenaam kon word, veral vir diegene wat nie meer deur familie en vriende uitgeneem word nie. Dit word egter meermale gevind dat dit moei-

lik is om blindes en swaksiendes te motiveer om aan 'n uitstappie deel te neem omdat hulle vrese het en onveilig voel.

'n Ander gebied waarop bejaardes volgens die mening van die hoofde probleme ondervind, is finansies. Wanneer hulle in die tehuise opgeneem word, het hulle dikwels nog bekommernisse ten opsigte van 'n onverkoopte eiendom in die gemeenskap. Soms word hierdie verleentheid selfs deur buitestaanders uitgebuit. Die grootste aanpassing ten opsigte van finansies is egter dat personeel dikwels die geldsake van die inwoners moet hanteer. Wanneer inwoners in ontvangs van 'n maatskaplike pensioen is, word elke ouetehuis in die reël as 'n betaalpunt van die Departement van Gesondheid en Welsyn beskou. Alle pensioene word aan die sekretaris of hoof van die tehuis uitbetaal wat op sy beurt die losies van die inwoners aftrek en die balans aan hulle oorhandig. Die inwoners het nie altyd 'n begrip van die werklike koste van tehuisversorging nie en om dié rede dink hulle dat die losiestariewe te hoog is en dat hulle te min van hulle pensioen oorhou. Wantroue by die inwoners ten opsigte van die wyse waarop hulle geldsake deur die personeel hanteer word, word ook dikwels deur die hoofde ondervind. Siviele pensioentrekkers en ander persone uit die ekonomiese groep hanteer hulle eie geldsake, maar vind dit op hulle beurt weer moeilik om te verstaan dat hulle, omdat hul inkomste meer as R300 per maand is, nie in al die voorregte van die pensioentrekkers, byvoorbeeld gratis mediese dienste, kan deel nie.

Afgesien van die probleme van inwoners het hoofde ook hul menings gelug met betrekking tot algemene sake van die tehuis. Dit het

veral oor personeelaangeleenthede en gemeenskapsbetrokkenheid by die tehuise gegaan.

Wat personeelaangeleenthede betref, het die hoofde hulle sterk uitgespreek oor opleiding in bejaardesorg vir persone wat 'n pos in 'n tehuis aanvaar. Fisio- en arbeidsterapie asook maatskaplike werkers in die personeel word as essensieel beskou. Ten opsigte van maatskaplike werkers het verskeie hoofde gemeld dat hierdie persone in die reël 'n verslag van huislike omstandighede indien saam met elke aansoek vir opname in 'n tehuis. In hierdie verslag word aansoek om opname aanbeveel maar ná opname word die nodige opvolgwerk nie by die inwoners gedoen nie. Die hoofde het dit 'n groot leemte gevind dat maatskaplike werkers nie meer tyd inruim sodat die inwoners hulle probleme met hulle kan bespreek nie.

Die hoofde was baie uitgesproke oor gemeenskapsbetrokkenheid by die tehuise. Die algemene klagte was dat die samelewing te min belangstel in die tehuise binne die grense van die betrokke gemeenskappe.

Daar was verskeie tehuise waar die inwoners op georganiseerde wyse besoeke van persone uit die gemeenskap ontvang het. In hierdie gevalle het persone van buite die inwoners individueel namens sekere instansies in hulle kamers besoek. In 20% van die tehuise het sodanige besoeke egter nooit plaasgevind nie. Op 'n vraag aan die hoofde of hulle dink dat die gemeenskap genoeg aandag aan individuele besoeke aan die inwoners gee, het slegs 45,3% bevestigend geantwoord. In hierdie verband be-

staan daar dus 'n onmiskenbare leemte by die tehuise. Dit is opvallend dat hierdie leemte meer op die platteland as in die stad aangevoel is.

Afgesien van besoeke aan individuele inwoners, is daar ook nog ander wyses waarop persone en instansies in die gemeenskap kan toon dat hulle die heil van die tehuis binne hulle grense op die hart dra. In hierdie verband word gedink aan besoeke wat by bejaardes in 'n groep afgelê word, soos byvoorbeeld wanneer inwoners onthaal word. Ander wyses van belangstelling is die skenking van eetware, uitnodigings aan bejaardes en hulp as vrywilligers in verband met groepsorgaktiwiteite. In tabel 29 word 'n uiteensetting gegee van die verskillende wyses waarop die bejaardes aandag uit die onderskeie gemeenskappe ontvang het.

TABEL 29: GEMEENSKAPSBETROKKENHEID BY TEHUISE

AARD VAN BETROKKENHEID	AANTAL	PERSENTASIE
Besoeke aan inwoners in groepe	53	70,7
Voorsiening van eetware	58	77,3
Uitnodigings aan inwoners	34	45,3
Hulp as vrywilligers	42	56,0
Geen belangstelling	1	1,3

Dit is begryplik dat daar tehuise sou wees waarin die gemeenskappe op meer as een wyse hul belangstelling getoon het. In tabel 29 kom dit duidelik na vore dat meer as drie kwart van die te=

huise (77,3%) skenkings van eetware uit die gemeenskap ontvang het. Dit het die vorm aangeneem van sowel verversings vir die inwoners as voedsel of iets dergeliks wat vir die voorbereiding van die maaltye aangewend kon word. Dit kan verwag word dat laasgenoemde verskynsel in 'n groter mate op die platteland as in die stad aangetref word. Byna net soveel tehuise (70,7%) het ook besoeke ontvang waar die inwoners in groepe getrakteer is. In teenstelling hiermee was daar slegs 45,3% van die tehuise waar die inwoners die voorreg gehad het om deur persone en/of instansies uitgenooi te word om hulle in die gemeenskap te besoek. Aan gesien 'n bejaarde daarna hunker om nog deel van sy gemeenskap te wees, is dit juis op hierdie gebied dat die samelewing 'n betekenisvolle diens kan lewer. Dit is ook opvallend dat by slegs 56% van die tehuise die hulp van vrywilligers beskikbaar was. Hierdie persone kan die inwoners in kleiner take behulpsaam wees en kan ook hulp verleen op die gebied van groepsorgprogramme en fondsinsameling vir die tehuis. Daar word meesal in die tehuise 'n gebrek ondervind aan persone wat met die vervoer van inwoners na een of ander byeenkoms in die gemeenskap behulpsaam kan wees. Indien vervoer beskikbaar is, sal meer tehuisinwoners nog 'n aktiewe rol in die verenigingslewe in die gemeenskap buite die tehuis kan speel. Daar word te maklik aanvaar dat 'n bejaarde se verstand belemmer is en dat hy om dié rede nie meer aktief ingeskakel kan bly nie. Weens sy kennis en ervaring, kan 'n bejaarde juis dikwels 'n belangrike bydrae in 'n vereniging lewer. As die tehuis egter 'n wesenlike deel van die gemeenskap wil bly, moet moeite gedoen word om nie-inwoners soveel as moontlik by die programme van die tehuis in te skakel. 'n Dienssentrum as deel van 'n tehuis, wat ook toeganklik vir bejaardes buite die tehuis is, bied die ideale oplos-

sing in hierdie verband.

Ten slotte moet gemeld word dat dit 'n algemene klag by die hoofde van tehuse was dat die lede van die beheerliggaam te min daadwerklike belangstelling in die inwoners getoon het. Hulle was van mening dat dit dringend noodsaaklik is dat diegene wat die besluite in verband met die tehuis neem, ook gereeld besoeke daar sal aflê.

12.2

MAATSKAPLIKE WERKERS VERBONDE AAN TEHUISE

By tehuse vir bejaardes is daar 'n besondere behoefte aan die dienste van maatskaplike werkers, hetsy in deeltydse of heeltydse hoedanigheid. Wanneer 'n bejaarde aansoek om opname in 'n tehuis gedoen het en sy naam op die waglys geplaas is, is dit die maatskaplike werker wat hom die beste vir opname kan voorberei. Hy kan ook 'n belangrike rol speel in die voorbereiding van die familie omdat hul optrede die aanpassing van die bejaarde ná opname baie vergemaklik.

Elke aansoek om opname moet vergesel wees van 'n verslag van 'n maatskaplike werker waarin die omstandighede van 'n bejaarde geskets word. Die maatskaplike werker speel dus 'n belangrike rol wanneer keuring vir opname gedoen moet word.

Dit is egter ná opname dat die maatskaplike werker 'n prominente plek in die lewe van die inwoner kan inneem. Nie alleen kan hy hom help om sy probleme in die tehuis te verwerk nie, maar hy kan ook as skakel tussen die bejaarde, die familie en personeel dien.

Deur sy inisiatief en toedoen kan die bejaarde met die gemeenskap geïntegreer bly.

Aangaande die personeel van die tehuis het die maatskaplike werker ook 'n taak. Omdat hy die heil van elkeen van die inwoners op sy hart dra, is die gesindheid van die personeel teenoor hulle vir hom belangrik. Om dié rede sal hy steeds trag om die optrede van personeel en bejaardes teenoor mekaar vir albei groepe te interpreteer. Dit sal alleen moontlik wees wanneer hy saam met die personeel in belang van die bejaarde werk.

Dit is egter in die aanbieding van aktiwiteite op die gebied van groepsorg en die organisasie van groepe met die oog op groepwerk dat die maatskaplike werker die belangrikste rol in die tehuis kan speel, soos reeds in Hoofstuk IV en V uiteengesit. As vak-kundige doen hy terapeutiese groepwerk en is sy uiteindelijke doel om die bejaarde te help om deur middel van die groepsituasie sy probleme te verwerk. Hy is egter ook die koördineerder van al die programme en aktiwiteite op die gebied van groepsorg. Binnenshuis inisieer hy aktiwiteitsgroepe, gespreksgroepe en vermaaklikheidsprogramme. Hy is ook verantwoordelik vir groepbesoeke wat buite die tehuis afgelê word. As sodanig maak hy gebruik van hulpbronne in die gemeenskap van wie vrywilligers die vernaamste is. Op hierdie gebied is hy ook verantwoordelik vir die indiensopleiding van die vrywilligers.

Uit die voorafgaande is dit duidelik dat 'n maatskaplike werker in die personeel 'n besondere bate vir die tehuis en sy inwoners kan wees. In die RSA is dit nog nie 'n deel van die bejaardesorgbe-

leid dat die salaris van 'n maatskaplike werker verbonde aan 'n tehuise van Owerheidsweë gesubsidieer word nie. Weens die koste daaraan verbonde, word heeltydse werkers dus selde in tehuise vir bejaardes gevind en word daar meesal van die dienste van deeltydse maatskaplike werkers gebruik gemaak.

Tydens die ondersoek is gevind dat daar 35 (46,7%) van die tehuise was wat geensins oor die dienste van 'n maatskaplike werker beskik het nie. By die orige 40 tehuise (53,3%) was 30 maatskaplike werkers in heeltydse of deeltydse hoedanigheid ingeskakel. Dit is opvallend dat daar by 31,8% van die stedelike tehuise maatskaplike werkers ingeskakel was teenoor 62,3% op die platteland. Op hierdie aangeleentheid word meer uitvoerig in die volgende hoofstuk gekonsentreer. Persoonlike besonderhede van hierdie 30 maatskaplike werkers word vervolgens gegee.

12.2.1 DATUM VAN VOLTOOIING VAN STUDIE

Dienslewering van maatskaplike werkers in tehuise vir bejaardes is 'n resente ontwikkeling, veral wat betref die toepassing van die groepwerkmetode. Gedurende die afgelope paar dekades het maatskaplike groepwerk as 'n metode in die maatskaplike werk ook geleidelik meer aandag in die opleiding van studente ontvang. Om hierdie rede is dit nodig gevind om vas te stel wanneer maatskaplike werkers hulle opleiding voltooi het, soos aangetoon word in tabel 30.

**TABEL 30: DATUM VAN VOLTOOIING VAN STUDIE DEUR
MAATSKAPLIKE WERKERS**

JAARTAL	AANTAL	PERSENTASIE
Vóór 1950	7	23,3
1950 - 1959	6	20,0
1960 - 1969	2	6,7
1970 - 1979	15	50,0
TOTAAL	30	100,0

Uit tabel 30 kan afgelei word dat meer as die helfte van die maatskaplike werkers, naamlik 56,7% hul opleiding sedert 1960 voltooi het. Onderrig in groepwerk as 'n metode in maatskaplike werk het toe alreeds 'n erkende plek in die opleiding van maatskaplike werkers gehad. Hulle was dus goed onderleg met betrekking tot die toepassing van hierdie metode. Bykans een kwart van die maatskaplike werkers, naamlik 23,3% het vóór 1950 afgestudeer. Dit kan moontlik daaraan toegeskryf word dat hierdie persone, wat almal dames was, weens huislike verpligtinge hulle werk moes laat vaar en dit weer hervat het nadat die huishouding weer toetrede tot die beroepslewe moontlik gemaak het.

12.2.2 BEROEPSKWALIFIKASIES

Maatskaplike werkers kan in besit wees van òf 'n diploma in maatskaplike werk, òf 'n graad. Tabel 31 toon die beroepskwalifikasies van maatskaplike werkers aan.

TABEL 31: BEROEPSKWALIFIKASIES VAN MAATSKAPLIKE WERKERS

KWALIFIKASIES	AANTAL	PERSENTASIE
B.A. Maatskaplike Werk	14	46,7
Honneurs Maatskaplike Werk	3	10,0
M.A. Maatskaplike Werk	1	3,3
B.Diac	2	6,7
Diploma Maatskaplike Werk	9	30,0
Ander	1	3,3
TOTAAL	30	100,0

Uit tabel 31 kan afgelei word dat 66,7% van die maatskaplike werkers 'n graad in die maatskaplike werk behaal het; 30% was in besit van 'n diploma en een persoon het haar opleiding in die buiteland ontvang.

Afgesien van die basiese opleiding in maatskaplike werk was daar vier persone wat nog bykomende opleiding gehad het. Die kursus se was die volgende: B.A. graad in vollekunde en ontwikkelingsadministrasie, diploma in geneeskundige maatskaplike werk, kursus in huweliksberaad en 'n sekretariële kursus. Die persoon wat in besit van 'n diploma in geneeskundige maatskaplike werk was, kon waardevolle dienste lewer in verband met veral groepwerk en groepsorg vir verswakte bejaardes in die tehuis.

12.2.3 OPLEIDING EN BELANGSTELLING IN GROEPSORG EN GROEPWERK

Wanneer 'n maatskaplike werker aan 'n tehuis vir bejaardes verbonde is, sal sy verpligtinge in hoofsaak betrekking hê op die organisering van groepsorgprogramme en die toepassing van groepwerk. Dit spreek dus vanself dat opleiding in hierdie verband vir die maatskaplike werker essensieel is. Maatskaplike werk-opleiding is generies van aard en dit hang van die maatskaplike werkers self af of hulle in 'n bepaalde veld wil spesialiseer. Van die 30 maatskaplike werkers wat in die ondersoek ingesluit is, het 28 verklaar dat hulle geen bykomende kursus gevolg het deur middel waarvan hulle hulself beter vir die aanbieding van groepsorg en die toepassing van groepwerk kon bekwaam nie. Een van die orige twee persone het 'n opknappingskursus in ontspanningsgimnastiek gevolg soos aangebied deur die Direktoraat Sport en Ontspanning van die Departement van Nasionale Opvoeding. As in aanmerking geneem word dat die hoofde van tehuse ritmiese oefeninge as een van die gewildste aktiwiteite by die inwoners beskou het, sou hierdie maatskaplike werker besondere baat kon vind by die kursus wat sy gevolg het. Die ander maatskaplike werker het gemeld dat sy kennis van die praktyk van groepsorg en maatskaplike groepwerk opgedoen het gedurende haar studiejaar in geneeskundige maatskaplike werk. Aangesien 38,7% van alle inwoners in die tehuse wat in die ondersoek ingesluit was as verswak geklassifiseer is (tabel 3), sou hierdie maatskaplike werker met opleiding in geneeskundige maatskaplike werk waardevolle dienste in die tehuis kon lewer.

Die menings van maatskaplike werkers is gevra oor die aard van hulle opleiding in groepsorg en maatskaplike groepwerk, gesien

in die lig van die ervaring wat hulle reeds in die praktyk opgedoen het. Soveel as 36,7% van hulle was van oordeel dat groepwerk as 'n metode in die maatskaplike werk nie voldoende aandag tydens hul studiejare gekry het nie. Hierdie mening is veral gelug deur diegene wat vóór 1960 hul opleiding voltooi het. Sedertdien het groepwerk as 'n metode by opleidingsentra meer aandag gekry, ook op die gebied van bejaardesorg in tehuise. Die literatuur op hierdie gebied het toegeneem en dit was vir maatskaplike werkers moontlik om deur middel van selfstandige studie hul kennis uit te brei en sodoende hulself beter vir hul werk in die tehuise te bekwaam. Daar is gevind dat 67,5% van die maatskaplike werkers wel pogings tot die uitbreiding van hulle kennis op die gebied van groepsorg en groepwerk aangewend het. Alhoewel sommige van hulle 'n gebrek aan belangstelling as oorsaak genoem het waarom hulle hulle nie met selfstandige studie besig gehou het nie, was die gebrek aan tyd ook 'n beduidende faktor, veral by plattelandse maatskaplike werkers wat in sommige gevalle 'n groot area moes bedien, soos in tabel 32 aangetoon word.

Die beroep maatskaplike werk ontwikkel voortdurend. Indien 'n maatskaplike werker nie met hierdie ontwikkeling tred hou nie, raak hy stagnant in die beoefening van sy professie. Daarom kan dit as verontrustend beskou word dat bykans een derde van die maatskaplike werkers (32,5%) wat wel vir groepprogramme in die tehuise verantwoordelik was, hulle nie deur middel van selfstandige studie op die hoogte gehou het van nuwe ontwikkelinge op die gebied van groepwerk nie.

Op een na het al die maatskaplike werkers die belangrikeheid van

groepsorg en maatskaplike groepwerk in tehuise vir bejaardes bevestig. Dit wil egter nie sê dat almal 'n besondere belangstelling daarin gehad het nie. Sodanige belangstelling is slegs by 23,3% van hulle gevind, te oordeel na die antwoorde op 'n vraag wat in hierdie verband aan hulle gevra is. Soos in die volgende hoofstuk aangetoon sal word, het die maatskaplike werkers hoofsaaklik groepsorg in die tehuise beoefen en kan dit dus aanvaar word dat hul belangstelling ook grootliks op hierdie gebied gelê het. Ter illustrasie van die mate waarin die maatskaplike werkers se belangstelling verskil het, word die volgende twee voorbeelde genoem:

Geval A. Mej. B. was 'n maatskaplike werker wat reeds etlike jare in die praktyk gestaan het, hoofsaaklik as gesinsorgwerker. Ten tyde van die ondersoek was sy by 'n gesinsorgorganisasie werksaam waar sy twee dorpe moes bedien. Op die betrokke dorpe was drie ouetehuse met 'n gesamentlike inwonertal van 192 ook haar verantwoordelikheid vir die doeleindes van groepsorg en groepwerk. Dit was haar eerste ondervinding op hierdie terrein. In die tehuis het sy slegs een vorm van groepsorg onderneem, naamlik die organisering van uitstappies. Sy was nie werklik geïnteresseerd in groepsorg en groepwerk nie en het verklaar dat sy in die tehuise werk slegs omdat dit by haar pos as gesinsorgwerker ingesluit was. Gevolglik het die hoofde gekla dat die werk in die tehuise skadeloos het omdat die maatskaplike werker nie genoeg daarin belang gestel het nie.

Geval B. Mej. L. was ten tyde van die ondersoek alreeds 'n jaar by die betrokke gesinsorgorganisasie werksaam. Dit was haar eerste ondervinding as maatskaplike werker. Sy het twee dorpe bedien en het ook as haar verantwoordelikheid die werk in twee ouetehuse met 'n gesamentlike inwonertal van 130 bejaardes gehad. Sy het die noodsaaklikheid van groepsorg en maatskaplike groepwerk met bejaardes besef en het daarvan gehou om met groepwerk met die inwoners te eksperimenteer. Alhoewel dit moeilik was om die bejaardes tot deel-

name te motiveer, het sy met besprekingsgroepe volgehou en dit het die goedkeuring van die hoofde van die tehuise weggedra.

12.2.4 OPLEIDING EN BELANGSTELLING IN BEJAARDESORG

Alhoewel die gerontologie in toenemende mate aandag kry en die geriatrie 'n erkende spesialisasierigting op mediese gebied is, bestaan daar, vir sover vasgestel kon word, geen gespesialiseerde opleiding op die gebied van bejaardesorg vir maatskaplike werkers nie. Gedurende die basiese opleiding word egter aandag aan bejaardesorg gegee. Aan die maatskaplike werkers is gevra om hulle menings te gee oor hul opleiding in hierdie verband. Meer as twee derdes, naamlik 70%, was van mening dat hulle 'n leemte op hierdie gebied aangevoel het. Dit was veral die geval met diegene wat hul opleiding vóór 1960 voltooi het. Hulle was van mening dat die opleiding, waar dit wel deel van die leerplan was, elementêr was, waarskynlik vanweë die feit dat bejaardes as 'n afsonderlike groep in die gemeenskap tot enkele dekades gelede baie min aandag van die gemeenskap en die organisasies vir maatskaplike werk ontvang het. In 'n driejarige kursus in maatskaplike werk, soos tot onlangs die geval was, was daar ook nie ruimte genoeg om aan 'n spesialisasierigting soos bejaardesorg aandag te gee nie. Sommige van die jonger maatskaplike werkers was van mening dat daar te min aandag aan praktiese werk met bejaardes gegee is, terwyl ander ook 'n leemte by die teoretiese opleiding genoem het. Meer aandag kon gegee word aan die taak van 'n maatskaplike werker in 'n tehuis en veral aan groepsorg en groepwerk met bejaardes.

Aangaande belangstelling in bejaardesorg was daar 20% van die maat-

skaplike werkers wat verklaar het dat hulle hoegenaamd geen belang in bejaardesorg gestel het nie. Die werk is slegs gedoen omdat dit deel uitmaak van hul pligte as gesinsorgwerkers. Hierdie gevalle het almal op die platteland voorgekom waar dit dikwels gebeur het dat een maatskaplike werker nie alleen gesinsorgwerk op verskillende dorpe moes doen nie, maar ook moes wees in al die tehuise vir bejaardes op die betrokke dorpe. Dit is dus begryplik dat wanneer 'n maatskaplike werker wat reeds met 'n gebrek aan tyd moet worstel ook nie belangstelling in bejaardesorg toon nie, daar nie veel van sy werk in die tehuis tereg sal kom nie.

12.2.5 ERVARING VAN BEJAARDESORG IN 'n TEHUIS

Uit die dertigtal maatskaplike werkers het 70% minder as vier jaar ondervinding van werk met bejaardes in tehuise gehad. Die ervaring van die ander 30% het oor meer as vier jaar gestrek, selfs tot 20 jaar. Indien die gemiddelde aantal diensjare bereken word, is gevind dat hulle gemiddeld reeds 4,3 jaar met bejaardesorg gemoeid was. Hulle kan dus as ervare in die werk beskou word.

12.2.6 ERVARING VAN GROEPSORG EN MAATSKAPLIKE GROEPWERK IN 'n TEHUIS

Omdat ervaring van groepsorg en maatskaplike groepwerk in ander inrigtings as dié vir bejaardes ook vir 'n maatskaplike werker in 'n tehuis vir bejaardes van waarde kan wees, is ondervinding op hierdie gebied in alle soorte tehuise in aanmerking geneem by die berekening van die ervaring van maatskaplike werkers. Daar is

gevind dat die posisie dieselfde was as in die geval van ervaring in bejaardesorg, naamlik 70% wat minder as vier jaar en 30% wat meer as vier jaar ervaring gehad het. Die gemiddelde aantal diensjare was egter laer, naamlik 4,1%. As in aanmerking geneem word dat by hierdie diensjare ook dié van maatskaplike werkers in ander inrigtings gevoeg is, kan aangeneem word dat hierdie gemiddelde nog laer was. Aangesien die werkers gemiddeld 4,3 jaar ervaring van bejaardesorg in tehuise gehad het, kan aanvaar word dat sommige van hulle wel gevallewerk in tehuise gedoen het, maar geen groepwerk of groepsorg nie.

SAMEVATTING

In 46,7% van die tehuise was maatskaplike werkers nie ingeskakel nie en moes die hoofde verantwoordelikheid vir die organisasie van groepsorg aanvaar. Wat persoonlik besonderhede van hoofde betref, is gevind dat bykans die helfte in die ouderdomsgroep 50 - 60 jaar geval het. Hulle kon dus nog energiek wees en ook in staat om begrip te toon vir die probleme wat deur die ouderdom meegebring word. Die huistaal was oorwegend Afrikaans. Die hoofde was meesal vroulik. Aangesien dit ook die geval was met inwoners, kon hierdie hoofde dus goeie insig in die behoeftes en belangstellings van die inwoners toon - veral op die gebied van groepsorg.

Wat skolastiese opleiding betref, was slegs 57,3% in besit van 'n matrieksertifikaat. Met betrekking tot naskoolse opleiding is gevind dat opleiding in verpleging voorrang geniet het. Maatskaplike werkers as hoofde van tehuise en opleiding in inrigtingsorg vir bejaardes was nog 'n vreemde gedagte vir die meeste van hierdie persone.

Op die gebied van ervaring is gevind dat 68% van die hoofde reeds langer as drie jaar ervaring van hoofskap in 'n tehuis gehad het en dus reeds ervare was met betrekking tot sowel die probleme van individuele inwoners as dié wat in 'n tehuis kan ontstaan.

In 'n meningspeiling is gevind dat die probleme van tehuisinwoners veral op die terrein van die verbreking van gemeenskapsbande, familieaangeleenthede, aanpassing in die tehuis, vryetydsbesteding en finansies gelê het. Wat algemene tehuisaangeleenthede betref, was die hoofde van mening dat sowel arbeids- en fisioterapeute as maatskaplike werkers 'n aanwinst in die personeel is. Volgens die hoofde het maatskaplike werkers nie genoeg in die bejaardes se probleme belanggestel nie. Die gemeenskappe toon ook te min belangstelling in die tehuisse binne hulle grense. Deelname bestaan hoofsaaklik uit die verskaffing van voedselware en besoeke van groepe uit die gemeenskap wat die inwoners kom trakteer. Die bejaardes ondervind 'n leemte op die gebied van individuele besoeke in hulle kamers en uitnodigings na persone in die gemeenskap. Daar bestaan 'n gebrek aan vrywilligers om met aanvullende dienste in die tehuis te help, veral op die gebied van vervoer van die bejaardes. Indien vervoer beskikbaar is, sal dit vir die inwoners meer moontlik wees om aan die verenigingslewe deel te neem en dus nog op hierdie gebied deel van die gemeenskap te bly. Die hoofde was ook van mening dat die lede van die beheerliggame van tehuise in groter mate as vrywilligers by die tehuise kan inskakel.

Maatskaplike werkers in heeltydse of deeltydse hoedanigheid was by 53,3% van die tehuise ingeskakel. Uit inligting aangaande die persoonlike omstandighede van hierdie werkers is afgelei dat meer as die helfte van hulle sedert 1960 hulle opleiding voltooi het en wel opleiding in bejaardesorg, groepsorg en groepwerk gehad het. Almal het oor 'n graad of diploma beskik terwyl

enkeles bykomende opleiding in 'n ander rigting as maatskaplike werk gehad het. Slegs twee maatskaplike werkers het aanvullende kursusse gevolg wat hulle beter vir groepsorg en groepwerk in tehuise toegerus het.

Die maatskaplike werkers wat vóór 1960 hul opleiding voltooi het, was dit eens dat daar te min aandag aan groepwerk in hulle opleiding gegee is. Alhoewel slegs 23,3% van hulle verklaar het dat hulle 'n besondere belangstelling in groepsorg en groepwerk in tehuise gehad het, was daar nogtans 67,5% van hulle wat gemeld het dat hulle deur middel van selfstudie gepoog het om hulle op die hoogte van nuwe ontwikkelinge op hierdie gebied te hou.

Wat bejaardesorg betref, was 70% van die werkers van mening dat daar meer aandag aan hierdie sy van maatskaplike werk tydens hulle opleiding gegee kon gewees het. Van die maatskaplike werkers het 20% geen belangstelling in bejaardesorg getoon nie en die werk in die tehuise gedoen slegs omdat dit deel van hulle werk as gesinsorgwerkers was.

Aangaande ervaring van bejaardesorg in tehuise was die gemiddelde vir al die maatskaplike werkers 4,3 jaar terwyl dit vir groepwerk en groepsorg in tehuise slegs 4,1 jaar was. 'n Geringe persentasie maatskaplike werkers het dus slegs gevallewerk in tehuise gedoen.

In hierdie hoofstuk is enkele persoonlike besonderhede van hoofde en maatskaplike werkers gegee ten einde te bepaal in welke mate hulle toegerus was vir groepwerk en groepsorg in die tehuise. Die menings van hoofde met betrekking tot tehuisaangeleenthede, wat 'n uitwerking op die aanbieding van groepsorg en groepwerk sou hê, is ook gegee. In die volgende hoofstuk word 'n uiteensetting gegee van die wyse waarop die hoofde en maatskaplike werkers groepsorg en groepwerk onderskeidelik in die tehuise beplan het, asook die menings

van die maatskaplike werkers met betrekking tot hierdie aangeleenthede.

---oOo---

VERWYSINGS

1. Navorsing en Inligting, Departement van Gesondheid, Welsyn en Pensioene, Konferensieverslag Nasionale Konferensie oor Geriatriese Sorg, p 5
2. Navorsing en Inligting, Departement van Gesondheid en Welsyn, Handleiding oor die Versorging van Bejaardes in Tehuise, p 36
3. Gegewens deur persoonlike navrae by die Technikon RSA verkry.
4. Leeds, M. and Shore, H. : Geriatric Institutional Management, p 277
5. Ibid. : p 349

HOOFSTUK XIII

BEPLANNING VAN GROEPSORG EN GROEPWERK IN TEHUISE VIR BEJAARDES

Soos in Hoofstuk XII uiteengesit, is hoofde verantwoordelik vir die beplanning van groepsorg in die tehuise. Waar 'n maatskaplike werker by 'n tehuis ingeskakel is, kan die hoof hierdie beplanning in sy hande laat. Die verantwoordelikheid vir groepwerk berus uitsluitlik by 'n vakkundige en dit kan dus nie toegepas word in tehuise waar daar nie 'n maatskaplike werker ingeskakel is nie.

In hierdie hoofstuk word eerstens gekyk na die wyse waarop die hoofde groepsorg aangebied het. Tweedens word 'n uiteensetting gegee van die rol wat die maatskaplike werkers gespeel het in die organisasie en aanbieding van groepsorg en groepwerk. In hierdie verband word gekyk na die werksomstandighede van die maatskaplike werkers en hulle betrokkenheid by groepsorg en groepwerk in die tehuise. Aandag word toegespits op die organisasie van die werk met betrekking tot die aantal en aard van die groepe, die gereeldheid van die byeenkomste, programme wat by die byeenkomste aangebied is en die finansiering van die werksaamhede. Die hulp en belangstelling van sowel die personeel as die lede van die beheerliggame en vrywilligers kom eweneens onder die soeklig. Klem word vervolgens gelê op die mate waarin die maatskaplike werkers die werk geëvalueer het en ten slotte word hulle menings gegee ten opsigte van die probleme wat hulle in verband met groepsorg en groepwerk in die tehuise ondervind het.

13.1

ORGANISASIE EN AANBIEDING VAN GROEPSORG DEUR HOOFDE VAN TEHUISE

Groepsorg kan op verskillende wyses in tehuise georganiseer word. In hierdie verband word daar byvoorbeeld gedink aan die organisering van binnenshuise vermaaklikhede asook uitstappies na buite. Dit word betreklik algemeen gevind dat die reëlins vir hierdie vorm van ontspanning deur 'n klub vir bejaardes gedoen word. Die Definiërende Woordeboek vir Maatskaplike Werk omskryf 'n klub vir bejaardes soos volg:

"Organisasie vir die voorsiening van geleenthede vir die gesellige verkeer van bejaardes en hulle deelname aan ontspanning en opvoedkundige en kulturele programme." 1)

Vir die doel van die onderhawige ondersoek word klubs as groepe gesien wat vir beide groepsorg en groepwerk benut word. Die byeenkomste van hierdie groepe vind normaalweg op gereelde grondslag plaas. Dit kan uitsluitlik vir tehuisinwoners aangebied word maar persone van buite kan ook deelname daaraan hê.

Waar maatskaplike werkers beskikbaar is, hanteer hulle die groepe, sy dit ten opsigte van groepsorg of groepwerk. Tydens die ondersoek is gevind dat daar in 50 van die tehuise (66,7%) wel groepe vir bejaardes georganiseer is. Hierdie groepe is deur maatskaplike werkers, vrywilligers uit die gemeenskap of die bejaardes self waargeneem, maar by 10 (13,3%) het die hoofde persoonlik die leiding by die byeenkomste geneem en hulle was ook verantwoordelik vir die organisasie daarvan.

Dit moet verwag word dat verswakte bejaardes nie in staat sal

wees om sonder bystand die byeenkomste by te woon of aktief aan die programme deel te neem nie. Op hierdie terrein het die hoof van 'n tehuis dus 'n belangrike taak. In Hoofstuk VI is aangetoon dat 38,7% van alle inwoners in tehuise as verswak beskou kon word. Dit impliseer dat meer as een derde van die inwoners geensins of moeilik aan die aktiwiteite kon deelneem wat vir gesonde bejaardes aangebied is. Hierdie persone kon gefrustreerd gewees het as gevolg van die feit dat hul probleme meermale veroorsaak het dat hulle hul dae in eensaamheid moes deurbring. Die organisering van groepsorgprogramme vir verswakte inwoners bied dus 'n groot uitdaging aan die hoofde van tehuise.

Aan die maatskaplike werkers is gevra of hulle programme uitsluitlik vir verswakte persone reël. Daar is gevind dat by 33 (82,5%) van die tehuise waar daar wel maatskaplike werkers ingeskakel was, hulle geen programme vir hierdie groepe aangebied het nie en dat die hoofde die verantwoordelikheid daarvoor moes neem. Dit impliseer dat die hoofde van 82,5% ten volle die organisasie van groepsorg vir die verswakte bejaardes, wat meer as een derde van die inwonertal van die tehuise getel het, moes onderneem. As hierby die 10 tehuise (13,3%) gevoeg word waar die hoofde vir sowel verswakte as gesonde bejaardes programme moes aanbied en organiseer, is dit duidelik dat hierdie persone 'n groot rol in dié verband gespeel het.

13.2

BEPLANNING EN AANBIEDING VAN GROEPSORG EN GROEPWERK DEUR MAATSKAPLIKE WERKERS VERBONDE AAN TEHUISE

In par. 12.2 is klem gelê op die belangrikheid van 'n maatskap-

like werker in 'n tehuis. 'n Oormaat vrye tyd kan probleme van uiteenlopende aard by die inwoners teweegbring. Die reëling van programme en aktiwiteite vir groepsorg en groepwerk blyk dus 'n essensiële deel van 'n maatskaplike werker se taak te wees. Die sukses van sy werk in die tehuis op hierdie gebied word deur verskeie faktore beïnvloed, die vernaamste waarvan die wyse is waarop dit beplan word en die aard van die programme en aktiwiteite wat aangebied word. Die hoedanigheid van die pos wat die maatskaplike werker in die tehuis beklee, is egter ook belangrik, insonderheid sy werklading en die tyd en hulpkragte tot sy beskikking.

13.2.1 HOEDANIGHEID WAARIN MAATSKAPLIKE WERKERS BY TEHUISE BETROKKE WAS

In die RSA word dit slegs in uitsonderlike gevalle gevind dat 'n maatskaplike werker heeltyds op die personeel van 'n tehuis ingeskael is. Finansies speel dikwels 'n groot rol by die aanstelling van 'n maatskaplike werker. As gevolg van 'n tekort aan geld word dit veral op die platteland gevind dat 'n maatskaplike werker wat by 'n gesinsorgorganisasie op die dorp werksaam is, ook op deeltydse basis dienste in die tehuis op die betrokke dorp lewer. Sommige van hierdie maatskaplike werkers lewer ook dienste op meer as een dorp en ook meermale in verskeie ouetehuse. In die stad kom dit voor dat maatskaplike werkers uitsluitlik met die oog op groepwerk en groepsorg aangestel word en in hierdie hoedanigheid die hele gemeenskap en dus ook verskillende ouetehuse bedien. Tabel 32 toon aan in welke mate die maatskaplike werkers by die onderskeie tehuise dienste gelewer het. Alhoewel hier slegs 30 maatskaplike werkers betrokke was, word be=

sonderhede gegee van die 40 tehuise waar hulle ingeskakel was.

**TABEL 32: HOEDANIGHEID WAARIN MAATSKAPLIKE WERKERS
AAN TEHUISE VIR BEJAARDES VERBONDE WAS**

AARD VAN VERBONDENHEID	AANTAL	PERSENTASIE
Heeltyds vir groep- en gevallewerk	3	7,5
Deeltyds vir groep- en gevallewerk	33	82,5
Deeltyds in tehuis vir groepwerk	4	10,0
TOTAAL	40	100,0

Tabel 32 toon aan dat die grootste aantal tehuise, naamlik 33 (82,5%) bedien is deur maatskaplike werkers wat deeltyds in die tehuise groep- en gevallewerk doen. Die res van hulle tyd is aan werkverpligtinge buite die tehuis bestee. Hierdie situasie is veral op die platteland gevind waar maatskaplike werkers ook dikwels op meer as een dorp dienste gelewer het, insluitende die tehuise vir bejaardes op die verskillende dorpe. Daar was gevalle waar hulle groot afstande tussen die dorpe moes aflê. As voorbeeld kan genoem word die geval van een maatskaplike werker wat vir drie verskillende dorpe verantwoordelik was. Op elkeen van hierdie dorpe was hy verantwoordelik vir groep- en gevallewerk in die gemeenskap en in elkeen van die tehuise. Werksomstandighede van hierdie aard lei noodwendig tot 'n gebrek aan tyd om al die noodsaaklike dienste te lewer. Twee gesinsorgorganisasies op die platteland het 'n oplossing vir die probleem probeer vind deur met mekaar saam te werk. Waar die maatskap-

like werker byvoorbeeld in diens van die ACVV op die dorp was, het hy ook dienste aan die tehuis van die SKDB op dieselfde dorp gelewer.

Daar was slegs drie tehuise - al drie in stedelike gebiede waar die maatskaplike werkers heeltyds in die personeel vir groep- en gevallewerk aangestel is. In twee van hierdie gevalle was die tehuise onder beheer van die Welsynsorganisasie vir Bejaardes van die Kaapse Skiereiland terwyl die derde tehuis deur die betrokke Joodse gemeenskap beheer is. In die vier gevalle waar die maatskaplike werkers in deeltydse hoedanigheid groepsorg en groepwerk in die tehuise onderneem het, het hulle die res van hulle tyd aan groepsorg en groepwerk buite die tehuise bestee. Van hierdie vier gevalle was drie in stedelike gebiede.

As 'n vergelyking tussen die platteland en stad getref word, word opgemerk dat, alhoewel daar in die stedelike gebied slegs by 31,8% van die tehuise maatskaplike werkers ingeskakel was teenoor 62,3% op die platteland, die stedelike maatskaplike werkers om die volgende redes meer op groepsorg en groepwerk in die tehuise kon konsentreer:

- Maatskaplike werkers op die platteland het 'n gebrek aan tyd ondervind omdat hulle dikwels groep- en gevallewerk in verskeie tehuise en gemeenskappe buite die tehuise moes doen.
- In die stedelike gebied was daar drie tehuise waar maatskaplike werkers voltyds vir groep- en gevallewerk in die personeel aangestel was.

- 'n Verdere drie tehuise in stedelike gebied het beskik oor deeltydse maatskaplike werkers wat vir groepwerk afgesonder is.

13.2.2 TYD DEUR MAATSKAPLIKE WERKERS AAN GROEPSORG EN GROEPWERK BESTEE

Weens die feit dat die maatskaplike werkers in sommige van die tehuise sowel groep- en gevallewerk moes onderneem en dienste in die gemeenskap moes lewer, is aan hulle gevra hoeveel tyd hulle aan groepsorg en groepwerk in die tehuise bestee het. Om= dat hulle nie 'n juiste aanduiding kon gee van hoeveel tyd hulle aan groepsorg en groepwerk afsonderlik bestee het nie, is die tydsberekening vir die twee begrippe gesamentlik gedoen. Dit het tyd ingesluit wat bestee is aan voorbereiding, aanbieding en evaluering van die dienste. Tabel 33 gee 'n uiteensetting van die tyd wat by benadering deur die maatskaplike werkers by die tehuise bestee is.

TABEL 33: TYD DEUR MAATSKAPLIKE WERKERS AAN GROEP= SORG EN GROEPWERK BY TEHUISE BESTEE

TYD BESTEE	AANTAL	PERSENTASIE
Minder as 25%	25	62,5
25 - 50%	14	35,0
Meer as 50%	1	2,5
TOTAAL	40	100,0

Tabel 33 toon aan dat die grootste persentasie maatskaplike werkers (62,5%) minder as 25% van hulle tyd aan groepsorg en groepwerk in die tehuse bestee het. Slegs in een geval het die maatskaplike werker meer as 50% van sy tyd aan hierdie aspek van die werk gegee. Dit is dus duidelik dat groepsorg en groepwerk deur maatskaplike werkers nie tot hul reg gekom het nie.

Ten einde die hindernisse op die weg van groepsorg en groepwerk in tehuse te bepaal, is aan maatskaplike werkers wat minder as 25% van hulle tyd daaraan bestee het, gevra waaraan hulle dit toegeskryf het. Tabel 34 gee 'n uiteensetting van die antwoorde van die maatskaplike werkers op hierdie vraag.

TABEL 34: REDES VIR ONVOLDOENDE TYD DEUR MAATSKAPLIKE WERKERS AAN GROEPSORG EN GROEPWERK BY TEHUISE BESTEE

REDES	AANTAL	PERSENTASIE
Maatskaplike werker ag dit voldoende	1	2,5
Bejaardes ag dit voldoende	8	20,0
Maatskaplike werker het te min tyd	18	45,0
Werk in beplanningstadium	1	2,5
N.V.T.	14	35,0

Wanneer die persentasies in hierdie tabel saamgevoeg word, beloop die totaal meer as 100% weens die feit dat sommige maatskaplike werkers meer as een rede aangegee het.

Uit tabel 34 moet afgelei word dat die grootste struikelblok op die weg van groepwerk en groepsorg geleë was in die feit dat die maatskaplike werkers te min tyd tot hulle beskikking gehad het om die werk na wense te doen. 'n Bykomende oorsaak, wat veral op die platteland voorgekom het, was dat die maatskaplike werkers gevind het dat die bejaardes nie aan meer groepsorg- en groepwerkaktiwiteite behoefte gehad het nie.

13.2.3 AARD VAN DIE WERK DEUR MAATSKAPLIKE WERKERS IN TEHUISE

Maatskaplike werkers wat dienste in 'n tehuis lewer, onderneem soms groepwerk terwyl in ander gevalle slegs groepsorg beoefen word. Meesal word dit gevind dat dieselfde maatskaplike werker sowel groepsorg en groepwerk onderneem. In Hoofstukke IV en V is 'n uitvoerige uiteensetting gegee van die aard van groepsorg en groepwerk en die verskille tussen die twee begrippe (par. 5.1). Tydens die ondersoek is gevind dat dit soms vir die maatskaplike werkers moeilik was om tussen groepwerk en groepsorg te onderskei omdat dit in die praktyk gevind word dat die een soms uit die ander vloei en dikwels ook gelyktydig tydens 'n byeenkoms van 'n groep plaasvind. Die maatskaplike werkers het egter wel 'n aanduiding gegee van die mate waarin hulle by sowel groepsorg as groepwerk in die verskillende tehuise betrokke was. Tabel 35 gee 'n uiteensetting van die aard van hulle betrokkenheid.

**TABEL 35: BETROKKENHEID VAN MAATSKAPLIKE WERKERS
BY GROEPSORG EN GROEPWERK**

AARD VAN BETROKKENHEID	AANTAL	PERSENTASIE
Slegs groepsorg	22	55,0
Slegs groepwerk	1	2,5
Groepsorg en groepwerk	17	42,5
TOTAAL	40	100,0

Volgens tabel 35 is dit duidelik dat die meerderheid van die maatskaplike werkers hulle slegs op groepsorg toegelê het. Uit gesprekke wat met hulle gevoer is, het dit ook geblyk dat in 42,5% van die gevalle waar die maatskaplike werkers hulle op albei terreine begeef het, hulle hoofsaaklik groepsorg en in 'n mindere mate groepwerk beoefen het. As die aard van probleme wat inwoners in tehuise ondervind in aanmerking geneem word, soos ook in Hoofstuk III bespreek, kan verklaar word dat die maatskaplike werkers in die area van ondersoek die groepwerkmetode nie voldoende vir die oplossing van die probleme van tehuisinwoners aangewend het nie.

Omdat daar 'n verskil bestaan het in die mate waarin groepsorg en groepwerk op die platteland en in die stad aangebied is, word 'n uiteensetting van hierdie tendens in tabel 36 gegee.

**TABEL 36: BETROKKENHEID VAN MAATSKAPLIKE WERKERS
BY GROEPSORG EN GROEPWERK OP DIE PLATTE=
LAND EN IN STEDELIKE GEBIEDE**

AARD VAN WERK	BETROKKENHEID PLATTELAND		BETROKKENHEID STEDELIKE GEBIED	
	AANTAL	PERSENTASIE	AANTAL	PERSENTASIE
Slegs groepsorg	20	60,6	2	28,6
Slegs groepwerk	1	3,0	0	0,0
Groepsorg en groep= werk	12	36,4	5	71,4
TOTAAL	33	100,0	7	100,0

Volgens tabel 36 was die maatskaplike werkers op die platteland meer by groepsorg betrokke terwyl dié in die stad meer aandag aan groepwerk gegee het. In sommige gevalle het die lang afstande wat hulle tussen dorpe moes aflê baie van hulle tyd op die platteland in beslag geneem. Dit was dikwels slegs vir hulle moontlik om die werk te organiseer en dit dan aan vrywilligers oor te laat. In sodanige gevalle kon daar dus geen groepwerk by die tehuise onderneem word nie. Aan die ander kant kon die stedelike maatskaplike werkers meer by groepwerk betrokke wees weens die feit dat van die vier tehuise waar maatskaplike werkers ingeskakel is en wat spesifiek vir groepsorg en groepwerk afgesonder is, (sien tabel 32), drie in die stad geleë was. In Verdere drie maatskaplike werkers was heeltyds aan die tehuise verbonde vir groep- en gevallewerk en kon dus, anders as die plattelandse maatskaplike werkers wat ook

dienste in die gemeenskap moes lewer, meer tyd inruim vir groep=sorg en groepwerk in die tehuise.

13.2.4 AANTAL GROEPE TOT BESKIKKING VAN INWONERS

In par. 13.1 van die onderhawige hoofstuk is melding gemaak van die groepe wat in tehuise georganiseer word deur middel waarvan die groepsorgaktiwiteite gereël word. Bejaardes van buite die tehuise het ook dikwels toegang tot hierdie groepe gehad.

Afgesien van die 10 tehuise (13,3%) waar die hoofde persoonlik die groepe hanteer het, was die ander groepe die verantwoordelikheid van die maatskaplike werkers. Afgesien van die groepe in die tehuis, organiseer die maatskaplike werkers ook groepe in die gemeenskap wat dikwels deur tehuisinwoners bygewoon word. In hierdie groepe is die maatskaplike werkers by groepsorg, groepwerk of beide betrokke. Tabel 37 gee 'n uiteensetting van die verskillende groepe wat deur die maatskaplike werkers georganiseer is en waartoe die tehuisinwoners toegang gehad het.

TABEL 37: AANTAL GROEPE TOT BESKIKKING VAN TE=HUISINWONERS

AARD VAN GROEP	TEHUISE	
	AANTAL	PERSENTASIE
Slegs in tehuise	21	52,5
Gesamentlike groep in gemeenskap	22	55,0
Geen groep	1	2,5

Volgens tabel 37 was die maatskaplike werkers by 40 tehuise by 'n totaal van 43 groepe betrokke. Drie van die plattelandse maatskaplike werkers het 'n groep in beide die tehuis en die gemeenskap gehad. Daar was slegs een tehuis waar geen groep in die gemeenskap of die tehuis tot beskikking van die inwoners was nie. Die maatskaplike werker het aangevoer dat daar nie genoeg fondse beskikbaar was om 'n groep te organiseer nie.

Dit word dikwels aangetref dat waar daar groepe in tehuise georganiseer word, bejaardes uit die gemeenskap ook hierdie byeenkomste bywoon. Wanneer toegang tot die byeenkomste van groepe in die tehuis aan nie-inwoners gebied word, word 'n tweeledige doel gedien. Nie alleen geniet die inwoners die geselskap van die bejaardes uit die gemeenskap nie maar laasgenoemde maak ook met die tehuis kennis en op hierdie wyse kan aanpassing vir hulle vergemaklik word indien hulle later inwoners van die tehuis sou word.

Die bejaardes in die tehuis kan egter ook groepe in die gemeenskap bywoon en 'n gevoel van gemeenskapsbetrokkenheid kan hierdeur by hulle bevorder word. Tabel 37 toon aan dat die inwoners van meer as die helfte van die tehuise (55%) die geleentheid tot bywoning van die byeenkomste van groepe in die gemeenskap gehad het. In die reël word die groepe in die tehuis ook vir die bejaardes uit die gemeenskap oopgestel, veral op die platteland, waar daar in elke geval groter interaksie tussen die bejaardes in die tehuis en dié in die gemeenskap plaasvind.

13.2.5 AARD VAN GROEPE DEUR MAATSKAPLIKE WERKERS GEORGANISEER

'n Groep kan eers werklik vir 'n inwoner van waarde wees wanneer dit in sy behoeftes voorsien. Die ideaal is dus dat 'n maatskaplike werker in 'n tehuis die inwoners en hulle behoeftes individueel sal ken en dat hulle in verskillende groepe ingedeel sal word ooreenkomstig die spesiale behoeftes van elkeen. Daar is egter gevind dat slegs 17,5% van die werkers die behoeftes van die inwoners in ag geneem het by hulle indeling in verskillende groepe. 'n Belangrike beginsel in groepwerk is dus deur die maatskaplike werkers verontagsaam. In die 82,5% van die gevalle waar die bejaardes se behoeftes nie in ag geneem is by die indeling in afsonderlike groepe nie, het die werkers verskillende redes vir hulle optrede aangevoer. Sommige van die werkers het praktiese probleme in hierdie verband gehad en hier is veral die gebrek aan tyd en hulp genoem. Indeling in groepe was in sommige gevalle ook onprakties omdat die aantal bejaardes wat die byeenkomste bygewoon het klein in getal was en almal nie gereeld teenwoordig was nie.

Tabel 35 het aangetoon dat die meeste van die maatskaplike werkers slegs groepsorg in die tehuise onderneem het. Gevolglik was hulle van mening dat indeling in groepe nie noodsaaklik was nie. Die bejaardes sou in elk geval net deelgeneem het aan programme en aktiwiteite waarin hulle belang gestel het. Die aard van die aktiwiteite het hulle ook nie altyd tot die aanbieding in kleiner groepe geleen nie. Die groter groepe het ook meer geleentheid tot sosialisering aan die inwoners gebied.

Die ondersoeker het die indruk gekry dat die maatskaplike werkers nie voldoende daarop ingestel was om in die besondere behoeftes van die inwoners deur middel van die groepe te voorsien nie. Almal het ook nie die waarde daarvan ingesien nie. As voorbeeld kan die geval genoem word van 'n maatskaplike werker wat verklaar het dat sy nie die bejaardes in groepe wou indeel nie omdat dit volgens haar op diskriminasie sou neerkom.

13.2.6 DIE GEREELDHEID VAN GROEPBYEENKOMSTE

Die gereeldheid waarmee groepbyeenkomste aangebied word, word deur verskillende faktore beïnvloed. Die belangrikste hiervan is die behoefte wat die bejaardes aan die byeenkomste het en die hulp tot beskikking van die maatskaplike werker by die aanbieding van die programme. Indien die bejaardes byvoorbeeld die byeenkomste elke twee weke verkies, sal dit onverstandig wees om dit weekliks aan te bied. In gevalle waar maatskaplike werkers met 'n gebrek aan tyd te kampe het en daar ook te min vrywilligers vir hulp beskikbaar is, kan die byeenkomste uit die aard van die saak nie so dikwels plaasvind nie. Tabel 38 gee 'n weergawe van die gereeldheid waarmee die byeenkomste plaasgevind het.

TABEL 38: GEREELDHEID VAN BYEENKOMSTE VAN GROEPE

BYEENKOMSTE	AANTAL	PERSENTASIE
Daagliks	2	4,5
Weekliks	8	18,2
Tweewekliks	9	20,5
Maandeliks	22	50,0
Onseker	2	4,5
N.V.T. (geen groep)	1	2,3
TOTAAL	44	100,0

Daar sal gemerk word dat die besonderhede van 43 groepe hier weergegee word terwyl daar slegs aan 40 tehuise maatskaplike werkers verbonde was. Die rede is dat sommige van die maatskaplike werkers òf meer as een groep in die tehuis, òf een in sowel die tehuis as die gemeenskap gehad het.

In slegs twee gevalle vind byeenkomste daagliks plaas. Een hiervan was op die platteland waar dit gebruiklik was dat die maatskaplike werker daagliks vir die inwoners aktiwiteite aanbied. In die ander geval was daar 'n dienssentrum aan 'n stedelike tehuis verbonde en het die inwoners die geleentheid gehad om daagliks aan die aktiwiteite deel te neem.

Maandelikse byeenkomste was die gebruik in 50% van die gevalle, hoofsaaklik op die platteland. Dit wil nie sê dat die inwoners

nie meer byeenkomste verkies het nie, maar dit kan moontlik daaraan toegeskryf word dat die plattelandse maatskaplike werkers in sommige gevalle meer as een tehuis bedien het en dikwels groot afstande moes aflê (vergelyk par. 13.2.1). Sommige van die maatskaplike werkers wat maandeliks byeenkomste waargeneem het, het trouens die mening uitgespreek dat dit liever weekliks of twee-weekliks moes geskied, maar dat 'n gebrek aan tyd hulle daarvan weerhou het. Maandelikse byeenkomste blyk derhalwe die mees wenslike te wees.

13.2.7 HULP AAN MAATSKAPLIKE WERKERS MET DIE ORGANISASIE VAN DIE PROGRAMME

In par. 13.2.2 is daarvan melding gemaak dat die grootste struikelblok vir maatskaplike werkers om groepwerk en groepsorg in die tehuise te organiseer 'n gebrek aan tyd was. Hierdie probleem kan in 'n sekere mate verhelp word indien persone na vore kom om die maatskaplike werkers met die werksaamhede in die groepe behulpsaam te wees. Diegene wat die nouste met die tehuis gemoeid is, is die persone wat in die beheerliggaam dien en die personeel van die tehuis. Waardevolle hulp kan deur sowel hulle as ander vrywilligers uit die gemeenskap verleen word.

13.2.7.1 Inskakeling van lede van beheerliggame by die werksaamhede van die groepe

Aangesien die beheerliggaam jurisdiksie oor al die werksaamhede, van die tehuis uitoefen en ook die fondse vir projekte voorsien, kan praktiese hulpverlening van lede van hierdie liggame, van

welke aard ook al, as 'n besondere bate dien. Benewens daad= werklike onderskraging, sal hierdie persone ook op die hoogte kom van die aard van die werk wat gedoen word. Hulle sal dus beter toegerus wees om 'n mening te gee wanneer aangeleenthede rakende die werksaamhede van die groepe by vergaderings bespreek word. Tabel 39 toon die wyse aan waarop beheerraadslede by die groepe in die tehuise ingeskakel het.

TABEL 39: INSKAKELING VAN LEDE VAN BEHEERLIGGAME BY GROEPSORGWERKSAAMHEDE

AARD VAN INSKAKELING	TEHUISE	
	AANTAL	PERSENTASIE
Besoek slegs groepe	10	25,0
Verleen hulp as vrywilligers	18	45,0
Gee finansiële ondersteuning	13	32,5
Geensins ingeskakel	16	40,0
N.V.T. (Geen groepsorg)	1	2,5

Sommige van die beheerraadslede was op meer as een wyse betrokke. Dit is opvallend dat by 40% van die tehuise die beheerraadslede geensins ingeskakel was nie. In hierdie gevalle het hulle dus geen eerstehandse kennis van groepsorgwerksaamhede in die tehuise gehad nie en moes hulle bloot op die verslae van die maatskaplike werkers staatmaak. By 'n verdere 25% van die tehuise het die beheerraadslede besoeke aan die groepe gebring. Die feit dat beheerraadslede by 45% van die tehuise vrywillig hulp verleen

en by 32,5% finansiële ondersteuning gegee het, toon dat daar wel 'n groot aantal beheerliggame was van wie die lede daadwerklike belangstelling in die werk van die maatskaplike werkers getoon het. Dit het aan laasgenoemde 'n gulde geleentheid gegee om die dienste op hierdie gebied uit te brei.

Omdat groepwerk 'n gespesialiseerde veld is, was dit nie vir die lede van die beheerliggame moontlik om hul belangstelling so daadwerklik te toon of in dieselfde mate hulp te verleen as in die geval van groepsorg nie. Tabel 40 toon aan op welke wyse hulle wel ingeskakel was.

TABEL 40: INSKAKELING VAN LEDE VAN BEHEERLIGGAME BY GROEPWERK IN DIE TEHUISE

AARD VAN INSKAKELING	TEHUISE	
	AANTAL	PERSENTASIE
Besoek slegs groepe	4	10,0
Verleen hulp as vrywilligers	5	12,5
Gee finansiële ondersteuning	3	7,5
Geensins ingeskakel	10	25,0
N.V.T. (Geen groepwerk)	22	55,0

Die totaal is meer as 100% omdat beheerraadslede by sommige groepe op meer as een wyse hulp verleen het. By 55% van die tehuise was inskakeling nie moontlik nie weens die feit dat geen groepwerk aangebied is nie. Alhoewel groepwerk die dienste van 'n

vakkundige vereis, is daar tog terreine waarop beheerraadslede vrywillig hulp kan verleen, byvoorbeeld voorbereiding van versings vir die groepe en vervoerreelings. In hierdie verband het 15% van die maatskaplike werkers hulp van die lede gekry terwyl 'n verdere 7,5% finansiële ondersteuning ontvang het. Weens die sensitiewe aard van groepwerk-werksaamhede is dit nie altyd wenslik dat persone van buite die groepe besoek nie en dit kan moontlik die rede wees waarom slegs 10% van die groepe by die tehuise besoeke van lede van die beheerliggame ontvang het. Omdat 'n groot aantal beheerraadslede geensins by die groepe ingeskakel was nie, is aan die maatskaplike werkers die vraag gestel of hulle van mening is dat die raadslede wel bewus was van die werk wat gedoen is. Met betrekking tot groepsorg het 5 (12,5%) verklaar dat die raadslede onbewus was wat gedoen word en 'n verdere 4 (10%) was onseker of hulle wel kennis van die werk dra. In die geval van groepwerk was daar geen onsekerheid by die maatskaplike werkers nie en slegs in een geval het die raadslede geen kennis daarvan gedra nie. Wanneer raadslede nie kennis van die werk van 'n maatskaplike werker in 'n tehuis dra nie, dui dit daarop dat laasgenoemde of geen verslae na die beheerliggaam deurstuur nie, of dat die beheerliggaam nie voldoende belangstel om die verslae by hulle vergaderings te behandel nie.

13.2.7.2 Belangstelling in en hulp van die personeel van die tehuise ten opsigte van groepsorg en groepwerk

Die uitgebreide werkverpligtinge van personeellede laat gewoonlik weinig tyd om op noemenswaardige wyse hulp aan die maatskap-

like werker in verband met die groepprogramme te verleen. In= dien hulle egter die regte gesindheid teenoor die werk openbaar en daarin belangstel, kan hulle tog 'n daadwerklike bydrae lewer, byvoorbeeld ten opsigte van die aansporing van die inwoners tot deelname. Tabel 41 dui aan op welke wyse die personeel belang= stelling in die werk getoon het.

TABEL 41: BELANGSTELLING VAN DIE PERSONEEL IN GROEPSORG IN DIE TEHUISE

AARD VAN BELANGSTELLING	TEHUISE	
	AANTAL	PERSENTASIE
Moedig inwoners tot deelname aan	34	85,0
Besoeke groepe	20	50,0
Verleen aktiewe hulp	9	22,5
Geen belangstelling	4	10,0
Geen groepsorg	1	2,5

Volgens tabel 41 het die personeel van 10% van die tehuise geen belangstelling getoon in die groepsorgaktiwiteite wat deur die maatskaplike werkers georganiseer is nie. In 85% van die ge= valle het hulle die inwoners tot deelname aangemoedig, terwyl 50% besoek by die groepbyeenkoms te afgelê het. Ten spyte van die eise wat aan hulle op hul eie werkgebied gestel is, het die per= soneel by 22,5% van die tehuise ook aktief met die groepsorgwerk= saamhede gehelp. Dit kan dus verklaar word dat die personeel van die tehuise daadwerklik in groepsorgaangeleenthede geïnteres=

seerd was en waar moontlik ook hulp verleen het.

Omdat groepwerk 'n spesialisasieveld is, kan dit nie altyd van personeel op ander vakgebiede verwag word om in dieselfde mate belangstelling te toon as wat die geval by groepsorg is nie.

Tabel 42 toon die meelewing van die personeel in die groepwerk=aktiwiteite in die tehuse aan.

TABEL 42: BELANGSTELLING VAN DIE PERSONEEL IN GROEPWERK IN DIE TEHUISE VOLGENS DIE MENING VAN MAATSKAPLIKE WERKERS

AARD VAN BELANGSTELLING	TEHUISE	
	AANTAL	PERSENTASIE
Moedig inwoners tot deelname aan	14	35,0
Besoek groepe	7	17,5
Help aktief met groepe	3	7,5
Geen belangstelling	4	10,0
N.V.T. (Geen groepwerk)	22	55,0

Volgens tabel 42 was daar vier maatskaplike werkers wat verklaar het dat die personeel geen belangstelling in die werk getoon het nie. Slegs 7,5% het aktief meegehelp terwyl 35% en 17,5% onderskeidelik inwoners aangemoedig en besoeke by die groepe afgelê het. Die personeel leef dus opvallend minder mee as in die geval van groepsorg, 'n verskynsel wat weens die vakkundige aard van groepwerk begryp kan word.

13.2.7.3 Hulp van komitees by groepaktiwiteite

Daar is reeds genoem dat waar 'n maatskaplike werker in 'n tehuis dienste lewer, hy verantwoordelik is vir die koördinerings van al= le vorme van groepwerk en groepsorg. In hierdie verband kan hy egter hulp verkry van komitees. Hierdie komitees kan op verskil= lende wyses saamgestel word. In die reël word komitees saamge= stel uit vrywilligers, maar die personeel van die tehuis kan ewe-eens in hierdie komitees dien. Indien die bejaardes self as lede van sodanige komitees ingeskakel kan word, sal dit aan hulle 'n besondere gevoel van erkenning besorg. Ook in hierdie verband word 'n onderskeid tussen groepsorg en groepwerk gemaak. Die wyse waarop komitees met betrekking tot groepsorg saamgestel is, word in tabel 43 aangetoon.

TABEL 43: DIE WYSE WAAROP KOMITEES MET BETREKKING TOT GROEPSORG SAAMGESTEL IS

SAMESTELLING	TEHUISE	
	AANTAL	PERSENTASIE
Geen komitees	7	17,5
Slegs bejaardes	13	32,5
Hoofsaaklik bejaardes	5	12,5
Hoofsaaklik vrywilligers	11	27,5
Vrywilligers en bejaardes	3	7,5
N.V.T.	1	2,5
TOTAAL	40	100,0

Uit tabel 43 is dit duidelik dat, wat groepsorg betref, voorkeur aan bejaardes as komiteelede verleen word. By meer as die helfte van die groepe het die komitees òf uit bejaardes alleen bestaan, òf uit hoofsaaklik bejaardes, òf daar was in elk geval bejaardes in die komitee. In par. 4.3.2.5.3 is reeds gemeld dat indien inwoners in 'n komitee dien wat met die groepe behulpsaam is, hulle nie alleen persoonlike verantwoordelikheid vir die werksaamhede aanvaar nie maar ook hul mede-inwoners tot deelname motiveer. Hierdie beginsel is dus by die meeste van die groepe toegepas.

By 27,5% van die komitees het die maatskaplike werker hoofsaaklik van vrywilligers uit die gemeenskap as komiteelede gebruik gemaak. Hierdie vrywilligers kon waardevolle diens lewer as gevolg van onder andere hul kontakte in die gemeenskap. Ook het hulle 'n skakel tussen die verskillende gemeenskappe en die tehuise gevorm.

Dit is opvallend dat in 17,5% van die gevalle die maatskaplike werkers geen komitees gehad het om hulle met die organisasie van die werksaamhede te help nie. Die vraag ontstaan of hulle probleme by die samestelling van komitees ondervind het en of hulle dit bloot as nie noodsaaklik beskou het nie. Gesien in die lig van gebrek aan tyd by die maatskaplike werkers (par. 13.2.2), kon 'n komitee waardevolle hulp aan hulle verleen het.

Die samestelling van komitees met betrekking tot groepwerk verskil in sommige opsigte van dié met betrekking tot groepsorg, soos in tabel 44 aangetoon.

TABEL 44: DIE WYSE WAAROP KOMITEES MET BETREKKING TOT GROEPWERK SAAMGESTEL IS

SAMESTELLING	TEHUISE	
	AANTAL	PERSENTASIE
Geen komitees	6	15,0
Slegs bejaardes	5	12,5
Hoofsaaklik bejaardes	2	5,0
Hoofsaaklik vrywilligers	4	10,0
Vrywilligers en bejaardes	1	2,5
N.V.T. (Geen groepwerk)	22	55,0
TOTAAL	40	100,0

By groepwerk was daar meer maatskaplike werkers wat van geen komitees gebruik gemaak het nie as by groepsorg. Minder hulp is ook deur bejaardes en vrywilligers verleen. Weens die aard van die groepe is hierdie situasie begryplik.

13.2.8 HULP AAN DIE MAATSKAPLIKE WERKER VERLEEN MET DIE AANBIEDING VAN PROGRAMME

Van die maatskaplike werker as vakkundige in sy beroep kan nie verwag word om onderleg te wees in al die aktiwiteite waarin die inwoners belangstel nie. Wat dié aspek betref, kan daar met vrug van die hulp van vrywilligers uit die gemeenskap gebruik gemaak word. Ook op ander gebiede, soos byvoorbeeld die voorbereiding

van die lokaal vir die byeenkomste en die vervoer van groeplede, kan vrywilligers en selfs ook die personeel en inwoners waardevolle hulp verleen. Tabel 45 gee 'n uiteensetting van die persone wat tydens die groepsorgbyeenkomste behulpsaam was.

TABEL 45: PERSONE BEHULPSAAM TYDENS GROEPSORGBYEENKOMSTE

PERSONE BEHULPSAAM	TEHUISE	
	AANTAL	PERSENTASIE
Geen hulp	10	25,0
Personeel	3	7,5
Vrywilligers	18	45,0
Bejaardes self	15	37,5
N.V.T. (Geen groepsorg)	1	2,5

By een kwart van die groepe het die maatskaplike werkers geen hulp tot hulle beskikking gehad nie. Vrywilligers was by 45% van die groepe ingeskakel. Gedagtig daaraan dat gesonde bejaardes op meer as een gebied hulp kan verleen, was dit opvallend dat slegs in 37,5% van die gevalle van hulle hulp gebruik gemaak is.

By die groepwerkbyeenkomste is, soos in tabel 46 aangetoon, nog minder hulp as met groepsorg verleen.

TABEL 46: PERSONE BEHULPSAAM TYDENS GROEPWERKBYEENKOMSTE

PERSONE BEHULPSAAM	TEHUISE	
	AANTAL	PERSENTASIE
Geen hulp	8	20,0
Personeel	1	2,5
Vrywilligers	5	12,5
Bejaardes	7	17,5
Studente	1	2,5
N.V.T. (Geen groepwerk)	22	55,0

Uit tabel 46 kan afgelei word dat die maatskaplike werkers by sommige van die tehuise op meer as een wyse hulp met betrekking tot groepwerk ontvang het.

Aangesien groepwerk 'n spesialisasieveld is, sou verwag kon word dat meer maatskaplike werkers sonder enige hulp van buite die byeenkomste sou waarneem as wat die geval met groepsorg is. Dit is egter gevind dat by groepwerk, slegs 2,5% minder maatskaplike werkers as by groepsorg sonder hulp van buite die byeenkomste waargeneem het. Daar is egter minder hulp deur die personeel en vrywilligers verleen, terwyl die bejaardes self, soos verwag kan word, geen hulp verleen het nie. Daar moet egter in aanmerking geneem word dat in meer as die helfte van die gevalle (55%) die maatskaplike werkers geen groepwerkgroepe waargeneem het nie.

Beide in groepsorg en groepwerk is hulp deur vrywilligers verleen. In par. 4.3.2.5.6 is alreeds klem gelê op die waarde van vrywilligers in die aanbieding van aktiwiteite en programme in die groepe, veral in die geval van groepsorg. Die vrywilliger kan 'n besondere plek by die bejaardes in die groepe inneem. Tereg verklaar Kaplan in hierdie verband:

"Whether his activities are centred in a club, boarding home, home for the aged, or private home, the successful volunteer is the friend who brings warmth, understanding, and encouragement to many a 'displaced' older person. He makes his own secure place in community life a stepping stone for the senior citizen to use in returning to that life. His compensation is not in material goods but is great nonetheless, for it is measured in the happiness and satisfaction of the older citizen." 2)

Dit is egter noodsaaklik dat 'n vrywilliger die regte benadering tot die werk het. Oriëntering met betrekking tot wat van hom in die groepe verwag word en ook met betrekking tot sy gesindheid teenoor sy werk, rus op die skouers van die maatskaplike werker. In hierdie verband kan van indiensopleiding van die vrywilliger gepraat word. (vergelyk par. 4.3.2.5.6)

Tydens die ondersoek is gevind dat slegs 18,5% van die maatskaplike werkers wat van die hulp van vrywilligers gebruik gemaak het, aan die vrywilligers indiensopleiding gegee het. Gesien in die lig van die skade wat 'n verkeerde benadering deur 'n vrywilliger aan die bejaardes kan doen, was daar op hierdie gebied 'n groot leemte by die tehuise. Die res van die maatskaplike werkers (81,5%) het redes soos vervat in tabel 47, aangegee waarom hulle geen indiensopleiding aan die vrywilligers gegee het nie.

**TABEL 47: REDES VIR GEEN INDIENSOPLEIDING DEUR
MAATSKAPLIKE WERKERS AAN VRYWILLIGERS**

REDE	AANTAL	PERSENTASIE
Tyd ontbreek by maatskaplik werker	5	20,8
Tyd ontbreek by vrywilliger	2	8,3
Maatskaplike werker beskou dit as onnodig	10	41,7
Diverse redes	7	29,2
TOTAAL	24	100,0

Die feit dat 41,7% van die maatskaplike werkers indiensopleiding aan vrywilligers as onnodig beskou het, dui daarop dat hulle self nie genoeg erns met die werk gemaak het nie. Indien daar by hulle 'n strewe na maksimale bevrediging in dienslewering bestaan het, sou hulle die skade wat meermale deur onoordeelkundige optrede van vrywilligers aan die groepe gedoen word, raakgesien het en dus die belangrikheid van indiensopleiding besef het. Aangesien indiensopleiding in 'n groot mate tydens die groepbyeenkomste gegee word, kan die gebrek aan tyd by baie van die vrywilligers en werkers ook nie as 'n geldige rede aanvaar word nie.

13.2.9 AARD VAN PROGRAMBEPLANNING

In paragrafe 4.3.2.5.4 en 5.4.1.10 is klem gelê op die belangrikheid van programbeplanning by groepsorg en groepwerk onderskeidelik. Tabel 48 toon die posisie aan ten opsigte van pro=

grambeplanning vir die byeenkomste van die groepe deur die maatskaplike werkers.

TABEL 48: PROGRAMBEPLANNING DEUR MAATSKAPLIKE WERKERS

AARD VAN BEPLANNING	MAATSKAPLIKE WERKERS	
	AANTAL	PERSENTASIE
Geen beplanning	3	7,5
Kwartaalprogram	10	25,0
Jaarprogram	16	40,0
Ander wyse	9	22,5
N.V.T.	2	5,0
TOTAAL	40	100,0

Tabel 48 toon aan dat voorkeur aan jaarprogramme gegee word.

Vergelyk die 40% met die 25% van kwartaalprogramme in die tweede plek. Dit is opmerklik dat drie maatskaplike werkers nooit programme beplan het nie. Dit beteken dat hierdie persone ook geen kontinuïteit in hulle werk gehad het nie en dat daar in mindere of meerdere mate onsekerheid by die groepe aanwesig sou wees. Onder "ander wyse" in tabel 48 is gevind dat programme slegs vir een byeenkoms, maandeliks, of sesmaandeliks opgestel word.

13.2.10 FINANSIERING VAN DIE WERKSAAMHEDE VAN DIE GROEPE

Uit tabelle 39 en 40 is dit duidelik dat 32,5% van die beheerlig-

game finansiële hulp ten opsigte van groepsorg en 7,5% ten opsigte van groepwerk verleen het. Dit impliseer dat die maatskaplike werkers ander bronne moes vind waaruit die onkoste in verband met die groep gedek kon word. Een van hierdie bronne was die bydraes deur bejaardes wat die byeenkomste bygewoon het. Die maatskaplike werkers het die ondersoeker meegedeel dat 64,1% van die groepe deur sub-ekonomiese bejaardes bygewoon is. Om begryplike redes kon daar nie veel aan bydraes van hierdie bejaardes verwag word nie, en moontlik is dit ook die rede waarom 17,5% van die maatskaplike werkers hulle teen enige vorm van bydrae deur die bejaarde uitgespreek het en 'n verdere 32,5% ten gunste van slegs 'n vrywillige bydrae was. Daar was egter 50% van die maatskaplike werkers wat voorstanders van 'n vasgestelde bedrag was, soos in die geval wanneer ledegeld gevorder word.

Die werklike posisie ten opsigte van bydraes deur bejaardes is soos volg deur die maatskaplike werkers aangegee: by 35% van die groepe het die bejaardes 'n vasgestelde bedrag betaal, terwyl vrywillige bydraes van 25% ontvang is. In 40% van die gevalle het die bejaardes hoegenaamd geen bydrae gelewer nie. Wat finansies betref, kan dit dus aanvaar word dat die maatskaplike werkers wel probleme sou ondervind het ten opsigte van die doeltreffende aanbieding van hulle programme.

13.2.11 EVALUERING VAN DIE WERK DEUR MIDDEL VAN VERSLAE

Dit is noodsaaklik dat elke maatskaplike werker sy werk in die groep gereeld evalueer ten einde te bepaal in welke mate hy daarin

geslaag het om sy doelstellings met die groep as geheel en met die lede afsonderlik te bereik. 'n Belangrike medium van evaluering is die skryf van periodieke verslae. Daar is gevind dat 75% van die maatskaplike werkers gereeld verslae van die verloop van die byeenkomste geskryf het. Van hierdie persone het 76,7% gereeld die vordering van die groep as geheel in die verslae aangetoon terwyl vordering by individuele groeplede slegs deur 60% van die maatskaplike werkers weergegee is.

Ten opsigte van evaluering deur middel van verslae het daar dus 'n leemte bestaan as gevolg van die feit dat 25% van die maatskaplike werkers geen verslae geskryf het nie, 23,3% nie vordering in die groepe aangetoon het nie en 40% nie vordering by individuele groeplede gerapporteer het nie.

13.3 PROBLEME ONDERVIND DEUR MAATSKAPLIKE WERKERS OP DIE GEBIED VAN GROEPSORG EN GROEPWERK IN TEHUISE

Die grootste enkele probleem waarmee maatskaplike werkers geworstel het, was 'n gebrek aan tyd om reg aan al hul werksaamhede te laat geskied. Hierdie probleem het meesal op die platteland voorgekom waar maatskaplike werkers hoofsaaklik op deeltydse basis in die tehuise gewerk het.

Te min gemeenskapsbetrokkenheid van die publiek het dikwels maatskaplike werkers in hul werk gekortwiek. Daar is 'n tekort aan vrywilligers ondervind, veral met die vervoer van bejaardes na byeenkomste in die gemeenskap. Gevolglik was die bejaardes meer tehuisgebonde as wat werklik nodig was.

By meer as een tehuis was dit die ondervinding dat die lede van die beheerliggaam en die personeel nie genoegsaam in die werk van die maatskaplike werker belang gestel het nie. As illustrasie kan die volgende twee voorbeelde dien:

Voorbeeld A. Mev. A. het deeltydse dienste in 'n groot tehuis op die platteland gelewer. Die persoon wat grootliks verantwoordelik was vir die insameling van die fondse waarmee die tehuse opgerig is, was een van die personeellede. Sy kon nooit die dienste van die maatskaplike werker in die tehuis aanvaar nie en gevolglik het laasgenoemde altyd onwelkom en ontuis in die tehuis gevoel en kon sy dus nie haar werk op bevredigende wyse in die tehuis verrig nie.

Voorbeeld B. Mej. V. het dienste in een van die kleiner plattelandse tehuse gelewer as deel van haar pos by 'n welsynsorganisasie op die dorp. Die tehuis het binne die juridiksie van die welsynsorganisasie geval maar is deur 'n subkomitee beheer. Hierdie komitee het die maatskaplike werker slegs gesien as iemand wat gesinsorgdienste in die gemeenskap moes lewer. Hulle het geen besef gehad van die waarde van groepsorg en groepwerk in die tehuis nie en het van die standpunt uitgegaan dat die tehuis geen "welsynsdienste" van die maatskaplike werker nodig het nie.

Probleme is ondervind met die aanbieding van die werk in die tehuse. Geskikte lokale was dikwels moeilik om te vind terwyl meer as een groep nie voldoende fondse tot hulle beskikking gehad het nie. Dit was ook nie altyd maklik om bejaardes tot deelname te motiveer nie. Wanneer hulle wel ingeskakel het, kon hul belangstelling nie deurgaans behou word nie weens die feit dat die aktiwiteite nie in hulle behoeftes voorsien het nie. Om egter aktiwiteite aan te bied wat in almal se behoeftes voorsien, is veral op die platteland moeilik. Die bywoning was dikwels ook nie sodanig dat meer as een belangstellingsgroep gevorm kon word

nie. Gevolglik het bywoning dikwels gewissel en was dit moeilik om kontinuïteit te behou.

'n Aktuele probleem vir veral plattelandse maatskaplike werkers was dat hulle te min leiding in verband met hulle werk gekry het. Nie alleen was hul bedieningsarea groot nie, maar dié van die supervisors was so wyd in omvang dat hulle nie dikwels genoeg by een kantoor kon besoek aflê om die werker met raad by te staan nie.

'n Aangeleentheid wat deur 'n stedelike maatskaplike werker genoem is, is dat probleme ondervind is met studente wat by die tehuise vir praktykopleiding ingeskakel was. Sy het hulle hulp as onsuksesvol en teleurstellend beskryf omdat hulle te min tyd tot hulle beskikking gehad het om werklik konstruktiewe werk te verrig. Die moontlikheid bestaan dat hierdie maatskaplike werker die doel van praktykopleiding nie reg verstaan het nie. Gevolglik wou sy diens van die studente ontvang in plaas van om praktykopleiding as hulpmiddel te sien in die vorming van beter beroepsmense.

13.4

MENINGS EN AANBEVELINGS VAN MAATSKAPLIKE WERKERS TEN OPSIGTE VAN GROEPSORG EN GROEPWERK

Al die maatskaplike werkers het besef dat groepsorg en groepwerk essensieel in tehuise vir bejaardes is. Probleme ontstaan egter rondom personeel en lede van die beheerliggame. Ten opsigte van samewerking met hierdie twee groepe persone het maatskaplike werkers hulle sterk ten gunste daarvan uitgespreek dat hierdie persone noukeurig omtrent die aard en doelstellings van groepsorg

en groepwerk in die tehuise ingelig moet word.

Alhoewel die personeel se werk van groot waarde is, moet hulle nie probeer om die werk van die maatskaplike werker oor te neem nie. Laasgenoemde moet egter ook insig in die werk van die personeel en hulle probleme toon, veral in die funksie van arbeids- en fisioterapeute. Daar is selfs gemeld dat, indien 'n maatskaplike werker in 'n tehuis inwoon, hy groter insig in die probleme van inwoners en personeel sal verkry.

Ten opsigte van gemeenskapsbetrokkenheid het die maatskaplike werkers veral klem gelê op die noodsaaklikheid daarvan dat inwoners in tehuise in kontak met die buitewêreld gebring moet word. Daarom word die gebruik van vrywilligers en die inskakeling van bejaardes uit die gemeenskap by die groepaktiwiteite van die tehuis sterk aanbeveel. Wanneer persone wat op die waglys vir 'n tehuis is, ingeskakel word, vergemaklik dit hul latere aanpassing na opname.

Die maatskaplike werkers was van mening dat, ten spyte van probleme met kontinuïteit as gevolg van ongereelde bywoning, dit wel belangrik is dat 'n deurlopende program aangebied word. Kontinuïteit sal juis meer gereelde bywoning tot gevolg hê. Dit sal ook die groepsgevoel versterk, wat op sy beurt weer tot 'n samehorigheidsgevoel in die tehuis sal lei. Op hierdie wyse sal inwoners meer sinvol in die tehuis aangewend kan word.

SAMEVATTING

Klubs vir bejaardes, deur middel waarvan die meeste programme gereël word, is by 66,7% van die tehuse gevorm. Sommige van die inwoners kon ook die byeenkomste bywoon wat deur maatskaplike werkers wat aan die tehuse verbonde was in die gemeenskap georganiseer is. Slegs een maatskaplike werker het geen groep georganiseer vir die inwoners van die tehuis waar hy ingeskakel was nie. Hierdie klubs is in die meeste van die gevalle deur die maatskaplike werkers self waargeneem, maar by 13,3% van die tehuse moes die hoofde alle klubs organiseer en waarneem. Laasgenoemde was veral verantwoordelik vir groepsorg vir verswakte bejaardes aangesien 82,5% van die maatskaplike werkers geen programme vir hierdie groep inwoners aangebied het nie.

Aangesien die grootste meerderheid van die maatskaplike werkers (82,5%) slegs in deeltydse hoedanigheid aan die tehuse vir sowel groep as gevallewerk verbonde was, is dit te begryp dat 62,5% van hulle minder as een kwart van hulle tyd aan groepsorg en groepwerk in die tehuse bestee het. Daarom het 45% van die maatskaplike werkers ook 'n gebrek aan tyd as rede aangegee waarom hulle minder as 25% van hulle tyd daaraan gewy het.

Alhoewel die stedelike maatskaplike werkers meer van die groepwerkmetode as hulle kollegas op die platteland gebruik gemaak het, is dit gevind dat maatskaplike werkers oor die algemeen meer op groepsorg gekonsentreer het.

Die byeenkomste van die klubs vir bejaardes vind in die algemeen op gereelde grondslag plaas, meesal maandeliks. Indeling van die groeplede in groepe volgens hulle behoeftes het min aandag geniet. Dit is slegs deur 17,5% van die maatskaplike werkers gedoen.

Met betrekking tot belangstelling deur lede van die beheerliggame van die tehuse, is gevind dat 70% en 40% van die beheerliggame hulle belangstelling in onderskeidelik groepsorg en groepwerk getoon het. Dit was veral by wyse van hulp as vrywilligers en besoeke aan die groepe. In sommige gevalle is finansiële bydraes egter ook gegee. Die grootste meerderheid van die lede was egter wel bewus van wat in die groepe gedoen word.

Die personeel van die tehuse het deurgaans met die groepe meegeleef. Hulle het die inwoners tot deelname aangemoedig, die groepe besoek en in sommige gevalle het hulle selfs aktief by die byeenkomste gehelp. Dit is begryplik dat dit in groter mate by groepsorg as groepwerk gebeur het.

In hulle taak is die maatskaplike werkers ook deur komiteelede bygestaan. Alhoewel vrywilligers ook meegehelp het, was dit hoofsaaklik bejaardes waaruit hierdie komitees saamgestel is. In die geval van groepwerk is daar in 'n mindere mate as by groepsorg van komitees gebruik gemaak.

Met betrekking tot hulp by die aanbieding van programme is hulp verleen deur vrywilligers, die bejaardes self, en in 'n mindere mate die personeel. Hoewel dit moontlik vir maatskaplike werkers is om groepwerkprogramme sonder enige hulp aan te bied, is dit opvallend dat by 25% van die groepe in groepsorg die werkers geen hulp in die aanbieding van die programme gehad het nie. Aangesien daar in 'n groot mate van die hulp van vrywilligers gebruik gemaak is en indiensopleiding vir hulle essensieel is, was dit verontrustend dat slegs 18,5% van die maatskaplike werkers indiensopleiding aan hulle vrywilligers gegee het. Daar moet veral op gelet word dat 'n groot aantal van die werkers verklaar het dat hulle hierdie indiensopleiding as onnodig beskou.

Programbeplanning is wel deur die meeste van die maatskaplike werkers gedoen. Voorkeur is aan jaarprogramme gegee terwyl kwartaalprogramme ook as doeltreffend beskou is.

Alhoewel bejaardes wel 'n bydrae tot die finansiering van die groepe gemaak het, het dit by 40% van die groepe nie geskied nie. By die res was hierdie bydraes in die vorm van vasgestelde ledegeld en vrywillige bydraes. Sommige van die maatskaplike werkers het hulle teen enige vorm van bydrae deur die bejaardes uitgespreek. Daar was egter 50% van hulle wat ten gunste van ledegeld en 'n verdere 32,5% wat ten gunste van vrywillige bydraes was.

Van die 75% van die maatskaplike werkers wat verslae oor die byeenkomste geskryf het, het 76,7% die vordering van die groep as geheel aangetoon terwyl slegs 60% vordering by individuele groeplede vermeld het.

Maatskaplike werkers het 'n verskeidenheid van probleme ten opsigte van groepswerk en groepsorg uitgewys. 'n Gebrek aan tyd en te min gemeenskapsbetrokkenheid het die werk gekortwiek. Daarby het die lede van die beheerliggame en die personeel nie genoegsaam in die werk belanggestel nie.

In verband met die aanbieding van programme, is veral probleme ondervind om die inwoners tot deelname te motiveer en om aktiwiteite aan te bied wat in almal se behoeftes sal voorsien. Gebrek aan leiding in verband met hulle werk is deur veral maatskaplike werkers op die platteland ondervind.

Die maatskaplike werkers het enkele aanbevelings gedoen waarvan die volgende die vernaamste was: personeel en lede van die beheerliggame moet noukeurig ingelig word oor die aard van en doelstellings met groepwerk en groepsorg in die tehuise. Die personeel en maatskaplike werkers moet wedersydse insig

in mekaar se werk toon en die een moet nie probeer om die ander se werk oor te neem nie. Tehuisinwoners se bande met die gemeenskap moet sover as moontlik behou word. Die belangrikheid van kontinuïteit in die aanbieding van programme is ook beklemtoon.

Die beplanning van groepsorg en groepwerk in die tehuise het ten doel die aanbieding van programme en aktiwiteite waarby bejaardes kan inskakel. Daarom word in Hoofstuk XIV gekonsentreer op die deelname van die inwoners aan die programme wat vir hulle georganiseer is.

---oOo---

VERWYSINGS

1. Definiërende Woordeboek vir Maatskaplike Werk, p. 25
2. Kaplan, J. : A Social Program for Older People, pp 42 - 43

HOOFSTUK XIV

DEELNAME VAN INWONERS AAN GEORGANISEERDE GROEPSORG EN MAATSKAPLIKE GROEPWERK

In Hoofstuk IV is daarop gewys dat bejaarde inrigtingbewoners 'n behoefte daaraan het om in groepverband ingeskakel te wees (par. 4.2). Om hierdie rede word programme gereël deur die personeel van die tehuse of instansies uit die gemeenskap. Die inwoners kan willekeurig daarby inskakel. In die voorafgaande hoofstuk is aandag gegee aan die beplanning van hierdie programme. In hierdie hoofstuk word die aard van die georganiseerde programme in die tehuse ontleed en die deelname van die inwoners daaraan in terme van gereeldheid van en deelname aan byeenkomste van die klubs vir bejaardes, partytjies, uitstappies, vakansies en diverse vorme van vermaak. Ten slotte word aandag gegee aan die reëlings wat in die tehuse getref is om die bejaardes by kerklike byeenkomste in te skakel en die mate waarin hulle van die geleentheid wat op hierdie wyse aan hulle gebied is, gebruik gemaak het.

14.1 ORGANISASIE VAN EN DEELNAME AAN KLUBS VIR BEJAARDES

Klubs vir bejaardes is die mees algemene kanaal deur middel waarvan ontspanning in die tehuse gereël word. (sien par. 13.1)

Konopka sien die doelstellings van klubs soos volg:

- " 1. To raise the self-esteem of those participating.
2. To give an opportunity for planning.
3. To become a part of their own small community and, if possible, a part of a larger community.
4. To establish a group bond that may replace the warmth of family relationships." 1)

Klubs dien dus nie slegs as kanaal van beplanning nie, maar bied ook aan die inwoner die geleentheid tot uitbouing van sy persoonlikheid en aanpassing in die tehuis.

Afgesien van die voorsiening vir ontspanning kan die programme en aktiwiteite in die klubs ook 'n belangrike geleentheid bied vir die toepassing van die groepwerkmetode en kan probleme van inwoners langs dié weg aandag kry.

Tydens die ondersoek is nagegaan hoeveel van die inwoners in die ondersoekgroep sodanige klubs tot hulle beskikking gehad het, hoe dikwels die byeenkomste plaasvind, die bywoning en belewenis van die byeenkomste en die aard van die programme wat aangebied is. Vir die doel van die ondersoek is alle groepe wat in tehuse georganiseer is as klubs beskou.

14.1.1 BESKIKBAARHEID VAN KLUBS

Klubs kan uitsluitlik vir die inwoners van tehuse georganiseer word maar dit kan ook vir bejaardes buite die tehuse toeganklik wees. Dit gebeur ook dikwels dat inwoners deelneem aan die aktiwiteite van klubs vir bejaardes in die gemeenskap. In tabel 49 word 'n uiteensetting gegee van die beskikbaarheid van klubs vir die tehuisbewoners.

TABEL 49: BESKIKBAARHEID VAN KLUBS VIR INWONERS

AARD VAN KLUBS	AANTAL	PERSENTASIE
Geen klub	38	8,6
In tehuis slegs vir inwoners	222	50,3
In tehuis vir inwoners en ander bejaardes	105	23,8
In gemeenskap vir inwoners en ander bejaardes	129	29,3

Soos verwag kan word, was daar inwoners wat meer as een klub tot hulle beskikking gehad, hetsy in die gemeenskap of die tehuis, of albei. Vir slegs 8,6% van die inwoners was daar geen klub beskikbaar nie en hierdie persone moes derhalwe die voordele ontbeer wat die klubs meebring.

Tabel 49 toon voorts aan dat 23,8% van die inwoners toegang tot 'n klub in die tehuis gehad het waarby persone van buite ook kon inskakel, en 'n verdere 29,3% kon by 'n klub buite die tehuis inskakel indien hulle dit sou verkies. Hierdie inwoners was derhalwe in die geleentheid om deur middel van die klubs ook in aanraking met bejaardes buite die tehuiste kom. In par. 3.4 is melding gemaak daarvan dat inwoners die gevaar loop om 'n afgesondeerde lewe in die tehuise te voer wanneer hulle nie genoegsaam geleentheid kry om deel te neem aan opvoedkundige, ontspannings- en kulturele aktiwiteite buite die tehuise nie. Daarom kan dit as 'n leemte beskou word dat slegs 23,8% van die inwoners aan klubs in die tehuise kon behoort waartoe bejaardes van buite toegang

gehad het, 'n Groter persentasie inwoners het 'n klub buite die tehuis tot hulle beskikking gehad waar hulle in aanraking met nie-inwoners kon kom (29,3%). Dit moet egter in aanmerking geneem word dat respondente moontlik nie altyd bewus was van die klubs buite die tehuis nie en derhalwe nie noukeurige inligting in hierdie verband kon verstrek nie.

Waarskynlik die belangrikste gevolgtrekking uit tabel 49 is dat ongeveer drie kwart van die inwoners (74,1%) wel in die geleentheid was om klubs in die onderskeie tehuise by te woon. Hulle het derhalwe nie nodig gehad om hierdie vorm van vermaak en tydverdryf buitenshuis te gaan soek nie en hulle kon ook die klubs gebruik om onder andere erkenning in die tehuis te verkry en hul le talente te ontwikkel.

14.1.2 GEREELDHEID VAN KLUBBYEENKOMSTE

Die omstandighede in die tehuis asook dié van die lede en die persone wat leiding neem, is bepalend vir die gereeldheid van die byeenkomste. Tabel 50 toon aan hoe dikwels inwoners die geleentheid gehad het om klubbyeenkomste by te woon. Hierdie byeenkomste geld vir klubs sowel binne as buite die tehuise.

TABEL 50: GEREELDHEID VAN KLUBBYEENKOMSTE

GEREELDHEID VAN BYEENKOMSTE	AANTAL	PERSENTASIE
Weekliks	168	38,1
Tweewekliks	94	21,3
Maandeliks	184	41,7
Kwartaalliks	1	0,2
N.V.T. (Geen klub)	38	8,6

Sommige van die inwoners het die byeenkomste van meer as een klub bygewoon en die gereeldheid van die byeenkomste het verskil. 'n Inwoner kan byvoorbeeld die byeenkomste van een klub maandeliks en van 'n ander weekliks bywoon. Die mees gewilde tye vir byeenkomste was weekliks (38,1%) en maandelikse (41,7%). Sommige byeenkomste het ook tweewekliks plaasgevind. Dit beteken dat maandelikse byeenkomste die mees gebruiklike was. In hierdie verband moet verwys word na tabel 38 (par. 13.2.6) waar die gereeldheid van dié byeenkomste wat deur maatskaplike werkers georganiseer is, weergegee word. Maandelikse byeenkomste het ook in 50% van hierdie gevalle plaasgevind. Sommige maatskaplike werkers wat maandelikse byeenkomste waargeneem het, het hulle egter ook ten gunste van weeklikse byeenkomste uitgespreek.

Ten einde te bepaal hoe dikwels die byeenkomste van klubs as wenslik beskou is, is die menings van inwoners, hoofde van tehuise en maatskaplike werkers vasgestel. Van die inwoners wat wel 'n mening kon gee omdat hulle die byeenkomste bygewoon het, het meer

as die helfte (51,2%) maandelikse byeenkomste verkies. Die hoofde het voorkeur aan maandelikse byeenkomste (41,3%) gegee in plaas van weeklikse (37,3%) en tweeweklikse (24%) byeenkomste. Die grootste groep maatskaplike werkers het ook maandelikse byeenkomste verkies.

Uit die voorafgaande is dit duidelik dat maandelikse byeenkomste nie alleen die mees gebruiklike was nie, maar dat dit ook deur die meerderheid van die inwoners, hoofde en maatskaplike werkers as die mees wenslike beskou is.

14.1.3

BYWONING VAN KLUBBYEENKOMSTE DEUR INWONERS

Daar is verskillende faktore wat 'n rol speel ten opsigte van die gereeldheid waarmee die inwoners klubbyeenkomste bywoon. Hiervan is die aantreklikheid van die programme wat aangebied word en die gesondheidstoestand van die inwoners die belangrikste. Daarom geskied bywoning nie konstant nie en verskil dit van byeenkoms tot byeenkoms. Tabel 51 toon die gereeldheid aan waarmee die inwoners die byeenkomste bygewoon het.

TABEL 51: BYWONING VAN KLUBBYEENKOMSTE

BYWONING	AANTAL	PERSENTASIE
Gereeld	153	34,7
Elke tweede byeenkoms	14	3,2
Minder	26	5,9
Nooit	213	48,3
N.V.T. (Geen klub)	38	8,6

Soos reeds aangetoon, het sommige van die inwoners die byeenkomste van meer as een klub bygewoon. Uit tabel 51 is dit duidelik dat slegs ongeveer een derde van die inwoners (34,7%) gereeld byeenkomste bygewoon het. Bykans die helfte van die inwoners (48,3%) het nooit by 'n klub ingeskakel nie terwyl 'n verdere 5,9% minder as elke tweede byeenkoms bygewoon het. Meer as die helfte (54,2%) was dus òf dikwels òf konstant afwesig by klubbyeenkomste. Daar moet egter op gelet word dat van die groep inwoners wat minder as twee jaar in tehuise woonagtig was, slegs 12,5% 'n verbintenis met 'n klub vir bejaardes vóór opname gehad het (par. 8.10). Dit kan derhalwe gekonstateer word dat tehuisinwoners meer klubbyeenkomste ná as vóór opname bygewoon het.

14.1.4 OORSAKE VAN SWAK BYWONING VAN KLUBBYEENKOMSTE

In verband met die swak bywoning van klubbyeenkomste ontstaan die vraag onwillekeurig of dit te wyte is aan 'n gebrek aan belangstelling in die aktiwiteite van die klubs en of dit aan ander oorsake toegeskryf moet word. Die menings van inwoners, hoofde en maatskaplike werkers is in hierdie verband ingewin.

14.1.4.1 Redes deur inwoners verstrek vir swak bywoning van klubbyeenkomste

Aan die inwoners wat min of nooit die byeenkomste bygewoon het nie, is gevra om welke redes hulle die byeenkomste so swak ondersteun of nooit bywoon nie. Die antwoorde van hierdie persone word vervat in tabel 52.

TABEL 52: REDES DEUR INWONERS AANGEDEE VIR SWAK ONDERSTEUNING, OF GEEN BYWONING VAN KLUBBYEENKOMSTE

REDES	AANTAL	PERSENTASIE
Voel uitgesluit by ander	5	1,1
Swak gesondheid	145	32,9
Gebrek aan tyd	13	3,0
Moeilik bereikbaar	3	0,7
Programme vervelend	9	2,0
Ander redes	66	15,0
Geen mening	3	0,7
N.V.T.	202	45,8

Soos verwag kan word, het sommige van die inwoners meer as een rede vir swak ondersteuning of geen bywoning aangegee. Volgens tabel 52 is dit egter duidelik dat dit hoofsaaklik aan gesondheidsgebreke toegeskryf kan word. Dit beklemtoon die belangrikheid daarvan dat spesiale programme en aktiwiteite gereël moet word vir dié inwoners vir wie dit as gevolg van swak gesondheid nie moontlik is om byeenkomste by te woon nie.

Onder "ander redes" is gemeld dat sommige persone hulself uitgesluit voel by die byeenkomste. Dit het veral gebeur in die geval van die mans wanneer hulle byeenkomste bygewoon het waar hoofsaaklik aandag gegee is aan aktiwiteite wat grootliks belangstelling van vroue prikkel. In hierdie gevalle is die behoeftes

en belangstellings van al die inwoners dus nie in ag geneem by die beplanning van die program nie (vergelyk par. 4.3.2.5.5). Een van die vroulike bejaardes het gemeld dat sy ontuis voel in die geselskap van bejaardes wat vanuit die gemeenskap die byeenkomste in die tehuis bywoon. 'n Gesindheid van hierdie aard dui daarop dat sodanige persoon reeds haar bande met die gemeenskap verbreek het. 'n Ander inwoner was van mening dat die byeenkomste nie vir haar bedoel was nie omdat sy in 'n woonstel aangrensend aan die tehuis gebly het. Die inwoners van woonstelle is soms verkeerdelik hierdie mening toegedaan omdat dit dikwels juis hulle is wat in die vermoë is om 'n sinvolle bydrae tot die werksaamhede van die klubs te lewer (vergelyk par. 6.2.1).

Sommige inwoners het verklaar dat hulle nie kennis gedra het van die tye van die byeenkomste nie of dat hulle nie geweet het of hulle daarheen kon gaan nie omdat hulle nog nooit persoonlik daarheen uitgenooi is nie. Opmerkings soos hierdie laat die klem val op die behoefte wat die tehuisinwoner aan erkenning het. Slegs een persoon het gemeld dat haar nie-bywoning toegeskryf moet word daaraan dat sy nie 'n goeie verhouding met die groepleier gehad het nie en 'n manlike respondent het verklaar dat hy wegbly omdat hy nie ledegeld wou betaal nie.

14.1.4.2 Menings van hoofde met betrekking tot swak bywoning van klubby=eenkomste

Waar die hoofde verklaar het dat minder as 25% van die inwoners klubbyeenkomste bygewoon het, het hulle hoofsaaklik verswaktheid as rede daarvoor aangetoon. Van die hoofde het gemeld dat be=

jaardes in die ekonomiese groep traag was om die byeenkomste by te woon. Volgens tabel 2 het die meeste van hierdie inwoners in woonstelle aangrensend aan die tehuise gewoon en was hulle nog aktief en ekonomies sterk genoeg om hulle eie ontspanning te bekostig (vergelyk ook par. 6.2.1). Hierdie omstandighede kan moontlik as verklaring vir die bevinding van die gemelde hoofdien. Sommige van die bejaardes gaan ook nie graag na buitenshuise byeenkomste nie, veral nie as dit beteken dat hulle uit-huisig moet wees wanneer die huishulp hulle kamers versorg nie. Passiwiteit by inwoners veroorsaak ook dat hulle in 'n patroon verval en geen moeite wil doen vir bywoning nie. Sulke bejaardes word deur De Cruchy soos volg beskryf:

"... old clients themselves who are unwilling to pay a price in effort for any benefit they might gain through self-development. They, too, have been indoctrinated by society's view that they have done their work and have now reached a point where rest, however unhappy they have grown under this regime, is nonetheless the condition to be desired." 2)

Wanneer inwoners hierdie gesindheid aangekweek het, mag daar by hulle die gedagte bestaan dat inskakeling by die werksaamhede van die klub vir hulle ekstra verantwoordelikheid sal meebring - 'n gedagte wat, in die lig van hulle passiwiteit, vir hulle onaanneemlik is.

Dat die klubs in die behoeftes van die inwoners voorsien het in die tehuise waar dit wel bestaan het, is deur meer as 90% van die hoofde bevestig. Die grootste leemte wat dit gevul het, was om aan die bejaardes afleiding, ontspanning en sosialisering te

bied. Die opvoedkundige waarde wat in die verbreding van kennis geleë was, moet ook nie buite rekening gelaat word nie. Die aktiwiteite wat aangebied is, het die klublede besig gehou en frustrasie teengewerk. Waar dit in belang van die tehuis was, het hulle gevoel dat hulle deur hulle deelname 'n wesenlike bydrae tot die tehuis gelewer het. Die hoofde was ook van mening dat bywoning van 'n klub in die tehuis die samehorigheidsgevoel bevorder het. Waar inwoners tydens die byeenkomste met persone van buite die tehuis in aanraking gekom het, het dit beteken dat hulle ten minste op bepaalde tye in kontak met die lewe buite die tehuis was en 'n gevoel van afsondering is op hierdie wyse bekamp.

Sommige hoofde het die waarde van besprekingsgroepe beklemtoon omdat dit die inwoners die geleentheid tot emosionele ontlading bied. Hulle was egter van mening dat 'n maatskaplike werker nie moet probeer om aangeleenthede waaroor inwoners sensitief is, te bespreek voordat hy en die groeplede mekaar goed genoeg ken nie. Groepbesprekings het egter ook dié voordeel dat die personeel langs hierdie weg die menings van die bejaardes oor sake rakende die tehuis kan verneem.

Enkele hoofde was die mening toegedaan dat weens die groot aantal verswaktes in tehuise, daar nie genoeg aktiewe inwoners was om die organisasie van 'n klub te regverdig nie. Hulle was ook van mening dat die inwoners nie daarvan hou dat hulle lewens georganiseer word nie en gevolglik sal hulle ook nie in georganiseerde groepsaamhede belangstel nie. Slegs een hoof was die mening toegedaan dat die bestaande klub geen doel dien nie omdat die inwoners geen behoefte daaraan het nie.

By die tehuise waar geen klub bestaan het nie, was al die hoofde op een na die mening toegedaan dat die inwoners wel daarin sal belangstel indien dit georganiseer kan word. Die mening van hierdie hoof was dat vermaaklikheidsgroepe wat die inwoners van tyd tot tyd kom trakteer, in 'n veel groter behoefte as 'n formeel georganiseerde klub sal voorsien.

Die hoofde was egter van mening dat die funksionering van 'n klub slegs suksesvol kan wees indien 'n maatskaplike werker die nodige geesdrif openbaar en vir verskeidenheid in die programme sorg.

Die voorbeeld is genoem van 'n maatskaplike werker wat slegs op groepbesprekings gekonsentreer het. Die bywoning het as gevolg daarvan afgeneem.

14.1.4.3 Menings van maatskaplike werkers met betrekking tot swak bywoning van klubbyeenkomste

By 20% van die tehuise het minder as een kwart van die inwoners die byeenkomste van die klubs in die tehuise bygewoon. Die maatskaplike werkers is na die oorsaak van hierdie verskynsel gevra. Hulle was van mening dat swak bywoning hoofsaaklik aan verswaktheid van die inwoners toegeskryf kan word. Diegene wat wel gesond genoeg was, het nie voldoende belangstelling in die werksaamhede van die klubs gehad om bywoning te verseker nie. Een maatskaplike werker het selfs gevind dat 'n oorsaak van swak bywoning was dat die inwoners wat aanvanklik die klub georganiseer het, nie geneë was om nuwelinge toe te laat nie. Gevolglik het die ledetal gedaal weens die sterftes van die ou lede.

Met betrekking tot die bywoning van klubbyeenkomste in die gemeenskap, het die maatskaplike werkers by 82,5% van die tehuise verklaar dat minder as 25% van die inwoners sodanige byeenkomste bywoon. Die rede hiervoor was hoofsaaklik swak gesondheid, die feit dat daar nie klubs in die gemeenskap was nie en dat daar voldoende voorsiening vir ontspanning in die tehuise gemaak is. Een maatskaplike werker het vervoerprobleme ondervind terwyl 'n ander vasgestel het dat die bejaardes nie ledegeld wou betaal nie en dat oulede nie die nuwes tot aansluiting aanmoedig nie. Sommige bejaardes het sonder bepaalde redes nie in byeenkomste buite die tehuise belang gestel nie.

14.1.5 DIE WAARDE VAN KLUBS VIR DIE INWONERS

Wanneer die menings van inwoners weergegee word met betrekking tot hul belewenis van die klubbyeenkomste, moet dit in gedagte gehou word dat sommige van die inwoners geen klub tot hulle beskikking gehad het nie. Dit is egter van belang om te noem dat van die inwoners wat nie in die voorreg van klubbyeenkomste kon deel nie en in staat was om 'n mening te gee, meer as die helfte gemeld het dat hulle 'n klub in die tehuis sal verwelkom. Hierdie persone moes dus bekend gewees het met die werkzaamhede van sodanige klubs en het die begeerte tot deelname uitgespreek. In hierdie gevalle het die hoofde en maatskaplike werkers 'n geleentheid om groepsorg en moontlik ook groepwerk toe te pas, onbenut gelaat.

14.1.6 TYE WAAROP INWONERS BYEENKOMSTE VERKIES

Aangesien daar bejaardes was wat aangevoer het dat hulle nie die byeenkomste bygewoon het nie omdat die tye van byeenkoms nie vir hulle geleë was nie, is inligting by die inwoners verkry met betrekking tot hulle voorkeurtye vir die byeenkomste. Die inligting word in tabel 53 saamgevat.

TABEL 53: VOORKEURTYE VAN INWONERS VIR KLUBBYEENKOMSTE

VOORKEURTYE	AANTAL	PERSENTASIE
Voormiddag	81	18,4
Namiddag	85	19,3
Aand	16	3,6
Onseker	264	59,9

Die totale aantal inwoners is meer as 100% omdat sommige van hulle meer as een voorkeurtyd gehad het. Uit tabel 53 is dit duidelik dat daar nie 'n groot verskil was tussen voor- en namiddag as geskikte tye vir byeenkomste nie. Slegs 'n klein persentasie het aandbyeenkomste verkies. In hierdie verband moet egter melding gemaak word daarvan dat 61,3% van die hoofde verklaar het dat hulle die byeenkomste in die voormiddag verkies teenoor 38,7% in die namiddag. Dit blyk dus dat byeenkomste gedurende die voormiddag die mees wenslike is.

14.1.7

AKTIWITEITE WAARVOOR DIE PROGRAMME VOORSIENING MAAK

Soos verwag kan word, het elke groeplid voorkeurbelangstellings. Deur die aanbieding van 'n verskeidenheid van aktiwiteite kan in die belangstellings van die meeste groeplede voorsien word. In verband met die aanbieding van bepaalde aktiwiteite in die groepe verklaar Konopka:

"Two mistakes are commonly made: (1) A use of program activities without any regard for underlying individual or group needs, and (2) a superior disdain of all program activities and, therefore, a monotony in approach to group life. The group worker must make a sharp and discriminate use of program activities and yet have a capacity to do without them, if necessary." 3)

Die belangrikheid van 'n verskeidenheid van aktiwiteite om in die behoeftes van die groeplede te voorsien, is derhalwe van kardinale belang. Tydens die ondersoek is gevind dat daar wel aandag aan sodanige verskeidenheid by die klubs gegee is. In par. 5.1 is dit duidelik gestel dat groepsorg slegs die ontspanning en aktivering van die lede ten doel het terwyl groepwerk te make het met probleemhantering en gevolglik slegs deur 'n maatskaplike werker toegepas kan word. Probleme kan egter ook by inwoners hanteer word deur middel van die aktiwiteite op die gebied van groepsorg, soos byvoorbeeld waar inwoners gefrustreerd is weens ledigheid. Inskakeling by 'n groep deur 'n maatskaplike werker kan tot gevolg hê dat sodanige persoon nie alleenlik geaktiveer word nie maar ook erkenning en status in die groep verkry en gevolglik beter in die groepsituasie in die tehuis inpas. Om hierdie rede is 'n ontleding van die aktiwiteite gemaak slegs

by dié klubs wat deur 'n maatskaplike werker georganiseer is.

14.1.7.1 Aard van aktiwiteite

In par. 4.3.2.5.4 is melding gemaak daarvan dat die behoeftes en belangstellings van die groeplede in ag geneem moet word wanneer 'n program op die gebied van groepsorg beplan word. In par. 5.3.2 is ewe-eens verklaar dat dieselfde beginsel toegepas moet word wanneer groepwerk beplan word. Gevolglik moet in albei gevalle 'n wye verskeidenheid van aktiwiteite in die programme van die klubs ingesluit word. Tabel 54 toon die onderskeie aktiwiteite aan wat in die klubs aangebied is.

**TABEL 54: AKTIWITEITE DEUR MAATSKAPLIKE WERKERS IN
 GROEPE AANGEBIED**

AARD VAN AKTIWITEIT	GROEPE	
	AANTAL	PERSENTASIE
Musiek en sang	31	77,5
Drama	40	100,0
Skeppende kunsvorme	14	35,0
Lees en Skryf	24	60,0
Handvaardighede	24	60,0
Liggaamsoefeninge	18	45,0
Sport en aktiewe spele	20	50,0
Passiewe spele	16	40,0
Kompetisies	28	70,0
Praatjies en vertellings	31	77,5
Besprekings	21	52,5
Demonstrasies	20	50,0
Ander	8	20,0

Daar dien op gelet te word dat wanneer "lees en skryf" as 'n aktiwiteit genoem word, dit onder andere dui op boekvoorlesings, boekbesprekings en die deelname aan die skryf van 'n tehuiskoerant. Aktiewe spele sluit die in wat nie juis as 'n sportsoort bestempel kan word nie maar ook liggaamlike inspanning van die inwoners vereis. Aan die ander kant dui passiewe spele op speletjies wat min liggaamlike inspanning vereis, soos byvoorbeeld in die geval van kaartspel.

Volgens tabel 54 is in al die groepe aandag aan drama gegee. Dit het veral betrekking gehad op toneelopvoerings, verskeidenheidskonserte en die vertoning van films en kleurskyfies. In die geval van toneelopvoerings en verskeidenheidskonserte het die inwoners dikwels aktief deelgeneem. Dit het aan hulle genot verskaf en ook die behoefte aan erkenning bevredig soos in par. 3.7 aangetoon is.

Aan musiek en sang asook praatjies en vertellings is deur 77,5% van die maatskaplike werkers aandag gegee. Daar word dan ook deurgaans voorkeur gegee aan musiek en sang. In hierdieverband konstateer Mary Marshall die volgende:

"... I want to talk about one of the most delightful experiences I have had working with very old people, which is that, however, confused, demented or disabled they are, singing can break down all the barriers to communication." 4)

Gedurende die ondersoek is gevind dat bejaardes tydens die byeenkomste nie slegs na die sang van ander geluister het nie,

maar veral ook gesamentlike sang beoefen het. In een tehuis laat die groepleier gereeld die bejaardes met die aanvang van 'n byeenkoms saam sing. Haar ondervinding is dat die bejaardes deur die sang na die byeenkomste getrek word.

Praatjies en vertellings hou ook groot waarde vir die inwoners in. Bejaardes geniet praatjies wat aan hulle iets nuuts bring en wat van opvoedkundige waarde is. Praatjies uit die verlede laat hulle terugleef en die mooi dinge wat verby is, word in herinnering geroep.

Tabel 54 toon ook aan dat, afgesien van drama, vertellings en praatjies, maatskaplike werkers in meer, as die helfte van die groepe ook nog aandag aan die volgende gegee het: lees en skryf, handvaardighede, sport en aktiewe spele, kompetisies, besprekings en demonstrasies. Passiewe spele, liggaamsoefeninge en skeppende kunsvorme het die minste aandag gekry. Laasgenoemde aktiwiteit is by besonder min van die groepe aangetref, ofskoon dit van groot waarde vir die inwoners kan wees, soos daar in toenemende mate besef word by veral dienssentra.

14.1.7.2. Aktiwiteite waaraan inwoners voorkeur gee

Omdat die maatskaplike werkers ervaring in die aanbieding van 'n verskeidenheid aktiwiteite gehad het, is hulle menings ingewin aangaande die aktiwiteite waaraan die bejaardes voorkeur gegee het. Tabel 55 toon die voorkeure van die bejaardes in die onderskeie aktiwiteite aan soos dit deur die maatskaplike werkers uitgewys is.

TABEL 55: VOORKEURAKTIWITEITE IN GROEPE

AARD VAN AKTIWITEIT	AANTAL	PERSENTASIE
Musiek en sang	19	47,5
Skeppende kunsvorme	3	7,5
Handvaardighede	8	20,0
Sport en aktiewe spele	11	27,5
Kompetisies	11	27,5
Besprekings	9	22,5
Drama	10	25,0
Lees en skryf	4	10,0
Liggaams oefeninge	8	20,0
Passiewe spele	8	20,0
Praatjies	15	37,5
Demonstrasies	9	22,5
Ander	2	5,0

Volgens tabel 55 was die meeste maatskaplike werkers van mening dat sang en musiek voorkeur geniet het by bykans die helfte van die groepe, naamlik by 47,5%. Naas musiek en sang is voorkeur aan praatjies by 37,5% van die groepe gegee terwyl aktiwiteite wat die minste belangstelling geniet het handvaardighede, liggaams oefeninge, passiewe spele, lees en skryf, besprekings asook skeppende kunsvorme was. Laasgenoemde het slegs voorkeur by 7,5% van die groepe geniet. Daar moet egter in aanmerking geneem word

dat dit slegs by 35% van die groepe aangebied is (sien tabel 54) en die meeste bejaardes het dus nie die kans gehad om in hierdie vorm van tydverdryf belangstelling te toon nie. Die feit dat handvaardighede en liggaamsoefeninge slegs by 20% van die groepe voorkeur geniet het, kan 'n aanduiding wees dat passiwiteit reeds by die inwoners ingetree het.

Die menings van inwoners is ook ingewin aangaande die aktiwiteite wat hulle belangstelling die meeste geprikkel het. Soos die maatskaplike werkers, het die inwoners ook musiek en sang as die gewildste aktiwiteite beskou, met drama en praatjies hoog op die prioriteitslys. Relatief min belangstelling is in skeppende kunsvorme, handvaardighede, sport en aktiewe spele, kompetisies, lees en skryf, demonstrasies, liggaamsoefeninge en besprekings getoon. Die belangstelling in laasgenoemde twee aktiwiteite was opvallend min. Dit blyk dus dat drama, musiek en sang, praatjies en vertellings die mees gewilde aktiwiteite was wat in die groepe aangebied is.

14.1.7.3 Groepwerk in die klubs

Groepbespreking, ook bekend as die groepsgebesprek, is die mees algemene vorm van groepwerk. Volgens Hofmeyer gaan dit in die groepsbesprekings "... om 'n besinning oor die self en die ander met wie daar 'n besondere band bestaan. Deur die doelgerigte toetrede van die werker word die geselsery of bespreking tussen groeplede omskep in 'n groepsgebesprek waardeur die groeplede persoonlik opgeëis word." 5)

In tabel 54 is aangetoon dat daar in 52,5% van die groepe wat deur maatskaplike werkers hanteer is, van groepbesprekings gebruik gemaak is. Die onderwerpe wat bespreek is, het meesal betrekking gehad op sake rakende die ouderdom en alles wat dit meebring. Die volgende onderwerpe is in die onderskeie groepe bespreek:

- Aanvaarding deur die bejaarde dat hy fisies agteruitgaan terwyl 'n mate van persoonlikheidsaftakeling ook plaasvind.
- Die hantering van spanning, depressiwiteit en passiwiteit by die bejaarde.
- Die probleme van die bejaarde soos hy dit in die tehuis ondervind, byvoorbeeld aanpassing by die tehuissituasie, die voor- en nadele van inwoning in 'n tehuis en interpersoonlike verhoudinge.
- Verhoudinge met familie, vriende, jongmense en ander bevolkingsgroepe.
- Herinneringe en ervarings uit die verlede.
- Liggaamlike versorging in die ouderdom.
- Gevoelens rondom die dood.
- Die rol wat die tehuisinwoner in die gemeenskap buite die tehuis kan speel.

- Politieke aangeleenthede, godsdienstige sake en wêreldgebeure.

Hierdie besprekings word nie altyd formeel georganiseer nie maar dit het soms spontaan ontstaan wanneer die groeplede met 'n aktiwiteit besig was. Gedurende die besprekings kon die maatskaplike werkers die inwoners tot probleemoplossings bring. Dit kon ook aangewend word om die funksionering van die groepe te evalueer en die maatskaplike werkers kon die houding van die groeplede teenoor mekaar en teenoor die groepe as geheel bepaal. Een groep moes byvoorbeeld voorstelle vir 'n naam vir die groep indien. Uit die voorgestelde name kon die maatskaplike werker belangrike afleidings aangaande die gesindhede teenoor die groep maak.

Maatskaplike werkers se menings is ook ingewin oor die onderwerpe wat die meeste belangstelling tydens die besprekings uitgelok het. Dit het geblyk dat die bejaardes veral geïnteresseerd was in onderwerpe waarby hulle persoonlik betrokke was en derhalwe 'n sinvolle bydrae kon lewer. 'n Voorbeeld van sodanige gesprek is die fisiese en geestesagteruitgang van die bejaarde en die aanvaarding daarvan. Aangeleenthede rakende die lewe in die tehuis het hulle belangstelling uitgelok, soos byvoorbeeld suksesvolle aanpassing en die bydrae wat inwoners tot effektiewe kommunikasie kan maak. Morbiede onderwerpe kon nie die groeplede se belangstelling prikkel nie. Dit was ook moeilik om hulle te motiveer en oor interpersoonlike verhoudinge in die tehuise te praat. Die bejaardes was van mening dat indien hulle dit doen, hulle mekaar uitlewer.

In tabel 35 is aangetoon dat die maatskaplike werkers by slegs 45% van die tehuise die groepwerkmetode toegepas het. Die maat-

skaplike werkers by meer as 80% van hierdie tehuise het verklaar dat die groepwerk deur hulle gedoen slegs die vorm van groepbesprekings aangeneem het. In enkele van die groepe is terapie-spele aangebied terwyl slegs een maatskaplike werker van sangterapie gebruik gemaak het. By navraag na die aard van die onderwerpe wat bespreek is, is vasgestel dat die besprekings wat die maatskaplike werkers as groepwerk beskou het, meer die vorm van praatjies aangeneem het in plaas van indringende probleembesprekings soos dit by groepwerk verwag sou word.

14.2

GROEPAKTIVITEITE MET VERSWAKTE BEJAARDES

Soos verwag kan word, is dit vir baie inwoners weens swak gesondheid en immobiliteit nie moontlik om die byeenkomste van die klubs by te woon nie. Dit wil egter nie sê dat hierdie persone aan geen aktiwiteite hoegenaamd kan deelneem nie. Daar is trouens reeds in par. 4.3.4 beklemtoon dat verswakte bejaardes besondere baat by aktiwiteite kan vind indien dit by hulle omstandighede aangepas kan word. In hierdie verband verklaar Louw:

"Doeltreffende geneeskundige en verplegingsdienste, terapie-tiese en rehabilitasiedienste kan 'n uiters belangrike bydrae lewer om die beweeglikheid, selfstandigheid en geluk van bejaardes te bevorder. Dit vorm 'n noodsaaklike deel van enige program van dienste aan bejaardes." 6)

Die "rehabilitasiedienste" deur Louw genoem, sluit ook in dat daar aan verswakte bejaardes aktiwiteite op die gebied van sowel groepsorg as groepwerk aangebied word deur middel waarvan hulle oorblywende vermoëns tot hulle rehabilitasie benut kan word.

Wanneer dit in gedagte gehou word dat 38,7% van alle inwoners in tehuise as verswak gekategoriseer is, dui dit op die noodsaaklikheid van die toepassing van groepsorg en maatskaplike groepwerk met verswakte bejaardes. Van die 75 tehuise wat in die ondersoek ingesluit is, het vier geen verswakte bejaardes gehad nie. Die hoofde van 28,6% van die orige tehuise het gemeld dat hulle slegs mediese versorging aan die verswaktes bied. Die moontlikheid het dus bestaan dat die verswakte bejaardes slegs as pasiënte gesien is en dat daar 'n hospitaalatmosfeer in plaas van 'n huislike atmosfeer geheers het. Die hoofde het egter 'n tekort aan personeel en die uiters verswakte toestand van die bejaardes as redes aangevoer waarom geen aktiwiteite aan hulle aangebied is nie. In enkele gevalle is beweer dat die verswaktes nie in groepaktiwiteite belang gestel het nie en dat die tehuis ook nie oor 'n geskikte lokaal vir die aanbieding daarvan beskik het nie. Daar was egter ook twee van die hoofde wat gemeld het dat hulle nie kennis dra van wat vir verswaktes in hierdie verband gedoen kan word nie.

In die tehuise waar daar wel aktiwiteite vir die verswaktes aangebied is, is hoofsaaklik op ligte oefeninge binne hulle vermoë gekonsentreer. In 'n mindere mate is handvaardighede, boekvoorlesings, musiek en sang aangebied. In enkele gevalle het sommige van die verswaktes die byeenkomste van die klubs bygewoon of het die personeel hulle vir 'n wandeling geneem. Soms het groepe van buite 'n verskeidenheidsprogram kom aanbied. Ook was die radio en televisie 'n groot hulp om die verswaktes se ledige ure te vul.

Inskakeling by groepbesprekings, van verswakte bejaardes wie se verstand nog helder is, kan tot gevolg hê dat hulle hul fisiese toestand kan verwerk en aanvaar. Wanneer die aanvaarding van sy

verswaktheid vir die bejaarde in 'n ernstige probleem ontwikkel, is groepwerk deur 'n vakkundige noodsaaklik. Die ander personeel lede van die tehuse kan egter ook op die gebied van groepsorg 'n belangrike diens lewer deur bloot met die bejaardes in groepe oor die aard van hulle gesondheid en aanpassing daarby te gesels. Groepbesprekings met verswakte bejaardes is egter slegs by 4 (5,5%) van die tehuse gevind. By sommige van die tehuse was te min verswaktes vir die samestelling van 'n groep. Meer as 40% van die hoofde het sodanige besprekings egter as onwenslik beskou. Daar was van hulle wat van mening was dat 'n verswakte bejaarde nie 'n behoefte daaraan het nie, dat dit te vermoeiend vir hulle sal wees of dat dit, soos in die geval van senieles, nie deur hulle begryp sal word nie.

Enkele van die hoofde het uit die aard van hulle ervaring met verswakte bejaardes wenke aan die ondersoeker gegee insake hulp aan hierdie groep persone. Hulle het individuele aandag aan verswakte persone beklemtoon. Hulle het ook klem gelê op die rol van vrywilligers in die tehuse en enkele diensvorme genoem, soos byvoorbeeld die voorsiening van eetware en blomme asook hulp met korrespondensie. Sommige hoofde het ook uitstappies vir diegene wat nie te verswak was om mee te doen nie, aanbeveel.

Gedagtig aan die eensaamheid en baie ander probleme wat verswaktheid vir 'n bejaarde kan meebring, was daar in die tehuse 'n ernstige leemte op die gebied van groepsorg en groepwerk met verswakte bejaardes, van die kant van maatskaplike werkers en die res van die personeel.

Omdat 'n maatskaplike werker as vakkundige ook dienste aan verswakte bejaardes kan lewer, is aan hulle gevra wat die aard van hulle dienste in hierdie verband was. Tabel 56 bied 'n samevatting van die aard van hierdie dienste by die tehuise waar hulle betrokke was.

TABEL 56: AARD VAN DIENSTE DEUR MAATSKAPLIKE WERKERS AAN VERSWAKTE BEJAARDES

AARD VAN DIENSTE	AANTAL	PERSENTASIE
Slegs groepwerk	0	0,0
Slegs groepsorg	5	12,5
Albei	2	5,0
Geen dienste	33	82,5
TOTAAL	40	100,0

Volgens tabel 56 is by 82,5% van die tehuise waar wel maatskaplike werkers in diens was, geen groepwerk- of groepsorgdienste vir die verswakte inwoners gelewer nie. Groepwerk is slegs by 5% van die tehuise onderneem terwyl groepsorg deel van die program by 17,5% van die tehuise gevorm het.

Waar dienste van hierdie aard wel gelewer is, is aandag gegee aan oefeninge wat binne die vermoëns van die bejaardes was, praatjies, voorlesings, musiek, sang, handwerk en groepbesprekings.

14.3

GEORGANISEERDE PARTYTJIES EN UITSTAPPIES

Tabelle 16 en 18 toon aan dat meer as die helfte van die inwoners selde of nooit besoeke by familie en/of vriende afgelê het. Bywoning van partytjies en uitstappies was derhalwe vir hierdie persone substituuivorme van afleiding. Selfs in gevalle waar inwoners nog gereeld besoeke aan familie en/of vriende buite die tehuise afgelê het, het daar soms die behoefte bestaan om saam met ander persone van hulle ouderdomsgroep aan 'n uitstappie of partytjie mee te doen.

14.3.1

DIE GEREELDHEID VAN PARTYTJIES EN UITSTAPPIES

Omdat partytjies en uitstappies 'n geleentheid tot afwisseling in die tehuis bied, is gevind dat inwoners dikwels partytjies vir hulle mede-inwoners aangebied het. Byeenkomste van hierdie aard het by geleentheid van verjaardae, huwelike en huweliksherdenkings plaasgevind. Daar was egter ook gevalle waar partytjies periodiek deur die inwoners gereël is slegs ter wille van die geselligheid daarvan.

Die personeel van sommige van die tehuise het dit nie aangemoedig dat inwoners hulle verjaardae in die tehuise vier en almal of 'n groot aantal van die inwoners uitgenooi word nie. Hulle was van mening dat dit wedywering in die hand werk en dat sommige van die inwoners minderwaardig mag voel omdat hulle dit nie kan bekostig nie, of omdat daar geen familie of vriende is wat dit vir hulle kan of wil onderneem nie. Die inwoners by 25,3% van die tehuise het nooit enige partytjies aangebied nie.

Die viering van verjaardae by familiebetrekkinge, veral aan huis van die kinders, is 'n gebruik wat besondere waarde inhou vir sowel die bejaarde persoon as ander tehuisinwoners wat na hierdie vieringe genooi word. Hierdie gebruik is meermale in die tehuise gevind.

Afgesien van verskillende vorme van partytjies wat deur die bejaarde self aangebied is, het die personeel van 88% van die tehuise partytjies vir die inwoners gereël. By 26,5% van die tehuise het die personeel verjaardagpartytjies vir die inwoners aangebied. Dit is begryplik dat afsonderlike partytjies nie vir die inwoners gereël kan word nie en gevolglik word die gebruik meermale gevind dat die verjaardae van 'n paar persone gesamentlik gevier word. Dit is gevind dat die personeel 'n inwoner se verjaardag selde of nooit ongemerk laat verbygaan. Een van die groter tehuise in die stad volg selfs die gebruik dat die inwoners 'n brief van gelukwensing en/of 'n geskenk van die beheerraad ontvang wanneer hulle verjaar.

Feesdae - veral Kers- en Nuwejaarsdag- word feestelik by 92% van die tehuise gevier, meesal by wyse van 'n spesiale ete wat aangebied word. Ander besondere geleentheid wat gevier word, is die verjaardag van die tehuis, terwyl verskeie tehuise 'n ope dag hou waartydens handwerk van die inwoners uitgestal word en artikels vir verkoop ter stywing van die huisfonds aangebied word. By sodanige ope dae kry die publiek die geleentheid om die tehuise te besigtig, verversings te geniet en gesellig saam met die inwoners te verkeer. By een tehuis is dit die gebruik om 'n ete

aan te bied waarheen die inwoners soveel van sy kinders as wat hy verkies, kan nooi teen minimale betaling. Die personeel van verskeie tehuse wag egter nie slegs vir 'n spesiale geleentheid om 'n partytjie aan te bied nie, maar reël gesellige byeenkomste wanneer hulle van mening is dat die inwoners 'n behoefte daaraan het. Dit is egter nie slegs die inwoners en personeel wat partytjies aanbied nie maar ook persone en instansies van buite. By 90% van die tehuse het dit in mindere of meerdere mate plaasgevind.

Uit die voorafgaande is dit duidelik dat daar in tehuse ruimskoots voorsiening gemaak word vir gesellige verkeer van die bejaardes, veral in die vorm van partytjies en onthale.

14.3.2 GEORGANISEERDE UITSTAPPIES VIR DIE INWONERS

Alhoewel inwoners partytjies en onthale verwelkom, bestaan daar ook by hulle die behoefte aan sodanige vermaak buite die tehuis. Om hierdie rede het die personeel van 60% van die tehuse dikwels of soms uitstappies vir die inwoners gereël. Instansies van buite het dit by 64,7% van die tehuse onderneem. By 77,5% van die tehuse het maatskaplike werkers wat in deeltydse of heeltydse hoedanigheid dienste gelewer het, uitstappies vir die inwoners georganiseer. Met die uitsondering van twee persone, het al die maatskaplike werkers egter gemeld dat hulle probleme met finansies en vervoer ondervind het. Een van hierdie twee persone het verklaar dat die tehuis voldoende voorsiening op die gebied van uitstappies maak en die ander een het beweer dat

die beheerraad van die tehuis nie die noodsaaklikheid van uitstappies vir die inwoners insien nie.

Met betrekking tot die aard van die uitstappies was die maatskaplike werkers van mening dat die inwoners voorkeur gee aan uitnodigings na huise van die publiek, veral plase. Dit kan die vorm van 'n teepartytjie, ete of 'n braaivleis aanneem. In die stad het die klem op besoeke aan die bioskope en teaters geval. Inwoners in albei groepe het egter uitstappies in die natuur en na besienswaardighede geniet. Hulle het ook insig verkry in die lewenswyse in ander tehuise vir bejaardes wanneer groepbesoeke oor en weer afgelê is. Die maatskaplike werkers het dit egter beklemtoon dat bepaalde faktore nooit uit die oog verloor moet word wanneer uitstappies vir bejaardes gereël word nie. Hier dink 'n mens veral aan die liggaamlike vermoëns van die bejaardes. Daar moet in gedagte gehou word dat die rit na die plek van byeenkoms vir die bejaarde ruim soveel vreugde as die byeenkoms self kan inhou. Dit was ook hulle ondervinding dat die eetware by geleentheid van hierdie uitstappies spesiale betekenis vir die bejaardes het.

14.3.3

DEELNAME VAN INWONERS AAN UITSTAPPIES EN PARTYTJIES

Meer as 40% van die inwoners het nooit aan die georganiseerde uitstappies en partytjies deelgeneem nie, hoofsaaklik vanweë swak gesondheid. Sommige het geen belangstelling daarin getoon nie terwyl finansiële faktore by enkeles gegeld het. Daar was diegene wat nog hul eie vervoer tot hulle beskikking gehad het en gevolglik self na die plekke van hulle keuse gegaan het. Ge-

valle het ook voorgekom waar die bejaardes nie van die uitstappies bewus was nie of dat die tyd vir hulle ongerieflik was.

14.4

GEORGANISEERDE VAKANSIES VIR DIE INWONERS

In par. 4.3.2.5.5 is daarvan melding gemaak dat vakansiekampe vir bejaardes vir wie dit nie moontlik is om op eie stoom met vakansie te gaan nie, of nie geneë voel om by familie of vriende te gaan kuier nie, in 'n besondere behoefte voorsien. Wanneer daar 'n vakansie vir bejaardes georganiseer word en 'n projek aangepak word wat tot bevordering van die kultuur strek, bied die Departement van Nasionale Opvoeding deur middel van die Direktoraat Kultuur en Vakkundige Hulpdienste 'n subsidie aan op sommige van die uitgawes verbonde aan sodanige vakansiereëlings (par. 2.4.1.5.1). Dit beteken dat bejaardes op hierdie wyse in staat gestel word om teen 'n verminderde tarief met vakansie te gaan terwyl daar ook omgesien word na hulle spesiale behoeftes.

14.4.1 DIE MATE WAARIN VAKANSIES VOORKOM

Al die hoofde van tehuise was nie bewus van die skemas waardeur daar vir vakansies vir bejaardes voorsiening gemaak word nie. Meer as twee derdes van die hoofde (70,6%) het verklaar dat hulle nie bewus was van enige georganiseerde vakansie waaraan die bejaardes in hulle tehuise kon deelneem nie. Soms was inwoners ook van hierdie vakansies bewus terwyl die hoof geen kennis daarvan gedra het nie. Omdat die reëlins vir hierdie vakansies gewoonlik deur die maatskaplike werkers getref word, is inligting inge-

win by die maatskaplike werkers wat in die ondersoek ingesluit was met betrekking tot die vakansies wat hulle gedurende die jaar wat die ondersoek voorafgegaan het, gereël het. By slegs 7 (9,3%) van die tehuise het maatskaplike werkers vakansies van hierdie aard georganiseer. Die rede waarom die orige 90% dit nie gedoen het nie, word in tabel 57 aangetoon.

TABEL 57: REDES WAAROM MAATSKAPLIKE WERKERS GEEN VAKANSIES GEREËL HET NIE

REDE	AANTAL	PERSENTASIE
Van mening dat inwoners nie belangstel nie	8	20,0
Werker stel nie belang	3	7,5
Probleme met finansies	7	17,5
Te min tyd	7	17,5
Probleme met vervoer	2	5,0
Beskou dit as onnodig	3	7,5
Nog te kort in diens	6	15,0
Diverse redes	3	7,5
N.V.T.	7	17,5

Soos verwag kan word, het maatskaplike werkers meer as een rede aangegee waarom hulle nie vakansies vir bejaardes reël nie.

Een vyfde het van die veronderstelling uitgegaan dat die inwoners nie daarin sal belangstel nie terwyl meer as die helfte verklaar het dat die kosteaspek asook 'n gebrek aan tyd en ervaring by die

maatskaplike werkers hulle daarvan weerhou het om vakansies vir bejaardes te organiseer. Daar was egter ook enkele maatskaplike werkers wat geensins in sodanige vakansies belang gestel het nie. 'n Aspek wat hier beklemtoon moet word, is die groot waarde van die hulp wat deur vrywillige werkkragte verleen kan word soos beskryf in par. 4.3.2.5.6. Oënskynlik is daar nie van die dienste van hierdie persone gebruik gemaak nie.

Hoofde van tehuise waar geen georganiseerde vakansieskemas aangepak is nie, het die mening uitgespreek dat dit in 'n behoefte van die inwoners sal voorsien indien sodanige skema in werking gestel sou word. 'n Totaal van 22,6% van die hoofde het òf verklaar dat die inwoners nie daarin sal belangstel nie, òf hulle was onseker daaromtrent. Wat die inwoners self betref, het meer as 20% van diegene in tehuise waar dit nie georganiseer is nie, wel daarin belang gestel. Daar was derhalwe 'n behoefte by bejaardes vir inskakeling by sodanige skemas en 'n behoefte aan kennis hiervan is by bejaardes geïdentifiseer.

14.4.2 DEELNAME VAN INWONERS AAN GEORGANISEERDE VAKANSIES

In die vorige paragraaf is reeds gemeld dat die hoofde van 70,7% van die tehuise verklaar het dat hulle nie bewus was van enige vakansieskemas vir bejaardes nie. Dit is derhalwe begryplik dat daar slegs 9 inwoners (2%) was wat reeds aan 'n georganiseerde vakansie vir bejaardes meegedoen het. Die res van die persone het hoofsaaklik twee redes aangegee waarom hulle nog nooit meegedoen het nie, naamlik onkunde in verband daarmee en swak gesondheid.

Wanneer daarop gelet word dat byna drie kwart van die hoofde nie bewus was van vakansiekemas vir bejaardes nie en dat 'n groot aantal van die inwoners ook nie daarvan kennis gedra het nie, is dit duidelik dat die inligting in hierdie verband nie voldoende na hoofde van tehuise en inwoners deurgegee word nie. Indien dit wel die geval sou wees, sou meer van die inwoners waarskynlik van die geleentheid gebruik gemaak het. Bejaardes wat reeds meegedoen het, het met lof gepraat van die ervaring en hulle het dit aangenaam en die moeite werd gevind om daaraan deel te hê.

Maatskaplike werkers en hoofde wat ervaring van vakansieskemas vir bejaardes gehad het, het die gebrek aan belangstelling by die inwoners toegeskryf aan swak gesondheid, tehuisgebondenheid, ongunstige weersomstandighede en 'n tekort aan finansies.

Ten einde vas te stel aan welke vorm van vakansie bejaardes voorkeur gee, is hulle menings hieromtrent getoets en saamgevat, soos aangetoon in tabel 58.

TABEL 58: VOORKEURE VAN INWONERS TEN OPSIGTE VAN VAKANSIES

AARD VAN VAKANSIE	AANTAL	PERSENTASIE
Alleen by familie	197	44,7
Alleen by vriende	28	6,4
Georganiseerde vakansie in 'n hotel of losieshuis	6	1,4
Georganiseerde vakansie in 'n ander tehuis	2	0,5
Georganiseerde vakansie=kamp	32	7,3
Alleen	7	1,6
Geen vakansie	150	34,0
Onseker	33	7,5

Volgens tabel 58 is dit duidelik dat bykans die helfte van die bejaardes, naamlik 44,7%, voorkeur gegee het aan vakansies by familie, veral by hulle kinders. Slegs 9,2% van die inwoners het voorkeur aan georganiseerde vakansies gegee. Die vernaamste rede waarom meer as een derde van die inwoners verkies het om nooit met vakansie te gaan nie, was swak gesondheid. Volgens die meeste van die hoofde geld 'n gebrek aan 'n plek waarheen hulle kan gaan, tehuisgebondenheid en die nabyheid van en gevolglike noue kontak met hulle kinders as redes waarom inwoners nie by 'n vakansieskema inskakel nie.

14.5

DEELNAME AAN DIVERSE VERMAAKLIKHEDE IN DIE TEHUISE AANGEBIED

Afgesien van klubaktiwiteite, partytjies, uitstappies en georganiseerde vakansies, het hoofde van tehuise dikwels met behulp van instansies uit die gemeenskap bykomende vermaaklikhede in die tehuise gereël. As voorbeelde hiervan kan besoeke deur vermaaklikheidskunstenaars, filmvertonings en speletjies genoem word. Hierdie byeenkomste is dikwels op sodanige wyse gereël dat verswakte inwoners dit ook kon bywoon. Daar is gevind dat 82,5% van die inwoners al by een of ander geleentheid van hierdie vermaaklikheidsvorms gebruik gemaak het. Diegene wat nie meegedoen het nie, het hoofsaaklik swak gesondheid as rede aangegee. Hierdie vermaaklikhede het dus in 'n wesenlike behoefte in die tehuise voorsien.

14.6

MEELEWING MET KERKDIENTE

Soos in par. 3.4 aangetoon, speel godsdiens by die meeste bejaardes 'n belangrike rol en om dié rede is daar by al die tehuise reëlins getref vir inwoners om op een of ander wyse met hulle verskillende kerklike denominasies mee te lewe. Waar die kerkgebou naby die tehuis geleë was, kon die inwoners dit te voet bereik indien hulle gesondheid dit toegelaat het. Vir diegene wat bywoning op eie stoom onmoontlik gevind het, is daar ander reëlins getref om in die erediens te deel. Tabel 59 toon die verskillende wyses aan waarop die inwoners met kerkdienste meegeleef het.

TABEL 59: WYSE VAN MEELEWING MET KERKDIENTE

MEELEWING	INWONERS	
	AANTAL	PERSENTASIE
Woon dienste in kerkgebou by	120	27,2
Woon dienste in tehuis by	116	26,3
Luister na dienste herlei vanaf kerkgebou	201	45,6
Luister na radiodienste	211	47,8
Geen meelewing	41	9,3

Volgens tabel 59 was die radio die mees algemene wyse van meelewing met kerkdienste (47,8%). 'n Verdere 45,6% van die inwoners het ingeluister na 'n diens wat vanaf 'n kerkgebou na die tehuis herlei is. Hierdie gebruik is veral op die platteland aangetref. Die herleiding van 'n erediens uit die kerkgebou van 'n plaaslike gemeente beteken dat die bejaarde persoon hom nog één kan voel met sy eie gemeente. Hy kan gelyktydig met sy familie en vriende na dieselfde preek luister. Die herleiding van die erediens en die radio speel dus 'n belangrike rol in die geestelike opbou van 'n bejaarde persoon wat as gevolg van swak gesondheid of ander omstandighede nie meer 'n erediens in die kerk kan bywoon nie. Wanneer 'n leraar egter 'n diens in die tehuis waarneem, is die meelewing van 'n meer persoonlike aard en kan bejaardes wat nie meer beweeglik is nie, dit in rolstoel bywoon, soos gevind by 26,3% van die inwoners. Die ideaal bly egter dat bejaardes die

erediens in die kerkgebou bywoon. Die groot aantal verswakte inwoners en probleme met die bereikbaarheid van die kerkgebou moet grootliks verantwoordelik gehou word daarvoor dat slegs ongeveer een kwart (27,2%) dit moontlik gevind het om kerkdienste persoonlik by te woon.

Inwoners kan dus op verskillende wyses met eredienste meeleef.

Die mate waarin hulle van die geleenthede gebruik gemaak het, word in tabel 60 aangetoon.

TABEL 60: GEREELDHEID VAN MEELEWING MET KERKDIENTE

GEREELDHEID VAN MEELEWING	INWONERS	
	AANTAL	PERSENTASIE
Gereeld (Weekliks)	374	84,8
Soms	26	5,9
Nooit	41	9,3
TOTAAL	441	100,0

'n Baie hoë persentasie van die bejaardes, naamlik 84,8%, het dit moontlik gevind om minstens weekliks op een of ander wyse met 'n kerkdiens mee te leef. Dit bevestig die feit dat 'n bejaarde en insonderheid die inwoner van 'n tehuis 'n wesenlike behoefte aan kerklike meelewing met die oog op geestelike groei en geloofsversterking het, soos reeds in par. 3.4 beklemtoon is.

Wanneer die kerklike meelewing van die inwoners vergelyk word

met die van die groep minder as twee jaar in die tehuise gedurende die jaar vóór hul opname word gevind dat 84,8% van eersgenoemde groep gereeld, dit wil sê weekliks meegeleef het teenoor 58,9% van die laasgenoemde groep. In die geval van geen meelewing, was die ooreenstemende persentasies 9,3% en 14,3%. Die inwoners het dus meer gereeld met eredienste ná as vóór opname meegeleef. Alhoewel die kerkgebou vir 25% van die persone minder as twee jaar in die tehuis, nie maklik bereikbaar was nie, was die radio waarskynlik tot almal se beskikking en kon die onbereikbaarheid van 'n kerkdienst nie as verskoning aangevoer word waarom meelewing minder vóór as ná opname aangetref is nie. Die rede is waarskynlik daarin geleë dat geleenthede tot kerklike meelewing in alle tehuise geskep word en dat tehuisaangeleenthede daarvolgens ingereg word.

SAMEVATTING

Klubs vir bejaardes, die mees algemene kanaal waardeur groepsorg en groepswerk in tehuise gereël is, was buite en/of binne die tehuise tot beskikking van meer as 90% van die inwoners. Hierdie klubs het meesal maandeliks of weekliks vergader maar personeel sowel as inwoners het voorkeur aan maandelikse byeenkomste gegee en wel gedurende die voormiddag. Alhoewel ongeveer een derde van die inwoners hierdie byeenkomste gereeld bygewoon het, het bykans die helfte nooit daarheen gegaan nie, hoofsaaklik as gevolg van swak gesondheid. In die tehuise waar klubs vir bejaardes georganiseer is, was 90% van die hoofde van mening dat die klubs wel in 'n behoefte voorsien het. Waar dit nie aangebied is nie, het meer as die helfte van die inwoners die begeerte uitgespreek om deel aan sodanige klub te hê.

Die aktiwiteite wat in die klubs aangebied is, het 'n wye veld gedek. Die meeste aandag is aan drama, musiek en sang, praatjies en vertellings asook kompetisies gegee. Die inwoners se voorkeure was veral musiek en sang, praatjies en vertellings. Passiewe spele, skeppende kunsvorme, liggaams-oefeninge, handvaardighede, lees en skryf en besprekings het die minste belangstelling uitgelok. Ofskoon die inwoners min belangstelling in groepbesprekings getoon het, was dit die mees algemene wyse waarop groepwerk deur die maatskaplike werkers beoefen is. By hierdie besprekings is veral gekonsentreer op aspekte rondom die proses van ouerword en aspekte van tehuisinwoning wat die belangstelling van die inwoners geprikkel het. Die bejaardes was nie in morbiede onderwerpe geïnteresseerd nie. Die indruk is egter verkry dat die besprekings meesal nie dieperliggend van aard was nie en dat dit dus nie altyd as groepwerk beskou kon word nie.

Op die gebied van groepsorg en groepwerk met verswakte bejaardes is 'n ernstige leemte aangetref. Slegs in enkele gevalle is groepbesprekings deur maatskaplike werkers waargeneem. Die hoofde van 'n groot aantal van die tehuise was ook nie ten gunste van groepbesprekings vir verswakte bejaardes nie omdat hulle van mening was dat die verswakte inwoners nie 'n behoefte daaraan gehad het nie, en dat dit hulle te veel sou vermoei. In ongeveer een kwart van die tehuise is geen groepsorgaktiwiteite aan verswakte bejaardes gebied nie. Waar dit wel voorgekom het, was dit hoofsaaklik in die vorm van ligte oefeninge.

Partytjies in die tehuise is in ruime mate deur die inwoners, personeel en instansies van buite aangebied. Uitstappies het nie dieselfde mate van aandag geniet nie, hoofsaaklik weens 'n gebrek aan vervoer en die nodige fondse. Waar dit wel gereël is, het 'n groot aantal van die inwoners weens swak gesondheid nooit meegedoen nie. Diegene wat wel deelgeneem het, het voor-

keur aan uitnodigings na die huise van die publiek gegee. Plase was veral gewild.

Met betrekking tot georganiseerde vakansies vir die inwoners is die indruk gekry dat wanneer dit georganiseer is, kennisgewing daarvan nie voldoende na die inwoners en hoofde van tehuse deurgegee is nie. Maatskaplike werkers het min gebruik van die geleentheid gemaak om vakansies te organiseer en hulle het dit hoofsaaklik toegeskryf aan 'n gebrek aan tyd en belangstelling by hulself asook 'n gebrek aan belangstelling by die inwoners. Waar dit wel georganiseer is, was die deelname gering weens die swak gesondheid van die inwoners en die feit dat kennisgewing ten opsigte daarvan onbevredigend was. Diegene wat wel meegedoen het, het dit meesal aangenaam gevind. Inwoners het egter voorkeur aan vakansies by familie, veral kinders, bo georganiseerde vakansies gegee.

In die tehuse is egter ook diverse vorme van vermaak aangetref waaraan die meeste van die inwoners al in mindere of meerdere mate deelgeneem het. Met kerkdienste is gereeld in die meeste van die gevalle meegeleef, hoofsaaklik in die vorm van radio-uitsendings en herleiding van die eredienste vanaf die kerkgebou.

In 'n vergelyking getref tussen die deelname aan georganiseerde groepsorg vóór en ná opname in die tehuse, is gevind dat daar groter deelname aan die byeenkomste van klubs vir bejaardes ná opname was. Wat die bywoning van uitstappies en partytjies betref, was daar geen noemenswaardige verskil nie. Aangaande kerklike meelewing is gevind dat meelewing met eredienste, of dit nou deur middel van uitsendings uit die kerkgebou of oor die radio was, meer gereeld ná as vóór bywoning was. Soos begryp kan word, was die tehuisinwoners ná opname ook in die geleentheid om diverse

vermaaklikhede in die tehuise by te woon terwyl hulle vóór opname nie in dieselfde mate geleentheid daartoe gehad het nie.

---oOo---

VERWYSINGS

1. Konopka, G. : Group Work in the Institution p 278
2. De Cruchy, C. : Creative Old Age p 79
3. Konopka, G. : A.W. p 37
4. Marshall, M. : Social Work with Old People p 34
5. Hofmeyer, L. : Die Groepsgesprek in Maatskaplike Groepwerk
p 11
6. Louw, D. : Bejaardesorg in Suid-Afrika in Perspektief,
S.A. Verplegingstydskrif Maart 1978 p 14

DEEL III

GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

HOOFSTUK XV

GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

Een van die mees betekenisvolle implikasies vir beide die Staat en private inisiatief wat voortspruit uit die steeds stygende lewensverwagting by geboorte, is die daarstelling van versorgingsdienste, insonderheid doeltreffende akkommodasie vir die groeiende persentasie bejaarde landsburgers.

'n Studie van die ontwikkelingstendense van die huidige bejaardesorgbeleid in die RSA, toon duidelik aan dat huisvesting in die vorm van veral tehuise en woonstellé, deurgaans voorkeur geniet het as primêre diensvorm. Die daarstelling van akkommodasie impliseer egter nie voorsiening in 'n totale behoefte nie maar wel in 'n basiese diensvorm wat bepaalde behoeftes/probleme uitskakel. Die mens het uiteenlopende behoeftes en hy kom voortdurend te staan voor probleme wat ten nouste gemoeid is met sy suksesvolle inskakeling. Voorsiening in hierdie behoeftes en eliminering van probleemsituasies, kan ten beste begunstig word deur 'n omvattende stelsel van dienslewering, wat algaandeweg deel geword het van die huidige bejaardesorgbeleid waarna hierbo verwys is en waardeur gestreef word om die lewenskwaliteit van die bejaarde maksimaal te verhoog. Tehuisversorging bring vir talle bejaardes òf nuwe behoeftes en probleme mee, òf dit aksentueer die behoeftes en probleme wat hulle reeds in die samelewing ondervind en met hulle saamgebring het na die nuwe tuiste. Twee van die belangrikste wyses waarop die lewenskwaliteit en geluk van die bejaarde binne die tehuis bevorder kan word, is die daarstelling van 'n doeltreffende stelsel van groepsorg en die toepassing van die groepwerkmetode deur maatskaplike werkers. 'n Evaluering van hierdie twee diensvorms vorm die hoofdoel van hierdie ondersoek.

Die hipotetiese uitgangspunte wat vir die doel van die onderhawige studie

geïdentifiseer is, kon empiries as geldig bewys word en toepaslike aanbevelings ter verbetering van die lewensomstandighede van tehuisbewoners kan derhalwe aan die hand gedoen word. Die hipotetiese uitgangspunte waarna in Hoofstuk I verwys is, het in hoofsaak die volgende na vore gebring:

- (i) Sowel die Staat as private inisiatief aanvaar verantwoordelikheid vir bejaardes in die RSA deur middel van die daarstelling van diverse diensvorme, soos beliggaam in 'n stelsel van bejaardesorgbeleid wat voortdurend by veranderende omstandighede aangepas word. Hierdie beleid kry gestalte in diensvorme wat deur verskeie Staatsdepartemente, privaat welsynsorganisasies en enkele ander instansies gelewer word.
- (ii) Die feit dat 8,1% van alle Blankes bo die ouderdom van 60 jaar in tehuise vir bejaardes woonagtig is, bevestig die feit dat inrigtingsversorging 'n wesenlike deel van die bejaardesorgbeleid in die RSA vorm.
- (iii) Bejaarde persone ondervind behoeftes en probleme binne inrigtingsverband wat as eie aan hierdie bepaalde woonsituasie uitgeken kan word. Deur middel van 'n doeltreffende vorm van groepsorg en die toepassing van die groepwerkmetode deur maatskaplike werkers, kan baie vermag word om van hierdie behoeftes en probleme te elimineer.

Hierdie hoofstuk word gewy aan die belangrikste gevolgtrekkings waartoe die ondersoeker gekom het, en is gebaseer op die samevattinge wat aan die einde van die onderskeie hoofstukke verskyn, gevolg deur aanbevelings wat die ondersoeker graag aan die hand wil doen.

15.1

PRAKTIESE UITVOERING VAN DIE BEJAARDESORGBELEID IN DIE RSA

Die beleid van die Staat, naamlik die lewering van dienste aan bejaardes binne die gemeenskap sodat dit vir hulle moontlik moet wees om solank as moontlik in die gemeenskap te bly woon, kan alleenlik suksesvol toegepas word indien hierdie dienste tot beskikking van alle bejaarde persone gestel word. Van Owerheidsweë word gemeenskapsdienste egter slegs gesubsidieer wanneer dit vanuit 'n dienssentrum vir bejaardes geskied. Lenings vir die oprigting van sodanige dienssentrum word alleenlik toegestaan wanneer 'n behoeftebepaling aantoon dat minstens 75 bejaarde persone in sodanige diensvorm belangstel. Hierdie voorreg is dus nie beskore vir persone in gemeenskappe waar minder as 75 bejaardes dienste van hierdie aard benodig nie - 'n situasie wat dikwels op kleiner plattelandse dorpe voorkom. Ernstige beperkings word dus geplaas op dié instansies wat wel die dienste lewer, maar geen subsidie van die Staat ontvang nie.

Die bejaardesorgbeleid van die Owerheid maak ook voorsiening vir huisvesting, vir bejaardes wat in woonstelle aangrensend aan tehuise bly en wat nie meer in die gemeenskap kan aanbly nie, maar nog selfstandig in 'n woonstel tereg kan kom totdat hulle tehuisversorging benodig. Lenings deur die Owerheid vir die oprigting van woonstelle aan gesubsidieerde tehuise vir bejaardes word egter slegs uitbetaal ten opsigte van ekonomiese behuising en woonstelhuur word dienooreenkomstig bepaal. Indien 'n sub-ekonomiese bejaarde dus in sodanige woonstel gaan woon, is hy afhanklik van die hulp van onder andere familiebetrekkings en welsynsorganisasies vir die woonstelhuur, wat vanselfsprekend hoër is as dié van die tehuis.

Weens die feit dat geen subsidie van Owerheidsweë ten opsigte van woonstelbewoners uitbetaal word nie, kan mediese dienste nie in die woonstelle gelewer word nie en die huurders moet self daarvoor verantwoordelikheid aanvaar. Dit bring onsekerheid en spanning by hulle mee. Waar hierdie skema aangrensend aan tehuise vir bejaardes is, word die bewoners in geval van siekte teen ekstra vergoeding in die tehuis versorg. Dit plaas 'n addisionele las op die skouers van die personeel wat in die reël nêr genoeg is om die versorging van die inwoners van die tehuis te behartig.

AANBEVELINGS

In die lig van hierdie bevindinge word aanbeveel dat daar besin moet word oor die uitvoerbaarheid van die bejaardesorgbeleid in die RSA, veral met betrekking tot die lewering van dienste deur die Owerheid. Om aan hierdie aanbeveling uitvoering te kan gee, word die volgende aan die hand gedoen:

- (a) Ten einde die las van subsidies en lenings vir die Sentrale Regering te verlig, behoort Plaaslike Owerhede medeverantwoordelikheid vir die bejaardes in hulle onderskeie gemeenskappe te aanvaar. Hulle hande kan gesterk word deur instansies wat groot getalle werknemers het en wat op eie stoom woonstelle en/of tehuise vir hulle afgetrede werknemers oprig.
- (b) In 'n poging om die koste verbonde aan die oprigting van 'n afsonderlike dienssentrum te bespaar, kan gemeenskapsdienste vanuit 'n bestaande ouetehuis gelewer word. Deur middel

van subsidies van Owerheidsweë, kan die aanstelling van bykomende personeel om met hierdie diens behulpsaam te wees, moontlik gemaak word. Waar minder as 75 bejaarde persone in 'n omgewing gemeenskapsdienste benodig, behoort 'n formule uitgewerk te word waarvolgens organisasies sonder 'n volwaardige dienssentrum ook op subsidiëring geregtig sal wees.

- (c) Oorweging moet geskenk word aan lenings deur die Owerheid vir die oprigting van woonstelle vir sub-ekonomiese bejaardes aangrensend aan tehuise. In sodanige gevalle sal subsidiëring ten opsigte van woonstelbewoners die voorsiening van mediese dienste aan hulle moontlik maak. Waar woonstelle nie aan tehuise gekoppel word nie, behoort 'n siekeboeg deel van die hele kompleks te vorm.

15.2

BEHEER OOR TEHUISE

Alhoewel daar gevind is dat die beheerliggame van tehuise 'n groot deel van hulle tyd aan tehuisaangeleenthede bestee, het dit nogtans geblyk dat hulle te min persoonlike aandag aan die inwoners van die tehuise gee. Meermale dra hulle té min kennis van die mate van groepsorg en groepwerk wat in die tehuise aangebied word en het hulle gevolglik ook nie begrip vir die probleme wat op hierdie gebied ondervind word nie.

AANBEVELINGS

- (a) Beheerraadslede moet bewus gemaak word daarvan dat die inwoners die belangrikste element van 'n tehuis vorm. Hulle

moet ook by wyse van besoeke persoonlike belangstelling in hierdie persone toon. Hoofde van tehuse kan 'n belangrike bydrae in hierdie verband lewer deur gereeld geleenthede te skep waar beheerraadslede en inwoners met mekaar kan verkeer, soos byvoorbeeld deur aan hulle beurt te gee om 'n ete saam met die inwoners te geniet.

- (b) Dit is noodsaaklik dat hoofde en maatskaplike werkers verbonde aan tehuse die aard van die programme op die gebied van groepsorg en groepwerk gereeld onder die aandag van beheerraadslede bring, óf by wyse van uitnodigings na die byeenkomste en/of aktiewe inskakeling as vrywilligers.

15.3

FISIESE OPSET VAN TEHUISE

Daar is gevind dat die afgesonderde ligging van sommige van die tehuse voldoende kontak met familie en vriende belemmer en probleme oplewer ten opsigte van die bereiking van gemeenskapsbronne wat vir die inwoners belangrik is. Die beperkte ruimte in die tehuis ten opsigte van slaap-, sit- en sonkamers bemoeilik die ontvangs van familie en vriende en dit ry privaatheid in die wiede, veral in die geval van dubbelkamers. Beknopte slaapkamers plaas ook beperkinge op die meublement en meesal word inwoners nie toegelaat om meubels waaraan sentiment geheg word met hulle saam te bring nie. Indien dit gedoen sou kon word, sou dit vir hulle 'n belangrike hulpmiddel gewees het om die nuwe omgewing minder vreemd en meer aanvaarbaar te maak. Die gebrek aan afsonderlike en geskikte lokale vir die aanbieding van programme op die gebied van groepsorg en groepwerk skep probleme. Op

enkele uitsonderings na is groepsorg en groepwerk in sit- en sonkamers aangebied. Dit plaas nie alleenlik beperkinge op die aard van die programme nie, maar benadeel ook die inwoners wat nie by die programme inskakel nie en die gebruik van die vertrekke vir private doeleindes tydens byeenkomste van die groepe moet ontbeer.

AANBEVELINGS

- (a) By die verkryging van 'n perseel vir 'n beoogde tehuis vir bejaardes, moet die beskikbaarheid van noodsaaklike gemeenskapsfasiliteite vir die inwoners deeglik in ag geneem word, veral met die oog op die behoud van hulle bande met die gemeenskap.
- (b) Om meer privaatheid te verseker, behoort voorkeur aan enkelkamers in tehuse vir bejaardes gegee te word. Waar dubbelkamers en siekesale noodwendig gebruik moet word, moet besondere aandag aan die saamplasing van kamermaats gegee word.
- (c) Waar enigsins moontlik, behoort inwoners toegelaat te word om self hulle kamers te meubileer of ten minste 'n vertroude meubelstuk met hulle na die tehuis saam te bring. Kontrole kan oor die gehalte van die meubels uitgeoefen word ten einde te voorkom dat dit afbreuk sal doen aan die standaard wat deur die tehuis gestel word.
- (d) By die beplanning van tehuse kan groot sitkamers met verskuifbare panele oorweeg word vir die doel van meer privaatheid vir die inwoners en hulle gaste, asook om groter ruimte vir

die aanbieding van programme te verkry wanneer dit benodig word. Oorweging moet egter ook geskenk word aan die voorsiening van lokale wat slegs vir programme op die gebied van groepsorg en maatskaplike groepwerk gebruik kan word.

- (e) Waar ruimte en fondse beskikbaar is, kan oorweging geskenk word aan die daarstelling van speelapparaat vir die kinders van besoekers. Dit sal voorkom dat kleiner kinders tuisgelaat moet word weens 'n gebrek aan ruimte in die tehuis.

15.4

**DIE UITWERKING VAN DIE PERSOONLIKE VORKEURE EN OMSTANDIGHED
VAN INWONERS OP GROEPSORG EN MAATSKAPLIKE GROEPWERK**

Inwoning in 'n tehuis vir bejaardes lei tot groter en meer aktiewe inskakeling by die sosiale lewe, met die uitsondering van kontak met familie en vriende, wat 'n merkbare afname toon ná opname in 'n tehuis. Om hierdie rede kom tehuisgebondenheid en verbreking van bande met die gemeenskap dikwels voor. Hierdie verskynsel, tesame met die afwesigheid van huislike verpligtinge, veroorsaak ledigheid en frustrasie. In die tehuise bestaan ruim geleentheid om die personeel en mede-inwoners behulpsaam te wees, maar 'n gees van passiwiteit het by 'n groot persentasie van die inwoners posgevat. Ook met betrekking tot hulle ontspanning verleen hulle oor die algemeen voorkeur aan passiewe vorms van vermaaklikheid, byvoorbeeld om te lees, televisieprogramme te volg en na die radio te luister. Hulle besef nogtans die noodsaaklikheid van gereelde oefening bloot deur te stap of selfs deelname aan meer aktiewe vorms van vryetydsbesteding, soos by=

voorbeeld liggaamsoefeninge. In die tehuise is ook op vasgestelde tye programme gereël met die oog op aktivering van die inwoners. Inskakeling by hierdie programme word noodwendig deur verskeie faktore beïnvloed. Omdat mans in die minderheid is, word hulle behoeftes meermale oor die hoof gesien in die beplanning van programme. Dieselfde geld vir persone met 'n naskoolse opleiding, veral in 'n professionele rigting. Die bewoners van aangrensende woonstelle wat meesal selfvoorsienend ten opsigte van hul ontspanning is, skakel ook nie voldoende by tehuisprogramme in nie. Die grootste enkele faktor wat die beplanning van en deelname aan programme op die gebied van groepsorg en maatskaplike groepwerk nadelig kan beïnvloed, is egter die groot aantal verswakte bejaardes en die feit dat die meeste van die inwoners alreeds 'n betreklik hoë ouderdom bereik het.

AANBEVELINGS

- (a) Deeglike voorbereiding vir opname in tehuise moet as noodsaaklike vereiste gestel word. Inskakeling van persone op waglyste by die programme van die betrokke tehuise word sterk aanbeveel.
- (b) Kontak met familie en vriende deur middel van besoeke moet sterk aangemoedig word en die personeel van tehuise behoort alles in hulle vermoë te doen om besoekers te alle tye welkom te laat voel. Om hierdie rede word vasgestelde besoeke in tehuise nie aanbeveel nie. Die kinders van inwoners behoort uitgenooi te word na spesiale funksies in die tehuise, byvoorbeeld verjaardagviering van die tehuis, opedag=

funksies, ensovoorts. In gevalle waar verminderde kon-
tak met familie en vriende die inwoners negatief affek-
teer, en 'n maatskaplike werker beskikbaar is, moet inskakel-
ing by maatskaplike groepwerk as essensieel geag word.

- (c) In die aanbieding van tehuisprogramme moet daarop gelet
word dat ook in die belangstellings van minderheidsgroepe
voorsien moet word. In hierdie verband moet gelet word
op die behoeftes van manlike inwoners en van diegene wat
naskoolse opleiding geniet het, veral in 'n professionele
rigting. Woonstelbewoners moet tot deelname aan tehuis=
programme gemotiveer word. Spesiale aandag moet gegee
word aan inskakeling van verswakte bejaardes by die pro=
gramme op die gebied van groepsorg en groepwerk.
- (d) Om passiwiteit in tehuise teen te werk, moet geleentheid
geskep word vir deelname aan die meer aktiewe vorms van
vryetydsbesteding, soos byvoorbeeld liggaamsoefeninge,
sport en aktiewe spele, opvoerings en koorsang. In ge=
valle waar inwoners bereid is om met huishoudelike take
behulpzaam te wees, behoort die personeel die geleentheid
daarvoor te skep en hulle aan te moedig om deel te hê daar=
aan. Daar kan selfs aan 'n geringe mate van vergoeding oor=
weging gegee word. Dit is ook aan te beveel dat inwoners
deur middel van 'n huiskomitee 'n mate van seggenskap in die
tehuislewe het.
- (e) Aanmoediging om sinvolle bydraes tot die lewe in die te=
huis en gemeenskap te maak, is essensieel, soos byvoorbeeld

om artikels vir verkopings te maak en as pleeg-grootouers vir kinders op te tree. Daar moet gedurig gepoog word om die bande met die gemeenskap buite die tehuis te behou.

15.5

PERSONEEL VERANTWOORDELIK VIR GROEPSORG EN GROEPWERK IN TEHUISE

Hoofde van tehuise moet verantwoordelikheid aanvaar vir die organisasie van programme met betrekking tot groepsorg. Waar maatskaplike werkers beskikbaar is, kan hul hierdie verantwoordelikheid van die hoof oorneem en naas groepwerk vir groepsorg verantwoordelikheid aanvaar.

15.5.1

HOOFDE VAN TEHUISE

Die meeste hoofde van tehuise is ervare persone en behoort gevolglik die vermoë te besit om begrip vir die inwoners se probleme te hê. 'n Leemte met betrekking tot opleiding beide op skoolastiese en naskoolse gebied bestaan egter. Waar hoofde wel naskoolse opleiding gehad het, het opleiding in verpleging voorrang geniet, terwyl opleiding in maatskaplike werk asook inrigtingsorg vir bejaardes gebrekkig was. Dit het tot gevolg dat daar in die tehuise, veral in die afdelings vir verswakte bejaardes, 'n hospitaal-in plaas van 'n huislike atmosfeer heers en dat die personeel in gebreke bly om die bejaarde as 'n enkeling met 'n eie unieke persoonlikheid te sien en nie slegs as 'n pasiënt nie. Gevolglik word ernstige rolverlies deur die inwoner ervaar en aftakeling van sy persoonlikheid word ondervind.

AANBEVELINGS

- (a) Hoofde van tehuise behoort in besit van minstens 'n matriek=sertifikaat te wees.
- (b) Weens die aard van hulle opleiding om mits hulle spesiale belangstelling in bejaardesorg het en oor voldoende prak=tykervaring beskik, behoort daar voorkeur aan maatskaplike werkers as hoofde van tehuise gegee te word.
- (c) Waar die keuse op 'n verpleegkundige as hoof van 'n tehuis val, behoort geriatriese opleiding 'n sterk aanbeveling te wees.
dit geld ook vir die aanstelling van ander verpleegkundiges in tehuise.
- (d) 'n Omvattende kursus in bejaardesorg word ten sterkste aanbe=
veel vir hoofde van tehuise terwyl die bywoning van opfris=
singskursusse op gereelde grondslag vir alle personeellede
van tehuise verpligtend gemaak behoort te word.
- (e) Samesprekings tussen die hoof en alle lede van die perso=
neel van tehuise word as noodsaaklik geag.
- (f) Indiensopleiding deur kundiges behoort 'n voorvereiste vir
vaste aanstellings te wees.
- (g) Hoofde van tehuise moet hulle personeel voortdurend daarop
attent maak dat hulle daadwerklike pogings moet aanwend om
'n huislike in plaas van 'n hospitaalatmosfeer te skep veral

in die afdelings vir verswakte bejaardes. Alle inwoners, maar veral verswaktes, moet as persone in eie reg gesien word, en waar enigsins moontlik, moet besluite ten opsigte van aangeleenthede wat hulle raak aan hulself oorge-
laat word.

15.5.2 MAATSKAPLIKE WERKERS VERBONDE AAN TEHUISE

Die grootste meerderheid van die tehuise beskik òf nie oor die dienste van 'n maatskaplike werker nie, òf daar word op deeltydse basis gebruik gemaak van die dienste van 'n maatskaplike werker verbonde aan 'n gesinsorgorganisasie in die gemeenskap. Dit laat weinig tyd aan hulle vir dienslewering aan die inwoners van tehuise. Benewens 'n gebrek aan tyd, is sommige maatskaplike werkers nie genoegsaam geïnteresseerd in deelname aan groep-sorgprogramme of die hantering van groepwerk in die tehuise nie. Waar maatskaplike werkers wel dienste in tehuise lewer, word daar in hoofsaak op aktiwiteite op die gebied van groepsorg gekonsentreer terwyl betrokkenheid by groepwerk weinig aange-tref word.

AANBEVELINGS

- (a) 'n Heeltydse maatskaplike werker op die personeel van 'n ouetehuis word ten sterkste aanbeveel.
- (b) Oorweging van subsidie deur die owerheid ten opsigte van salarisse van maatskaplike werkers in tehuise vir bejaardes word eweneens sterk aanbeveel.

- (c) Waar heeltydse maatskaplike werkers nie beskikbaar is nie, kan van die dienste van 'n deeltydse maatskaplike werker gebruik gemaak word met dié voorbehoud dat:
- (i) voorkeur gegee moet word aan 'n maatskaplike werker wat belangstelling toon in bejaardesorg;
 - (ii) daar 'n kontrak met die beherende organisasie aangegaan word met betrekking tot die dienslewering in die tehuis en dat die maatskaplike werker bekend moet wees met die bepalinge van hierdie ooreenkoms;
 - (iii) die hoof van die tehuis namens die beheerraad moet toesien dat die maatskaplike werker die dienste lewer soos in die ooreenkoms bepaal word;
 - (iv) die area van dienslewering sodanig is dat geen probleme ondervind word met die afhandeling van die werk nie en
 - (v) streekverteenwoordigers/supervisors verbonde aan welsynsorganisasies wat dienste in tehuse lewer, leiding aan maatskaplike werkers moet gee met betrekking tot hulle werk in die tehuse. Die toepassing van beide groep= sorg en groepwerk met die inwoners van tehuse moet deur= gaans beklemtoon word.

15.6 BEPLANNING EN AANBIEDING VAN GROEPSORG EN MAATSKAPLIKE GROEPWERK IN TEHUISE

15.6.1 BEPLANNING VAN GROEPSORG DEUR HOOFDE VAN TEHUISE

Hoofde was deurgaans verantwoordelik vir die beplanning van groepsorg in tehuise waar daar nie maatskaplike werkers in diens was nie. By tehuise waar hoofde weinig belangstelling getoon het vir die daarstelling van georganiseerde aktiwiteite vir bejaardes, is dit die inwoners in die afdelings vir verswakte bejaardes wat die meeste hierdeur benadeel is.

AANBEVELINGS

- (a) Beheerliggame van tehuise moet toesien dat hoofde nie slegs met die administratiewe en bestuursfunksies gemoeid moet wees nie, maar dat daar ook op konstante grondslag werk gemaak word van die voorsiening van programme en aktiwiteite vir die bejaarde inwoners, insonderheid vir die verswaktes.
- (b) Hoofde moet toesien dat die dienste van vrywilligers benut word ten opsigte van groepsorgaktiwiteite. Hulle moet egter deurgaans verantwoordelikheid aanvaar vir die wyse waarop hierdie vorm van dienslewering geskied.
- (c) Voorsorg vir indiensopleiding, ook vir vrywilligers, behoort op vaste grondslag te geskied.

15.6.2

BEPLANNING EN AANBIEDING VAN GROEPSORG EN MAATSKAPLIKE GROEP=
WERK DEUR MAATSKAPLIKE WERKERS VERBONDE AAN TEHUISE

Een van die belangrikste bevindinge van die ondersoek is die onbevredigende rol van maatskaplike werkers, hetsy in deelydse of heelydse hoedanigheid. Verskeie faktore dra hiertoe by. Daar is 'n gebrek aan belangstelling in en daadwerklike bydrae tot die pogings van die maatskaplike werkers op die gebied van groepsorg en groepwerk gevind. Maatskaplike werkers is dikwels as gevolg van 'n gebrek aan tyd ook nie geïnteresseerd genoeg in die beplanning en aanbieding van programme nie, veral op die gebied van groepwerk. Daarby bly hulle in gebreke om twee belangrike hulpmiddele in beplanning, naamlik indiensop-leiding van vrywilligers en evaluering van die werk, doeltreffend te benut.

AANBEVELINGS

- (a) Dit is belangrik dat die aard van en doelstellings met groepsorg en groepwerk by alle lede van die tehuispersoneel tuisgebring word en hulle samewerking verkry word.
- (b) Die beheerliggame van tehuise behoort verantwoordelikeid vir die daarstelling van groepsorg en groepwerk in die tehuise te aanvaar, veral op finansiële gebied.
- (c) 'n Finansiële bydrae deur die inwoners word aanbeveel ten opsigte van programme en aktiwiteite, hetsy in die vorm van ledegeld, vrywillige bydraes of by wyse van fonds=

insamelingfunksies.

- (d) Omdat maatskaplike werkers met 'n gebrek aan tyd te kampe het, kan meer van die dienste van vrywilligers gebruik gemaak word. Indiensopleiding van vrywilligers moet gerig wees op die aard van hulle hulpverlening en die wyse waarop die bejaardes benader moet word.
- (e) Wanneer van die hulp van inwoners gebruik gemaak word in die beplanning van programme, moet met groot omsigtigheid opgetree word ten einde te voorkom dat naywer en 'n gevoel van miskenning by die res van die inwoners posvat.
- (f) Evaluering van die werk deur maatskaplike werkers is essensieel wat betref vordering by individuele lede en die hele groep.

15.7

DEELNAME VAN INWONERS AAN GEORGANISEERDE GROEPSORG EN GROEPWERK IN DIE TEHUISE

Deelname van inwoners aan georganiseerde programme is veral nadelig beïnvloed deur die swak gesondheid van 'n groot deel van die inwoners asook 'n gees van passiwiteit wat by hulle posgevat het. Die aktiwiteite wat aangebied word, voorsien meermale ook nie in die behoeftes van die inwoners nie.

Die bejaardes verleen voorkeur aan uitstappies, maar maatskaplike werkers ondervind probleme met die verkryging van vervoer en vrywilligers wat nodig is om met die verswaktes

te help. Geleenthede om deel te neem aan georganiseerde vakansies word grootliks onbenut gelaat omdat kennisgewings van sodanige vakansies nie voldoende na die hoofde van tehuise en inwoners deurgegee word nie. Daar is ook by maatskaplike werkers 'n gebrek aan belangstelling in die organisering van hierdie vakansies. Deelname aan programme op die gebied van groepwerk is minimaal weens die feit dat maatskaplike werkers hoofsaaklik op groepbesprekings konsentreer en die onderwerpe wat bespreek word, nie altyd die belangstelling van die inwoners prikkel nie. In die tehuise word egter besondere moeite gedoen om fasiliteite vir die inwoners te skep om deel aan eredienste te hê. Gevolglik is die meelewing van die inwoners met hul onderskeie kerklike denominasies goed, veral op die gebied van die prediking.

AANBEVELINGS

- (a) Gedurende groepbyeenkomste moet 'n wye verskeidenheid van aktiwiteite aangebied word ten einde die belangstelling van alle inwoners te prikkel, ook op die gebied van groepwerk.
- (b) Programme op verskillende dae van die week is wenslik.
Dit laat aan inwoners 'n keuse met betrekking tot wanneer hulle wil inskakel en ook ten opsigte van die aktiwiteite waarin hulle belangstel. Dit is essensieel dat afsonderlike programme gereël word vir inwoners wat té ver=
swak is om saam met die ander inwoners die byeenkomste van die groepe by te woon.

- (c) Inwoners moet gemotiveer word om by die aktiwiteite in te skakel wat aktiewe deelname vereis. Omdat dit moeilik is om 'n inwoner tot deelname te motiveer wanneer 'n gees van passiwiteit eers by hom posgevat het, behoort motivering te geskied vanaf die dag van opname in die te= huis. By aktivering van bejaardes mag verswaktes nie uit die oog verloor word nie en moet daar op hulle oorblywende potensiaal gekonsentreer word.
- (d) Soveel as moontlik partytjies en uitstappies behoort vir inwoners aangebied te word. 'n Eie vervoermiddel vir elke tehuis is onontbeerlik. Waar vrywilligers vervoer voorsien, behoort hulle vir hulle koste vergoed te word.
- (e) Meer vakansies kan vir bejaardes georganiseer word en sorg moet gedra word dat die inligting in verband daarmee alle inwoners van tehuse bereik. Samewerking deur die Owerheid en private instansies in die oprigting van vakansieoorde om in die behoeftes van bejaardes te voorsien, is belangrik.

15.8

TERREINE WAAROP VERDERE NAVORSING GEDOEN KAN WORD

Met hierdie studie is gepoog om die doeltreffendheid en kwaliteit van groepsorg en maatskaplike groepwerk in tehuse vir bejaardes te evalueer. Met die verloop van die navorsing is egter enkele terreine geïdentifiseer waar verdere navorsing nie alleen probleme op die gebied van groepsorg en groepwerk in tehuse sal uitskakel nie, maar ook die kwaliteit van diens=

lewing op hierdie gebied sal verhoog.

AANBEVELINGS

(a) Personeelvoorsiening en -samestelling in tehuise

Dit het tydens die ondersoek opgeval dat hoofde en ander lede van die personeel onseker omtrent hul werklike taak en werksterrein in die tehuise was. Gevolglik het dit botsings tussen die personeellede veroorsaak en onsekerheid by die inwoners geskep. Beheerliggame was ook dikwels onseker oor die aard en grootte van die personeel. Indien navorsing gedoen kan word wat betrekking het op personeel wat in tehuise vir bejaardes benodig word, kan praktiewe riglyne met betrekking tot die samestelling van die personeel opgestel word.

(b) Die rol van die maatskaplike werker met betrekking tot groepsorg en groepwerk in 'n tehuis

Maatskaplike werkers ondervind probleme met betrekking tot die rol wat hulle op die gebied van groepsorg en groepwerk in tehuise kan speel. Intensiewe navorsing in hierdie verband kan dus van groot waarde vir die tehuise sowel as die maatskaplike werk-beroep wees.

(c) Programme vir verswakte bejaardes

Die grootste enkele leemte wat in hierdie studie uitgewys is, is die gebrek aan programme en aktiwiteite vir

verswakte bejaardes, hoofsaaklik as gevolg van oningeligheid van die personeel oor wat op hierdie gebied vermag kan word. Maatskaplike werk-navorsing insake die behoeftes van en moontlikhede vir verswakte bejaardes op die terrein van sowel groepsorg as groepwerk is dus essensieel.

(d) Die plek van die vrywilliger in 'n tehuis

Die vrywilliger as 'n hulpbron vir 'n maatskaplike werker in 'n tehuis is in hierdie studie beklemtoon. Dit het egter aan die lig gekom dat maatskaplike werkers dikwels nie bewus is van die aard van die hulp wat deur 'n vrywilliger gegee kan word sonder om op die terrein van die maatskaplike werker te beweeg nie. Navorsing met betrekking tot die hulp wat deur vrywillige werkkragte in tehuise vir bejaardes verleen kan word en die verhouding tussen hulle en maatskaplike werkers, word dus aanbeveel.

BRONNELYS

1 BOEKE

- 1.1 Agate, John : Geriatrics for Nurses and Social Workers, William Heineman Medical Books Ltd, London, 1972
- 1.2 Albertyn, J R, du Toit, P en Theron, H S : Kerk en Stad, Pro Ecclesia-Drukkery (Edms) Bpk, Stellenbosch, 1947
Uitgegee deur die Federale Armsorg= raad van die N G Kerk in Suid-Afrika
- 1.3 Alissi, A S : Perspectives on Social Group Work Practice, The Free Press, New York, 1980
- 1.4 Amulree, L : Adding Life to Years, Bannisdale Press, London, 1951
- 1.5 Anstey, M : Working with Groups, Juta and Co Ltd, Cape Town, 1983
- 1.6 Bergman, K : The Aged. Their Understanding and Care, Wolfe Publishing Limited, London, 1972
- 1.7 Botha, D : Maatskaplike Groepwerk, J L van Schaik Bpk, Pretoria, 1972
- 1.8 Botha, L L N : Die Maatskaplike Sorg van die N G Kerk in Suid-Afrika, 1928 - 1953, Uitgegee deur die Algemene Armesorg= kommissie van die N G Kerk in Suid-Afrika 1956, Paarlse Drukkers Msy (Edms), Paarl, 1957
- 1.9 Brearley, C P : Residential Work with the Elderly, Routledge and Kegan Paul Ltd, London, 1977
- 1.10 Busse, E W and Pheiffer, M D : Behaviour and Adaptation in Late Life, J and A Chruchill Ltd, London, 1969

- 1.11 Butler, R N : Why Survive, Harper and Row, Publishers, New York, 1975
- 1.12 Cilliers, S P : Maatskaplike Navorsing, Kosmo-Uitgewery (Edms) Bpk, Stellenbosch, 1965
- 1.13 Clough, R : Old Age Homes, George Allen and Unwin, Ltd, London, 1981
- 1.14 Comfort, A : The Process of Aging, Weidenfeld and Nicholson, London, 1965
- 1.15 Compton, B R C and Galaway, B : Social Work Processes, The Dorsey Press, Homewood, Illinois, 1979
- 1.16 Council on Social Work Education : Toward better understanding of the Aging, Council of Social Work Education, New York, 1959
- 1.17 De Gruchy, C : Creative Old Age, Old Age Counselling Centre, San Francisco, 1946
- 1.18 Donahue, W and Tibbitts, C : Growing in the Older Years, University of Michigan Press, 1951
- 1.19 Donahue, W and Tibbitts, C : Planning the Older Years, University of Michigan Press, 1950
- 1.20 Douglas, T : Group Work Practice, Tavistock Publications Ltd, London, 1976
- 1.21 Du Preez, M S E : Maatskaplike Groepwerk - 'n Teoretiese uiteensetting, McGraw Hill, (Edms) Bpk, Johannesburg, 1971
- 1.22 Du Toit, P : Die Salf van Eie Gom, N G Kerk Uitgewers, Pretoria, 1972
- 1.23 Field, M : Aging with Honor and Dignity, Charles C Thomas Publisher, Illinois, 1968

- 1.24 Field, M : The Aged, the Family and The Community, Columbia University Press, New York, 1972
- 1.25 Fontana, A : The Last Frontier, Sage Publications Inc, Beverley Hills, California, 1977
- 1.26 Garvin, C D : Contemporary Group Work, Prentice-Hall Inc, Englewood Cliffs, New Jersey, 1981
- 1.27 Gleason, G : Horizonz for Older People, The Macmillan Company, New York, 1956
- 1.28 Gore, Irene : The Generation Jigsaw, George Allen and Unwin Publishers Ltd, London, 1956
- 1.29 Greyling, P F : Die Nederduits Gereformeerde Kerk en Armesorg, Nasionale Pers Beperk, Kaapstad, 1939
- 1.30 Grobbelaar, S W P : Maatskaplike Dienste deur Nasionale Rade, Academica, Pretoria, 1979
- 1.31 Hadley, R, Webb A, Farrell, C : Across the Benerations - Old People and Young Volunteers, George Allen and Unwin Ltd, London, 1975
- 1.32 Hartford, M E : Groups in Social Work. Application of Small Group Theory and Research to Social Work Practice, Columbia University Press, New York, 1972
- 1.33 Hedges, S G : Fun for the Not-so-Young, Methuen and Company Ltd, London, 1958
- 1.34 Hendricks, J and Hendricks, C D : Aging in Mass Society: Myths and Realities, Winthrop Publishers, Massachusetts, 1977

- 1.35 Henry, Sue : Group Skills in Social Work. A Four-Dimentional Approach, F E Peacock Publishers Inc, Itasca, Illinois, 1981
- 1.36 Hill, M N : An Approach to Old Age and its Problems, Oliver and Boyd Ltd, London, 1961
- 1.37 Hillman, A : Community Organization and Planning, Macmillan Company, New York, 1950
- 1.38 Hoffman, AM : The Daily Needs and Interests of Older People, Charles C Thomas Publisher, Illinois, 1970
- 1.39 Hofmeyer, L : Die Groepsgesprek in Maatskaplike Groepwerk, McGraw-Hill, Johannesburg, 1972
- 1.40 Hunt, V V : Recreation for the Handicapped, Prentice-Hall, Inc, Englewood Cliffs, New York, 1955
- 1.41 Johnson, E S and Williamson, J B : The Social Problems of Aging, Holt Rinehart and Winston Inc, New York, 1980
- 1.42 Jones, R : The Other Generation - The New Power of Older People, Prentice Hall Inc, Englewood Cliffs, New Jersey, 1977
- 1.43 Joubert, D D en Steyn, A F : Groepsdinamika. 'n Inleiding tot die Studie van Klein Groepe, Universiteits-Uitgewers en Boekhandelaars (Edms) Bpk, Stellenbosch, 1971
- 1.44 Kaplan, J : A Social Program for Older People, The University of Minnesota Press, Minneapolis, 1953
- 1.45 Kemp, F and Buttle, B : A Guide to Retirement, Continua Productions Ltd, Plymouth, 1977

- 1.46 Konopka, G : Social Group Work. A Helping Process, Prentice Hall Inc, Englewood Cliffs, New Jersey, 1972
- 1.47 Konopka, G : Group Work in the Institution. A Modern Challenge, Association Press, New York, 1970
- 1.48 Kubie, S H and Landau, G : Group Work with the Aged, International Universities Press Inc, New York, 1953
- 1.49 Kurtz, R H : Manuel for Homes for the Aged, Federation of Protestant Welfare Agencies Inc, New York, 1965
- 1.50 Leeds, M and Shore, H : Geriatric Institutional Management, G P Putnams and Sons, New York, 1964
- 1.51 Lehman, V and Mathiasen, G : Guardianship and Protective Services for Older People, N.C.O.A. Press, New York, 1963
- 1.52 Lowy, L : Social Work with the Aging. The Challenge and Promise of the Later Years, Harper and Rowe Publishers, New York, 1979
- 1.53 Marshall, M : Social Work with Old People, The Macmillan Press Ltd, London, 1983
- 1.54 Mc Caughan, N : Group Work. Learning and Practice, George Allen and Unwin Ltd, London, 1978
- 1.55 McCullough M K, and Ely, P J : Social Work with Groups, Routledge and Kegan Paul, London, 1968
- 1.56 Moorrees, A : Die Nederduits Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika 1652 - 1873, S.A. Bybelvereniging, Kaapstad, 1937

- 1.57 National Old People's Welfare Committee : Age is Opportunity, National Council of Social Service Inc, London, 1949
- 1.58 Niebank, P L : The Elderly in Older Urban Areas, Institute for Environmental Studies, University of Pennsylvania, 1965
- 1.59 Ohlson, M M : Group Counseling, Holt, Rinehart and Winston Inc, New York, 1970
- 1.60 Olmstead, M S : The Small Group, Random House Inc, New York, 1959
- 1.61 Palmore, E : International Handbook on Aging, Greenwood Press, Westport, Connecticut, 1980
- 1.62 Parten, M : Surveys, Polls and Samples, Harper and Brothers, New York, 1950
- 1.63 Potgieter, M C : Maatskaplike Sorg in Suid-Afrika, Universiteits-Uitgewers en Boek-handelaars (Edms) Bpk, Stellenbosch, 1973
- 1.64 Richardson, A M : Age and Need, F and S Livingston Ltd, London, 1964
- 1.65 Rose, A M and Peterson, W A : Older People and their Social World, F A Davis Company, Philadelphia, 1965
- 1.66 Rosow, I : Social Integration of the Aged, Free Press, New York, 1967
- 1.67 Rudd, T N : Human Relations in Old Age, Faber and Faber, London, 1967
- 1.68 Schwartz, A N and Peterson, J A : Introduction to Gerontology, Holt, Rinehart and Winston, New York, 1979
- 1.69 Shaw, Jack : On our Conscience. The Plight of the Elderly, Penquin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex, England, 1971

- 1.70 Steele, H C and Crow, C B : How to deal with Aging and the Elderly, The Strode Publishers, Huntsville, Alabama, 1970
- 1.71 Theron, Erika en Andere : Inrigtingsversorging, Universiteits-Uitgewers en Boekhandelaars, Stellenbosch, 1948
- 1.72 Thompson, S and Kahn, J H : The Group Process as a Helping Technique, Pergamon Press Limited, Oxford, 1973
- 1.73 Tibbitts, C : Handbook of Social Gerontology, University of Chicago Press, Chicago, 1960
- 1.74 Tibbitts, C and Donahue, W : Social and Psychological Aspects of Aging, Columbia University Press, New York, 1962
- 1.75 Townsend, P : The Family Life of Old People, Routledge and Kegan Paul, London, 1963
- 1.76 Townsend, Peter : The Last Refuge, Routledge and Kegan Paul, London, 1962
- 1.77 Trecker, H B : Social Group Work Principles and Practices, Association Press, New York, 1972
- 1.78 Vinter, R D : Readings in Group Work Practice, Campus Publishers, Michigan, 1967
- 1.79 Weiner, M B, Brok, A J and Snadowsky, A M : Working with the Aged. Practical Approaches in the Institution and Community, Prentice-Hall Inc, Englewood Cliffs, New York, 1978
- 1.80 Wicht, C L : Die Bejaarde en Sy Kwale, H A U M, Pretoria, 1984

- 1.81 Wilson G and Ryland, G : Social Group Work Practice,
Houghton Mifflin Company, New York,
1949
- 1.82 Young, P V : Scientific Social Surveys and Re=
search, Prentice-Hall Inc, New York,
1944
- 1.83 Zeeman, M T S : Die Armesorgwerk van die N G Kerk
in Suid-Afrika, Sacum Beperk,
Bloemfontein, 1957
2. ARTIKELS
- 2.1 Bagnall, M : "The Choice of an Old People's Home",
The Almoner, Vol 16, No 6, September
1973
- 2.2 Bell, Tony : "The Relationship between Social
Involvement and feeling old among
Residents in Homes for the Aged",
Journal of Gerontology, Vol 22,
No 1, January 1967
- 2.3 Berl, Fred : "Growing up to Old Age", Social Work,
Vol 8, No 1, January 1963
- 2.4 Beyers, B G : "The Risk Determination of Geriatric
Problems", South African Medical
Journal, Vol 62, No 20, November
1982
- 2.5 Beyers, D : " 'n Terapeutiese Program vir die
Versorging van Bejaardes", Die
Kerkbode, Jaargang 13, Nr 24,
Junie 1978
- 2.6 Birley, M F : "Terminal Care", The Almoner,
Vol 13, No 3, Junie 1960
- 2.7 Blonsky, L E : "Formation of a Senior Citizen
Tenant's Council", Social Work,
Vol 18, No 5, September 1973

- 2.8 Botha, L L N : "Voorbereiding vir die Oudag", Die Kerkbode, Jaargang 27, Nr 27, 31 Desember 1975
- 2.9 Botha, N : "Kennis en Geesdrif is nodig vir dié Werk", Vroue Volksdiens, Jaargang 18, Nr 6, Desember 1980
- 2.10 Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Bejaardes : "Charter for theAged", Senior News/Nuus, Vol 11, No 1, March 1978
- 2.11 Cronje, C : "Wakker Susters en Gelukkige Bejaardes", Die Kerkbode, Jaargang 129, Nr 12, 23 Maart 1977
- 2.12 De Roos, S P : "Bejaardenproblemen", Maandblad Geestelike Volksgezondheid, Vol 30, Nr 6 Junie 1975
- 2.13 Friedlander, H : "Differential Use of Groups in Mainstreaming the Handicapped Elderly", Social Work with Groups, Vol 5, No 2, Summer 1982
- 2.14 Gericke, A : "Die Armesorggraad en Bejaardesorg", Die Voorligter, Deel 40, Nr 1, Desember 1975
- 2.15 Gläjchen, D : "Social Gerontology and South Africa", South African Medical Journal, Vol 37, No 29, July 20, 1963
- 2.16 Guidelines from B.A.S.W. : "Social Work with the Elderly" Social Work Today, Vol 8, No 27, April 1977
- 2.17 Hayflick, L : "The Biology of Human Aging", The American Journal of Medical Sciences, Vol 265, No 6, June 1973
- 2.18 Killian, E : "Effect of Geriatric Transfers on Mortality Rates", Social Work, Vol 15, No 1, January 1970
- 2.19 Kosberg, J J : "The Nursing Home: a Social Work Paradox", Social Work, Vol 18, No 2, March 1973

- 2.20 Kotze, W J : "Professionele Benadering tot die
Versorging van die Bejaarde",
Konferensieverslag Nasionale Konfe=
rensie oor Geriatriese Sorg, Depar=
- 2.21 Lee, J A : "The Group. A Chance at Human
Connection for the Mentally Impaired
Older Person", Social Work with
Groups, Vol 5, No 2, Summer 1982
- 2.22 Linsk, N, Home, M W and : "Behavioural Group Work in a Home
Pinkston, E M for the Aged", Social Work, Vol 20,
No 6, November 1975
- 2.23 Louw, D : "Bejaardesorg in Suid-Afrika in
Perspektief", Suid-Afrikaanse Ver=
plegingstydskrif, Jaargang XLV,
Nr 3, Maart 1978
- 2.24 Louw, D : "Maatskaplike Aspekte van Geriatriese
Sorg", Konferensieverslag Nasionale
Konferensie oor Geriatriese Sorg,
Departement van Gesondheid, Welsyn
en Pensioene, Navorsing en Inligting,
Uitgawe No 1 van 1980
- 2.25 Louw, M S : "U Dienswillige Dienaar", Lantern,
Jaargang 4, Nr 3, 1955
- 2.26 Lowy, L : "Social Group Work with Vulnerable
Older Persons: A Theoretical Per=
- 2.27 Lowy, L : "The Group in Social Work with the
Aged", Social Work, Vol 7, No 4,
October 1962
- 2.28 Martin, P : "I only came for the Flower Show",
Social Work Today, Vol 9, No 39,
June 1978

- 2.29 Mayer, M J : "Demographic Change and the Elderly Population", Social Work with Groups, Vol 5, No 2,
- 2.30 Meiring, P J : "Onvervulde Behoeftes in Tehuise vir Bejaardes", Die Voorligter, Deel 41, Nr 1, Desember 1977
- 2.31 Nel, P J : "New Legislation for the Aged", Social Work/Maatskaplike Werk, Jaargang 3, Nr 3, Augustus 1967
- 2.32 Phipson, R : "Geriatric Patients Requiring Institutional Care", Social Work/Maatskaplike Werk, Vol 4, No 1, March 1968
- 2.33 Piek, H J : "Versorging van Oues van Dae binne die Familieverband", Lantern, Jaargang 4, Nr 3, Januarie 1955
- 2.34 Pincus, A : "Reminiscence in Aging and its Implications for Social Work Practice", Social Work, Vol 15, No 3, July 1970
- 2.35 Pincus, A : "Toward a Developmental View of Aging for Social Work", Social Work, Vol 12, No 3, July 1967
- 2.36 Potgieter, M C : "Armesorg aan die Kaap onder die Kompanjie 1752 - 1795", Social Work/Maatskaplike Werk, Jaargang 4, Nr 3, Augustus 1968
- 2.37 Potgieter, M C, Gerber N en Moolman, A S : "Maatskaplike Groepwerk met Langtermyn Pasiënte in die Hospitaal", Social Work/Maatskaplike Werk, Jaargang 9, Nr 1, Maart 1973
- 2.38 Redaksioneel : "Aantrekliker Gemeenskappe", Social Work/Maatskaplike Werk, Jaargang 14, Nr 1, Maart 1978
- 2.39 Reyneke, J : "Die Ouderdom", Lantern, Jaargang 4, Nr 3, Januarie - Maart 1955

- 2.40 Romney, L S : "Extension of Family Relationships into a Home for the Aged", Social Work, Vol 7, No 1, January 1962
- 2.41 Roux, H A : "Die Emeritaat", Die Kerkbode, Jaargang 130, Nr 24, Junie 1978
- 2.42 Sadie, J L : "The Aging of Populations", Lantern, Vol 4, No 3, January - March 1955
- 2.43 Shore, H : "Group Work Program Development in Homes for the Aged", Social Service Review, Vol 26, No 2
- 2.44 Shore, H : "The Application of Social Work Disciplines to Group Work Services in Homes for the Aged", Social Service Review, Vol 26, No 4, June 1952
- 2.45 Silverstein, S : "A New Venture in Group Work with the Aged", Social Casework, Vol 50, No 10, December 1969
- 2.46 Singler, J R : "Group Work with Hospitalized Stroke Patients", Social Casework, Vol 56, No 6, June 1975
- 2.47 Theron, E : "Die Vraagstuk van Veroudering - 'Die Probleem'", Social Work/Maatskaplike Werk, Jaargang 3, Nr 2, Junie 1967
- 2.48 Tibbitts, C : "Retirement Problems in American Society", The American Journal of Sociology, Vol LIX, No 4, January 1954
- 2.49 Trichardt, L, Zabow, A, Gillis, L S : "Elderly Persons in Old Age Homes - A Medical Psychiatric and Social Investigation", South African Medical Journal, Vol 61, No 17, April 24, 1982

- 2.50 Van Zyl, M E : "Relocation of the Elderly - An Analysis of Pertinent Research Findings and their Implications for Effective Intervention and Policy Planning", Social Work/Maatskaplike Werk, Vol 17, No 2, Junie 1981
- 2.51 Van Zyl, M E : "The Social Worker's Role in the relocation of the Elderly from the Community to the Institution", Social Work/Maatskaplike Werk, Vol 17, No 3, Augustus 1981
- 2.52 Wicht, C L : "Health", Symposium Year for the Aged, Cape Town 1982
- 2.53 Wicht, C L : "The Aging Population", Mankind and Medicine in the Third Millenium Proceedings of the International Conference South Africa
- 2.54 Woods, J H : "How to tell a Good Golden Age Club", Recreation, Vol XLVII, No 9, February 1953
- 2.55 Worthington, J : "Older Persons as Community Service Volunteers", Social Work Journal, Vol 8, No 4, October 1963
- 2.56 Yawney, B A and Slover, D L : "Relocation of the Elderly", Social Work, Vol 18, No 3, May 1973

3. PROEFSKRIFTE EN VERHANDELINGS

- 3.1 Anderson, W W : Die Behuising van Bejaardes in Pretoria, Ongepubliseerde D Phil-proefskrif, Universiteit van Pretoria, 1965

- 3.2 Behr, B J : Programbeplanning as Bedrewenheid in Groepwerk met Spesiale Verwysing na Enkele Groepe in Pretoria, Ongepubliseerde M A-verhandeling, Universiteit van Pretoria, 1968
- 3.3 Botha, D : Groepwerk in Inrigtings, Ongepubliseerde D Phil-proefskrif, Universiteit van Pretoria, 1965
- 3.4 Botha, P M C : Bejaardesorg, Ongepubliseerde M A-verhandeling, Universiteit van Stellenbosch, 1962
- 3.5 Brecher, F : Die Program in Sosiale Groepwerk, Ongepubliseerde M A-verhandeling, Universiteit van Stellenbosch, 1948
- 3.6 Bromberger, M E : An Evaluation of Service Centres for the Aged in the Republic of South Africa, Ongepubliseerde D Phil-proefskrif, Universiteit van Stellenbosch, 1981
- 3.7 Kommel, E V : The Role of the Social Worker in Registered Homes for the Aged, Ongepubliseerde M A-verhandeling, Universiteit van Port Elizabeth, 1981
- 3.8 Kriek, J J : 'n Ondersoek na die Sielkundige Behoeftes en Enkele ander Persoonlikeheidseienskappe van 'n Groep Bejaardes in Pretoriase Ouete huise, Ongepubliseerde D Phil-proefskrif, Universiteit van Suid-Afrika, 1965
- 3.9 Louw, D : Die Rol en Betekenis van Ouete huise in die Versorging van Bejaardes Suid-Afrika, Ongepubliseerde D Phil-proefskrif, Universiteit van Pretoria, 1970
- 3.10 Myburgh, E E : Maatskaplike Werk met Bejaardes, Ongepubliseerde M A-verhandeling, Universiteit van Port Elizabeth, 1974

- 3.11 Schmidt, B O : Die Federale Raad vir Armesorg van die Gefedereerde N G Kerke van die Unie van 1933 - 1949, Ongepubliseerde M A-verhandeling, Universiteit van Suid-Afrika,
- 3.12 Schmidt, B O : 'n Vergelykende Sosiale Onderzoek in verband met die Vraagstuk van Oues van Dae in die Samelewing, Ongepubliseerde D Phil-proefskrif, Universiteit van Pretoria, 1958
- 3.13 Strydom, H : 'n Verkenning van die Toepassingsmoontlikhede van Maatskaplike Groepwerk by Dienssentrus vir Bejaardes, Ongepubliseerde D Phil-proefskrif, Universiteit van Pretoria, 1978
- 3.14 Stulting, A A : Die Verantwoordelikheid van Welsynsorganisasies ten opsigte van Gemeenskapsorganisasie, Ongepubliseerde D Phil-proefskrif, Universiteit van Stellenbosch, 1961
- 3.15 Van Zyl, M E : Institutionalism of the Aged, Ongepubliseerde M A-verhandeling, Universiteit van Suid-Afrika
- 3.16 Viljoen, A : Inrigtings vir Blanke Bejaardes in Wes-Kaap, Ongepubliseerde M A-verhandeling, Universiteit van Stellenbosch, 1952
4. AMPTELIKE VERSLAE EN PUBLIKASIES
- 4.1 : Verslag Departement Binnelandse Aangeleenthede vir die Tydperk 1 Julie 1981 - 30 Junie 1982, RP 31/1983, Die Staatsdrukker, Pretoria, 1983
- 4.2 : Departement van Mannekrag Verslag van die Nasionale Mannekragkommissie vir die Tydperk 1 Januarie - 31 Desember 1982, RP 45/1983, Pretoria 1983, Republiek van Suid-Afrika

- 4.3 : Departement van Nasionale Opvoeding
Jaarverslag vir die Kalenderjaar
1982, RP 30/1983, Die Staatsdrukker,
Pretoria
- 4.4 : Verslag van die Departement van
Samewerking en Ontwikkeling vir die
Periode 1 April 1981 - 31 Maart 1982,
RP 101/1982, Die Staatsdrukker,
Pretoria
- 4.5 : Verslag van die Departement van Volks=
welsyn vir die Boekjare 1937 - 1939,
UG 15 - 40, Cape Times Ltd, Kaapstad,
1940
- 4.6 : Memorandum oor die Beleid en Werkzaam=
hede van die Departement van Volks=
welsyn vir die Tydperk 31 Maart 1939 -
31 Desember 1942, Die Staatsdrukker,
Pretoria, 1943
- 4.7 : Memorandum in verband met die Beleid
en Werkzaamhede van die Departement
van Volkswelsyn vir die Tydperk
1 Januarie 1944 - 31 Desember 1944,
Die Staatsdrukker, Pretoria
- 4.8 : Jaarverslag van die Departement van
Volkswelsyn 1946, UG 42 - 47,
Die Staatsdrukker, Pretoria, 1947
- 4.9 : Verslag van die Departement van Volks=
welsyn en Pensioene vir die Tydperk
1952 - 1959, UG 57/1959, Die Staats=
drukker, Pretoria, 1959
- 4.10 : Verslag van die Departement van Volks=
welsyn en Pensioene vir die Tydperk
1959 - 1962, RP 58/1962, Die Staats=
drukker, Pretoria, 1962
- 4.11 : Department of Social Welfare and Pen=
sions, Report for the Period 1962 -
1964, RP 32/1964, Government Printer,
Pretoria, 1964

- 4.12 : Departement van Volkswelsyn en Pensioene, Verslag vir die Tydperk 1964 - 1966, RP 67/1966, Die Staatsdrukker, Pretoria, 1966
- 4.13 : Departement van Volkswelsyn en Pensioene, Verslag vir die Tydperk 1966 - 1970, RP 83/1970, Die Staatsdrukker, Pretoria, 1970
- 4.14 : Verslag vir die Tydperk 1970 - 1971 Departement van Volkswelsyn en Pensioen, RP 96/1971, Die Staatsdrukker, Pretoria, 1971
- 4.15 : Verslag vir die Tydperk 1972 - 1974 Departement van Volkswelsyn en Pensioene, RP 91/1975, Die Staatsdrukker, Pretoria, 1975
- 4.16 : Jaarverslag 1976 Departement van Volkswelsyn en Pensioene, RP 30/1978, Die Staatsdrukker, Pretoria, 1978
- 4.17 : Jaarverslag 1977 Departement van Volkswelsyn en Pensioene, RP 20/1979, Die Staatsdrukker, Pretoria, 1979
- 4.18 : Jaarverslag 1978 Departement van Volkswelsyn en Pensioene, RP 111/1979, Die Staatsdrukker, Pretoria, 1979
- 4.19 : Jaarverslag 1979 Departement van Gesondheid, Welsyn en Pensioene, RP 1921/1981, Die Staatsdrukker, Pretoria, 1980
- 4.20 : Departement van Gesondheid, Welsyn en Pensioene Jaarverslag 1980, Die Staatsdrukker, Pretoria, 1980
- 4.21 : Departement van Gesondheid, Welsyn en Pensioene 1981 Jaarverslag, Die Staatsdrukker, Pretoria

- 4.22 : 1982 Jaarverslag Departement van Gesondheid en Welsyn, Die Staatsdrukker, Pretoria
- 4.23 : Departement van Gesondheid en Welsyn, Jaarverslag 1983, Die Staatsdrukker, Pretoria
- 4.24 Departement van Volkswelsyn en Pensioene : Verslag van die Nasionale Konferensie oor die Welsyn van Oues van Dae 1950, 22 - 25 Maart 1971, Die Staatsdrukker, Pretoria, 1972
- 4.25 Departement van Volkswelsyn en Pensioene : Konferensieverslag, Nasionale Konferensie oor Geriatriese Sorg Oktober 1979, Navorsing en Inligting, Uitgawe No 1 van 1980, Die Staatsdrukker, Pretoria
- 4.26 Departement van Volkswelsyn en Pensioene : Wetgewing in verband met die Beskerming van Bejaardes. 'n Literatuurstudie, Navorsing en Inligting, Uitgawe No 6 van 1964
- 4.27 Departement van Volkswelsyn en Pensioene : Klubs vir Bejaardes in die Republiek van Suid-Afrika, Navorsing en Inligting, Uitgawe No 7 van 1964, Die Staatsdrukker, Pretoria
- 4.28 Departement van Volkswelsyn en Pensioene : Verslag van die Werkgroep insake Wetgewing ter Beskerming van Bejaardes, Navorsing en Inligting, Uitgawe No 2 van 1966, Die Staatsdrukker, Pretoria, 1966
- 4.29 Departement van Volkswelsyn en Pensioene : Behr, B J: Groepwerk, Navorsing en Inligting, Uitgawe No 1 van 1969, Die Staatsdrukker, Pretoria
- 4.30 Departement van Volkswelsyn en Pensioene : Bejaardesorgbeleid, Navorsing en Inligting, Uitgawe No 3 van 1969, Die Staatsdrukker, Pretoria, 1969
- 4.31 Departement van Volkswelsyn en Pensioene : Bornman, M S: Groepwerk as 'n Metode in Maatskaplike Werk soos toegepas deur die Suid-Afrikaanse Vroue Federasie, Navorsing en Inligting, Uitgawe No 2 van 1970, Die Staatsdrukker, Pretoria, 1970

- 4.32 Departement van Volkswelsyn en Pensioene : Gemeenskapsdienste vir Bejaardes, Navorsing en Inligting, Uitgawe No 4 van 1971, die Staatsdrukker, Pretoria
- 4.33 Departement van Volkswelsyn en Pensioene : Die Lewensomstandighede van Verswakte Bejaardes op Waglyste van Ouete huise, Navorsing en Inligting, Uitgawe No 2 van 1976, Die Staatsdrukker, Pretoria
- 4.34 Departement van Volkswelsyn en Pensioene : Gids van Welsynsdienste in Suid-Afrika, Navorsing en Inligting, Uitgawe No 2 van 1975, Die Staatsdrukker, Pretoria
- 4.35 Departement van Gesondheid en Welsyn : Handleiding oor die Versorging van Bejaardes in Tehuise, Navorsing en Inligting, Uitgawe No 2 van 1982, Die Staatsdrukker, Pretoria
- 4.36 : South Africa 1982, Official Yearbook of the Republic of South Africa, Chris van Rensburg Publications (Pty) Limited, Johannesburg, 1982
- 4.37 : Suid-Afrika 1983, Offisiële Jaarboek van die Republiek van Suid-Afrika, Chris van Rensburg Publikasies (Edms) Bpk, Johannesburg, 1983
- 4.38 United Nations : Demographic Yearbook, Special Issue, Historical Supplement, United Nations, New York, 1979
- 4.39 United Nations : Demographic Yearbook, United Nations, New York, 1980
5. ANDER VERSLAE
- 5.1 Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Bejaardes : Jaarverslag vir die Tydperk eindigende 31 Maart 1978

- 5.2 Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Bejaardes : Jaarverslag vir die Tydperk eindigende 31 Maart 1981
- 5.3 Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Bejaardes : Jaarverslag vir die Jaar geëindig 31 Maart 1983
- 5.4 Welsynsorganisasie vir Bejaardes van die Kaapse Skiereiland : 25ste Jaarverslag vir die Periode geëindig 31 Maart 1978
- 5.5 Departement van Volkswelsyn : Verslag van die Nasionale Konferensie oor die Welsyn van Oues van Dae 1950
- 5.6 : Verslag van die Nasionale Konferensie insake die Welsyn van Bejaardes, belê deur die Welsynsorganisasie vir Bejaardes van die Kaapse Skiereiland, Kaapstad, 5 en 7 Oktober 1955
- 5.7 : Verslag van die Volkskongres oor die Armblanke Vraagstuk, Gehou te Kimberley 2 - 5 Oktober 1934, Nasionale Perk Beperk, Kaapstad
- 5.8 Departement van Gesondheid en Welsyn : Verslag Suider-Afrika Konferensie oor Bejaardesorg, Randse Afrikaanse Universiteit, Johannesburg, September 1982
6. WETTE EN AANVERWANTE DOKUMENTE
- 6.1 : Die Nasionale Welsynswet, nr 100 van 1978
- 6.2 : Die Wet op Gesondheid, nr 63 van 1977
- 6.3 Departement van Gesondheid : Gids tot die Wet op Gesondheid, nr 63 van 1977, Die Staatsdrukker, Pretoria, 1978

- 6.4 : Die Behuisingswet, nr 4 van 1966
- 6.5 : Die Wet op Bejaarde Persone, nr 81 van 1967
- 6.6 : Wet op Gemeenskapsontwikkeling, nr 3 van 1966

7. OMSENDERBRIEWE

- 7.1 Departement van Volkswelsyn en Pensioene : Omsendbrief nr 4 van 1975
- 7.2 Departement van Volkswelsyn en Pensioene : Omsendbrief nr 170 van 1978
- 7.3 Departement van Gesondheid, Welsyn en Pensioene : Omsendbrief nr 119 van 1980
- 7.4 Departement van Gesondheid en Welsyn : Omsendbrief nr 13 van 1982
- 7.5 Departement van Gesondheid en Welsyn : Omsendbrief nr 66 van 1982
- 7.6 Sinodale Kommissie vir die Diens van Barmhartigheid van die Nederduits Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika (Wes-Kaap) : Omsendbrief nr 63 van 1983

8. PAMFLETTE EN BROSJURES

- 8.1 Afrikaanse Christelike Vroue Vereniging : Huldig ons Bejaarde Suid-Afrikaners

- 8.2 Departement van Gesondheid : Bejaardesorg
- 8.3 Departement van Gesondheid en Welsyn : Inligtingspamflet van Maatskaplike Pensioene en Toelaes wat deur die Departement van Gesondheid en Welsyn Administreer word
- 8.4 Die Algemene Kommissie vir die Diens van Barmhartigheid van die Nederduits Gereformeerde Kerk : Die Nederduits Gereformeerde Kerk se Tehuise vir Bejaardes
- 8.5
9. WOORDEBOEKE
- 9.1 Departement van Gesondheid en Welsyn : Definiërende Woordeboek vir Maatskaplike Werk, Die Staatsdrukker, Pretoria, 1984
- 9.2 Brink, A J : Woordeboek van Afrikaanse Geneeskundige Terme, Nassau Beperk, 1972
10. DIVERSE BRONNE
- 10.1 Bevolkingsensus 80 : Steekproeftabulasie, Geografiese Verspreiding van die Bevolking, Verslag No 02-80-01
- 10.2 Bevolkingsensus 80 : Steekproeftabulasie, Maatskaplike Eienskappe, Verslag No 02-80-02
- 10.3 Nederduits Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika : "Bejaardesorg" 'n Konsep Monografie
- 10.4 Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Bejaardes : Grondwet

11. KOERANTE

- 11.1 Hoofartikel : "Mense in hul Herfsjare", Die
Burger, 28 Januarie 1978
- 11.2 : "Versorging van bruin oues vorder,
sê Smit, Die Burger, 5 Maart 1979
- 11.3 Anset, L : "Mense gehelp om sonder vrees pyn
waardig te sterf", Die Burger,
12 Maart 1979
- 11.4 : "Bejaardes môre bespreek", Die
Burger, 24 April 1979

- 11.5 Droskie, Z : "Jeug kort begrip vir Bejaardes",
Die Burger, 25 Augustus 1981
- 11.6 Pensioentrekker van voor 1969 : "Geldpoging kwel oues"
Menings van ons Lesers, Die Burger,
25 Februarie 1982
- 11.7 Dankbare Senior Burger : "Gun oues van dae vakansie sonder
las", Menings van ons Lesers,
Die Burger, 31 Mei 1982

BYLAAG 1

**VERSPREIDING VAN OUETEHUISE
PLATTELANDSE GEBIED**

• LIGGING VAN DORP

1 ALBERTINIA	24 MULDESVLEI
2 BONNIEVALE	25 PAARL
3 BREDASDORP	26 PIKETBERG
4 CALEDON	27 PORTERVILLE
5 CALVINIA	28 RAWSONVILLE
6 CERES	29 RIEBEECK-WES
7 CITRUSDAL	30 RIVERSDAL (2 tehuise)
8 CLANWILLIAM	31 RIVERSONDEREND
9 DARLING	32 ROBERTSON
10 DURBANVILLE	33 SOMERSET-WES (2 tehuise)
11 FRANSCHHOEK	34 SPRINGBOK
12 FRASERBURG	35 STELLENBOSCH
13 GANSBAAI	36 STRAND (4 tehuise)
14 HEIDELBERG	37 SUTHERLAND
15 HERMANUS	38 SWELLENOAM
16 KRAAIFONTEIN	39 TULBACH
17 KUILSRIVIER (2 tehuise)	40 VILLIERSDORP
18 LADISWITZ	41 VREDENBURG
19 LAINGSBURG	42 VREDENDAL
20 LAMBERTSBAAI	43 WELLINGTON
21 MALMESBURY	44 WILLISTON
22 MONTAGU	45 WORCESTER (3 tehuise)
23 MOORREESBURG	

SUIDWES-AFRIKA

Oranjerivier

KENHARDT

CARNAVON

VICTORIA-WES

BEAUFORT-WES

PRINCE ALBERT

CALITZDORP

ODTSHOORN

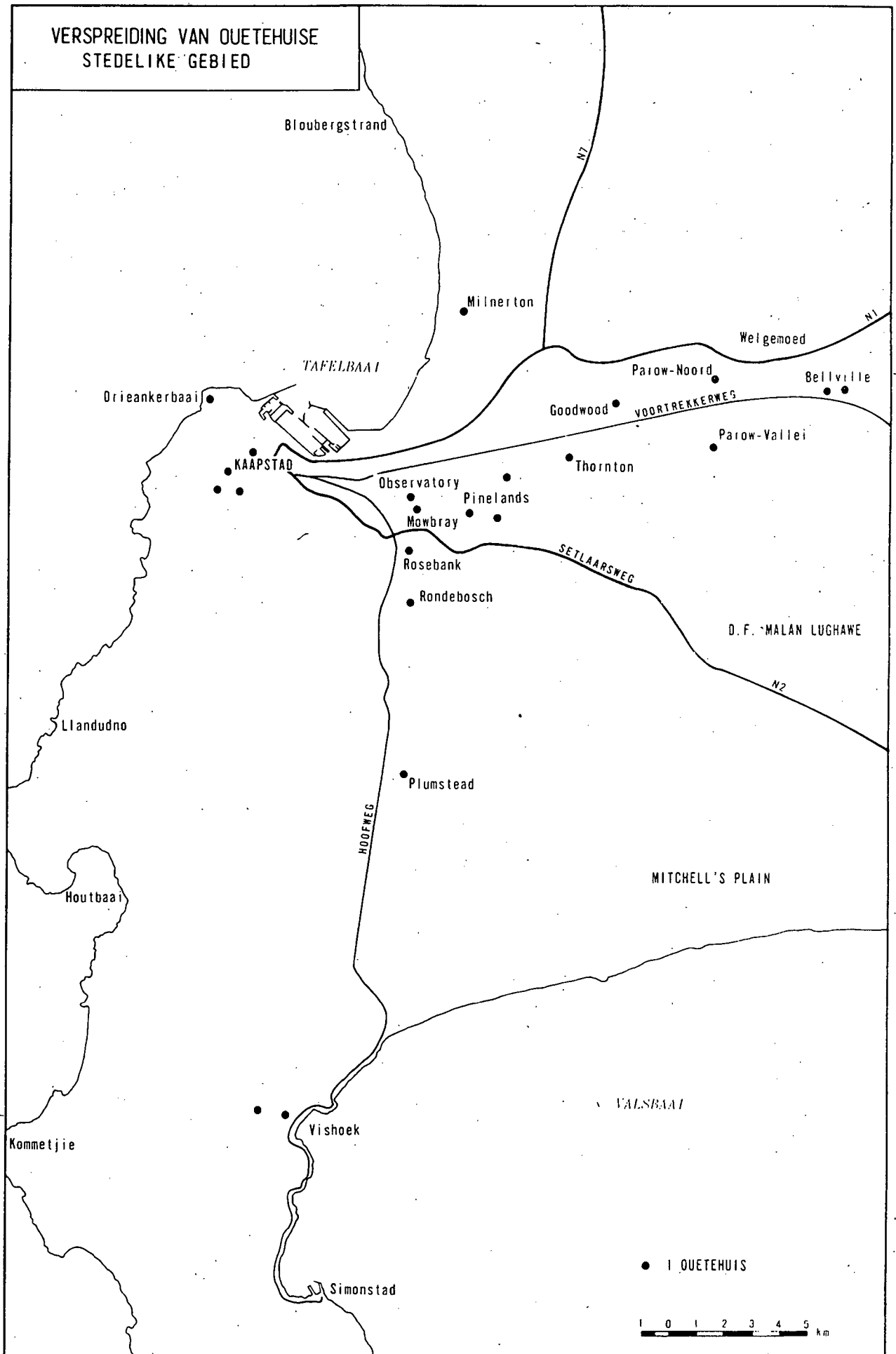
MOSSELBAAI

INDIESE OSEAN

ATLANTIESE OSEAN

50 0 50 100 km

BYLAAG 2

BYLAAG 3NAAMLYS VAN TEHUISE**A. PLATTELANDSE TEHUISE**

1.	Aandskemering	MALMESBURY
2.	A.G.S. Tehuis	KUILSRIVIER
3.	Amandelhof	WILLISTON
4.	Andries Hamman Gedenktrust	WORCESTER
5.	Bergsig	RIEBEEK-WES
6.	Fleur de Lis	FRANSCHOEK
7.	Groeneweide	DARLING
8.	Harold and Ella Sharp Memorial Home	MULDERSVLEI
9.	Heidehof	CALEDON
10.	Herberg-Aan-See	GANSBAAI
11.	Herfsjare	SOMERSET WES
12.	Herfsvreugde	BONNIEVALE
13.	Huis A.A. Tomlinson	SWELLENDAM
14.	Huis. A.J. Liebenberg	PIKETBERG
15.	Huis Aristea	DURBANVILLE
16.	Huis Brevis	WORCESTER
17.	Huis de Kuilen	KUILSRIVIER
18.	Huis Disa	TULBAGH
19.	Huis Edwin Theron	ALBERTINIA
20.	Huis Espranza	STRAND
21.	Huis Izak van Tonder	LADISMITH
22.	Huis Jan Swart	STRAND

23.	Huis Jan Vorster	LAINGSBURG
24.	Huis Lafras Moolman	RAWSONVILLE
25.	Huis Le Roux	ROBERTSON
26.	Huis Lettie Theron	HERMANUS
27.	Huis Marie Louw	SOMERSET WES
28.	Huis Maudie Kriel	CERES
29.	Huis Moorrees	MOORREESBURG
30.	Huis Namakwaland	SPRINGBOK
31.	Huis Nerina	PORTERVILLE
32.	Huis Pam Brink	STRAND
33.	Huis Ravenzicht	KRAAIFONTEIN
34.	Huis Uitvlucht	MONTAGU
35.	Huis Wittekruin	VREDENBURG
36.	Huis Zenobia du Toit	HEIDELBERG
37.	Johenco	SUTHERLAND
38.	Nuwerus	WORCESTER
39.	Onse - Rust	FRASERBURG
40.	Ons Huis	CITRUSDAL
41.	Overberg	RIVIERSONDEREND
42.	Robari	SOMERSET WES
43.	Rusoord	STRAND
44.	Sederhof	CLANWILLIAM
45.	Silwerkruin	WELLINGTON
46.	Soeterus	STRAND
47.	Somerkoelte	LAMBERTSBAAI
48.	Sorgvliet	CALVINIA
49.	Suideroord	BREDASDORP
50.	Tehuis Die Ou Meule	RIVERSDAL
51.	Tehuis Jan Lange	RIVERSDAL

52.	Utopia	STELLENBOSCH
53.	Vredendal Tehuis vir bejaardes	VREDENDAL
54.	Vrederus	VILLIERSDORP

B. STEDELIKE TEHUISE

1.	Arcadia	MOWBRAY
2.	Avondrust	RONDEBOSCH
3.	Beth Rogelim	KAAPSTAD
4.	Carlisle Lodge	VISHOEK
5.	Clareinch	PINELANDS
6.	Helen Keller Home	PINELANDS
7.	Highlands House	KAAPSTAD
8.	Huis Luckhoff en Huis Piet du Toit	RONDEBOSCH
9.	Huis Martina	PAROW-VALLEI
10.	Huis Zonnekus	MILNERTON
11.	Kendrick House	THORNTON
12.	Nazareth House	KAAPSTAD
13.	Nerina Gardens	VISHOEK
14.	Protea	GOODWOOD
15.	Ons Tuiste	BELLVILLE
16.	Rogelim-Monte Rosa	KAAPSTAD
17.	Sea Point Place	SEEPUNT
18.	Sunnyside	PLUMSTEAD
19.	The George and Annie Starck Homes	BELLVILLE
20.	The Princess Christian Home	MOWBRAY
21.	Uitsig	PAROW
22.	Zerilda Steyn Gedenktehuis	PINELANDS

BYLAAG 4

DEPARTEMENT MAATSKAPLIKE WERK

UNIVERSITEIT VAN STELLENBOSCH

'N EVALUATIEWE STUDIE VAN GROEPSORG EN MAATSKAPLIKE
GROEPWERK TEN OPSIGTE VAN BEJAARDES BINNE INRIGTINGSVERBAND

		KRT	KOL
GEVAL	NR	NR	
/	/	// 1	1 - 4

2. VRAELYS AAN INWONERS IN TEHUISE
VIR BEJAARDES (1980 - 1982)

DAG	MAAND	JAAR	
/	//	/ //	5 - 10

STRENG VERTROULIK

Datum van Onderhoud

Naam van Tehuis

Beheerliggaam

A. ALGEMENE BESONDERHEDE

1. Naam van Inwoner

2. Klassifikasie van Inwoner:

Groep 1	1
Groep 2	2
Groep 3	3
N.V.T.	4

11

- 2 -

3. Ouderdomsgroep:		<hr/> <hr/>	12
60 - 64	1		
65 - 69	2		
70 - 74	3		
75 - 79	4		
80 - 84	5		
85 - 89	6		
90 - 94	7		
95 - 99	8		
100+	9		
4. Geslag:		<hr/> <hr/>	13
Manlik	1		
Vroulik	2		
5. Huistaal:		<hr/> <hr/>	14
Afrikaans	1		
Engels	2		
Albei	3		
Ander	4		
6. Huwelikstaat:		<hr/> <hr/>	15
Getroud	1		
Nooit getroud	2		
Weduwee	3		
Wewenaar	4		
Geskei	5		
Vervreemd	6		
7. Tipe woonplek:		<hr/> <hr/>	16
Kamer in huis	1		
Wooneenheid	2		

- 3 -

8. Vorige verblyf:

17

Stad	1
Platteland	2
Semi-stedelik	3

9. Opvoedkundige kwalifikasies:

18

Nooit in skool	1
Minder as standerd 6	2
Standerd 6	3
Standerd 7	4
Standerd 8	5
Standerd 9	6
Standerd 10	7

Kollege opleiding:

Onderwys	8
Tegnies	9
Ander	10
Universiteitsopleiding (Spesifiseer)	11
Vakleerlingskap voltooi	12
Onseker	13

10. Beroep voor aftrede:

19

Professioneel (Spesifiseer)	1
Klerklik (Spesifiseer)	2
Geskoold (Spesifiseer)	3
Nie-geskoold (Spesifiseer)	4
Ander	5
Onseker	6

11. Aantal jare reeds in tehuis

20

Minder as 1 jaar

1 - 1 jaar 11 maande	1
2 - 2 jaar 11 maande	2
3 - 3 jaar 11 maande	3
4 - 4 jaar 11 maande	4
5 jaar +	5

B. VRYETYDSBESTEDING GEDURENDE DIE JAAR VOOR OPNAME IN TEHUIS (Slegs vir inwoners minder as 2 jaar in tehuis)

1. Hoe dikwels het u gaste ontvang?

21

Daaglik	1
Weeklik	2
Maandelik	3
Kwartaallik	4
Selde	5
Nooit	6
Onseker	7

2. Hoe dikwels het u besoeke afgelê?

22

Daaglik	1
Weeklik	2
Maandelik	3
Kwartaallik	4
Selde	5
Nooit	6

3. Hoe dikwels het u sportbyeenkomste bygewoon?

23

Gereeld	1
Soms	2
Bale min	3
Nooit	4

- 5 -

4. Hoe dikwels het u uitstappies bygewoon? _____ 24

- Gereeld 1
 Soms 2
 Baie min 3
 Nooit 4
5. Hoe dikwels het u partytjies bygewoon? _____ 25

- Dikwels 1
 Soms 2
 Nooit 3
6. Hoe dikwels het u met vakansie gegaan? _____ 26

- Minder as een keer per jaar 1
 Jaarliks 2
 Minder 3
 Nooit 4
7. Het u ooit deelgeneem aan 'n vakansie wat deur
 een of ander instansie vir bejaardes gereël is? _____ 27

- Ja 1
 Nee 2
8. Het u aan een of ander klub behoort? _____ 28

- Klub vir bejaardes 1
 Enige ander klub 2
 Onseker 3
 Geen 4
9. Aan watter verenigings het u behoort? _____ 29

- Indien ja, spesifiseer 1

 Geen vereniging 2

10. Hoe aktief was u in die vereniging waaraan u behoort het? 30

Bale aktief 1
Minder aktief 2
Onaktief 3

11. Het u enige sportsoorte beoefen? 31

Ja (Spesifiseer) 1
Nee 2

12. Het u gelees? 32

Dikwels 1
Soms 2
Nooit 3

13. Was u binne maklike bereik van 'n biblioteek indien u bale gelees het? 33

Ja 1
Nee 2
N.V.T. 3

14. Het u na die radio geluister? 34

Dikwels 1
Soms 2
Nooit 3

15. Het u na plate geluister? 35

Dikwels 1
Soms 2
Nooit 3

- 7 -

16. Het u televisie gekyk?

36

Dikwels 1
Soms 2
Nooit 3

17. Het u ander vermaaklikhede soos konserte of
filmvertonings bygewoon?

37

Dikwels 1
Soms 2
Nooit 3

18. Het u eredienste of kerklike byeenkomste
bygewoon?

38

Dikwels 1
Soms 2
Nooit 3

19. Was die kerk vir u maklik bereikbaar?

39

Ja 1
Nee 2

20. Het u tuingemaak?

40

Dikwels 1
Soms 2
Nooit 3

21. Watter ander stokperdjies het u beoefen?

(Spesifiseer)
.....
.....
.....

22. Enige ander wyse waarop u u vryetyd deurge=
bring het

.....
.....
.....

C. BELEWENIS VAN DIE INRIGTINGSITUASIE

1. Kontak met u familie

41

Ontvang besoeke

Daagliks	1
Weekliks	2
Maandeliks	3
Kwartaalliks	4
Selde	5
Nooit	6

42

Lê besoeke af

Daagliks	1
Weekliks	2
Maandeliks	3
Kwartaalliks	4
Selde	5
Nooit	6

2. Dink u die kinders kan u meer besoek?

43

Ja	1
Nee	2
N.V.T.	3
Onseker	4

3. Kontak met vriende buite die tehuis

44

Ontvang besoeke

Daaglik	1
Weeklik	2
Maandelik	3
Kwartaelik	4
Selde	5
Nooit	6

Lê besoeke af

45

Daaglik	1
Weeklik	2
Maandelik	3
Kwartaelik	4
Selde	5
Nooit	6

4. Indien u nie meer kontak met u vorige vriende
het nie, wat sou u as die rede aangee?

46

Oorlede	1
Swak gesondheid	2
Onbereikbaar	3
Ander redes	
.....	4
Rede onbekend	5
N.V.T.	6

5. Is u in die tehuis so ingerig dat u vriende
en familie privaat kan ontvang en 'n koppie
tee aanbied?

47

Ja	1
Nee	2

- 10 -

6. Indien nie, om welke redes?

.....

7. Woon u vermaaklikhede en/of filmvertonings op u eie by?

Ja 1
 Nee 2

8. Indien nie, waaraan is dit toe te skrywe?

Swak gesondheid 1
 Moelik bereikbaar 2
 Finansies 3
 Stel nie belang 4
 Rede onseker 5
 N.V.T. 6

9. Woon u sportbyeenkomste op u eie by?

Ja 1
 Nee 2

10. Indien nie, waarom nie?

Swak gesondheid 1
 Moelik bereikbaar 2
 Finansies 3
 Stel nie belang 4
 Rede onseker 5
 N.V.T. 6

11. Gaan u op u eie na uitstappies en partytjies?

Dikwels 1
 Soms 2
 Nooit 3

12. Indien u antwoord nooit is, om welke rede?

53

Swak gesondheid	1
Moëlik bereikbaar	2
Finansies	3
Stel nie belang	4
Rede onseker	5

13. Hoe dikwels gaan u met vakansie sonder dat
een of ander instansie dit vir u organiseer?

54

Meer as een keer per jaar	1
Jaarliks	2
Minder	3
Nooit	4

14. Indien u antwoord nooit is, om welke rede?

55

Swak gesondheid	1
Finansies ontbreek	2
Tehuisgebonde	3
Stel nie belang	4
Rede onseker	5
Ander	6
N.V.T.	7

15. Behoort u aan 'n vereniging?

56

Ja (Spesifiseer)	
	1
Nee	2
Onseker	3

16. Indien u aan 'n vereniging(s) behoort, tot
watter mate is u nog aktief? _____ 57

- Bale 1
Minder 2
Onaktief 3
N.V.T. 4
17. Soek u mede-inwoners op vir geselskap? _____ 58

- Slegs sommige 1
Slegs siekes 2
Almal 3
Niemand 4
18. Soek ander inwoners u op? _____ 59

- Ja 1
Nee 2
19. Indien u nie almal in die tehuis ken nie,
sou u wens dat u almal kon ken? _____ 60

- Ja 1
Nee 2
N.V.T. 3
Onseker 4
20. Indien daar bale min wedersydse kontak tussen
u en die ander inwoners is, wat sou u as die
rede aangee? _____ 61

- Skuld 1
Swak gesondheid 2
Geen belangstelling in ander 3
Ander redes 4
Rede onseker 5
N.V.T. 6

D. DEELNAME AAN GEORGANISEERDE GROEPSORG EN GROEPWERK

1. Bestaan daar 'n klub vir bejaardes? _____ 62

Geen klub	1
In tehuis net vir inwoners	2
In tehuis vir almal	3
In gemeenskap	4

2. Hoe dikwels vind byeenkomste plaas? _____ 63

Weekliks	1
Twee-weekliks	2
Maandeliks	3
Kwartaaliks	4
Selde	5
Onbekend	6
N.V.T.	7

3. Hoe dikwels woon u die byeenkomste by? _____ 64

Gereeld	1
Eke tweede een	2
Minder	3
Nooit	4
N.V.T.	5

4. Hoe dikwels dink u moet die byeenkomste
plaasvind? _____ 65

Weekliks	1
Twee-weekliks	2
Maandeliks	3
Kwartaaliks	4
Onseker	5

5. Watter tyd van die dag dink u moet die byeenkomste plaasvind? _____ 66

- Voormiddag 1
 Namiddag 2
 Aand 3
 Onseker 4
6. Indien u selde of nooit die byeenkomste bywoon nie, om welke rede? _____ 67

- Voel uitgesluit by ander 1
 Swak gesondheid 2
 Te min tyd 3
 Moeilik bereikbaar 4
 Programme vervelend 5
 Ander redes 6
 Geen mening 7
 N.V.T. 8
7. Indien u wel die byeenkomste bywoon, hoe vind u die programme? _____ 68

- Interessant en genotvol 1
 Vervelend 2
 Onverstaanbaar 3
 Geen mening 4
 N.V.T. 5
 Ander 6
8. Watter soort program verkies u by die klub of vind u die aangenaamste?

9. Indien daar geen klub bestaan nie, sou u een
verwelkom? _____ 69
- Ja 1
Nee 2
N.V.T. 3
Geen mening 4
10. Reël die tehuis of enige ander instansie vir
die inwoners uitstappies of partytjies? _____ 70
- Ja 1
Nee 2
Onseker 3
11. Indien wel, hoe dikwels woon u dit by? _____ 71
- Gereeld 1
Soms 2
Nooit 3
12. Indien nie, sou u dit verkies? _____ 72
- Ja 1
Nee 2
Onseker 3
N.V.T. 4
Geen mening 5
13. Indien dit wel gereël word en u dit nooit
bywoon nie, om welke rede? _____ 73
- Stel nie belang 1
Swak gesondheid 2
Finansiële redes 3
Ander redes 4
Rede onseker 5
N.V.T. 6

- 16 -

14. Word vakansies vir die inwoners deur die
tehuus of enige ander instansie gereël? 74

Ja 1
Nee 2

15. Het u al so 'n vakansie bygewoon? 75

Ja 1
Nee 2

16. Indien ja, hoe het u dit gevind: 76

Aangenaam 1
Nie die moeite werd 2
Onseker 3
N.V.T. 4

17. Indien u nooit so iets bywoon nie, waarom nie? 77

Stel nie belang 1
Finansiële oorweginge 2
Swak gesondheid 3
Rede onseker 4
Ander 5
N.V.T. 6

18. Indien dit nie georganiseer word nie, sou u wel
daarin belangstel indien dit gedoen word? 78

Ja 1
Nee 2
N.V.T. 3
Geen mening 4

19. Watter soort vakansie sou u verkies?

79

Aileen by familie	1
Aileen by vriende	2
Saam met ander bejaardes:	
In 'n hotel of losleshuis	3
In 'n ander tehuis	4
Op enige ander wyse	5
Geen vakansie verkies	6
Onseker	7

20. Het u al enige diverse vermaaklikhede bygewoon
wat vir u gereël is?

80

Ja	1
Nee	2
Onseker	3

KRT

GEVAL	NR	NR
/	/	// 2

21. Indien nie, waarom nie?

1

Swak gesondheid	1
Finansieel	2
Geen belangstelling	3
Ander redes	4
N.V.T.	5
Onseker	6

22. Bywoning van kerkdienste

2

In tehuis	1
In kerkgebou	2
In tehuise deur middel van uitsendings uit
kerkgebou	3
Radio	4
Nêrens	5

23. Hoe dikwels woon u dienste by?

3

Gereeld	1
Ongereeld	2
Nooit	3

E. AKTIWITEITE WAT DEUR BEJAARDES BEOEFEN WORD

1. Kulturele Aktiwiteite

(a) Musiek

4

Bespeel self instrument	1
Luister dikwels na musiek	2
Koorsang	3
Geen	4

(b) Drama

5

Deelname aan konserte	1
Voorlesings vir ander	2
Ander	3
Geen	4

(c) Skeppende kunste

6

Ja	1
Nee	2

(d) Lees- en skryfkunste

7

(1) Lees u	
boeke	1
tydskrifte	2
koerante	3
Geen	4

(ii) Is biblioteekdienste beskikbaar?

8

Eie boekery in tehuis	1
Provinsiale biblioteek	2
Biblioteekdienste in tehuis	3
Geen	4

(iii) Skryf u soms artikels of briewe in?

9

openbare blaai	1
tehuis koerant	2
Geen	3

2. Handvaardighede

.....

3. Wat doen u om liggaamlike oefening te kry?

.....

4. Aan watter aktiewe spele neem u deel?

.....

5. Aan watter passiewe spele neem u deel?

.....

6. Neem u deel aan debatsbyeenkomste?

10

Ja 1

Nee 2

7. Neem u deel aan vasvrawedstryde?

11

Ja 1

Nee 2

8. Het u al aan 'n besprekingsgroep deelgeneem?

Ja 1
Nee 2

12

9. Watter onderwerpe is bespreek?

.....
.....

10. Watter onderwerpe sou u graag wou bespreek?

.....

F. AKTIWITEITE WAARIN U NOG BELANGSTEL EN
WAARAAN U GRAAG SOU WOU MEEDOEN AS DIE GE-
LEENTHEID VIR U GEBIED WORD

1. Kulturele Aktiwiteite

(a) Musiek

Ja 1
Nee 2

13

(b) Drama

Ja 1
Nee 2

14

(c) Skeppende kuns

Ja 1
Nee 2

15

- 21 -

(d) Lees- en Skryfkunste

Ja
Nee

1
2

16

2. Handvaardighede

Ja
Nee

1
2

17

3. Liggaamlike oefeninge

Ja
Nee

1
2

18

4. Aktiewe sport

Ja
Nee

1
2

19

5. Passiewe sport

Ja
Nee

1
2

20

6. Besprekingsgroepe

Ja
Nee

1
2

21

7. Onderwerpe

.....

G. DIENSLEWERING AAN ANDERE

1. Besoek u siek inwoners?

- Ja 1
 Sou graag wou indien moontlik 2
 Wil glad nie 3
 N.V.T. 4

22

2. Maak u artikels vir basaars, ensovoorts?

- Ja 1
 Sou graag wou indien moontlik 2
 Wil glad nie 3
 N.V.T. 4

23

3. Kollekteer u vir fondse?

- Ja 1
 Sou graag wou indien moontlik 2
 Wil glad nie 3
 N.V.T. 4

24

4. Verwelkom u nuwe intrekkers?

- Ja 1
 Sou graag wou indien moontlik 2
 Wil glad nie 3
 N.V.T. 4

25

5. Verleen u hulp in kombuis?

- Ja 1
 Sou graag wou indien moontlik 2
 Wil glad nie 3
 N.V.T. 4

26

6. Is u behulpzaam met voorbereiding van _____
verversings? _____ 27
- Ja 1
Sou graag wou indien moontlik 2
Wil glad nie 3
N.V.T. 4
7. Is u behulpzaam met bediening van _____
verversings? _____ 28
- Ja 1
Sou graag wou indien moontlik 2
Wil glad nie 3
N.V.T. 4
8. Dien u op 'n komitee? (Spesifiseer) 29
.....
- Ja 1
Sou graag wou indien moontlik 2
Wil glad nie 3
N.V.T. 4
9. Is u pleegouma of -oupa vir kinders? _____ 30
- Ja 1
Sou graag wou indien moontlik 2
Wil glad nie 3
N.V.T. 4
10. Doen u diens in biblioteek? _____ 31
- Ja 1
Sou graag wou indien moontlik 2
Wil glad nie 3
N.V.T. 4

11. Verleen u hulp in snoepery-winkel?

32

Ja	1
Sou graag wou indien moontlik	2
Wil glad nie	3
N.V.T.	4

12. Enige ander (Spesifiseer)

33

Ja	1
Sou graag wou indien moontlik	2
Wil glad nie	3
N.V.T.	4

H. VERKIES U DAT U VRYETYD GEORGANISEER MOET
WORD?

34

Geheel-en-al	1
Gedeeltelik	2
Nooit	3
Onseker	4

I. SOU U BEREID WEES OM 'N FINANSIËLE BYDRAE
BINNE U VERMOË TE MAAK VIR VERMAKE AANGEBIED?

35

Ja	1
Nee	2
Onseker	3

J. ENIGE ANDER MENINGS

.....
.....
.....
.....

BYLAAG 5

DEPARTEMENT MAATSKAPLIKE WERKUNIVERSITEIT VAN STELLENBOSCH

'N EVALUATIEWE STUDIE VAN GROEPSORG EN MAATSKAPLIKE
GROEPWERK MET BEJAARDES BINNE INRICHTINGSVERBAND

KRT

KOL

GEVAL	NR	NR
/	/	// 1

1 - 4

2. VRAELYS AAN HOOFDE VAN TEHUISE
 VIR BEJAARDES (1980 - 1982)

DAG	MAAND	JAAR
/	//	/

5 - 10

STRENG VERTROULIK

Datum van Onderhoud

Naam van Tehuis

Beheerliggaam

A. ALGEMENE BESONDERHEDE

1. Naam van hoof

2. Aantal inwoners

In tehuis

/	/
---	---

11 - 13

In woonstelle

/	/
---	---

14 - 16

Totaal

/	/
---	---

17 - 19

- 2 -

3. Aantal Inwoners volgens groepe

Groep 1	<u> / / </u>	20 - 22
Groep 2	<u> / / </u>	23 - 25
Groep 3	<u> / / </u>	26 - 28
N.V.T.	<u> / / </u>	29 - 31

4. Aantal Inwoners volgens finansiële posisie

Ekonomies	<u> / / </u>	32 - 34
Sub-ekonomies	<u> / / </u>	35 - 37

5. Huistaal van Hoof

Afrikaans	1
Engels	2
Ander	3

6. Ouderdom van Hoof

Jonger as 40 jaar	1
40 - 49 jaar	2
50 - 60 jaar	3
60 jaar +	4

7. Ondervinding as Hoof van 'n tehuis

Tot 1 jaar	1
1 tot 2 jaar en 11 maande	2
3 tot 4 jaar en 11 maande	3
5 tot 10 jaar	4
10 jaar +	5

8.	Skoolstanderd geslaag		41
	Minder as standerd 6	1	
	Standerd 6	2	
	Standerd 7	3	
	Standerd 8	4	
	Standerd 9	5	
	Standerd 10	6	

9.	Naskoolse Opleiding		42
	Professioneel (Spesifiseer)	1	
	Gekwalifiseerde algemene verpleegster	2	
	Gekwalifiseerde kraamverpleegster	3	
	Gekwalifiseerde psigiatriese verpleegster	4	
	Diploma vir matrones	5	
	Ander (Spesifiseer)	6	
	6	
	Geen naskoolse opleiding	7	
	Indien meer as 1 spesifiseer		
		

B. ONGEORGANISEERDE VRYETYDSBESTEDING VAN
INWONERS

1.	Besoeke van kinders		43
	Dikwels	1	
	Soms	2	
	Nooit	3	

2.	Besoeke van ou vriende		44
	Dikwels	1	
	Soms	2	
	Nooit	3	

3.	Georganiseerde besoeke uit gemeenskap		45
	Dikwels	1	
	Soms	2	
	Nooit	3	
4.	Sou u sê die gemeenskap gee genoeg aandag aan bejaardes in hierdie verband?		46
	Ja	1	
	Nee	2	
5.	Gaan besoek inwoners familie of vriende buite tehuis?		47
	Dikwels	1	
	Soms	2	
	Nooit	3	
6.	Besoek inwoners vermaaklikhede?		48
	Dikwels	1	
	Soms	2	
	Nooit	3	
7.	Besoek inwoners sportbyeenkomste?		49
	Dikwels	1	
	Soms	2	
	Nooit	3	

8. Indien 6 en 7 se antwoord nooit is, wat sou u as die mees algemene rede beskou?

Swak gesondheid	1
Min geld	2
Nie daarvan bewus	3
Vervoerprobleme	4
Vind selde plaas	5
Stel nie belang	6
Ander redes	7
Onseker	8
N.V.T.	9

50

9. Soek inwoners mekaar op?

Almal	1
Meerderheid	2
Minderheid	3

51

10. Indien die antwoord minderheid is, wat sou u as die oorsaak beskou?

Huis te groot	1
Inwoners te verswak	2
Ander redes	3
N.V.T.	4

52

11. Indien u dink dat inwoners te los van mekaar leef, dink u byeenkomste moet gereël word om hulle bymekaar te bring?

Ja	1
Nee	2
Onseker	3
N.V.T.	4

53

12. Meng ekonomiese en sub-ekonomiese groepe in
tehuis? _____ 54
- Ja 1
Nee 2
N.V.T. 3
13. Indien nie, dink u byeenkomste moet gereël
word om hulle bymekaar te bring? _____ 55
- Ja 1
Nee 2
Onseker 3
N.V.T. 4
14. Indien u nie voel dat byeenkomste vir hulle
gereël moet word nie, waarom nie? _____ 56
- Te verswak 1
Geen belangstelling 2
Te min hulp 3
N.V.T. 4
15. Dink u bejaardes het hulp nodig met inska-
keling en aanpassing in tehuis? _____ 57
- Ja 1
Nee 2
Onseker 3
16. In hoe 'n mate dink u moet 'n bejaarde se
vryetyd georganiseer word? _____ 58
- Geheel-en-al 1
Soms 2
Nooit 3

- 7 -

17. Dink u 'n bejaarde se probleme is almal
opgelos wanneer hy in 'n tehuis opgeneem
word?

59

- Ja 1
Nee 2
Onseker 3

18. Indien nie, watter probleme bestaan daar
nog vir hom, volgens u mening?

.....
.....
.....

C. DEELNAME AAN GEORGANISEERDE VRYETYDSBESTEDING

1. Is daar 'n lokaal vir groepsorg beskikbaar?

60

- In tehuis 1
Aangrensend 2
Geen lokaal 3

2. Bestaan daar 'n klub vir bejaardes?

61

- In tehuis net vir inwoners 1
In tehuis vir almal 2
In gemeenskap vir almal 3
Geen klub 4

3. Hoe dikwels vind byeenkomste plaas?

62

- Weekliks 1
Twee-weekliks 2
Maandeliks 3
Kwartaeliks 4

4. Persentasie inwoners wat byeenkomste bywoon

63

100%	1
75%	2
50%	3
25%	4
Minder	5
Niemand	6
N.V.T.	7
Onseker	8

5. Indien minder as 25%, waarom dink u gaan hulle nie?

64

.....

6. Dink u die klub voorsien in 'n behoefte?

65

Ja	1
Nee	2
Motiveer u antwoord	

7. Indien nie, wat anders sou u aanbeveel?

.....

8. Indien daar nie 'n klub is nie, dink u daar is behoefte aan een?

66

Ja	1
Nee	2
N.V.T.	3

- 9 -

9. Hoe dikwels sou u sê is byeenkomste van klubs wenslik? _____ 67
- Weekliks 1
- Twee-weekliks 2
- Maandeliks 3
- Kwartaalliks 4
10. Watter tyd van die dag is byeenkomste wenslik? _____ 68
- Voormiddag 1
- Namiddag 2
- Saans 3
11. Wie hou die klub in die tehuis indien 'n maat= skaplike werker dit nie doen nie? _____ 69
- Matrone 1
- Ander personeellede 2
- Vrywilligers uit gemeenskap 3
- Bejaardes self 4
12. Reël die tehuis partytjies vir inwoners? _____ 70
- Verjaardae 1
- Feesdae 2
- Ander geleenthede 3
- Geen 4
13. Reël bejaardes partytjies vir hulself? _____ 71
- Verjaardae 1
- Ander 2
- Nooit 3

- 10 -

14. Reël instansies van buite partytjies en
onthale in tehuis? _____ 72
- Dikwels 1
- Soms 2
- Nooit 3
15. Reël instansies van buite uitstappies vir
tehuis? _____ 73
- Dikwels 1
- Soms 2
- Nooit 3
16. Op welke wyse toon die gemeenskap hul belang=
stelling in die inwoners van die tehuis? _____ 74
- Besoeke 1
- Eetware 2
- Uitnodigings 3
- Hulp met groepsorg 4
- Geen 5
17. Op welke wyse sou u verkies dat die gemeenskap
nog meer belangstelling in die inwoners toon?
-
-
18. Reël die tehuis self uitstappies vir die
inwoners? _____ 75
- Dikwels 1
- Soms 2
- Nooit 3

19. Neem die bejaardes deel aan uitstappies wat
vir hulle gereël word?

76

Minder as 25%	1
25% - 50%	2
Meer as 50%	3
N.V.T.	4

20. Indien minder as 25% deelneem, wat sou u as
die rede beskou?

77

Swak gesondheid	1
Finansieel	2
Tehuisgebonde	3
Ander redes (Spesifiseer)	4
	5
Rede onseker	6
N.V.T.	7

21. Watter persentasie inwoners gaan gereeld met
vakansie?

78

Almal	1
75% en meer	2
50%	3
25%	4
Minder	5

22. Indien minder as 25%, wat dink u is die rede?

79

Finansieel	1
Swak gesondheid	2
Nêrens om heen te gaan	3
Te vas aan huis	4
Ander redes	5
Onseker	6
N.V.T.	7

23. Reël tehuis of ander instansies vakansies vir _____
inwoners? _____ 80

Jaarliks 1
Soms 2
Nooit 3

KRT KOL
GEVAL NR NR
/ / // 2 1

24. Persentasie deelname aan vakansies wat gereël _____
word _____ 2

Almal 1
75% 2
50% 3
25% 4
Minder 5
N.V.T. 6

25. Indien inwoners nie belangstel nie, wat sou u
sê is die rede?

.....
.....

26. Indien geen vakansies gereël word nie, dink u _____
hul sal dit verwelkom as dit wel gedoen word? _____ 3

Ja 1
Nee 2
Onseker 3
N.V.T. 4

27. Wat word vir verswakte bejaardes gedoen ten opsigte van vryetydsbesteding?

4

Aktiwiteite word aangebied, bv. handvaardighede	1
Passiewe spele	2
Oefeninge binne vermoë	3
Besprekingsgroepe	4
Fisioterapie	5
Ander	6
Niks word aangebied	7

28. Wat dink u kan vir verswakte bejaardes gedoen word?

.....

.....

29. Indien daar niks vir verswaktes gedoen word nie, waarom nie?

5

Personeel nie beskikbaar	1
Weet nie wat hul kan doen	2
Bejaardes te verswak	3
Ander redes (Spesifiseer)	4
N.V.T.	5

30. Sou u dink besprekingsgroepe vir verswakte bejaardes is wenslik?

6

Ja	1
Nee	2

7

1

2

3

4

8

1

2

3

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

BYLAAG 6

DEPARTEMENT MAATSKAPLIKE WERK

UNIVERSITEIT VAN STELLENBOSCH

'N EVALUATIEWE STUDIE VAN GROEPSORG EN MAATSKAPLIKE
GROEPWERK TEN OPSIGTE VAN BEJAARDES BINNE INRIGTINGSVERBAND

KRT	
GEVAL NR	NR

KOL

1 - 4

2. VRAELYS AAN MAATSKAPLIKE WERKERS
VERBONDE AAN TEHUISE VIR BEJAARDES
(1980 - 1982)

DAG	MAAND	JAAR

5 - 10

STRENG VERTROULIK

Datum van Onderhoud

Naam van Tehuis

Beheerliggaam

A. ALGEMENE BESONDERHEDE

1. Naam van werker

2. Aan watter inrigting het u studeer?

3. Datum van voltooiing van studie

11

Voor 1950	1
1950 - 1959	2
1960 - 1969	3
1970 - 1979	4

4. Kwalifikasies: 12
B A Maatskaplike Werk	1		
Honneurs in Maatskaplike Werk	2		
M A in Maatskaplike Werk	3		
Diploma in Maatskaplike Werk	4		
B.Diac	5		
Enige ander opleiding (Spesifiseer)			
	6		
5. Opleiding in Bejaardesorg 13
Slegs dié ingesluit in gewone maatskaplike werkkursus	1		
Enige ander opleiding (Spesifiseer)			
	2		
6. Het u spesiale belangstelling in Bejaardesorg? 14
Ja	1		
Nee	2		
7. Dink u daar is genoeg aandag aan bejaardesorg bestee by die instansie waar u opgelei is? 15
Ja	1		
Nee	2		
8. Indien nie, wat sou u sê is die tekortkominge in dié verband?
-
-
-

- 3 -

9. Het u enige opleiding in groepwerk anders
as dié wat by u gewone kursus in maatskap=
like werk ingesluit was?

16

Ja (Spesifiseer)

.....

1

Nee

2

10. Dink u daar is genoeg aandag aan groepwerk
gegee by die instansie waar u opgelei is?

17

Ja

1

Nee

2

11. Indien nee, wat sou u sê is die tekort=
kominge in hierdie verband?

.....

.....

.....

12. Het u enige ondervinding van bejaardesorg
in 'n tehuis?

18

Ja

1

Nee

2

Noem aantal jare

19 - 20

13. Het u enige ondervinding van groepwerk/groep=
sorg in 'n tehuis?

21

Ja

1

Nee

2

Noem aantal jare

22 - 23

14. Aard van werksomstandighede: 24

Voltyds verbonde aan tehuis vir groep- en
gevallewerk	1
Voltyds verbonde aan tehuis net vir groepwerk	2
Deeltyds in tehuis as groep- en gevallewerker	3
Voltydse groepwerker in gemeenskap en tehuis	4

15. Waarom doen u groepwerk/groepsorg? 25

Besondere belangstelling	1
Glo in noodsaaklikheid	2
Ingesluit by pos	3

16. Indien nie voltyds groepwerker nie, watter
persentasie van u tyd word aan groepwerk/groep-
sorg bestee? 26

Minder as 25%	1
25% - 50%	2
Meer as 50%	3

17. Indien minder as 25%, waarom bestee u so min
tyd aan groepwerk/groepsorg? 27

Stel self nie in meer belang	1
Bejaardes stel nie in meer belang	2
Lokaal nie beskikbaar	3
Nie genoeg hulp beskikbaar	4
Nie genoeg tyd beskikbaar	5
N.V.T.	6

B. DIE AARD VAN DIE GROEPWERK EN GROEPSORG IN DIE TEHUIS

1. Wat is die aard van u werk in die tehuis? _____ 28

Groepwerk	1
Groepsorg	2
Albei	3

2. Het inwoners die geleentheid om aan 'n klub vir bejaardes deur u georganiseer te behoort? _____ 29

Nee	1
Slegs in Tehuis	2
Gesamentlike klub vir gemeenskap en tehuis	3

3. Indien u nog geen groep vir bejaardes in tehuis georganiseer het nie, wat is die rede? _____ 30

Voldoende geleentheid vir inwoners om aan 'n klub in gemeenskap te behoort	1
Geen lokaal	2
Geen hulp	3
Geen geld	4
Bejaardes stel nie belang	5
Stel self nie belang	6
Organisasie stel nie belang	7

Ander redes

..... 8

N.V.T. 9

4. Hoe dikwels vind byeenkomste plaas? (Slegs vir groepe in tehuise?) _____
_____ 31

Daaglik	1	
Weeklik	2	
Twee-weeklik	3	
Maandelik	4	
Selde	5	
Nooit	6	

5. Hoe dikwels dink u moet byeenkomste plaasvind? _____
_____ 32

Daaglik	1	
Weeklik	2	
Twee-weeklik	3	
Maandelik	4	
Kwartaallik		

6. Hoeveel van die inwoners in tehuise neem deel aan klub-aktiwiteite? _____
_____ 33

Minder as 25%	1	
25% - 49%	2	
50% - 75%	3	
Meer as 75%	4	

7. Indien minder as 25% daaraan deelneem, wat sou u as die rede aangee? _____
_____ 34

Bejaardes stel nie belang	1	
Swak gesondheid	2	
Nie daarvan bewus	3	
Ander redes (Spesifiseer)		
.....	4	
N.V.T.	5	

8. Hoeveel van tehuis-inwoners neem deel aan klub-aktiwiteite in gemeenskap? _____ 35

Minder as 25% 1
 25% - 49% 2
 50% - 75% 3
 Meer as 75% 4

9. Indien minder as 25% 'n klub in die gemeenskap bywoon, waarom? _____ 36

Plek van byeenkoms te ver 1
 Swak gesondheid 2
 Nie daarvan bewus 3
 Stel nie belang 4
 Voldoende voorsiening in tehuis 5
 Ander redes (Spesifiseer)

.....

10. Werk u 'n program vir die verskillende byeenkomste uit? _____ 37

Geen voorafbepaalde program 1
 Kwartaalprogram 2
 Jaarprogram 3
 Ander 4
 N.V.T. 5

11. Aan watter aktiwiteite het u gedurende die jaar in u groepe aandag gegee?

Musiek	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	38
Drama	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	39
Skeppende Kunste	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	40
Lees en Skryfkunste	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	41

Handvaardighede	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	42
Liggaamlike oefening	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	43
Sport en Aktiewe Spele	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	44
Passiewe Spele	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	45
Kompetisies	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	46
Praatjies	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	47
Besprekings	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	48
Demonstrasies	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	49
Ander	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	50

.....

.....

12. Die aard van die onderwerpe in besprekings=
groepe behandel:

.....

.....

.....

13. In watter soort onderwerpe het hul die meeste
belang gestel?

.....

.....

.....

15. In watter soort aktiwiteite het hul die meeste
belang gestel?

Musiek	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	51
Skeppende Kunste	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	52
Handvaardighede	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	53
Sport en Aktiewe Spele	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	54
Kompetisies	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	55
Besprekings	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	56

- 9 -

Drama	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	57
Lees en Skryfkunste	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	58
Liggaamlike oefening	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	59
Passiewe Spele	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	60
Praatjies	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	61
Demonstrasies	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	62
Ander	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	63

.....

16. In watter aktiwiteite het hul die minste belang gestel?

Musiek	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	64
Skeppende Kunste	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	65
Handvaardighede	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	66
Sport en aktiewe Spele	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	67
Kompetisies	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	68
Besprekings	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	69
Drama	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	70
Lees en Skryfkunste	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	71
Liggaamlike oefening	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	72
Passiewe Spele	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	73
Praatjies	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	74
Demonstrasies	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	75
Ander	Ja	1	Nee	2	<input type="text"/>	76

.....

17. Verrig u enige terapeutiese groepwerk in tehuis?

77

Ja 1
 Nee 2
 Geen begrip van aard 3

18. Wat is die aard van u terapeutiese groepwerk in _____
tehuis? _____ 78

Besprekingsgroepe	1
Terapiespele	2
Ander	3
	4
N.V.T.	

19. Doen u groepwerk/groepsorg met verswakte _____
bejaardes? _____ 79

Groepwerk	1
Groepsorg	2
Albei	3
Geen	4

20. Aard van groepwerk/groepsorg met verswakte _____
bejaardes _____ 80

Beperkte oefeninge	1
Praatjies	2
Voorlesings	3
Besprekings	4
Musiek	5
Sang	6
Handwerk	7
Ander	8
N.V.T.	9

- 11 -

	KRT	KOL
GEVAL NR	NR	
/ / //		
21. Het u enige uitstappies die afgelope jaar gereël?		1
Ja	1	
Nee	2	
22. Indien nie, waarom nie?		2
Bejaardes stel nie belang	1	
Stel self nie belang	2	
Vervoerprobleme	3	
Finansiële probleme	4	
Ander	5	
N.V.T.	6	
23. Watter soort uitstappies verkies hulle?		3
Onthale buite tehuis	1	
Braaivlies	2	
Pieknieks	3	
Inkopies	4	
Ander	5	
.....	5	
24. Watter persentasie inwoners neem aan uitstappies deel?		4
Minder as 25%	1	
25% - 50%	2	
51% - 75%	3	
Meer as 75%	4	
N.V.T.	5	

- 12 -

25. Indien minder as 25%, waarom dink u het hul nie
deelgeneem nie?

5

Koste te hoog	1
Vervoerprobleme	2
Swak gesondheid	3
Te vas aan tehuïs	4
Ander redes	
	5
N.V.T.	6

26. Het u 'n vakansie vir bejaardes die afgelope jaar
onderneem?

6

Ja	1
Nee	2

27. Persentasie van tehuïsinwoners wat vakansie
bygewoon het

7

Minder as 25%	1
25% - 50%	2
51% - 75%	3
Meer as 75%	4
N.V.T.	5

28. Indien minder as 25%, waarom dink u het hulle nie
gegaan nie?

8

Koste te hoog	1
Vervoerprobleme	2
Swak gesondheid	3
Te vas aan tehuïs	4
Ander redes	
	5
N.V.T.	6

29. Indien u nie vakansies vir bejaardes in groepe reël nie, wat is die rede?

9

Dink nie bejaardes sal genoeg belangstel	1
Stel self nie genoeg belang	2
Finansiële probleme	3
Vervoerprobleme	4
Probleme in verband met 'n geskikte oord	5
Ander	
.....	6
N.V.T.	7

C. DIE ORGANISASIE VAN GROEPWERK/GROEPSORG IN DIE TEHUIS

1. Hoe is die komitee aangestel?

10

Groepwerk

Geen komitee	1
Alleenlik bejaardes (met u leiding)	2
Hoofsaaklik bejaardes	3
Hoofsaaklik personeel	4
Hoofsaaklik vrywilligers	5
Ander wyse	6
N.V.T.	7

Groepsorg

11

Geen komitee	1
Alleenlik bejaardes (met u leiding)	2
Hoofsaaklik bejaardes	3
Hoofsaaklik personeel	4
Hoofsaaklik vrywilligers	5
Ander wyse	6
N.V.T.	7

2. In hoe 'n mate is die Raad van Beheer van Tehuis
ingeskakel by u groepwerk/groepsorg?

Groepwerk

12

Besoek die groepe	1
Help as vrywilligers	2
Finansiële ondersteuning	3
Geensins ingeskakel	4
N.V.T.	5

Groepsorg

13

Besoek die groepe	1
Help as vrywilligers	2
Finansiële ondersteuning	3
Geensins ingeskakel	4
N.V.T.	5

3. Indien hul nie betrokke is nie, is hul bewus van
wat in tehuis gedoen word op die gebied van

Groepwerk

14

Ja	1
Nee	2
Onseker	3
N.V.T.	4

Groepsorg

15

Ja	1
Nee	2
Onseker	3
N.V.T.	4

4. In hoe 'n mate stel die personeel van die tehuis belang in groepwerk/groepsorg?

Groepwerk

16

Moedig inwoners aan tot deelname	1
Besoek groepe	2
Help aktief met groepe	3
Geen belangstelling	4
N.V.T.	5

Groepsorg

17

Moedig inwoners aan tot deelname	1
Besoek groepe	2
Help aktief met groepe	3
Geen belangstelling	4
N.V.T.	5

5. Wie is verantwoordelik vir groepwerk/groepsorg byeenkomste?

Groepwerk

18

Slegs maatskaplike werker	1
Personeel en maatskaplike werker	2
Vrywilligers en maatskaplike werker	3
Bejaardes self en maatskaplike werker	4
Ander	5
N.V.T.	6

Groepsorg

19

Slegs maatskaplike werker	1
Personeel en maatskaplike werker	2
Vrywilligers en maatskaplike werker	3
Bejaardes self en maatskaplike werker	4
Ander	5
N.V.T.	6

6. Gee u Indiensopleiding aan vrywilligers wat behulpsaam is?

20

Ja	1
Nee	2
N.V.T.	3

7. Indien geen Indiensopleiding nie, waarom nie?

21

Werker het te min tyd	1
Vrywilligers het te min tyd	2
Dink nie dit is nodig	3
Ander redes	
	4
N.V.T.	5

8. Betaal die bejaardes ledegeld om aan die klub te behoort?

22

Vasgestelde fool	1
Vrywillige bydrae	2
Geen fool	3
N.V.T.	4

9. Wat is u mening met betrekking tot die heffing van
foole om aan die klub te behoort? _____ 23
- Ledegeld 1
- Vrywillige bydrae 2
- Geen bydrae 3
10. Deelname deur ekonomiese en sub-ekonomiese bejaardes
aan aktiwiteite _____ 24
- Meerderheid ekonomies 1
- Meerderheid sub-ekonomies 2
- Net ekonomies 3
- Net sub-ekonomies 4
- Om die helfte 5
- N.V.T. 6
11. Is die bejaardes in groepe ingedeel ooreenkomstig
die behoeftes van elkeen? _____ 25
- Ja 1
- Nee 2
- Onseker 3
- N.V.T. 4
12. Indien nie, wat is die rede? _____ 26
- Ken hulle nie so goed 1
- Te min hulp 2
- Ander redes 3
- 3
- N.V.T. 4
13. Skryf u gereeld verslae van die byeenkomste? _____ 27
- Ja 1
- Nee 2
- N.V.T. 3

14. Toon u gereeld in u verslae die vordering aan wat die groep as geheel gemaak het? _____ 28

Ja 1
Nee 2
N.V.T. 3

15. Toon u gereeld in u verslae aan die vordering met betrekking tot elke groeplid? _____ 29

Ja 1
Nee 2
N.V.T. 3

16. Bly u gedurig op hoogte van nuwe ontwikkelinge op die gebied van groepwerk deur middel van self= studie? _____ 30

Ja 1
Nee 2

17. Indien nie, waarom nie?

.....
.....

18. Watter probleme ondervind u met groepwerk met bejaardes in 'n tehuis?

.....
.....
.....

19. Watter probleme ondervind u met groepsorg met bejaardes in 'n tehuis?

.....
.....
.....

20. Enige mening oor groepwerk met bejaardes in
tehuis

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

21. Enige mening wat u mag hê oor groepsorg met
bejaardes in 'n tehuis

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

BYLAAG 7

DEPARTEMENT VAN VOLKSWELSYN EN PENSIOENE GRAAD VAN
 LIGGAAMLIKE EN VERSTANDELIKE AFHANKLIKHEID
 VAN INWONERS IN OUETEHUISE

(Voltooi deur 'n kruisie te trek in die toepaslike blokkie)

Naam van bejaarde (Mnr./Mev./Mej.)

(a) Mobiliteit:

Beweeg rond sonder hulp	0
Het hulp of toesig met beweging nodig (ook persone in rystoele of met loopapparate)	2
Bedlêend of heeltemal afhanklik van hulp	4

(b) Opmaak van bed:

Kan dit self doen	0
Het hulp nodig	1
Moet vir inwoner gedoen word	2

(c) Was van hande en gesig:

Doen dit selfstandig	0
Het hulp of toesig nodig	1
Moet gewas word	2

(d) Bad:

Doen dit selfstandig	0
Het hulp nodig	1
Moet gebad word	2

(e) Skeer en versorging van hare:

Doen dit self	0
Het hulp nodig	1
Moet vir hom/haar gedoen word	2

(f) Voeding:

Eet self in eetkamer	0
Kos moet in kamer bedien word	1
Moet gehelp of gevoer word	2

(g) Kleding:

Doen dit selfstandig	0
Het hulp of toesig nodig	1
Moet uit- of aangetrek word	2

(h) Gesigsvermoë:

Sien nog goed of redelik goed	0
Swak	1
Blind of feitlik blind	2

(i) Gehoör:

Goed of redelik	0
Hardhorend	1
Doof of feitlik doof	2

(j) Geheue:

Normaal	0
Vergeetagtig	1
Minimaal	2

(k) Begripsvermoë:

Normaal	0
Swak	1
Minimaal	2

(l) Algemene verstandelike toestand:

Normaal	0
Met tye versteurd of verward	1
Heeltemal versteurd, verward of psigoties	4

(m) Voorkoms van Toevallie:

Geen	0
Kry ligte toevallie van epilepsie of van duiseligheid	1
Kry ernstige toevallie	2

(n) Beheer oor uitskeldingsorgane:

Normaal	0
Gebrekkig	1
Geen beheer oor ontlasting of urine	4

TOTALE PUNTE

=====

BYLAAG 8

SERTIFIKAAT VAN CHRONIESE ONGESTELDHEID

NAAM VAN GENEESHEER

POS BEKLEE

ADRES
.....
.....

Ek verklaar hiermee dat

(volle naam van bejaarde)

gebore op 19 en woonagtig in die ouerhuis te
.....

(volle naam van ouerhuis)

weens sy/haar chroniese ongesteldheid, naamlik
sedert 19 gereeld mediese behandeling vir korter of
langer tydperke moet ontvang en daarby geskoolde verpleging van minstens dertig
minute per dag op 'n permanente basis nodig het.

GENEESHEER:

DATUM:

BYLAAG 9**LYS VAN TABELLE**

<u>TABEL</u>		<u>BLADSY</u>
1	Indeling van tehuise volgens beheerliggame	181
2	Finansiële omstandighede van inwoners in tehuise en woonstelle	186
3	Groepindeling van inwoners	188
4	Indeling van inwoners in groepe deur die Departement van Gesondheid en Welsyn	196
5	Ouderdomsverspreiding	199
6	Huistaal	201
7	Huwelikstaat	202
8	Opvoedingspeil van inwoners	204
9	Beroepe van inwoners	206
10	Tydperk van verblyf in tehuis	210
11	Die gereeldheid van sosiale besoeke aan bejaardes deur familie en vriende vóór opname in die tehuise	216
12	Sosiale besoeke deur inwoners afgelê vóór opname in die tehuise	217
13	Deelname aan uitstappies vóór opname in die tehuise	220
14	Vakansie deur bejaardes geneem	224
15	Besoeke van familie by bejaardes in tehuise	233
16	Besoeke van bejaardes aan familie	235
17	Besoeke aan inwoners deur vriende buite die tehuis	238
18	Besoeke van inwoners aan vriende buite die tehuis	239
19	Redes vir onvoldoende kontak van inwoners met vriende buite die tehuis	242
20	Gereeldheid van vakansies deur inwoners geneem	249
21	Betrokkenheid van inwoners in kombuis en eetkamer	273
22	Belangstelling in voorbereiding van verversings	275

TABEL**BLADSY**

23	Belangstelling van inwoners in hulp in verband met die bediening van verversings	275
24	Ouderdomme van hoofde van tehuise	291
25	Skoolopleiding van hoofde van tehuise	294
26	Naskoolse opleiding van hoofde	296
27	Aard van opleiding van hoofde in verpleegkunde	297
28	Ervaring as hoofde van tehuise	301
29	Gemeenskapsbetrokkenheid by tehuise	309
30	Datum van voltooiing van studie deur maatskaplike werkers	314
31	Beroepskwalifikasies van maatskaplike werkers	315
32	Hoedanigheid waarin maatskaplike werkers aan tehuise vir bejaardes verbonde was	329
33	Tyd deur maatskaplike werkers aan groepsorg en groepwerk by tehuise bestee	331
34	Redes vir onvoldoende tyd deur maatskaplike werkers aan groepsorg en groepwerk by tehuise bestee	332
35	Betrokkenheid van maatskaplike werkers by groep=sorg en groepwerk	334
36	Betrokkenheid maatskaplike werkers by groepsorg en groepwerk op die platteland en in stedelike gebiede	335
37	Aantal groepe tot beskikking van tehuisinwoners	336
38	Gereeldheid van byeenkomste van groepe	340
39	Inskakeling van lede van beheerliggame by groep=sorgwerksaamhede	342
40	Inskakeling van lede van beheerliggame by groep=werk in die tehuise	343
41	Belangstelling van die personeel in groepsorg in tehuise	345
42	Belangstelling van die personeel in die tehuise volgens die mening van maatskaplike werkers	346

TABEL**BLADSY**

43	Die wyse waarop komitees met betrekking tot groepsorg saamgestel is	347
44	Die wyses waarop komitees met betrekking tot groepwerk saamgestel is	349
45	Persone behulpsaam tydens groepsorgbyeenkomste	350
46	Persone behulpsaam tydens groepwerkbyeenkomste	351
47	Redes vir geen indiensopleiding deur maatskaplike werkers aan vrywilligers	353
48	Programbeplanning deur maatskaplike werkers	354
49	Beskikbaarheid van klubs vir inwoners	366
50	Gereeldheid van klubbyeenkomste	368
51	Bywoning van klubbyeenkomste	369
52	Redes deur inwoners aangegee vir swak ondersteuning of geen bywoning van klubbyeenkomste	371
53	Voorkeurtye van inwoners vir klubbyeenkomste	377
54	Aktiwiteite deur maatskaplike werkers in groepe aangebied	379
55	Voorkeuraktiwiteite in groepe	382
56	Aard van dienste deur maatskaplike werkers aan verswakte bejaardes	389
57	Redes waarom maatskaplike werkers geen vakansies gereël het nie	395
58	Voorkeure van inwoners ten opsigte van vakansies	398
59	Wyse van meelewing met kerkdienste	400
60	Gereeldheid van meelewing met kerkdienste	401